

Lullius
1542

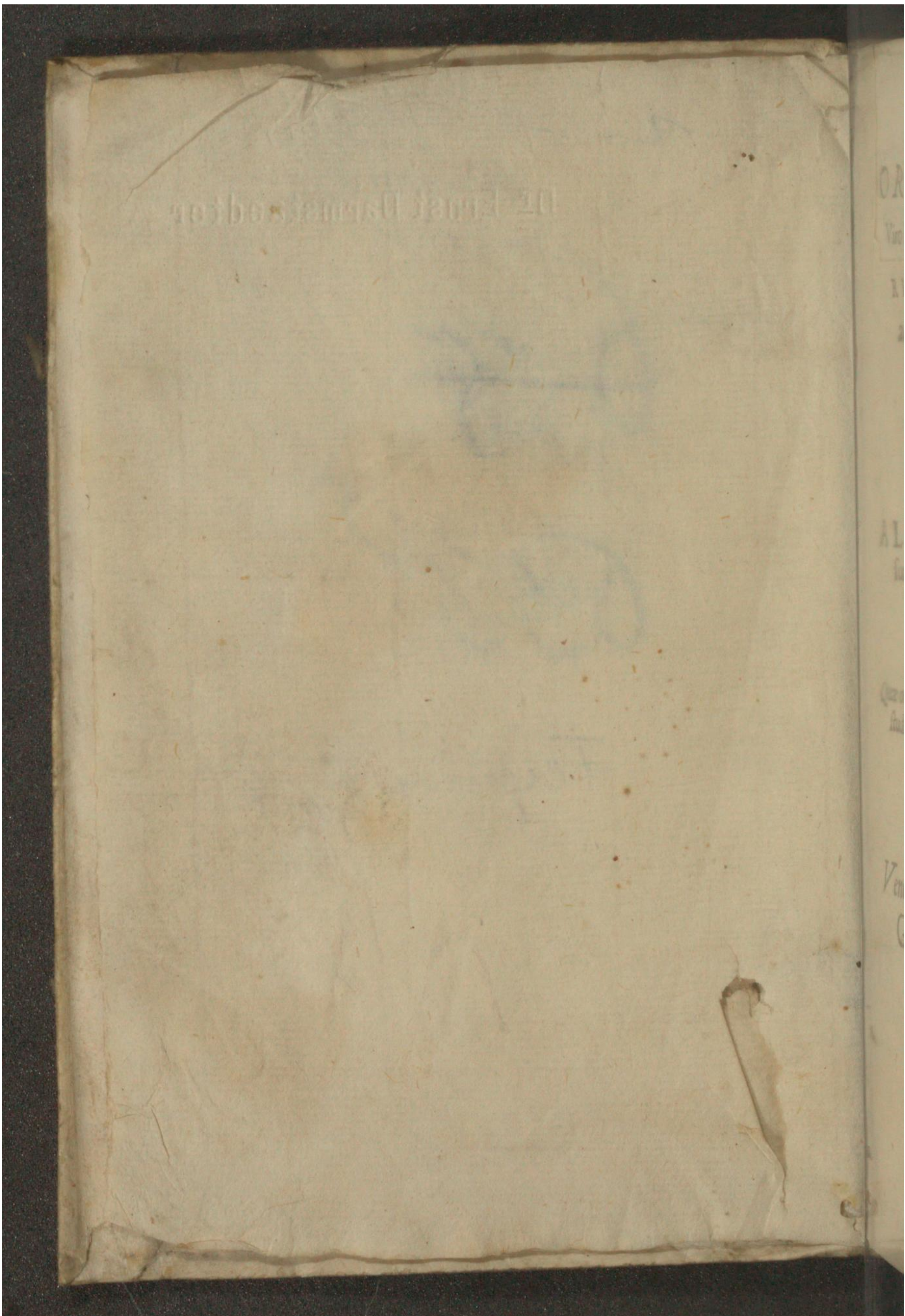

DR. ERNST DARMSTAEDTER
No. 933
COLLECTION

ORNATISSIMO

Viro Philippo Imſſero M MAIO-
RICI PHILOSOPHI
acutiſsimi, mediciq́ꝫ celeberri-
mi, De ſecretis naturæ
ſiue Quinta eſſentia
libri duo.

His acceſſerunt,

ALBERTI MAGNI
ſummi philoſophi, De mineralibus &
rebus metallicis libri
quinque.

Quæ omnia ſolerti cura repurgata rerum naturæ
ſtudioſis recens publicata ſunt per magi-
ſtrum Gualtherum H. Ryff,
Argentinenſem
Medicum.

*Venetijs apud Petrum Schœffer
Germanum Maguntinum.
Anno*

M. D. XLII.

ORNATISSIMO

Viro Philippo Imſſero Mathematico, uariarumq; rerum doctiſſimo, Gualtherus H. Ryff. Argentinus S. D. P.

NISI MIHI DE LIBERALISSImis moribus tuis & humaniſſ. ingenio tuo conſtaret, hanc nuper ad te ſcribendi prouinciam nõ deſumerẽ, potiuſq; in antiquo ſilentio perſiſterem. Cęterum quia nõ tam ex aliorum ſermone, quàm ex mea opinione mihi omnino perſuaſi, te eum eſſe, qui omnes tibi deditos nullo unquam tempore reiiceres, ea propter, has nũc ad te ſerò quidem literulas, amoris duntaxat teſtes eſſe uolui. Quanquã igitur me prorſus ab omni uel ignauia uel ruſticitate præteriti ſilentij nõ excuſo, ſpero tamen fore ut reliquũ meum erga te ſtudiũ boni conſulas. Cupis igitur doctiſſime Philippe, frequẽtius ad te ſcribi, & conſcius fieri eorũ quæ indies nobis parit mẽtis prõptuarium. Aperiam igitur tibi nunc contemplatiunculam, in quam olim ſum deuolutus. Noui dudum priſcos philoſophos, rerum naturæ ſtudioſiſſimos, cum non ſine admiratione, crebra indagine hæc ſcrutarentur. Omnia, quæ ſub Luna uiſuntur, ex materia & forma conflata eſſe exiſti-

masse, constitussecꝫ duo, materiam & formam, es se cuiusuis rei totam integramcꝫ substantiam. Atqui materia & forma simul quinarium adimplent. Nam materia quaternitas quædam est, & quatuor Elementorum (simplicissimorum mundi corporum) complexio. Forma uerò est unitas quæ quatuor Elemētis pacem imponit, rerumcꝫ quaternitatem moderatur. Est igitur quinarius, metrum & numerus compositionis omnium sensibilium substantiarum. Quicquid enim cuiuis mixto inest, præter formam, de natura est alicuius Elementi, formam autem haud elementarem esse, sed cœlestem imitari naturā, inficiabitur nullus. Quo fit, ut omnis sensibilis creatura, sit ex quinario, id est, ex quinque essentijs conflata. Similis est enim maiori & uisibili mundo, qui ex quincꝫ maximis & uisibilibus cōstat corporibus Terra, Aqua, Aëre, Igne, & Cœlo, tancꝫ ex materia & forma, permutabilis quippe & fluxa est mūdi forma. Cœli uerò unitas fixa ac stabilis, ac eiusdem mundi forma, hæc nimirum est nostra illa cælestis quinta essentia, quæ ex omni sensibili substantia, secretiore quatuor primarum Elementarium substantiarum præcipua & incorrupta essentia relinquitur, uarijs apta usibus humanis, Medicæ disciplinæ Sacrarium. Siquidem huius uirtus tā latissimè patet, tam efficaces huius uires ut quidā in ea sententia fuerint singulos morbos qui modo curam recipiant, hac sola recte curari,

quia cel.

quia cœlestis, ut diximu...
expers. Quoniam uero accidit, mi Philippe, hoc deploratissimo ſeculo & tẽporũ infœlicitate, malo haud dubiè fatali pleriſq; obrepſiſſe, non dico odium, ſed tędiũ & faſtidiũ huiuſmodi naturæ ſecreta inueſtigãdi, proinde hic medicũ imitaturus deiectum appetitũ languẽtis excitantẽ, propinamus & formis excudi curauimus, libellũ Raymũdi Lulij Philoſophi acutiſſimi (qui in hac parte Philoſophiæ, quę pręcipuè ad medicinã ſpectare uidetur, primã laudẽ meruerit) libellũ de naturæ ſecretis, pro publico ſtudioſorũ cõmodo, ut ueluti ex porrecto ſigno quodã ad ſacroſanctã hanc Philoſophię partẽ, medicinæ excitaremus ſtudioſos. Qui libellus tuo ductu, fœlicibus Medicæ artis auſpicijs, publicũ aſſequitur, qui harũ rerũ ſtudioſiſſimus es & eruendis naturæ arcanis indagator ſolertiſſimus. Hũc ut nomini tuo aſcribamus in cauſſa eſt, cõmunis illa ſtudiorũ noſtrorum ratio. Spe bona ducti hanc operã noſtrã humanitati tuæ, alijſq; ſecretioris philoſophiæ ſtudioſis nõ improbari. Quod ſi quibus aduerſo ſydere natis hęc omnino faſtidio ſunt futura, cum alia ratione curã nõ admittant, eos ad anticyras relegamus, eleboro caput purgaturi. Tu interea opera noſtra utere, fruere libello & bene uale. Argentinę, Menſe Martio, Anno Domini M. D. XLI.

MAIORICI, PHI= loſophi acutiſſ. mediciq́; celeberrimi in primū librum de naturæ ſecretis ſiue Quinta eſſentia, Præfatio.

LIBER SECRETORVM NATV= ræ, ſeu quintæ eſſentiæ, qui docet eius extractionē & applicationem ad corpora humana, ad opera mirabi= lia & ferè diuina perficienda, totius artis medicæ uia phi loſophica finienda, quæ occultata, & uera medicina occul tatur, & etiam metallorum tranſmutatio obſtruitur, & reſerata quæbet eorum reſerantur, qui quidem eſt ima= go omnium librorum ſuper his tractantium, quam Deus glorioſus exhibuit nobis, ut corpus noſtrum à corruptio ne quantum foret poßibile per naturam, uſq; ad terminū nobis conſtitutum à Deo, conſeruaret, & ut etiam ipſa metalla imperfecta perficiuntur & inuicem tranſmuten tur, quoniam uerò deſyderium meum eſt, ut artiſtæ huius artis Deum cōtemplantes, per bona opera potius Deum intelligant, recolant, & amēt, pauperibus, uiduis, orpha= nis malè habentibus, ſine precio magno ſuccurrendo, & huiuſmodi operaue diuina faciendo. Vt non ſint ſimiles il li, qui domini talentū abſcondidit, & ad finē ſibi cōmiſſum nō exhibuit, ut ſcribit Matth. 26. cap. Cōfidēs autē in illo qui inquit ꝑ Moiſen: Ero in ore tuo, & te docebo quid lo= quaris, hoc ſecretißimū ſecretorū archanorū archanū uo= bis duximus declarandū diuina uirtute inſpirante, & ip= ſius infinita bonitate iuuāte, modicā de ipſis principijs & regulis, ac de ipſius naturæ diſcurſu facientes mētionem.

DE QVINTA ESSENTIA SIVE NATVRAE ARCAnis [redacted] philoſophi acutiſſ.

LIBER PRIMVS.

IAM VERO VT REM *ipſam commodè exordiamur, dicimus quod principaliter tria ſunt principia, quorũ cognitione artiſta huius artis operatur.* Ex *propria ſentẽtia. tam in medicina quàm in alchimica metallica & lapidifica, hoc, quod intendit, ſiue hoc, quod natura occultauit.*

Primum nanq; principium eſt materia, quam artiſtam huius operis oportet cognoſcere, per quod quidem medicina uel lapis, accipit ſubſtãtiale eſſe, quia ſi materia eſt talis, qualem poſtulat natura, erit formæ acceptabilis, quæ per impreſsionis defectum elongari minimè poteſt, quando quippe uirtus ibi operatur, quod eſt medium principale inter dictam materiam & alteras eſſentias, ſicut tibi per proceſſum huius libri dicemus.

Secundum uerò principium eſt ſimplex ualde, reſpectu primi, cum ſit primi medium, per quod quidem primũ immediatè habet perfectionari.

Tertium uerò principium est essentiæ quintæ, a quibus uirtutes septem dependent, operatiuè, informatiuè in quinque essentijs in inferioribus materialibus, quæ sunt mediatæ. Primum nanque principium seu materia primi principij sunt, Mercurius uulgaris cum omnibus metallis suis alterabilibus in illa dealbatione, quam in distinctione tertia reuelabimus.

Item principium secundum, uel illius materiæ sunt limphæ subtiles, in quibus resoluũtur limositates primi principij, in substantia mediocri, & subtili materia, in qua uerè minerales uirtutes quiescunt. Quippe materia tertij principij est nimium essentialis existẽtibus uirtutibus stellarum fixarum & non fixarum, & earum aspectus, & iste per quottidianas influentias infunditur in materia appropriata cum arte secũdi principij, quæ immediatè quiescit in uirtute minerali, tam in hærbis & animalibus, quã in metallis. Causat igitur secũdum principium, & est conueniens receptibile tertij, & omnium suarum uirtutum descendentium à cœlo, quæ sunt omnis rei generatæ perfectio et forma sicut liquidè uidetur per inhærentia principia. Quod uerò generat materialiter à primo, unde exit uirtus mineralis, quæ est essentia quinta elementalis, quæ est materia simplex, & hæc uerè perfectionatur in accipiendo formam per essentiam quintam cœlestem, quanquam in ipsa influat & imprimat. Igitur hæc uirtus media grauida & uirtute acuta, artificialiter per materialẽ refluentiã perfectionalẽ, cum suis uirtutibus primi principij, ma-

pij, ma-

pij, materiam ponit in esse perfecto per uirtutem mediam mineralem, quæ est communis res lapidibus, & medicinis, & metallis, sicut plenè tractauimus in nostro testamento, modo generali in parte prima.

Referimus namque tibi, quod cum mineralis uirtus sit cōmunis lapidibus, metallis & plantis. Omnis enim differentia quam accipit una ab altera, ipsa mouetur ab informatione, quæ administratur ei diuersimodè, qua una informatione indiget dicta uirtus in metallorum creatione, aut in generatione & eorum transmutatione in elyxir, quæ quidem transmutatio & informatio, accipitur per gubernationem caloris extrinseci, qui mouet mineralem uirtutem informatiuam, quærendo motum, secundum cognitam intentionem operarij naturalis, sicut declarauimus in testamento, & inferius declarabitur in iij. distinct.

Præterea sumus de intentione, ut breuiter tractemus super testimoniū & codicillum, quia requisiti fuimus per dominum Regem Robertum illustrem. Item reliqua uerò intentio formationis, qua dicta uirtus mineralis indiget ad intentionem transmutandi metallorum materiam in lapides preciosos, fit cum magis lento calore extrinseco & cū motu tardiori, qui formatur tam per calorem obrestem quàm per communem coniunctæ & diuersæ, sicut declaratum in nostro lapidario extitit.

Item reliqua uerò formatio, qua dicta uirtus indiget ad compositionem medicinæ, fit cum maiori calore, & cū repentino motu.

Item non debes ignorare uirtutem, quæ causatur, quare causatur per dictorum trium principiorum coniunctionem, & eorum deriuationem, cuius uerò cognitio habetur per effectum principalem, qui uenit à quantitate, & à qualitate distinctæ, & etiam à motu cœli & stellarum, & rerum generabilium & corruptibilium motarum, & per eam informatarum. Non uerò dicimus q; sit opus artistæ operari cum figuris & cœli imaginibus, per cognitionem suorum motuum, sicut quamplures philosophi asserunt. Sed sufficit habere cognitionem per influentiã caloris cœlestis, informati per figuram cœli & stellarum, quorũ ratione infunduntur uirtutes in materia aptè appropriata, & illam recipit per naturalem artistæ industriam cum resolutione, quæ fit per artem naturæ similiter. Quæ uerò mutat duram materiam ad principium naturæ sui ad finẽ, quòd sit apta ad generationem, ad recipiendum uirtutes in aquis infusas fortium mineralium uirtutũ, sicuti ipsam & accipit & recipit uirtutem informatiuam embrionis. Et in isto passu philosophi fuerunt illusi ad illorum reprehensionem, qui cognouerunt quomodo cœlestis uirtus sit nimis communis omni elementatæ naturæ sua magna nobilitate omni tempore determinationem accipit, quomodo in rebus mixtis influitur tantum per artem sicut per naturã, & hoc quippe fit ratione uirtutum naturalium. quæ sunt sibi subiectum & proprium retinaculũ tali modo, quòd secundum proprietates materiæ, & eius speciem propriè recipiet equinam uirtutem, quod post talia con=

dit per naturam, quæ pro miraculo reputantur.

Item notet quilibet artista, quòd natura operari non potest nisi ad minimarum succeßionem, nec etiam potest recipere aliquas uirtutes nisi succeßione suæ operationis, nec etiam possunt simul, nec constellationes possunt sufferre alicuius temporalis stationem punctuarij in certa uirtute, quæ confestim non diuersificetur, etiã dato quod posset. Tempus quidem constellationis est ita minimum ratione circulorum reuolutionis, quod ante transit de una uirtute in alteram. Cur quippe non sine cognitione suorum motuum, in qualitate & quantitate, immo per artem succurrimus ad accipiendum & uenandum uirtutes iam dictas cœlestes, cum sint communes omnibus rebus inferioribus, & illas quoque includimus in aquis grauidis ex uirtutibus mineralibus ad hunc finem, q̃ in tempore modico poßimus exhibere multas uirtutes & infigere in hoc q̃ elyxir, uel medicina humana, uel lapis preciosus uenit ad terminum, & cum dicta uirtus communis, quæ in antea fuit atque deuenit de cœlo per cursum naturæ in materia prima, admisit de sua propria uirtute in multiplicatione luminaris terrestris uaporabiliter sublimati, cum ingenio artificiali, cum igne & diminutione ipsa per uirtutẽ post instinctu naturali attractiuo uirtualiter recipiet reliquas potentias terribiles, quibus impletur caussa inuacua, & ingrediuntur per influentiam penetratiuam subtilem in alijs potentijs in spirituali materia subtiliatam in simplicitate per ingenium naturæ, & artis restauratiuæ.

Item intellige, quòd ista attractio uirtutum simplicium sit simul uirtutibus materialibus, quia ex eo operamur in locis materialibus nullo possunt tempore attrahere nisi concordantes materias, & similes in materiali natura. Sed in tantum inquantum operamur, & simpliciter in descensu cum impressione, & uirtutis influentia in dictis materijs, descendendo iam sic quòd non sit intantum diuisa, & hoc per magnam & potentem subtilitatem realium entium cœli & planetarum. Per quam uerò accipiant generalem uirtutem & communitatem in natura inferiori usquequaque influent & in determinata materia. Tunc uerò accipiunt certam determinationem per caussam considerationis, quæ accipitur per materialia, quæ retinent illas sicut spiritus animæ. Et tunc sequendo uirtutem sui generis secundum meritum materiæ, in qua influuntur. Et propter hoc Basiliscus interficit, & fulgur nummos liquefacit sine bursæ lesione, totum hoc non est, nisi quintæ essentiæ congregatæ & receptæ in unum iam natæ in simplici materia elementorum, secundum quod materia unius elementorum dominatur super alterum, secundum quod coadunatur per uirtutes iam dictas operatiuas cum essentijs quintis elementorum in certa & propria determinatione potestatis, ut patet in basilisco & fulgure quibus uirtus est altioris elemēti simplicissimi in materia simplici, in quibus dictæ sextæ uirtutes infunduntur, & ideo interficiunt subitò etiam medicinæ compositæ in subtili & proportionata materia dictis uirtutibus in instāti uel quasi

ſi mutant corpora humana, uel metallica, & hoc ratione ſupradicta probatur: ſed nuper baſiliſci naturam multi philoſophorum conſyderauerũt in metallis operari cum materiæ ſubtiliatione, & penetratione, & retentione, & inſpiſſatione dictæ eſſentiæ quintæ intus in materia metalli, ut ex ipſa fiat elyxir, quæ uera fuit in hoc &c.

Veruntamen triplicem conſyderationem in principio ſecundi habemus.

Primò in medicina humana.

Secundò in metallorum tranſmutatione.

Tertiò in lapidibus precioſis

In primo enim non conſyderamus niſi aquas aereas, in duobus uerò ultimis aereas & terreas.

Conſyderamus tamen ſpecifico modo, ut patet per eorum libros ſcilicet lapidarium & teſtamentum & codicillum, ut infra uidebitur in tertia diſtinctione, quia unius ſunt naturæ, quæ in terra mittuntur, & alterius quæ ad aerem ponuntur. Quæ uerò in terra mittuntur, habent uirtutem fixatiuam & coagulatiuam. Et aquæ aereæ habẽt poteſtatem indurari & coagulari, ita in elyxir ſicut in lapides precioſos, ſecundum quod proportionatur materia uel ad elixir uel ad lapides iam dictos, & quo ad indurandum, fixandum, uel coagulandum, indigent forti uirtute minerali ſine aliqua ignitione multiplicata per cœleſtes uirtutes, quæ habent uirtutem conſtrictiuam & imitantur proprietatem materiæ & loci, ideo ponuntur & inhumantur in loco terreſtri, quia nullius alterius elementi

locus ita competit, per experientiam enim uidemus, quod radij corporum cœlestium non ita uniformiter congregantur sicut fit in terra. Tanta est igitur uirtus radiorum corporum cœlestium, qui influunt in terram, quod per uim ipsa tantum rerum terribilium est productiua, quod narrari non potest, propter hoc quod est receptiuum, constrictiuum, firmatiuum, generale omnium illorum uniformiter in figuris, & formis diuersis subtilibus cum informatiuo adiutorio, quod sol eis dat uirtute suæ circulationis & sui motus, quod est principale informatiuum immediatè totius naturæ inferioris, quæ in partes tres diuiditur principales scilicet animalem, uegetabilem, & mineralem sicut declarauimus in pluribus libris, & potissimè in libro de intentione alchimistarum & codicillo.

Et propter hoc cũ terra sit locus, in quo radij omnes stellarum influunt uirtutes proprias, & in quo cogantur, per quos influunt in ipsa proprias uirtutes operatiuas, et uiuificatiuas, sicut suarum spherarum centrum et retinaculum principale suarum uirtutum in curia scita cum omnibus suis partibus, etiam pars illa, quæ mortua est ad uitam reuertitur per partes coniunctiuas cum cœlesti uirtute & eius spiritus. Et quidem plus etiam dicimus, quod quomodo aquæ nostræ in terram ponuntur, sicut tibi dicimus, ipsæ trahunt suis proprijs uirtutibus uires terræ, quas uerò accepit à cœlo cum sua uirtute propria plus de duobus archi proiectionibus, sicut ferrũ trahitur per adamantem, & hic retinetur, quia proprie-

tas

tas cœlestis est uirtutis, quòd quanto descendit in terrestri elemento tanto creßit per terram per spiritum increscendi, & per spiritum per condensationem usque inuenitur primum in retinēdo cum spissatione, cum hoc certum sit quod nullum terrestre corpus existens in sua solidatione propriè non est aptum ad recipiendum uirtutem, nec illam retinere, sicut refert donec quod in medio essentiali, quod est spiritus, quid est subiectum animæ & à corpore primò acciperet taliter quod dissoluatur.

Postea trahatur spiritus eius à uentre eius, quoniam ita postulat ratio naturæ, & propter hoc tamen per nos per artificium simile naturæ materia propria & altißimo spiritu, in quibus uirtutibus habent retinaculum corporis in spiritu per resolutionem trahuntur & apprehenduntur cum nostro spiritu, qui intus est in uitro, et in humato in terra cum suo proprio appetitu cum condensatione, & cum tali spiritu congelamus argentum uiuum uulgi in probatum argentum tam bonum, sicut de minera sine attendendo ignis calorem, qui dicitur communis, sicut declarauimus in libro, qui dicitur experimentorum qui liber est principalis, & clauis omnium librorū, quos usq; ad istum composuimus in hac arte.

Intellige igitur, quid potest ipse facere cum sua constrictione in alijs materijs, cum sine igne nobilificat argētum uiuum, quod est communis & rudis substantiæ per transgressum eius per medium ratione medij naturalis. Et cum hoc sufficit tibi modus generalis, aquarum tā ue=

getabilium quàm mineralium ad medicinam humanam, & lapides preciosos, & hæc est regula generalis.

Dicto de intentione & consyderatione quintæ essentiæ rerũ, nunc dicendum est de eius extractione. Et primo à quinta essentia uini incipiamus, cum ipsa sit uirtus, per quam omnis huius libri adimpletur operatio. Hoc est, in quo omnes laborauerunt inquirentes rem creatam aptã ad finem, qui principaliter poßit humanum corpus à corruptione et à putrefactione seruare et diminutione, quia hoc est quod omnes naturaliter affectant nũquam mori.

Secundario ut magisterium transmutationis metallorum et lapidum sit secundũ rei ueritatem reuelatũ, cum in quinta essentia uini consistat totum. Nam & ait Paulus de homine dicens in epistola ad Corynthios. Nam et quid sumus in tabernaculis nostris nisi iugum miseriarũ scilicet ex infirmitatibus, eo quod uolumus expoliari, et esse cum Christo. Hæc Paulus. Quoniam pauci philosophi peruenerunt ad notitiam rei talis & eiusdem, & ratio huius est, quia medici & philosophi, Theologi, nostri temporis nihil faciunt nisi pecuniæ desyderio, & ad finẽ honoris, quare Deus nequaquam uult hoc sibi conferre, cum sibi sint contrarij per auaritiam & largitatem. Sed inquit noster philosophus & ueridicus Paulus ad Hebræos capitulo quarto in fine. Constitutum est hominem semel mori, sequitur quod fantasticum est quærere rem ad corporis hominis perpetuationem, maximè quia Genesis capitulo secũdo, inquit Deus. Ne forte Adam mit-

tat manum

tat manum ſuam & commedat de ligni uitæ fructu, & ui uat in æternũ, emiſit igitur Deus ipſum de Paradiſo &c. Et ſubdit. Et collocauit Deus cherubin flammeum gladium atque uerſalitem habens in cuſtodiam ligni uitæ. Eſſet igitur fantaſticum affirmare, quòd Deus daret ei rem ut perpetuaretur extra Paradiſum ex quo prohibitum ſibi extitit. Hoc autem ex ſacro textu ineffabiliter teneamus, quòd Deus unicuique terminum uitæ præſtat, quod nullo ingenio humano pertranſiri poteſt, uel quocunque eius ſubſidio Iob dicente. Breues dies hominis ſunt & numerus illorum apud te eſt. Poſuiſti terminos eius, qui præteriri non poterunt, ergo quærere ſubſidium ad uitæ terminum prolongandum fantaſticum eſt & inane.

Reſtat igitur rem quærere, quæ citra terminum uitæ noſtræ poſſit corpus noſtrum à putrefactione ſeruare, & infirmum curare, & deperditum reſtaurare donec ueniat ultimata mors in termino præfixo ab altiſſimo creatore Deo. Ratio nanq; naturalis nobis demonſtrat, quòd corpus hominis poteſt per rem minus corruptibilem à corruptibilitate cõſeruari aut ab infirmitate ſanari, quã partem magis corruptibilem cum corruptibilitas, & etiam defectus & perfectio contrarientur, nam uno ſimili addito ſibi ſimili, facit magis ſimile. Nulla igitur res quæ ad non eſſe habeat inclinationem, conſeruari poteſt per conſimilem rem. Sed quærẽda nanque eſt res quæ ad ſe habeat inclinationem, unde quanto magis res inclinationem habet ad eſſe, tanto minus habet in ſe de cõ

trarietate & corruptione, ſed nulla talis medicina multis reuelata eſt, in qua ſit tãta perfectio appetitus ad eſſe, quod quantum miraculoſe effectum faciat mirabilem in humanis corporibus, quod reputatum quaſi ad miraculum. Sed nulla medicina de mũdo hoc poterit niſi noſtrũ menſtruum uegetabile cœleſte animal, dicitur Quinta eſſentia, nam carnes à corruptione conſeruat, elementatiua confortat, iuuentus priſtina per ipſam reſtauratur, ſpiritum uiuificat, crudum digerit, rarum indurat, induratum rarificat, macrum impinguat, pingue debilitat, inflammatum infrigidat, infrigidatum inflammat, humidum deſiccat, ſiccum humectat quoquo modo, una et eadem res contrarias poteſt operationes, ſolus actus unius rei diuerſificatur ſecundum naturam recipientis ſicut calor ſolis, qui contrarias operationes habet, quia lutum deſiccat, & ceram liquefacit. Actus tamen ſolis unus eſt in ſe, neque quantum in ſe contrariatur. Item dictum fuit ſupra, quòd ſpiritus iſte in ſubtili materia eleuatus, appetitum habet ad hanc complexionem, uel ad illam, quia per philoſophos prima materia eſſe rerum aſſeritur.

Nanque ſicut forma uniuerſalis habet appetitum ad omnem formam, ſic Quinta eſſentia ad quamcunque complexionem, ex quo euidenter patet quòd Quinta rerum eſſentia illius dicitur eſſe complexionis cui adiungitur, ſicut ſi calidis adiunguntur calida, fit in eodem gradu & fortiori propter ſubtilem materiam, in qua ſua forma, & actus eleuati ſunt cum quibus ita operatur,

ſicut

ſicut baſiliſcus & fulgur, de quibus ſupra diximus. Hanc uerò naturam aliqui dixerant non eſſe calidam, neque humidam, nec frigidam, nec ſiccam, ex eo quia de ſui natura cum omnibus cōcordantiam habet, qui uerò in hoc errauerunt, contra quos nos formamus hanc rationem. Omne quod eſt, aut eſt intellactuale, aut ſenſuale, cum in rebus uegetalibus non ſit intellectuale, nec in mineralibus, eſt igitur ſenſuale, ſenſuale uerò omne eſt compoſitum ex quatuor elementis, & quia compoſitum ex quatuor elementiis, oportet quod in quolibet elemento elementa ſint actu, aliás enim elementata nō erunt compoſita, niſi ex accidentibus elemētorum, et ſic indiuidua erūt accidentia et nō ſubſtantia aut erunt cōpoſita ex alia ſubſtantia præterquā elementorum, quod eſt impoßibile.

Præterea eſſet poßibile, quòd actus alicuius accidentis inſeparabilis eſſet ſine ſubiecto proprio in aliquo indiuiduo, ſicut caliditas ignis, quæ in indiuiduis impoßibile eſt exiſtere ſine proprio ſubiecto ſuo, & hoc eſt impoßibile. Eſt igitur Quinta eſſentia compoſita ex quatuor elementis, & in ipſa ſunt actualiter omnia elementa cum omnibus ſuis actibus. Sed omnia in ipſa ſunt aggregata in tam ſubtili materia, & in forma tam ſubtili, & tam ſimplicitati propinqua reſpectiuo modo, ſicut in oculo baſiliſci, ut per experientiam patet in curatione morborum, & in metallorum tranſmutatione, & in precioſorum lapidum confectione.

Non autem intelligas ſolum de una ſpecifica nos hoc

dixiſſe, ſed in generali de quibuſcunque quinque eſſentijs, iuxta ſuum modum & operationem. Hanc uerò naturam philoſophi uocauerunt cœlum, quoniam ſicut cœlum influit in nobis aliquando calorem, aliquando humiditatem, & cætera. Sic Quinta eſſentia in corporibus humanis ad artiſtæ placitum. Et quidam naturam iſtam ad unum contractam dixerunt menſtruum, quia menſtrui proprietatem retinet, ut in libro tertio dicemus. Scimus nanque iſtam naturam modernis eſſe occultã, et ipſos pœnitus de eius ueritate nihil perpẽdere.

Huic uerò cœlo applicamus ſtellas ſuas, quæ ſunt plantæ, lapides, & metalla, ut communibus omnibus in nobis uitam & ſalutem. Hanc naturam princeps medicorum Hippocrates ſcitè medicis præmiſit dicens in prognoſticis. Eſt etiam quoddam cœleſte, quod ipſum medicum præuidere oportet, cuius ſi tanta ſit prudentia, fit admirabilis nimiumque ſtupendus, nonne illius eſt ut fieri rerum periculum omnino probibeat, aut ſalutem competenti adminiculo tolerabilius faciat, quaſi dicat, quod ſic.

Certè uerum dixit Hippocrates, quia futurum periculum euitari poteſt à corporibus, ex eo quia omnem incorruptibilitatem, ex qua infirmitas prouenire poteſt expellit et humores inæquatos æquat. Aut poſtquam infirmitatem proſpexerit, competenti adminiculo adminiſtrato tolerabilius facit, quia infirmum liberat Deus.

Præterea admirabilis eſt ſapientia magiſtri hanc naturam

turam cognoscentis, quia cum hac natura talia opera in medicina condit quod uideatur miracula facere.

Galenus enim ueritatem huius narrare noluit, quia ipse dixit aëris dipositione nos continentis, ut uidetur in glos. prognosticè. His etiam modernis reuelata est hæc natura per Ioannem Damascenum in libro de simplicib. medicinis in principio dicentẽ: Nulla est causa quærenda nisi à cœlo, sed à quo cœlo aßignare noluit. Sed solum tibi hoc est per nos reuelatum, ut Deum intelligas, ames & recolas, & sis memor finis tui, omnia ad honorem & laudem Dei applicando.

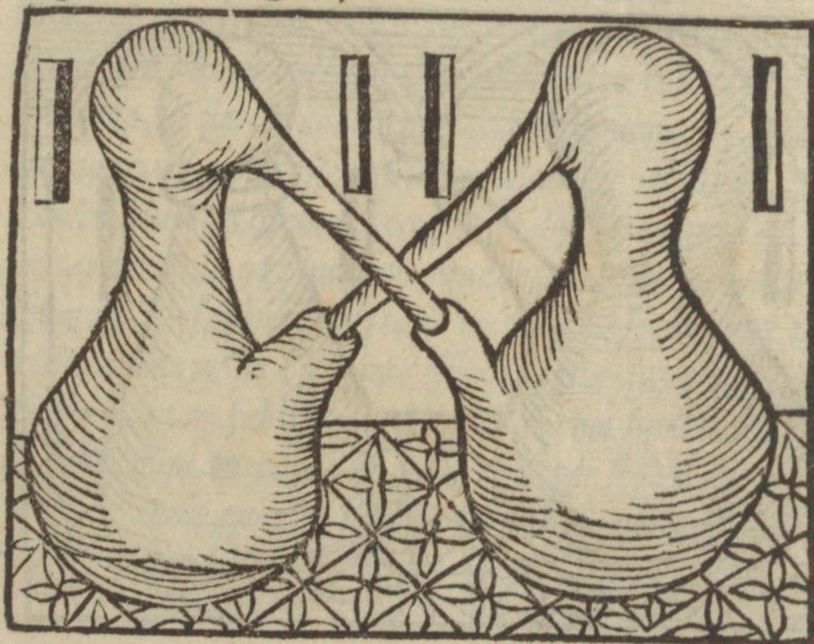
primæ distinctionis seu 1. lib. quæ docet extrahere Quintam essentiã a plãtis, & primo a uino unde incipit Canon 1.

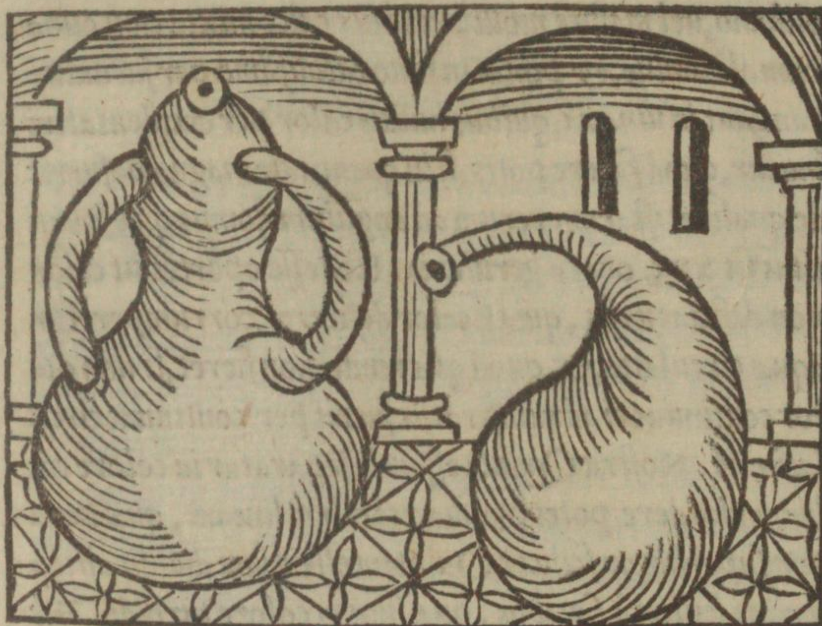
NON reputes nos mendacium dixisse in hoc, quod de Quinta essentia præmisimus. Quare scias, quòd nullus modernorum sciuit nec ad eius peruenit notitiam, nec uidimus in diebus nostris, quòd quis intelligeret de hoc quicquam scilicet de secreto & magisterio eius.

Igitur in nomine Domini nostri Iesu Christi. Accipe uinum rubeum uel album, & sit de meliori quod poterit reperiri, uel saltem capias uinum, quod non sit acetosum quo uis modo, neque parum, neque nimium, & destilla aquam ardẽtem, sicut consuetum est per cannas brachiales æris, & postea rectifica illam quater ad maiorem rectificationem. Sed dico tibi quòd ter sufficit rectificari & bene claudere, ut spiritus comburens non exalet, quia in hoc quamplures errauerunt usque ad septies arbitrantes rectificari. Est autem tibi signum infallibile, postquam uideris, quod zuccharum madefactum in illa positum ad flammam comburatur similiter aqua. Postquam autem sic habueris aquam præparatam, tu habes materiam de qua Quinta essentia trahitur ad actum, quæ est una principalis, de qua intendimus in libro hoc. Accipe igitur illam & pone in uase quod circulationis appellatur uel in pellicano, quod dicitur uas hermetis, quorum forma inferius apparebit, & claude fortißimè foramen cum

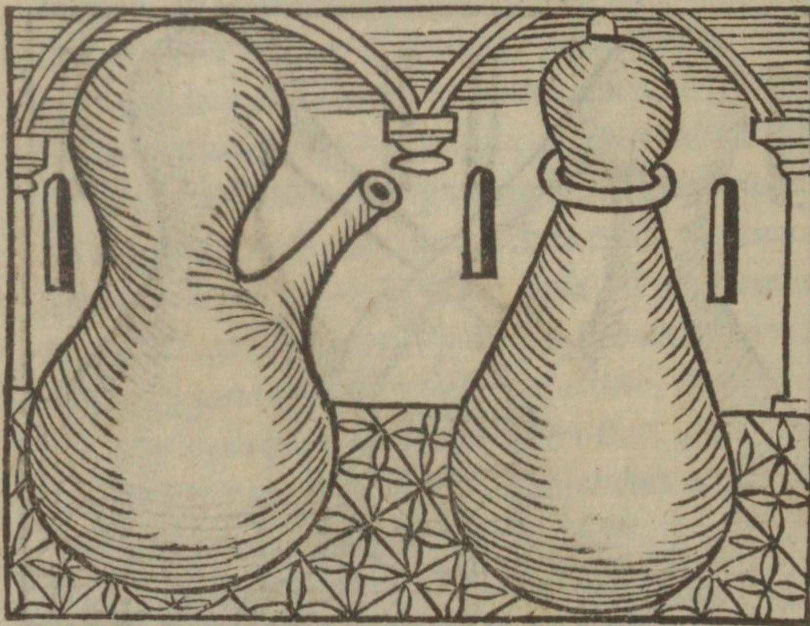
olibano

olibano, uel mastice molli, uel uiua calce mixta cum ouorum albumine, & ponas in fimo calidißimo per sui naturam, aut in uinacia, quibus nullus calor per accidens attribuitur, quod facere potes, si in quantitate magna posueris de qualibet istarum rerum ad angulum domus quæ quantitas sit xxx. onera gerularia. Hoc esse oportet ut calor non deficiat uasis, quia si calor deficeret, corrumperetur aquæ circulatio, & quod quærimus non fieret, si non calor continuus ei administratus fuerit per continuas circulationes. Nostra Quinta essentia separatur in colore cœli, quod uidere potes per diametralem lineam, quæ partem superiorem scilicet Quintam essentiam diuidit ab inferiori scilicet à fæcibus, quæ sunt in colore turbido. Est autem natura ista quasi incorruptilis, & immutabilis, ex eo quia ad tantam glorificationem deueniet.

Vaſa Circulatoria.

Nam et ita habet respectu totius corporis mundi, illo modo quod per artificium mutari potest natura.

CANON SECVNDVS IN QVO CONtinetur scientia, qualiter nostra Quinta essentia ab artista cognosci potest.

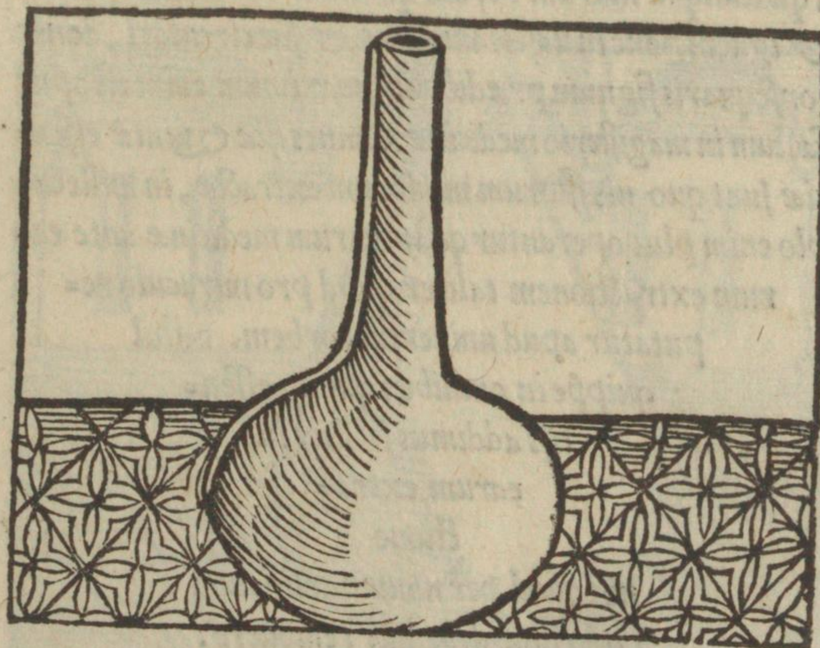
Facta per multos dies in uase circulatione, aut in uase hermetis continuatio circulationis aperies foramen, quod cum dicto clausore obstruxisti, & si odor supra mirabilis exeat, ita quod nulla mundi fragrantia ei comparari ualeat, in tantumque uas positum ad angulum domus miraculo inuisibili trahit omnes intrantes, aut uase posito supra turrim trahit omnes aues, quibus omnibus odor nares atttigerit, ita quòd circa se ipsum stare faciat, tunc nostram Quintam essentiam, quæ aliter dicitur mercurius uegetabilis ad tuum libitum, ut applices in magisterio metallorum transmutationis. Quod si non inueneris influxũ attractionis reclude uas ut prius & pone in loco prius aßignato, & stet ibi donec consequaris signum prædictũ. Hæc uerò Quinta essentia sic circulata & rectificata nõ habebit illum odorem nisi corpus sit distillatum in ea & illum ardorem in ore tuo sicut aqua ardens, hæc quidem uocatur à philosophis clauis totius artis philosophiæ, & tã cœlum quàm nostra Quinta essentia, quæ eius adiutorio uenit ad tantam sublimitatem nobili forma sunt impleta, & subtilißimam materiam habent, ut per se solũ, & cum stellis terrenis, quas supra diximus, faciat operator huius operis miracula supra terram.

CANON TERTIVS QVALITER NOstra Quinta essentia, seu uegetabilis mercurius haberi potest sine magnis expensis pro his qui altißma paupertate præmuntur.

Concreauit altißimus non solum in aqua ardenti, sed in omni planta, lapide, & metallo Quintam essentiam quandam durabilem atque mirabilem, atque etiam in animalibus, serpentibus, &c. Aperi igitur intellectum, & intelliges ueritatem, quia res generabilis & corruptibilis statim destruitur postquam ui corruptionis rei & elementorum contrarietate exalat. Nam hoc signum à uino accipere poteris postquam conuertitur in acetum, quia ab ipso aqua ardens distillari nequit, nec per consequens Quinta essentia, cum Quinta essentia, cum aqua ardenti & spiritu conbustibili trahitur, quæ Quinta essentia dum est in uino uinum in sua uirtute existit, sin autem conuertitur in acetum, & sic de alijs similibus istis, trahas ergo Quintã essentiam cum aqua ardenti, simul per cannas bracchiales ut supra diximus ex quocunque uino, quamuis turbato & feruido, præterquam ab aceto, cum in aceto non est aqua ardens, nec per consequens, Quinta essentia. Nam summa cautela est talia uina pro modico precio, quæ inueniuntur habere, & facere ut supra, quia Quinta essentia, quæ quasi incorruptibilis est propter malam uini complexionem non corrumpitur, modus namque primus & omniũ principalis est, quem tibi superius nominauimus. Secundus est iterus, quod capias ampullam cum collo longo, & ex di-

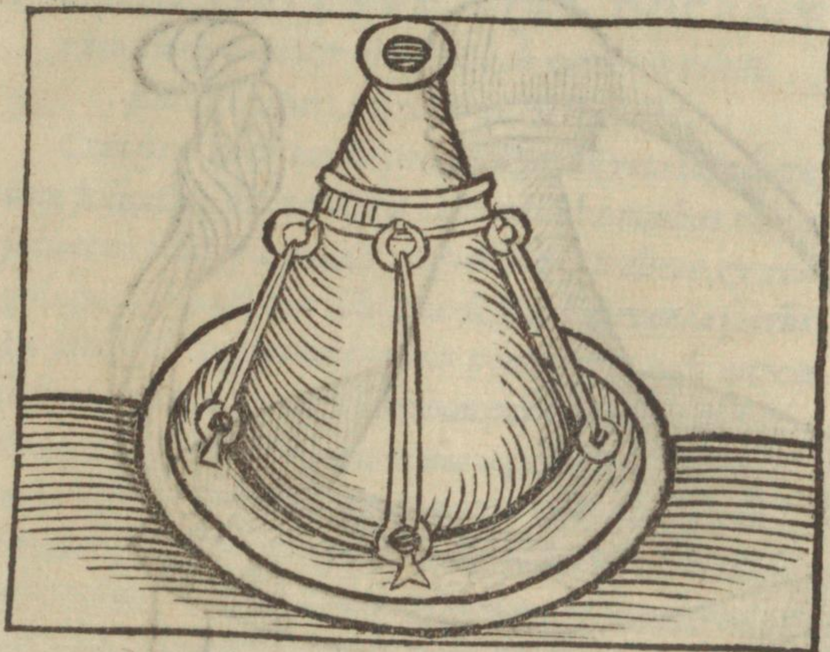
cta aqua ardenti imple duas partes & obtura collum ampullæ claudendo prius ipsum cum cera, uel dicto clausorio ac deinde sepelias eam totam in loco superius deputato, & stet ibi donec consequaris signum prædictum, quam trahes perforando collum ampullæ. Caueas tamen in attractione eius à uase, quoniam statim miscetur Quinta essentia cum fæcibus si forte suauiter non eleuata est à loco circulationis per artistam deputatum.

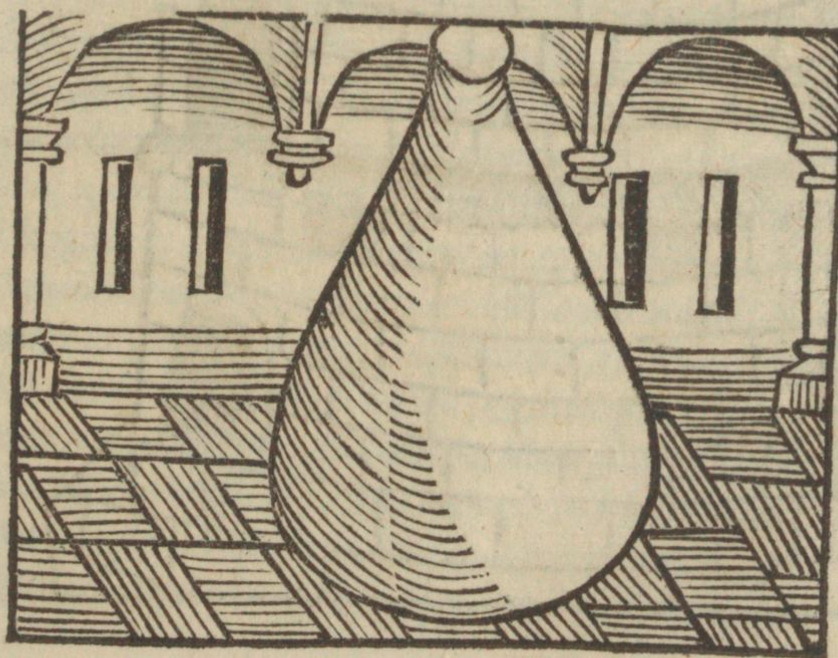
Hæc uasa sunt illa, quæ tibi superius nominauimus, ex quibus fit magisterium, quæ ultra rostrum impleri debēt aqua ardenti, & uasa ista habent formam cubitalem in longo & in ampla mensuram unius palmi, & sint integrè facta & solida.

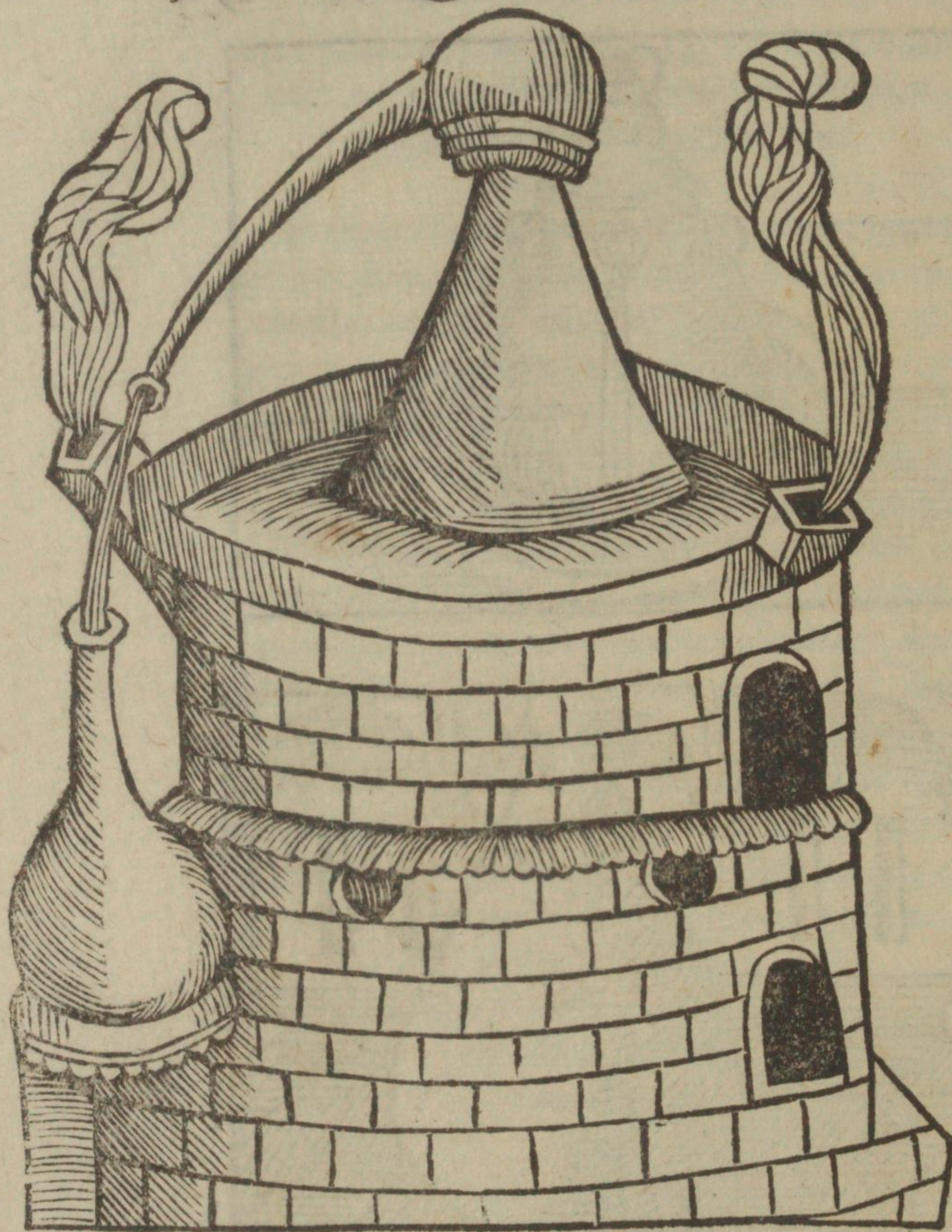

CANON QVARTVS QVI DOCEBIT te extrahere Quintam essentiam ab omnibus plantis fructibus & radicibus & carnibus ouis & sanguine.

Est aliud ex secretis naturæ, ut scias trahere Quintam essentiam ab omnibus plãtis fructibus radicibus carnibus animalium & ouis, & auium, & sanguine, &c. Capias igitur quancunque rerum uolueris, et teras bene fortiter in mortario, & pone ad putrefaciendum in uase per quadraginta dies, postea extrahas, et distilla aqua per alembicum ter uel quater, sic aquã ardentem fecisti, & in quolibet supradictorum uasorum pone ad circulandum, donec signum consequaris odoris prius iam dicti, aut trahas à quacunque istarum rerum quattuor elemẽta & aẽrem & ignem pone in uasis iam dictis, & fac circulari, donec consequaris signum prædictum, maximum enim est opus factum in magisterio medicinæ. Omnes istæ Quintæ essentiæ sunt quo uis istorum modorum extractæ, in millecuplo enim plus operantur quàm earum medicinæ ante earum extractionem taliter quòd pro miraculo reputatur apud uniuersum orbem. Nihil quippe in omnibus quinq; essentijs addimus scilicet in earum extractione nisi quòd per nouum artificium superflua debemus remouere.

CANON QVINTVS, QVI DOCEBIT extrahere quatuor elementa ab omnibus rebus ſcilicet plantis, animalibus, & metallis.

Cum prætermittamus pro modico tibi reuelare ſecretum ſcilicet qualiter poteris elementa ab omnibus rebus ſcilicet metallis, plantis, & animalibus extrahere, & regula generalis eſt quod illa, quæ de plantis terenda fuerũt terantur, & poſt contritionem ponantur in uaſe uitreo in fimo equino ad putrefaciendum per menſem cum dimidio, quo tranſacto pone ſuper uas caput ſuum, & diſtilla aquam per balneum mariæ, quod tibi ſuperius reuelauimus per figuram unam, quouſque per balnei diſtillationẽ plus noluerit diſtillare, tũc temporis extrahe cucurbitam à balneo, & reitera aquam, quam diſtillaſti ſuper fæces, & obtura bene cum ſigillo, & claude, & pone ad putrefaciendum per decem dies, poſtea extrahe, & pone deſuper caput alembici, & diſtilla per ignem cinerum, quouſque noluerit plus per illam diſtillationem diſtillare. Tunc ſcias, quod tu habes extracta duo elementa ad partem, nũc igitur ut diuidas illa, quæ ſunt aer, & aqua facies ſic. Aquam illam quam per ſecundam diſtillationem diſtillaſti accipe & pone in cucurbitam diſtillationis, & repone caput alembici & diſtilla in balneo, & illud quod diſtillaueris non eſt niſi aqua, quoniam per illum gradum caloris nihil aliud exit. Nam ignis balnei dicitur ignis primi gradus, & ignis cinerum dicitur ignis ſecundi gradus, & ignis ardens dicitur ignis tertij gradus. Valde utilis eſt

ista scientia graduum ignis ad ista cognoscenda potissime in metallo propter caloris confusionem, & tunc aer manet in fundo uasis, quia nō ualuit per calorem secundi gradus exire, & tunc repone ad partem, & reitera aquam, quam ab aere extraxisti super fæces, & fac sicut prius & pone ad putrefaciēdum in fimo per tantum tempus, sicut de aere fecisti, & pone ad distillādum in igne tertij gradus & da sibi ignem, donec totus distilletur, & post hoc reitera ad distillandum in balneo, & exibit aqua, & ignis manebit in fundo uasis, quia non ualet per illum calorem exalare & serua ad partem. Hæc quæ tibi diximus de omnibus uegetabilibus intellige quæ in succo abundant. Et sic quoq; facies in metallis prius cum nostro mēstruo illa resoluere facies sub fimo per unam hebdomadam, & quòd menstruum sit acutum cum uegetabilibus, aliquibus illorum, quæ inferius in quæstionario dicemus. Postquam uerò metalla fuerint dissoluta pone ad distillandum in igne primi gradus & exibit menstruum, & manebit calx metalli in fundo. Post hoc uerò reitera supra fæces metalli, de nouo menstruo ad pondera metalli, & pone ad putrefaciendum per mensem cum dimidio, & post hoc distilla sicut fecisti de uegetabilibus, sed qualibet uice addas nouum menstruum super fæces. Multæ fuerunt opiniones philosophorum in extractione elemētorum à mineralibus, sed hic ponere non curamus, quia diuersimodè tractabimus in tertio libro.

Multi philosophorum in aqua forti communi facta ex uitriolo & sale nitro sua corpora metallorum dissoluebant, & per euaporationem trahebant aquam illam, & calx corporum remanebat infra uas, & postea cum aqua dulci cōmuni illam abluebant, & per euaporationem trahebant aquam illam. Et post illam calcem cum menstruo dissoluebant ad opera sua, quæ non secundum quod competebat sequebatur finem optatum. Ratio eius est, quia dissolutio, quæ fit cum forti aqua non est talis, sicut natura postulat, & quia etiam illi, qui talia fecerunt, ignorauerunt uegetabilia nostrum menstruum acuentia, & etiam ignorauerunt aquam mercurij uulgi, quam in compendio missam regi Roberto reuelauimus, quod compositum est super testamento & codicillo in parte illa, quæ tractat de compositione margaritarum sic conditarum, & cætera. Sed tibi reuelabimus in hoc capitulo calcinationes, in qua nullum metallorum amittit de specie, & menstruum infra modicum tēpus ipsum resoluet. Et magisteriū huius secreti tale est, quod tu capias aurū uel argentū in tenues laminas redactū, et accipe particulā cū tantundē de argento uiuo uulgi, et pone ad ignē lentū, et cum fumauerit mitte laminas, & moue cum ligno, et post hoc mitte in gazola in aqua quæ sit frigida, et si talis fuerit pasta, quod frangatur ad modū metalli cāpanarū, nisi reuertatur massa alembici, & dimitte euaporari plus de argento uiuo, & iterum mittatur in aqua, & postquam dura fuerit, sicut dictum est, pone pastam in galaiade ut

diximus cum quarta parte sui salis communis & contere fortiter donec pasta, et sal totum uideatur sal nigrum. Accipe igitur istud sal, et pone in sublimatorio si uolueris seruare argentum uiuum, quòd si non, pone illum in quadam gazola, quæ ignem sustineat, & da sibi ignem donec uidebis, quòd totus mercurius exalauerit, uel sublimauerit. Postquam uerò hoc compleueris, mitte istud sal in altera gazola, et superpone de aqua feruentißima, secundum quod tib uisum fuerit, & misce cum quodam ligno, et sal fundetur et uertetur in aquam nigram, quam quiescere dimitte, & post illam extrahe & mitte paßim euertendo, donec tota euersa fuerit, & calx remanebit inferius. Iterum super mitte de aqua feruentißima, & fac sicut prius, et iterum mitte sibi de supradicta aqua, donec exeat à calce clarißima, sicut missa fuit, & tunc pone calcem ad desiccandum ad solem, & habebis ipsum perfectißimè redactum in puluerem subtilißimum ad usum artistæ, cuius uis. Item cætera metalla habent diuersum modum calcinationis, de uenere fit calcinatio, sicut fit æs ustum. Saturnus & Iuppiter calcinantur cum sale communi præparato agitando in alboth cū ligno, et mittendo sal modicū, et post hoc abluatur, sicut dictū est cum aqua feruentißima, et postea pone ad desiccandū et factum est.

CANON SEPTIMVS IN QVO CONTINETUR sciētia ad extrahendū Quintam essentiā rerum omnium ad applicandū illas corporibus humanis secundum quod opportunum fuerit.

Deus

Deus talẽ cœli contulit uirtutẽ generaliter Quintæ essentiæ ut extrahas illã b aomni ligno, fructu, flore, radice, folijs, lapide et metallo, carne, semine & specie, quæ Deus conditor naturæ creauit, cuius quippe secreti magisterium tale est, postquam uini Quintam essentiam habueris à fæcibus separatam, cum propria noueris posse extrahi Quintam essentiam infra tres horas, ut euitetur tantus labor, atque tedium. Capias igitur in Dei nomine quancunque rem, à qua uolueris Quintam essentiam separare, & mitte illam in nostram Quintam essentiam uini, & pone ad fortem solem in uere, uel pone illam cum uase ad ignem leuem, & infra tres horas habebis Quintam essentiam rei mixtam cum Quinta essentia, quæ conuertetur in talem naturam, sicut res quæ sibi mittetur, igitur si sit calida, si frigida, si humida, si sicca, si laxatiua, uel cuius uis alterius conditionis & odoris fuerit, talis naturæ sit, quia ut supra tibi reuelauimus appetitum habet ad hanc complexionem, uel ad illam talem. Igitur Quintam essentiam habebis sicut res quam tibi intromiseris talis odoris, saporis, complexionis, uirtutis, operationis, &c. & Ideo maxima cautela est hæc in operatione medicinæ, ut cum una & eadem medicina scias diuersas operationes facere, ad quam forsitan non peruenit operator duræ ceruicis, & cætera. Et sic cum cœlo nostro à stellis suis quas supra nominauimus, fiet per naturã quod reputabitur ad miraculum.

CANON OCTAVVS, QVI DOCET quæ sunt res calidæ in primo gradu simpliciter, ut talis naturæ reddatur Quinta essentia nostra ad applicandum ad humana corpora.

Hactenus uerum plantarum secretum tibi pandemus scilicet in earum complexione, & primò de calidis simpliciter in primo gradu, unde medicinæ calidæ simpliciter in primo gradu sunt istæ scilicet.

Absinthium
Semen coriandri
Borago
Altea
Atriplex
Eupatorium
Sticados arabi
Tribulus marinus
Radix peoniæ
Radix aristologiæ rotundæ
Castanea
Spica celtica
Camomilla
Nuces
Semen caulis
Mora matura
Iuiube
Ficus siccæ
Flores nasturtij
Amigdalæ dulces
Auellanæ siccæ
Capparis
Folia gariophilorum
Cardamomum
Licium
Storax liquida
Pulli columborum
Semen alteæ
Semen trifolij
Sādaraca
Triticum
Panicum
Sarcocolla
Muscum
Vitrum
Caro camelina

Vitulina

Vitulina	Cuſcute
Gallinarum	Folia lauri
Faſianorum	Amomum
Anſerum	Crocus Spicanardi

De iſtis quippe operare ſecundum exigentiam, & talis complexionis uirtutis reddetur tibi Quinta eſſentia noſtra.

CANON NONVS, CALIDA IN ſecundo gradu.

Si propter infirmitatem prouenientem habitus in tanto gradu, frigiditatis quod medicinas in primo gradu calidas operari non poteſt, applicet ſibi medicinas in ſecundo gradu calidas, quæ ſunt hæc, quæ ſequũtur, ut docet canõ.

Polium	Bulbi
Praſsium	Carui
Centaurea minor	Tamariſcus
Catapucia	Amigdala amara
Reubarbarum	Dactili
Lignum aloe	Mel recens
Vuæ amaræ	Semen aneti
Citri cortex	Bruſci
Fœniculi	Apij
Aſparargi	Petroſelini
Eorumq; radices	Semen peoniæ
Radix apij	Xilobalſamus
Daucus	Folia citri
Semen urticæ	Nux muſcata

Fenugræcum | Faſeoli
Semen paſtinacæ | Lacca
Semen raphani | Vrina
Fiſtici | Ambra
Bdellium | Vua matura
Flores croci hortiui

Aperies ergo oculos tuos, & uideas quibus rebus ex his indigebis ad magis calefaciẽdum ex eo, quomodo non ſufficiẽtes fuerint tibi medicinæ, primo ſiue in primo gradu, & non utaris medicinis, niſi prius ſcias in quo gradu ſunt medicinæ ſimpliciter conſtitutæ, quia aliter neſcies quid componis, uel quid das infirmis.

CANON DECIMVS, QVI DOCET quæ res ſunt calidæ in 3. gradu ad affigendũ eas in noſtra Quĩta eſſentia ad habendũ Quintã eſſentiã calidam in tertio gradu.

In quo caſu infirmitas nimiæ frigiditatis uiget indiges habere medicinas in 3. gradu calidas mixtas cum cœlo noſtro, et noſtra Quinta eſſentia eiuſdẽ cõplexionis reddatur, & ſunt hæc. Siſeleos Camedros

Thimus | Camepitheos
Ciperus | Iſopus
Apij folia | Sanſuccus
Enula | Sambucus
Polipodium | Aſſarum | Pix græca

Mentaſtrũ

Mentastrum	Serapinum
Calamentum	Oppoponacum
Pullegium	Origanum
Nux indica	Rutha domestica
Lupuli	Squinantum
Saxifragia	Porrum
Yreos	Centaurea ma.
Dictamus	Caßia lignea
Hermodactilus	Galanga
Serpentaria	Piper longum
Zedoaria	Siseleos
Doronici	Ameos
Zinziber	Ozimi
Gariofili	Nigella
Asa fetida	Siler montanum
Armoniacum	Cinamomum
Galbanum	Costum
Mumia	Folia oliuarum
Castoreum	Gentiana
Pix liquida	

Cum ergo uolueris applicare res calidas in tertio gradu propter nimiam frigiditatem superabundantem applica cœlo nostro, & talis uirtutis efficitur.

CANON VNDECIMVS, QVI DOCEbit te, quæ res sunt calidæ in quarto gradu, ut affigas illas nostræ Quintæ essentiæ, et cum opportunũ fuerit reuelabo tibi, quæ sunt medicinæ simpliciter in 4. gradu caliditatis, et sunt hæc quæ sequuntur, uidelicet.

Rutha syluestris	Piretrum
Anecardus	Colloquintida
Sulphur	Piper nigrum
Sal armoniacum	Vitrum adustum
Flos æris	Oleander
Nitrum	Cardus uisci
Petroleum	Napellus
Semen sinapi	Squilla
Euphorbium	Alleum
Scamonea	

Dicto de medicinis, in quibus continetur complexio ignis secundum dispositionem quatuor graduum, congruum est ut dicamus de medicinis continentibus complexionem aëris, cum post ignis speram, spera aëris situetur.

CANON DVODECIMVS, IN QVO continetur scientia eorum, quæ sunt res humidæ secundũ ordinationem quatuor graduum, et primò de humidis in primo gradu. Christi adiutorio ac eius magnitudinis bonitate perficiamus, consyderationem & doctrinã rerũ humidarũ in 1. gradu, quæ sunt istæ quæ sequũtur simpliciter.

C iiij Flos

Flos fabæ	Primula ueris
Flos lupini	Canna zucchari
Semen pastinacæ	Lingua auis
Radix pastinacæ	Gummi arabicum
Liquiritia	Coturnices
Amigdalæ dulces	Pisces recentes

CANON TERTIVSDECIMVS, IN quo continetur scientia rerum humidarum in secundo gradu simpliciter, ut quando fuerit tanta siccitas, quòd tibi sufficientes non fuerint res humidæ in primo gradu, applices illas, quæ in secundo gradu humidæ fuerint, ut tale reddatur cœlum nostrum.

Cõgruum est, ut tibi reuelemus, quæ sunt humidæ res in secũdo gradu simpliciter, ut talem reddas nostrã Quintam essentiam, cum necessarium fuerit; & sunt istæ quæ sequuntur.

Semen maluæ	Lactuca
Semen lactucæ	Malua
Zicion	Endiuia
Flos nenupharis	Lactuca agrestis
Crisomila	Cicorea
Persica, asparagi	Aloes epaticus

Ex his igitur applica Quintæ essentiæ nostræ cum medicinæ humidæ in primo gradu non fuerint sufficientes ad eradicadum siccitatem peccantem.

CANON QVARTVSDECIMVS QVI docet, quæ ſunt res humidæ in tertio gradu, ut cum neceſſe fuerit habeas earum cognitionẽ ad illas applicandum cœlo noſtro, ut habeas cœlum noſtrũ humidum in tertio gradu.

Cum uideris, quod ſiccitas tanta eſt, quæ per medicinas humidas in gradu ſecundo extingui nõ poteſt, applica medicinas humidas in tertio gradu cœlo noſtro, quæ ſunt hæc quæ ſequuntur.

Semen gal.	Flores uiolæ uiridis
Poma uiridia	Satyriones
Filocaparon, Eruca	Aquilegia
Radix paſtinacæ	Semen agni caſti
Flores uiolæ cœleſtis	Semen lini
Flores papaueris	Fructus papaueris albi

Hæ ſunt res humidæ in tertio gradu ſimpliciter has affige in cœlo noſtro ut uiguerit neceſſitas.

CANON QVINTVSDECIMVS QVI docet quæ ſunt res humidæ in quarto gradu ut affigas illas in cœlo noſtro ad applicandum illas corporibus denſis propter nimiam ſiccitatem.

Ratio naturæ eſt, ut reuelem tibi, quæ ſunt medicinæ humidæ in quarto gradu, ut affigas illas in cœlo noſtro, ut influat in nobis humiditatem quàm plurimam, cum neceſſe fuerit, & res humidæ in quarto gradu ſimplicitatis

ſunt

ſunt iſtæ quæ ſequuntur.

Aureola	Stinci
Argentum uiuum	Cerebrum gummici
Mercurialis	Cerebrum columbi
Lacataria	Gamelion

Hæ igitur medicinæ reddent cœlum noſtrum humidum in quarto gradu, quas applica ſecundum exigentiam & uires patientis.

Dicto uerò de medicinis humidis quæ complexionem habent humidam ſcilicet aeream, nunc reſtat ut dicamus de habentibus proprietatē aquæ, ex eo quia poſt aeream ſphera aquæ per primam cauſam ſituata eſt, procedendo ſecundum ordinationem quatuor graduum ſicut in alijs, &c.

CANON SEXTVSDECIMVS IN QVO continetur ſcientia rerum frigidarum, & primò de frigidis in primo gradu.

Hoc eſt ut noſtra Quinta eſſentia redigatur frigida in primo gradu reuelabimus tibi medicinas dicta habentes complexionem, quæ ſunt hæ, quæ ſequuntur.

Grana ſalicis	Pira bene matura
Tamarindi	Pruna
Ordeum mundum	Flos roſæ uiridis
Hærba acetoſa	
Fabæ uirentes	

Has medicinas applicabis cœlo noſtro, ut reddatur frigidum in primo gradu, ut ſcias ipſas cœlo noſtro appli

care, cum necesse fuerit ut influat super nos frigiditatem primi gradus. Si tibi per nimium calorem non sufficerent medicinæ frigidæ in prmo gradu applica cœlo nostro res frigidas in secundo gradu, postea facias applicationem secundum quod tibi uidebitur, & medicinæ sunt istæ, uidelicet.

Litargirium	Arnoglossa
Folia salicis	Malagranata, dulcia
Penthaphillon	Mora immatura.

CANON DECIMVSSEPTIMVS QVI docet quæ sunt res frigidæ in tertio gradu, ut quando non sufficientes fuerint medicinæ frigidæ in primo & secundo gradu, quod applices illas, quæ sunt in tertio gradu, ut scias remedium adhibere caliditati dominanti.

Hactenus reuelauimus tibi, quæ sunt medicinæ frigidæ in tertio gradu, ut quando infirmitas fuerit tantæ sicci tatis, quod illi non sufficiant medicinæ primi & secundi, recurras ad ista quæ sunt tertij gradus, & sic remedium adhibeas, & sunt quæ sequuntur scilicet.

Virga pastoris	Sorbæ
Omnes sandali	Plantago semen eius
Hypoquistidos	Psilium
Portulaca &	Paritaria
Semen eius	Vua milana
Melones	Spodium
Citrulli	Poma immatura.
Cucumeres	

medicinas

Medicinas istas applica cœlo nostro, & habebis ipsum frigidũ in tertio gradu, & utere illo dũ fuerit opportunũ.

CANON DECIMVSOCTAVVS QVI docet, quæ sunt res frigidæ, in quarto, & utaris illis dum fuerit necesse.

Certum sit tibi, quod multorum fuit opinio, quod nulla res erat in quarto gradu frigiditatis constituta per naturam, contra quos istam facimus rationem.

Omne elementum, uel quæcunque alia res appetit esse in maiori perfectione, quàm sua natura capere potest, cuius ratione elementum quodlibet in elementatis appetit quartum punctum simplicem, ut suum contrarium reprimat. uel saltem ei adæquetur per resistentiam, ut esse suum non priuetur ab indiuiduis. Si igitur aqua per naturã non inuenitur in indiuiduis in quarto gradu, sicut in primo, secundo, & tertio, aqua non appeteret maiorem perfectionem simplicitatis, quàm in indiuiduis habere potest & sic similitudo, suæ simplicitatis in maiori gradu multiplicata esset ei per naturam odibilem, & suum contrarium esset illi amabile, quod est impoßibile.

Præterea. Nullus morbus calidus in quarto gradu esset curabilis, quod est incõueniens & cõtra finẽ medicinæ.

Item esset ipsa aqua destructa contra, & ideo regula, quia non transmutẽt extra se similitudinem suam per modum suæ perfectionis & suarum partium, & cum similitudinibus dictarum partium operatur in indiuiduis. Ratio huius est, quïa talem defectum natura bonitatis & uir=

tutis, & c. non consentiret, cum ista naturaliter appetant multiplicari in maiori perfectione entibus realibus quàm esse potest secundum suam naturam, quorum contrarium ageret aqua, si non esset reperta in secundo gradu in rebus naturalibus, quod est impossibile.

Multa alia inconuenientia sequi possent ex eorum opinione, sed illa dimittimus causa breuitatis, unde res frigidæ in quarto gradu sunt istæ quæ sequuntur.

Opium	*Aqua eius*
Mandragora	*Mucilago psilij*
Camphora	*Cicuta*
Semen papaueris	*Semen eius*
Iusquiamus	*Ebenus*
Semen eius	*Salamandra*
Semperuiua	*Verbascus.*

Has quippe res applica cœlo nostro, & habebis ipsum frigidissimum.

Diximus de medicinis frigidis secundum ordinem quatuor graduum. Et quia post omnium elementorum sphæras sphæra terræ situata est ultimò, ideo de reb. siccis ultimò dicendum est.

CANON DECIMVSNONVS QVI DOCET *quæ sunt res siccæ in primo gradu.*

Ordine præmisso tibi rerum siccarum reuelemus ut affigas necessariò cœlo, & primo de siccis in primo gradu simpliciter, & sunt istæ scilicet.

Spuma maris	*Caro camelorum*

Caules

Caules	Caro leporis
Fabæ ſiccæ	Caro caprina
Amidum	Turtures antiquæ
Thucia	Columbi antiqui
Argilla	Caro omnium auium
Caro bouina	qui habitant in aquis.
Caro ceruina	

Affige ergo has medicinas cœlo noſtro & habebis ipſum ſiccum in primo gradu, ut utaris illo, cum tibi oportunum fuerit &c.

CANON VIGESIMVS QVI TE DOCEbit, quæ ſunt res ſiccæ in ſecundo gradu, ut cum tibi fuerit neceſſe applices illas noſtro cœlo, ut influat in nobis ſiccitatem in ſecundo gradu.

Quãdo infirmitas tã humida fuerit, quòd tibi non ſufficiant res in primo gradu ſiccæ, addes iſtas cælo noſtro quæ ſunt in ſecundo gradu ſiccæ ſcilicet.

Riſum	Xilobalſamus
Balauſtiæ	Flores ro. ſic.
Teſta maligra	Lapis Lazuli
Cortex thuris	Lapis armenus
Cortex orni	Neſpulæ maturæ

Has quippe res affige in cœlo noſtro ad magis deſiccandum.

CANON VIGESIMVS PRIMVS, QVI docet, quæ sunt res siccæ in tertio gradu, ut scias illas applicare cœlo nostro, ut fiat illius complexio=nis, & sic applices ipsum in corporibus humanis, cum tibi uidebitur.

Cum tibi uidebitur, quod infirmitas tanta est multipli cata in humiditate, quòd tibi non sufficiant medicinæ siccæ in primo & secundo gradu applicabis istas, quæ sunt sic=cæ in tertio gradu quæ sequuntur.

Mastix	Charabe
Acetum commune	Succus maluæ
Bolus armenus	Iuniperus
Olibanum	Scoria ferri
Myrrha	Ferrugo ferri
Cinaprium	Pulmo uulpis
Aspaltum	Fructus iuniperi
Sanguis dra.	Fructus sauinæ
Pira syluestria	Flos sambuci
Gallæ	Flos ebuli

Has affige in cœlo nostro & fiet siccum in tertio gradu.

CANON VIGESIMVS SECVNDVS, qui docet, quæ sunt res siccæ in quarto gradu, ut istas ap plices cœlo nostro, & fiet siccum in quarto gradu.

Arsenicum album	Arsenicum rubeum.
Azarnech	Thucia
Azarchon	Sal præparatum
Aes	Glandes uirides

Flos

Flos æris	Puluis affodilorum
Capitellum	Alumẽ rochæ
Omnes mirobolani	Alumen plumæ
Cortex ilicis	Folia daruich
Coagulũ	Cortex uberi

Diximus de aliquibus medicinis et earum simplici cõplexione secundum dispositionem quatuor graduum simpliciter, ut artista per istas, quæ hic ponuntur alias inuestigare sciat secundum complexionem, saporem, odorem, ponderositatem & leuitatem ad faciendum diuersos effectus in corpore nostro. Nunc congrum est ut dicamus in generali de qualitatibus appropriatis, ut artista cognoscat, quæ sunt simplices qualitates & propriæ, & quæ appropriatæ, & quæ qualitates sunt graduatæ in rebus naturalibus, ut cognoscatur unius medicinæ compositæ finis ex multis in diuersis medicinis compositis. Et ut sciatur quid dare debet, uel auferre infirmis.

CANON XXIII. IN QVO continetur præfata doctrina

Valde in hoc occupati sumus, ut reuelemus qualitates rerum proprias et proprietates scilicet in quo gradu existere possunt secundum naturam, ut destruantur multorum opiniones, qui duas qualitates in una & eadem re dixerunt in eodem gradu existere, sicut in pipere, quod dixerunt calidum et siccum in quarto gradu et castoreum, quod dixerunt calidũ et siccum in 4 gardu. Contra quos talem fundamus rationẽ. Quatuor massæ principales,

quæ ſunt quatuor elementa ſphæras proprias habent, ubi natura cuiuslibet maior eſt quàm in aliorum ſphæris, quamuis quodlibet elementum ſit in alterius ſphæra ſcilicet unum per ſphæras omnium, & omnia per ſphæram unius. Hoc autem natura orbis fabricat, ut ex mixtione eorum oriantur indiuidua ſphærarum, in quibus elementa actualiter exiſtant, ut ſupra probauimus, quæ eſſe non ualerent, ſi mixta uiciſsim non eſſent, quoniam ſi mixtio uniuerſalis orbis deficeret elementis, deficeretque mixtio ſpecialis, atque indiuidualis, quoniam deficiente generali uenit particulare in ſuiјpſius corruptionem. Deniq; quodlibet elementum, ex eo quod iuxta ſui naturam in propria ſphæra ſua complexio maior eſt, ut caliditas, quæ maior eſt in ſphæra ſua ignis quã ſiccitas nec aliqua aliarum complexionum, & ſic de alijs.

Item quodlibet dictorum elementorum habet proprium ſubiectum in indiuiduis ſpecierum, in qua ſua caliditas maior eſt quàm qualitates aliorum elementorum, ſicut in pipere, in quo magis uiget proprietas ignis quã in croco, & in aloe, in quo magis eſt de complexione aëris quàm in mirabolanis, & ſic de alijs rebus ſimilibus iſtis, unde facio iſtam rationem Omnem effectum coſequi oportet naturam ſuæ cauſæ, ſi igitur ignis, qui eſt cauſa omnium rerum calefactibilium maiorem ſui proprietatem habet in ſphæra ſui & ſua proprietas ibi magis reperitur quàm proprietas aliorum, ſicut in rebus calefactibilibus de cõplexione ignis, oportet quòd maior ſit caliditas quàm hu-

miditas

miditas, ut apparet concordantia in differentia existens inter causam & suum effectum, & ut appareat differentia inter rem calidæ complexionis & rem humidam uel siccam, & cætera. Quia si una res haberet in se duas complexiones æquales, sicut in pipere caliditas, & siccitas, si essent in eodem gradu esset piper æqualiter siccum sicut calidum, & sic est poßibile habere has duas complexiones æquales contra frigiditatem, & sic poßibile esset quòd frigiditas & humiditas essent æquales contra caliditatem & siccitatem, quòd est impossibile, quia sic non inueniretur aliquod speciale indiuiduum, in quo qualitas unius elementi esset prædominans, ut denominationem capere ab illo, sicut piper, quod denominationem accipit ab igne, quia calidum. Aloes quod denominationē accipit ab aëre, quia humidum. Mādragora ab aqua, quia frigida. Mirabolanus à terra, quia siccus. Hoc autem est impoßibile quia sequeretur irregularitas in indiuiduis naturalibus, ex eo quod nō haberet magis instinctum ad qualitatem unā quàm ad aliam.

Ex quo notare potes, quod sicut quodlibet elementum dominationem propriam secundum suam naturam habet in sua propria sphæra, in qua alterum non habet ita magnam dominationem, sicut habent propria indiuidua substātialia, in quibus magis qualitas unius elementi prædominatur alteris. Exēplum, natura ignis est calidus propriè, siccus à proprietate. Nā caliditas maior est in i=

gne quã ſiccitas, quoniã proprietas maior eſt in qualibet quàm appropriata. Sic enim eſt in indiuiduis, quæ oportet habere unã propriam qualitatẽ aliam appropriatam ex eo quod effectus ſuæ cauſæ correſpondere debet.

Hoc probatur per regulas duodecim, quia ſi ignis qui eſt cauſa alicuius calefactibilis eſt callidus & ſiccus in illo calefactibili nõ poteſt transmittere extra ſe ſimilitudinem ſuã, niſi cũ ſuo calore & ſiccitate, & per modũ naturæ caloris & ſiccitatis, & iterũ aliarũ complexionũ. Sic igitur in indiuiduo per ignẽ cauſantẽ oportet maiorẽ eſſe caliditatẽ quàm ſiccitatẽ, et ſic ſiccitas depreßior. Et ſicut diximus de igne, ita intellige de alijs qualitatib. elementorũ, ſicut ignis in ſua ſphæra propria eſt forma, & alia elemẽta ſunt materia quia calefacta ſit ſua propria qualitas in indiuiduis naturalib. exiſtens eſt forma extẽſa, & diffuſa ſup oẽs alias elementorũ, et qualitates, quæ ſunt igni.

Ex quo multũ bene concluditur ipſam qualitatẽ ignis in ſubiecto ignis maiorẽ eſſe quàm alterã qualitatũ, & ſic talis qualitas in ſimili ſubiecto eſt rex, qualitas uerò quæ magis concordat militem dicimus, ultima uerò qualitas primæ contrariatur, eſt ſclaua.

Exemplum tibi dabimus, ut facilius poßis intelligere mouendo te ipſum ad obiectandum. Nã piper eſt calidum propriè, ſiccum à proprietate, caliditatem uerò maiorem oportet eſſe in illo quàm ſiccitatem, nec humiditatem, nec frigiditatem.

Eſt ergo in pipere caliditas rex, nunc uerò quia ſiccitas

tas magis cum igne concordat quàm altera aliarum, & ſiccitas in igne, uel pipere regina. Et quia poſt ſiccitatem humiditas cum caliditate concordat humiditas in pipere eſt miles. Et quia frigiditas caliditati contrariatur eſt aqua ſeu frigiditas in pipere ſclaua, & ideo ultimò ſiccitas eſt ĩ ſubiecto igneo. Secũdũ cõditionẽ maioritatis et minoritatis ſituati ſunt gradus in rebus naturalibus, ſicut piper habet quencunque gradum caliditatis, iſta caliditas eſt in illo maior, ut ſupra probauimus: ergo aliæ minores illa propria, & ſic ſequitur diſtinctio æqualitatis indiuiduorum, quam aliqui aſſerunt eſſe impoßibilem.

Nunc quia regina magis cum rege concordat quàm miles nec ſclaua, reginam oportet eſſe maiorem in regia domo quàm miles nec ſclaua. Et ideo quia regem regina ſequitur, & non eſt tanta ſicut rex, illa minor eſt & uno gradu inferior quàm rex & cognominatur tertia. Et ſic ſiccitas in pipere eſt in tertio gradu, & quia poſt reginam miles maior eſt in domo regis, illa minoritas dicitur alius gradus inferior. Inferius quidem dicitur ſecundus, et ſic in pipere eſt humiditas in ſecundo gradu. Item quia poſt militem ſclaua minor eſt in domo regis, quàm nullus alius, illa minoritas alter gradus inferior iſto dicitur, qui nominatur & primus, et ſic concluditur, quod piper eſt calidum in quarto gradu, ſiccum in tertio, humidum in ſecundo, frigidum in primo, et ſicut diximus de pipere, quod habet complexionem igneam, ſic potes dicere de alijs rebus & qualitatibus reſpiciendo maiori=

tatem concordantiæ. Præterea scias quòd non omnis res naturalis habet quatuor gradus in se integrè, sed ex illis habet degradatè. Et ad melius intelligendum, formamus puncta quatuor in quocunque gradu cuiuslibet qualitatis, quæ quidem puncta sunt tãquam medium, per quod mouetur intellectus ad intelligendum res quantum habent de una compositione uel de alia. Valde est confusa doctrina de gradibus, adeò quòd non est scientia in mũdo, quæ tam parum sciatur, sed hic in summa breui breuiter tractabimus. Et primò dicimus, quòd res quæ sit calida in quarto gradu omnes alios gradus habet integros, et sic de humidis frigidis, &c. Sed res quæ sit in tertio gradu calida, est in secundo sicca, & in primo humida, & in duobus punctis frigida. Res quæ est in tertio gradu humida est frigida in secundo, calida in primo, sicca in duobus punctis primi gradus, & sic de alijs. Item res quæ in secundo gradu est calida, est in primo sicca, & in tribus punctis alterius gradus humida, cum 2. pũctis frigida. Item res quæ est in 1. gradu calida, est in 3. pũctis alterius gradus humida, et 1. pũcto uniuersaliter frigida. Et sicut posuimus exẽplũ de calidis, ita potes de humidis dicere, et etiã de alijs.

Item multæ & diuersæ opiniones fuerunt in hac intentione super calidum in primo, & calidum in secundo, & calidum in tertio, quia in uno indiuiduo est caliditas, in 3. gradu, & altera in eodem, sed differunt secundum actionem & paßionem, quando in uno indiuiduo est forma regina, regina uerò sub rege patitur, rex uerò in quocunq;

indiuiduo

indiuiduo est forma, regina uerò miles & sclaua sunt materia. Non est ergo æqualis actio unius qualitatis existentis in diuersis indiuiduis ratiõe supradicta. Et de hoc intellige secundũ applicationem simplicẽ & singularẽ uniuscuiusq;, non aũt secundũ multarum aliarum medicinarum congregatarũ ad unũ finẽ. Et de hoc dabimus tibi exẽplũ.

Squilla uerò uel thucia quæ est calida in 3. gradu, & agnus castus calidus in tertio, si quodlibet eorum applicetur ad nostrum corpus maiorem caliditatem influit in nobis agnus castus quã thucia. Ratio huius est, quia caliditas in agno casto est rex, in thucia uerò regina. Et quia rex maioris potestatis est quã regina, igitur, etc. Itẽ quia caliditas in thucia est terrificata, et stat secundũ paßionẽ in agno casto, secundũ actionẽ, et quia maioris naturæ est res agens quã patiens, igitur &c. Item quia in thucia caliditas habet 2. pũctus frigiditatis sibi cõtrariãtes. In agno casto uerò solũmodo habent 2. pũcta unius gradus cõtraria. Item quia caliditas existens in thucia desiccat ultimato modo, quia inseparabilis à natura illius et siccitate formata. In agno casto uerò calefacit plus quã desiccat, quia ibi caliditas rex est, & à nullo formata est, sed siccitas in illo est ignificata, & post per naturã caloris calefacit, et postea desiccat, quia in quacũq; re naturali prius in seipsa oportet esse actum propriũ & coessentialem illius quàm appropriatus, et etiam caliditates submissæ in aliquo indiuiduo formata aliqua natura prius sunt in corpore nostro agẽdo secundũ naturã formæ quã formatæ existant per su

am, ſicut caliditas ignis, quæ ignificat terram. Terra uerò exiſtẽs in igne prius calefacit, ſecũdò deſiccat, hoc uerò fit quia natura ignis, cui ſubmittitur ſiccitas, mouet ſiccitatẽ ſecundum naturam ſuæ ignificationis ignificabilitantis & ignificatæ

Ecce ergo quæ differentia eſt inter calidum in tertio gradu, & calidum in tertio, & ſic de humido & frigido & ſicco, non autem eſt ſic in compoſitione multarum medicinarum ad unum finem, quia qualitas qualitatem iuuat, gradus gradum, punctus punctum. Exemplum quædam medicina componitur ex aloe, pipere longo, roſis ſiccis, maſtice, gariofili, ſucco fœniculi, & ſcamonea. Nunc uerò graduamus talem medicinam. Aloes eſt humidum in ſecundo gradu, frigidum in primo, calidum in duobus punctis gradus, & ſiccum in uno puncto unius gradus. Piper lõgum eſt calidum in tertio, ſiccum in ſecundo gradu, humidum in primo, frigidum in duobus punctis unius gradus. Roſæ uerò ſiccæ ſunt ſiccæ in ſecundo, calidæ in primo, frigidæ in duobus punctis, humidæ in uno puncto. Maſtix eſt ſiccus in tertio, calidus in ſecundo, frigidus in primo, humidus in duobus punctis. Gariofili uerò ſunt calidi in tertio gradu, ſicci in ſecundo, humidi in primo, frigidi in duobus punctis gradus. Succus fœniculi eſt calidus in primo, ſiccus in tribus punctis, humidus in duobus, frigidus in uno puncto. Item ſcamonea eſt calida in quarto gradu, ſicca in tertio, humida in ſecundo, frigida in primo.

Nunc

Nunc ergo uideanus quot gradus & quot puncta habeamus de una qualitate, & quot de alia, & sic iungamus gradus & puncta, usquequo ex omnibus istis habeamus unum gradum simplicem, cuius naturæ debeamus medicinam.

Prius uerò uideamus de calidis qualitatibus, & omnes gradus diuidamus per puncta, post iungamus puncta de quatuor in quatuor & faciam gradus. Nam in aloe sunt duo puncta caliditatis, in pipere longo duodecim puncta, in mastice uerò habemus octo puncta, in gariofilis duodecim puncta, in fœniculo uerò habemus 4. puncta, in scamonea 16. puncta. Sic in ista medicina sunt. 58 puncta calida.

Item in aloe habemus quatuor puncta frigiditatis, in pipere longo duo puncta, in rosis alia duo, in mastice quatuor puncta, in gariofilis duo pũcta, in succo fœniculi unũ punctum, in scamonea quatuor puncta, unde habemus in hac medicina. 19. pũcta frigiditatis. Item in aloe habemus octo puncta humiditatis, in pipere quatuor puncta, in rosis unum punctum, in gariofilis quatuor puncta. Item in fœniculo habemus duo puncta, in mastice duo puncta, in scamonea octo puncta. Et sic habemus in hac medicina uiginti nouem pũcta humiditatis. Item in aloe habemus unũ punctum siccitatis, in pipere longo habemus octo puncta, in gariofilis alia octo, in mastice duodecim puncta, in rosis quatuor puncta, in fœniculo tria puncta, in scamonea duodecim puncta, & sic habemus in hac medicina. 48. puncta siccitatis. Nunc uerò iungamus omnia puncta, & pri=

mo pūcta caliditatis, quæ sunt. 58. & frigiditatis. 19. puncta, item de humiditate. 29. puncta, item de siccitate habemus. 48. puncta, nunc demus unum punctum contrarium alteri cõtrario & postea puncta duarum qualitatum, quæ necesse habent esse concordantes, quæ super erunt illis dabimus medicinam. Nunc. 19. punctis frigiditatis demus alteri. 19. pūcta caliditatis, & sic de quinquaginta octo punctis caliditatis restāt 39. puncta.

Item de humiditate habemus 29. puncta, nunc istis. 29. punctis demus alia. 29. siccitatis, & de quadraginta octo punctis trahendo. 29. remanent. 19. puncta. Nunc igitur de caliditate habemus triginta nouem puncta caliditatis, & decem & nouem puncta siccitatis, nunc ergo à triginta nouem trahendo decem & nouē humiditatis. quæ alijs punctis damus, manent uiginti puncta.

Ex istis igitur faciamus gradus scilicet ex istis. 14. punctis, nam uni gradui dando quatuor puncta sunt tres gradus & duo puncta, & sic medicina est in quarto gradu calida, non in summitate quarti gradus, sed in medio quarti gradus, uel in duobus punctis quarti gradus. Ex quo patet quod multæ sunt compositæ medicinæ, quæ ultimam quarti, tertij, secundi, primi gradus non habent, quia mittunt unum punctum uel duo puncta in compositione propter generationem & corruptionem ad ultimatum finem ex omnibus resolutum in medicina composita. Ex quo patent ista quæ supra dixi scilicet, quòd ex una qualitate depressa multiplicata cum altera agente resoluta quædā qua

litas

litas ultimata in medicina, quæ est forma, ex eo quia una qualitas aliam iuuat similem sibi. Ex quo reuelatum est, q̃ una qualitas, quæ secundum simplicitatem indiuidui, hoc est medicinæ simplicis, est patiens secundum compositionem est agens, & econtrario multum est tibi ista doctrina necessaria in medicinis in quibuscunque artis medicinalis utentibus ad componendum medicinas quascunque & ad sciendum ultimatum gradum resultatum ex pluribus gradibus, & certificetur quantum potest calefacere, quantū potest desiccare, quantum potest humectare, quantum potest infrigidare. Quod uero sciri non potest propter confusionem graduationis medicinarum simplicium aliorum auctorum qualitatem appropriatam æqualem proprie faciebant qualitati proprie quod est impoßbile, & contra cursum naturæ. Nam regem maiorem oportet esse in regno suo omnibus alijs, quia si aliter esset, non esset rex, & esset destructa simplicitas rerum & dominatio & proprietas propria & actio & paßio.

Valde prolixa est hæc doctrina, sed sumus de intētione plus de hac materia in præsenti non tractare, quoniam in pluribus locis plene tractauimus de hac doctrina, ad quæ te remittimus, ut est liber principiorū medicinæ, qui dicitur ars medicinæ, liber qui dicitur de ponderositate & leuitate elementorum. Item liber de regionibus sanitatis. Item liber qui dicitur doctrina de gradibus in quibus ista scientia est satis diffusa quia per ista quæ hic diximus satis poteris de hac doctrina comprehendere. Quæstio. Cur

hic non posuistis omnes medicinas, quæ conueniunt & earum gradus, ut ex eis poßint medicinæ compositæ fieri secundum traditam doctrinam.

Solutio, ut euitetur prolixitas, quoniam sumus de intentione hunc librum compendiosum facere, non autem prolixum. Quomodo ergo cognosam gradus aliarum medicinarum hic non explicatarum? Solutio, ut recurras ad placita philosophorum & secundum propriam qualitatem medicinis impositam in gradu, sic de alijs appropriatis iudicabis, ut supra tibi diximus scilicet si philosophus dicit esse calidam & siccam, in tali gradu scilicet quarto à qualitate quæ prius denominatur, incipies dando medicinæ illam proprietatem quia philosophi illam inuenerunt proprius esse in operatione, et postea de alijs qualitatibus iudicabis per doctrinam tibi traditam superius secundum maioritatem uel minoritatem concordantiæ ad propriam qualitatem, quoniam qualitas proprie qualitati alicuius rei magis concordans est ab ipsa magis diligibilis, & ideo circa seipsam ponit, uel adiuuet seipsam contra actionem sui contrarij. Exemplum in pipere. Caliditas est propria qualitas, & est in quarto gradu, oportet etiam quòd piper sit compositum ex alijs qualitatibus sicut ex siccitate. Nunc quia caliditas est rex, consurgit circa se illa qualitas, quæ magis secum concordat, quæ est siccitas. Ista qualitas, non est æqualis caliditati, cum sit regina, sed est inferius per unum gradum. Et quia post siccitatem humiditas magis concordat cum caliditate, ideo humiditas in pipere

non

non est æqualis siccitati, & quia non est æqualis, est minor siccitate per distantiam alterius gradus. Item quia frigiditus est contraria caliditati posita est in pipere infra humiditatem. Ex quo multum euidenter patet, quod res quæ calida est in quarto gradu est sicca in tertio, humida in secundo, frigida in primo. Hæc sit tibi regula generalis ad iudicandum de alijs qualitatibus ponendo in medio figurã C. secundum quam potes iudicare de complexione & gradibus medicinarum simplicium & cõpositarum.

Quæstio. Cur quædam medicinæ quarti gradus sunt mortiferæ, & quædam non.

Solutio. Quoniam quædam sunt calidæ, humidæ, siccæ frigidæ in ultimo puncto quarti gradus, quædam in tertio, quædam in secundo, uel in primo, unde facies talem regulam generalem.

Omnis medicina quæ est in quarto puncto quarti gradus calida, humida, frigida, sicca, mortifera est, exemplũ de calidis, ut napellus, cardus, uisci, squilla sola, & oleandrum cum quo occiduntur cerui. De humidis ut argẽtum uiuum. Item de frigidis ut cicuta & cerebrum capitis. De siccis uerò ut arsenicum album, uel rubeum, azarnech, æs ustum, uiride æs, gipsus, &c. Vnde quantum declinant à quarto puncto tanto minus sunt mortiferæ ut squilla, quæ cum miscetur cum multitudine aliarum non est mortalis sicut sola, & solatrum quod non est tam nociuum sicut arsenicum, & iusquiamus qui non est tam nociuus sicut cicuta, & mercurialis, quæ non sunt tam nociuæ sicut argen-

tum uiuum, & sic de alijs rebus similibus istis.

Quæstio. Quare magis interficiũt res existentes in ultimo puncto quarti gradus calidæ, humidæ, &c. quã res quæ existunt in ultimo pũcto aliorum graduum.

Solutio. Quia plus in eis retinetur de simplicitate essentiæ componentis, quæ simplicitas est in subtili materia naturata plusquam in alijs gradibus, iuxta hoc sufficit tibi exemplum, quod superius diximus de basilisco & fulgure. Et ut facilius intelligas medicinarum gradus, hic uerò tibi octo figuras faciemus, per quas poteris mouere intellectum tanquam medium directiuum ad intelligendũ hoc, quod de gradibus superius fecimus. In primis enim quatuor figuris continetur scientia quatuor medicinarum simplicium in ultimo puncto quarti gradus existentium, & in alijs quatuor illarum rerum, quæ sunt in quarto gradu scilicet in tribus pũctis, & in alijs quatuor de illis, quæ sunt in tertio, & de alijs quatuor de illis quæ sunt in secundo, & sic de alijs quatuor de illis quæ sunt in primo.

Dicto de gradibus medicinarum, congruum est ut dicamus de earum uirtutibus & proprietatibus, ut cum illas applicuerimus ad cœlum nostrum reddantur eiusdem uirtutis in millecuplo quàm si per se agerent.

Sequitur Canon. 25. qui te docebit prius, quæ sunt res attractiuæ.

IN PRAESENTI CANONE REVELEmus tibi quæ sunt res attractiuæ, ut à corpore nostro attrahi poßit quæcunque res nociua, sicut ferrum, lignum, apostema

apostema, &c. & sunt quæ sequuntur.

Magnes	Pulmones
Aristo. longa	Cataputia
Lolium	Tapsia
Serapinum	Dictamu: ru.
Sulphur	Cathimia
Armoniacum	Maiorana
Petroleum	Apium
Scoparegia	Pulegium
Assa fœtida	Adeps cunicu.

Applica ergo medicinas istas cœlo nostro & attrahet tibi omnem rem supra modum.

CANON VIGESIMVSSEXTVS QVI docet, quæ sunt res purgantes humores peccantes in corpore nostro in generali, & primo de purgantibus sanguinem.

Quædam laxant uentrem & prouocant quandoque uomitum, quia abhominabiles redduntur naturæ, quædã illarum attrahunt humores sibi similes, ut sunt reubarbarum, scamonea, psilium iuuante uirtute membrorum expellente ad intestina, & ex intestinis ad extra & earum quædam purgant cum uiscositate, ut est mercurialis, psilium, quædam cum stipticitate, ut sunt mirabolani, quædã cum acredine, ut semen à triplicis quædam cum dulcedine ut scamonea, caßia fistula, quædam uero cum amaritudine ut aloes, & aliæ purgant hunc humorem, aut illum, hæ uerô sunt quæ purgãt sanguinẽ in quacunq; parte corporis.

Caßia fiſtula	*Prima*
Manna	*Tapſia*
Succus mercurialis	*Vuæ in aurora collectæ*
Viola	*Zuccharum*
Serum	*Malua*

Item melancoliam purgant iſtæ, quæ ſequuntur, & conferunt quibuſcunque quartanis epilepticis & apopleticis, &c.

Lapis lazuli	*Epithimus*
Lapis armenus	*Omnes mirabol.*
Thimus	*Sticados*
Ebulus	*Camepitheos*

Coleram uerò purgant iſta quæ ſequuntur ſcilicet.

Capilli uene.	*endiuia*
Tamarindi	*Lingua ceruina*
Pruna	*Succus lactucæ*
Reubarbarum	*ſcabioſa.*

Quatuor ſemina frigida.

Flegma uerò purgant iſta quæ ſequuntur ſcilicet.

Sambucus	*Piretrum*
Anacardi	*euforbium*
Coconidium	*Piper longum*
Colloquintida	*Polipodium*
Saxifragia	*Sauina*
Hermodactilus	*elleborus niger*
Elleborus albus	*Senæ.*
Emula campana	

Quatuor

Quatuor radices diureticæ, radix cucumeris agrestis, Fumusterræ

Hæ uerò res miraculosæ traditæ adeo, & cum determinata uirtute & ad expellendũ mortales, atque nociuos humores de corpore nostro. Cum igitur uolueris harum Quintam essentiam habere, affige illas in cœlo nostro, et tunc ipsam habebis.

CANON XXVII. QVI DOCEBIT TE quæ sunt res, quæ constringunt uentrem & sanguinẽ, ut affigas illas in cœlo nostro, & sic habes ipsum constrictiuum.

Ea autem quæ constringunt sunt sicca & frigida, quia ratione stipticitatis constringunt meatus, & sunt ista quæ sequuntur.

Corallus	Risum
Cristallus	Milium
Bolus arme.	Glans
Nuces cipreßi	Gemmæ papa.
Terra sigilla.	Faba
Pentaphillon	Pira immatura
Portulaca	Accacia
Sanguis draconis	Menta cum ace.
Sanguis uaccæ	Litargirium
Stercus asini.	Spodium
Succus salicis	Tragantum
Plantago	Gummi arab.
Carabe	Mummia

Balaustiæ	Accacia
Hypoquiſtidos	Galla
Virga paſto.	Mala punica
Alumen	Citonia
Argilla	Moracelſi
Antimonium	Amigdala
Cortex nucis	Fraxinum
Pili lepo. uſti	Cubebe
Atramentum uſtum	Gariofili
Cinis fa. ex pan.	Folij
Caules ni. cot.	Iacynthus
Lacaſinæ	Ferrugo
Caſeus	Sanguis draco.
Berberis	Conſolida minor
Ematites	Sorba
Sumach	Mirtilli
Myrthus	Similia, Thucia

Ex omnibus his, uel quibus uis affige in cœlo noſtro, &c. & miraculoſe ſanguinem uel uentrem iuxta ſuum modum inſtringunt, cum tibi fuerit neceſſe.

CANON XXVIII. QVI DOCET, quæ ſunt res induratiuæ, ut ſcias illas applicare cœlo noſtro, ut reddatur tibi induratiuū ſupra modū, ut applices corpori noſtro ad indurandū cū tibi fuerit neceſſariū.

Frigida nimis ſunt quæ indurāt, ex eo quia materiam congelant, & mēbra indurant, et quædā ex eis ſunt ſicca, et ſunt illa quæ ſequūtur myrrha, pſiliū, portulaca, aqua lentis

lentis, solatrum, iusquiamus, affige ergo has medicinas in cœlo nostro & fiet induratiuum supra modum.

CANON XXIX. IN QVO CONTINEtur *scientia eorũ, quæ sunt res mollificatiuæ, &c.*

Dicamus res mollificatiuas, ut affigas eas in cœlo nostro, ut reddamus ipsum mollificatiuum, ut corpus nostrũ mollificare scias cum fuerit necesse, & sunt istæ quæ sequuntur, scilicet.

Camomilla — *Radix alteæ*
Eupatorium — *Oleum uetus*
Mellilotum — *Adeps caprinus*
Storax liquida — *Adeps hircinus*
Adeps anserinus — *Armoniacum*
Bdellium — *Medulla ceruina*
Absinthium *Galbanum* — *Malua* *Sagimen*
Oppoponacum — *Vitelli. adeps pul.*

Affige ergo quamlibet istarum rerum nostræ Quintæ essentiæ, & fient tibi mollificatiua ultra modum.

CANON XXX. IN QVO CONTINEtur *scientia illarum rerum, quæ maturant epar.*

Veniamus igitur ad naturam rerũ, quæ maturant & saniem educunt, quarum quædã sunt uiscosæ, claudentes poros, ut uirtus naturalis intus confortetur, & materiã epatis digerat, et sunt istæ quæ sequuntur scilicet.

Radix alteæ *Semẽ lini* — *Storax liquida* *Fermentũ*
Laudanum — *Vuæ passæ*
Anetum — *Ficus passæ.*

Sticados | Butyrum.
Fenugræcum.

Affige quasuis istarum medicinarum in cœlo nostro, & fiet tibi maturatiuum ultra modum, ut applices illud corpori nostro, cum necesse fuerit.

CANON XXXI. QVI TE DOcebit, quæ sunt res corrosiuæ ut illas cœlo nostro applicare scias, et quæ sunt res ulceratiuæ te docet.

Corrosiua & ulceratiua differunt inter se, quoniam corrosiua sunt illa quæ carnem corrodunt & cutem. Vlceratiua uerò sunt, quæ cutem rumpunt, sed carnem non erodunt, unde corrosiua sunt ista, quæ sequuntur scilicet.

Aes ustum	Cuperosa
Arsenicum utrunque	Vitriolum
Viride æs	Antimonium

Sed ulceratiuæ sunt istæ, quæ sequuntur & mortificatiuæ.

Thucia	Os sepiæ
Alumen	Piretrum
Sapo	Euforbium
Sublimatus	Cantarides
Piper nigrum	Lac ficus
Calx uiua	Lacesulæ
Squinatum	Argentum uiuum
Cinabrium	Balaustia

Radix

Radix afodilorum	Spuma maris
Flamula	

Affige ergo omnes istas res iuxta modum suum Quintæ essentiæ nostræ, & talis tibi fiet ut applices illas corpori nostro cum necessarium fuerit.

CANON TRIGESIMVS SECVNdus, qui te docebit, quæ sunt res conglutinatiuæ & uulnerum mundificatiuæ, & conglutinatiuæ carnis sunt istæ medicinæ quæ sequuntur.

Gipsum	Lolium
Folia cipreßi	Amidum
Sarcocolla	Aspaltum
Bolus	Balaustia
Aloes	Testa oui
Serpentaria	Sanguis draconis
Cortex thuris	Tegula usta
Myrrha	Omnes consolidæ
Bdellium	Litargirum.

Affige ergo istas medicinas in cœlo nostro & retinebit eorum uirtutem & proprietatem.

CANON XXXIII. QVI TE DOCEBIT quæ sunt res aperitiuæ, ut scias illas nostro cœlo applicare, cum necesse fuerit.

Est autem sciendum, quod quædam suni ista, quæ uehementer aperitiua sunt, quæ præcipuè ualent ad fortem

opilationem splenis ut scolopendria, quædam uerò debilia in operatione, ut urtica & aperitiua sunt ista, quæ sequuntur scilicet.

Capparis	*Semen Vrticæ*
Afodilli	*abrotanum*
Costum	*Lac fœminæ*
Genziana	*Maratrum*
Zinziber	*Oximum*
Bruscus	*Lupinus*
Asarum	*Gentiana*
Aristo. longa	*Pix liquida*
Polium	*Fermentum*
Peonia	*Farina ordei*
Celidonia	*Aloes epaticum*
Ysopus	*Semen atriplicis*
Absinthium	*Semen melonum*
Cuscuta	*Anetum*
Acorus	*Fel porci*
Leuisticum	*Stafisagria*
Baccæ lauri	*Lacca*
Sticados	*Porrum*
Ptisana	*Cubebe*
Agaricus	*Squilla*
Prassium	*Spuma maris*
Cipærum	*Yreos*
Fumus terræ	*Caßia fistula*
Aloes	*Anetum*

Fabæ

Fabæ	Calamentum
Spica nardi	Liquiritia
Camedreos	Tamariſcus
Camepitheos	Stercus canis
Scariola	Semen porri
Vinum maluaticum	Raphanus
Orobus	Diptamus
Eupatorium	Mel recens
Fiſtici	Ipericon
Cucumeres ſyluæ.	Xilo aloes
Apium	Xilo caßia
Bulbus	Cinamomum
Aniſum	Policaria
Daucus	Sambucus
Petroſilium.	

Affige ergo quaſuis iſtarum medicinarum in cœlo noſtro & fiet tibi aperitiuum ſupra modum ad quamcunq; opilationem corporis noſtri.

CANON XXXIIII. IN QVO CONTINEtur ſcientia mundificatiuarũ medicinarũ, ut in uulneribus mundificent, & uenire faciãt ſpiritũ & ſenſum ad membrum, et ſunt iſta quæ ſequuntur ſcilicet.

Ariſtologia longa	Orobus
Ceruſa	Yreos
Aſpaltum	Aloes
Litargirium	Mirrha
Filtrum uſtum	Semen tamariſci

Thus	Plumbum
Mel	Pili leporis usti

CANON XXXV. IN QVO CONTInetur scientia rerum, quæ attenuant, ut scias illas nostro cœlo applicare, cum fuerit opus.

Sunt enim ista quæ uerè attenuant et dissoluunt calore suo, separant enim partes rei, in qua agunt suo proprio calore, & sunt istæ scilicet.

Abrotanum	Affodilus
Ameos	Camepitheos
Agaricus	Calamentum
Balsamus	Praßium
Camomilla	Cortex citri
Bulbus	Gentiana
Cuscuta	Yreos
Armoniacum	Policaria
Alumen	Rutha
Capparis	Serapinum
Camedreos	Sticados
Cinamomum	Sanguis mustellæ
Eupatorium	Ciperus
Pinguedo leonis	Mentastrum
Aristologia	Semen urticæ
Assafætida	Petroleum
Alleum	Sambucus
Castoreum	Pæonia
Pix naualis	Tapsia

Xilobalſamus	Terbentina
Polium	Oppopanacum.

CANON TRIGESIMVS SEXTVS IN quo continetur ſcientia rerum quæ incidunt, ut illas noſtro cœlo applicare poßis, ut reddatur tibi inciſiuum, cũ quo opus fuerit.

Mediocriter incidunt, & diuidunt omnia acetoſa in communi, ſed ſunt aliæ medicinæ, quæ ſpecificè agunt, & ſunt iſtæ quæ ſequuntur.

Ciperus	Camedreos
Petroleum	Vitrum
Camepitheos	acetum
Eupatorium	ſquilla

Affige ergo iſtas medicinas in cœlo noſtro & fiet ultimatè inciſiuum ad incidendum humores groſſos de corpore noſtro.

CANON TRIGESIMVS SEPTIMVS in quo continetur ſcientia rerum diaforeticarum, ut ſcias illas cœlo noſtro applicare, ut fiat in ſummo dyaforeticum.

Dyaforetica ſunt propriè calida, & per poros humores in ſummo extenuant & euaporant, & ſunt iſta quæ ſequuntur, uidelicet.

Piretrum	agaricus
Salnitrum	ariſtologia
Maiorana	Galbanum
Vetus oleum	Baucia

Radix affodil.	adyanthos
Rutha domestica	assa fœtida
Ficus	Raphanus
Radix cucumeris a= grestis	Pix
	semen urticæ

Affige istas medicinas in cœlo nostro, & fiet tibi dyaforeticum, ut applices illud corpori nostro.

CANON XXXVIII. QVI DOCET quæ sunt res repercußiuæ, ut illas applicare scias cœlo nostro, ut fiat repercußiuum ad prohibendum malos humores, & repercutiendum à membris humidis.

Repercußiua sunt illa, quæ humores à patienti membro uel parte repercutiunt id est prohibent ne currant, & sunt ista quæ sequuntur.

Acetum	semperuiua
Chimolea	Paritaria
Barbassus	Cicuta
Bolus arme.	Vua milana
Glandes	Quinque peruia
Solatrum	Plantago
Oleum rosaceum	accacia
Iusquiamus	Hypoquistidos.
Papauer	

Affige ergò qualitatem istarum medicinarum Quintæ essentiæ nostræ, & fiet tibi repercußiuum ultrà uirtutes medicinarum.

Canon

CANON XXXIX. IN QVO CONtinetur ſcientia rerum, quæ obdormire faciunt, ut utaris illis applicãdo cœlo noſtro, cũ neceſſe fuerit faciũt obdormire, quæ ſunt nimiæ frigiditatis, quia frigiditate conſtringũt neruos & humiditate ſua mulcent ſpiritus & cerebrum, & ſunt iſtæ quæ ſequuntur, ſcilicet.

Semen iuſquiami	Opium
Semen papa. nigri	Piſcis qui dicitur torpedo
Semen papa. albi	Salamandra
Mandragora	Biſcocta cum aqua frigida.
Lenticula aquatica	
Portulaca	Pſilium.

Has quippe res affige in cœlo noſtro, & facient obdormire mirabiliter quodlibet animal comedens uel bibens illud.

CANON XL. IN QVO CONTINETVR ſcientia mordificãtiũ, in effectu mordificatiua ſunt illa, quæ habẽt acumen, & ſunt iſta ſcilicet.

Folia oliuæ	azarnech
Arſenicum rubeum	ſuc. ellebo. nigri
Succus ellebo. albi.	alumen
Cupperoſa	atramentum
Flos æris	arſenicum album
Porrum	Cantarides
Radix cucumeris	æs uſtum
Agreſtis	

Affige ergo istas medicinas in cœlo nostro & fiet tibi mor dificatiuũ ut applices corpori nostro cũ fuerit necessariũ.

CANON QVADRAGESIMVS PRIMVS qui docet quæ sunt res confortãtes corpus nostrũ.

Confortantes medicinæ sunt istæ, quas hic ponimus, ut reddatur confortatiuum cœlum nostrum ad confortandũ cerebrum, cor, intestina, & alia membra corporis nostri cum opus fuerit.

Sticados	Borago
Omnes mirabolani	scariola
Aurum	Caulis
Ambra	Muscus
Sumach	Balsamus
Folium	Vnicornium
Xilobalsamus	Argentum
Galanga	Camphora
Pomacitri	Berberis
Gariofili	Ciperus
Crocus	Calamus aroma.
Cinamomum	Macis
Sandali	storax liquida
Cardamomum	aqua ardens
Spica nardi	Xilocaßia
Corallus	Zedoaria
Carui	aqua rosa
Spodium	Perle
Nux muscata	Cuscuta

Ozimum

Ozimum
Cubebe
Sponſa ſolis
Menta
Muſcus

Affige ergo Quintam eſſentiam noſtrã his medicinis, & habebunt uim confortatiuam ad omne membrum.

CANON QVADRAGESIMVS SECVNdus, qui docet, quæ ſunt res ueneno repugnãtes, ut affigas illas in cœlo noſtro, ut habeat uim repugnãdi ueneno pluſquã magna tyriaca, & ſunt iſta uidelicet.

Vitriolum
Gentiana
Dictamus albus
Cornu cerui
Alleum
ſcopa regia

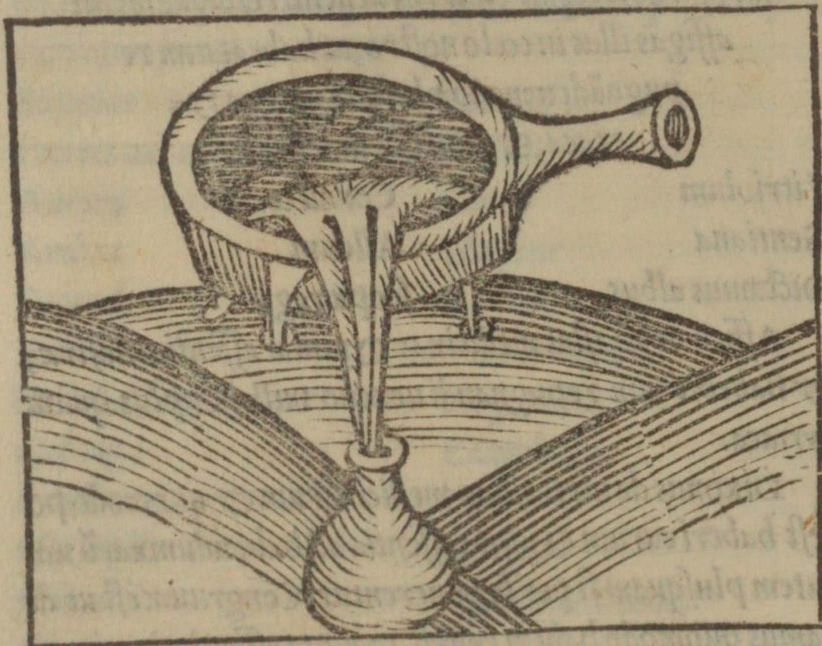
Affige ergo iſtas medicinas Quintæ eſſentiæ noſtræ, & habebit uim repugnandi ueneno milleſies plus quàm tyriaca.

Diximus de uirtutibus medicinarum & quomodo poteſt haberi earum Quinta eſſentia ad habendum earũ uirtutem pluſquam ſi per ſe ponerentur. Congruum eſt ut dicamus quomodo haberi poteſt Quinta eſſentia de mineralibus poſtquam de uegetabilibus tractauimus.

CANON QVADRAGESIMVS TERtius, qui te docebit doctrinam prædictam.

Sicut diximus ſupra, quomodo extrahere potes Quintam eſſentiam à uegetabilibus & lapidibus, ſic potes extrahere à mineralibus ſecũdum ordinem generalem. Sed quia intellectus plus de re ſpecifica intelligere poteſt, ſi de

ipsa specialis fiat scientia quàm si fiat generalis, igitur de metallorum Quinta essentia specificè tractabimus. Vnde accipe aquam mercurij quæ facta sit per modum, quem in nostro testamēto diximus in libro, qui mercuriorum intitulatur in capitulo quod incipit. Tu fili de lunario liquore, &c. Et in ista aqua dissolues unc. 5. lunæ purißimæ,

post distillationem filtratam, separatur aqua à fæcibus, in qua uadit limositas aquæ. Hæc aqua est resolutiua omniū aliorum corporum & sui argenti uiui, cuius uirtute margaritæ reformantur in natura pristina in modo, quo diximus in nostro testamento & in compendio super testamentum & codicillum missum regi Roberto. Secunda uerò aqua fit sic scilicet quòd capias plumbi mediam

unciam

unciam & de prædicta aqua quod sufficit postquam uideris plumbum dissolutum separa aquam per distillationem filtratam, & fæces extra mitte, quia nihil ualeret post hoc uerò distilla aquam per balneum, & serua fæces ad tempus opportunũ. Tertia uerò aqua sic fit, capias de cupro unciam unam, & illud dissolue in tanta quantitate aquæ primæ quãta uolueris, & tibi uisum fuerit, & dimitte illam quiescere in ampulla sua in frigido loco post unam diem naturalem, post hoc uerò separa aquã uiridem per filtri linguam, & primas quidem fæces extra mitte, deinde distilla aquam per alembicum & distillata serua fæces secundas. Quarta uero aqua sic fit accipe. unc.i. stagni purißimi, & illud dissolue in aliqua quãtitate primæ aquæ & distilla, post hoc aquam illam cum limositate sua & fæces, quæ remanserint extra mitte post hoc distilla aquam per alembicum & serua fæces secundas. Aqua uerò quinta sic fit, accipe. unc. i. ferri purißmi & dissolue ipsum in tanta quantitate, quod sibi sufficiat de aqua prima, post hoc distilla per filtrum, & mitte fæces extra, & distilla aquam per alembicum, & serua fæces secundas. Sexta uerò aqua sic fit, accipe. unc. i. auri purißimi & dissolue ipsum per modũ quem tibi diximus in nostro testamento scilicet cum lunaria pura cum tanto pondere aquæ Quintæ essentiæ, & fac sicut fecisti de alijs. Item omnia ista metalla dissoluere potes isto ordine, facta aqua prima in illa dissolue metallum, quod modo secundario tibi dissoluere præcipimus, deinde fac de isto sicut prius ti

bi diximus, & in aqua secunda dissoluas metallum tertiũ, & in aqua secunda tertij metalli dissoluas metallum quartum, & in aqua quarti metalli dissoluas quintum metallũ, & in aqua quinta metalli dissoluas metallum sextum. De qua uis istarum aquarum accipe secũdum quod tibi uisum fuerit ad dißoluendum metallum. Hæ limositates metallorum dicuntur Quintæ essentiæ seu mercurius ille mineralis, quem philosophi consyderauerunt in opere alchimico & lapidifico, & in opere medicinali. Sed in opere alchimico, istæ Quintæ essentiæ consyderantur subtilius, quia in subtiliori materia, propter quod fit per diuisionem elementorum, ut in tertio libro huius uoluminis dicemus. In lapidibus uerò Quintæ essentiæ non sunt ita in tanta subtili materia per magisterium propinqua. In medicina uerò quælibet pars respectum habet.

Dicto de Quinta essentia mineralium, qualiter potest per se subtile magisterium haberi à manibus nostris, nunc congruum est ut dicamus de diuisione illarum in generali.

CANON XLIIII. QVI DOCET *illam doctrinam.*

Ad inclinationem magisterij huius facias sic, quãdo uerò metalla tua fuerint resoluta, tu quippe diuides aquam quamlibet ad partem, & diuidas quamlibet aquam in partes duas, & unam partem uniuscuiusque partis pones cũ proprijs fæcibus in alembico uitreo, & distillabis in limo deserti, qui est aer factus ex duobus corporibus in furno, quem tibi prius designauimus cum igne suaui & resplen-

det cum modica uirtute minerali, et cum magna limositate appropriata ad uirtutes cœlicas recipiēdas, & in quacunque illarum aquarum mitte in ampulla uitrea cum collo longo & cum collo rotundo, & post hoc claude eius orificium cum cera communi, & post cum mastice, & quamlibet illarum ampullarum pone in sereno loco taliter, quòd nec lapis, nec aliqua alia res nociua possit tangere ratione uitri. Capies fæces materiales, à quibus limum resoluisti, quæ sunt secundæ fæces per euaporatam sublimationem in partibus aquarum, quas misisti ad serenum locum, & illas mittes in ampulla uitrea cum collo longo, quæ contineat duos palmos & intermitte partem suæmet aquæ, quæ reseruatur de illa limosa iam dicta, & claude ampullas cum clausorio ceræ, & à lute & masticis, sicut alteri fecisti, & sepeli illas in horto in terra bene grossa in profundo unius palmi cum dimidio, & ponas illas, quamuis etiam aliam rem in gyro colli ampullarū, quæ appareat extra ad illius conseruationem, & sint hic per unum annum integrum. Sic igtur facies in alchimia transmutatoria scilicet aërem cum terra foliata, & simul sepelies in terra in una ampulla, & ignem pone in alteram ampullam in loco sereno sicut de alijs fecisti. Vis scire istam triplicem scientiam, necessarium est tibi qualiter locum locatum generat scire de sua propria natura. Vnius naturæ sunt aquæ quæ mittuntur in terra, et alterius quæ ponuntur ad aërem, quoniā illæ, quæ mittuntur in terram, habent uim & uirtutem induratiuam atque fi

xatiuam. Et illæ quæ sunt in aëre habent uirtutem et proprietatem indurandi & fixandi paßiuè tamen intellige. Finito quippe anno tu habebis omne illud, quod à mundo desyderatur ad hoc opus, uel ad illud, de quo potes ad placitum tam in magisterio alchimico quã in medicinali.

PRAEFATIO AVTHORIS
in secundum librum suũ de naturæ arcanis & Quintæ essentiæ usu.

DIcto de magisterio primi libri, in quo dedimus theoricam Quintæ essentiæ, & declarauimus modum extractionis eius à quacunq; re elementata. Congruum est ut dicamus qualiter omnes istæ Quintæ essentiæ applicentur ad corpus humanum.

INCIPIT SECVNdus liber huius uoluminis, qui appellatur de remediis ultimatis generalibus ad commodum corporis nostri conditus.

IN HOC *præsenti libro tractare intendimus de applicatione Quintæ essentiæ ad corpora humana ad finem, ut per illum curentur omnes morbi incurabiles secũdum iudicium neotheoricorum medicorum. Sed qui uult profunde indagare naturæ principia, quæ deteximus hic, cum tamen omnia plenarie nequeant per ipsum attingere. Ista quippe inter entia sciant, & etiam eorum naturas & complexiones & uirtutes contra infelicitatem naturæ, per ea quippe, quæ in præsenti libro designamus scias remedia, præcurare corpori humano subitò & quasi miraculose.*

Quia in hoc præsenti libro specificata est doctrina curationis omnium morborum à capite usque ad pedes, & composuimus librum contra nostram intentionem, ex eo quia prius ipsum diximus fieri compendiosum. Quapropter unam regulam generalem dabimus, unde poßint omnes à capite usque ad pedes curari cum nostra Quinta essentia. Postea uerò descendemus ad aliquam specificam causam collationis, ut secundum doctrnam quam de ipsis dabimus, sciet quilibet inuestigator ueritatis de alijs

practicare secundum suum modum unde sequitur.

CANON PRIMUS QUOMODO IMpedimenta somnij euitentur, & iuuentus pristina restauretur, et omnes morbi à capite usque ad pedes in generali curentur magisterium in cura incommodorum à capite usque ad pedes sic condies, scilicet quod tu respicias infirmitatem, cuius generis sit, & cuius speciei, & respicias eius qualitatem & quantitatem, & utrum est nimis molesta, uel non tunc recurre ad nostrum librum de simplicibus medicinis, & medicinas quas inueneris appropriatas doloribus appone in nostra Quinta essentia, et applica uel in potu, uel ad extra, et cito, & in modicum tẽpus erit perfectè curatus à quacunq; infirmitate.

Quæstio. Quomodo cognoscam gradum infirmitatis qualitatis, cum nullus philosophorum talem doctrinam posuerit in libris suis.

Solutio. Recurras ad principia medicinæ, & ad librum de regionibus sanitatis, & ad librum urinarum et pulsuum, quos super artem medicinæ composuimus.

Quæstio. Quomodo cognoscam dictas medicinas, si librum de simplicibus habere non potero. Solutio. Tu recurras ad libros Philosophorum quia si non perfectè

ctè tractauerint, tu per eorum doctrinam melius operaberis quàm per te ipsum probando medicinam istam, aut illam si inueneris, impedimenta sic euitantur & iuuentus pristina sic restauratur usque ad terminum nobis à Deo constitutum, & est ut accipias quintam aquæ ardentis cōditionatam per modum primi libri, infra quam infunde Quintam essentiam auri & perlarum, aut ipsum aurum & perlas, & hac mirabili potatione potet senex mane & sero ad quantitatem semi nucis plenæ, & infra paucißimos dies ad tantam incolumitatem deueniet, ut manifestè et sensibiliter sentiet se ad pristinam iuuentutem deuenisse tamen cautela est in hoc tempore uino temperato uti. Si uerò addideris Quintam essentiam uulgò, sic erit magisterium fortius in operatione, utatur enim his dieb. bonis comestibilibus, & uino quod biberit addat Quintam essentiam auri & perlarum, sicut te docuit primus liber discretè. Hæc est regula, quam seruabis in detrimēto senectutis & iuuentutis recuperatione.

Quæstio. Videtur mihi impoßibile, quòd senectus retrogradetur ad iuuentutem, quoniam si hoc esset uerum, nullus principum tyrannorū deuenisset in mortem etiam nullus alius utens hac medicina, quia sic Deus esset contra seipsum, ut patet Genesis sexto.

Solutio. Non dicimus tibi de retrogradatione, sed de illa, quæ ultra naturā deuenit, sicut uidemus quotidie, quòd plures homines sunt 50. annorū & ratione cōplexionis, uel alicuius corruptionis apparent secundum rei

ueritatem 60. uel 65. annorũ, et sic de alijs qui nondũ 30. annum attigerunt, et apparent secundum rei ueritatem, 50. annorum, huic tali intendimus per doctrinam huius canonis succurrere, ut non senescat magis quàm per naturam posset senescere, & quòd reuertatur ad pristinum secundum sensum, & uires recuperet, & canos mutet in rubrum usque ad diem mortis suæ constitutæ per Deum.

CANON II. QVI DOCET MAGISTERium in suscitatione mortuorum, quod est unum de secretis maximis in hoc libro

In hoc canone mortuos appellamus non illos qui simpliciter sunt mortui, sed illos de quibus ultimatè desperatur, ita quod à medicis & à uitæ actibus sunt derelicti in tantum quòd etiam sensibus non utuntur, huic mortuo in tali desperatione subuenimus, ut satis citò resurgat, et loquatur et uiuat, nisi sit ille ultimus terminus à Deo constitutus, & magisterium huius secreti est, ut tribuas sibi Quintam essentiam per se solam, & statim in modicum tempus resurget uiuus dum in stomacho transglutiens influat cordi radium uitæ naturalis, et defunctam naturam ipsam uidebis reparare, & si uis, quòd hoc fiat in parte 15. horæ, uel quasi in 20. punctis horologij, ita ut à circũstantibus credatur illusio uel miraculum euidens, habeas celidoniam, cuius flos et fructus est in colore auri interius & quatuor elementa extrahe per magisterium primi libri, et accipe de elemento ignis, quod est tanquam liquor olei, et affige nostræ Quintæ essentiæ in quantitate unius grani

grani tritici, & statim resurget im modicum spacium, si sufficiens fuerit patiens ad ipsam trasglutiendam, deinde conforta eum cum administratione nostræ Quintæ essentiæ per se, et scias quòd perfectè curabitur, nisi Dominus Deus iubeat illum omnino mori.

Et dico tibi, quòd hoc est subtilißimum apud modernos, nec est nisi unus, qui tanta sciat bona. Ipsi quidem asserunt naturam omnino deuictam posse recuperari cum medicinis communibus absque nostra Quinta essentia et asserunt impoßibile magnum. Cum enim uident hominem mori, dicũt nulla res in natura est nisi solus Deus, qui ab isto periculo istum infirmum poßit liberare, quorum contrarium asserimus. Tu autem operare secundum doctrinã tibi traditam in canone isto, & facies miracula super terram.

CANON TERTIVS, IN QVO CONTINETUR scientia in cura leprosorum ut reuertantur ad sanitatem pristinam & mundentur.

Quoniam iustus Deus in pœna peccati in nos inflixit multos gradus infirmitatis, & inter alios plaga lepræ detestabilior est, ac ignominiosior humano generi & est difficilis et aliquando impoßibilis cura eius, ut lepra quæ permittitur à Deo sicut lepra Giezi & Constãtini, quæ lepræ nullo ingenio humano curari possunt, nisi diuina uirtute. Nos uerò minimè hic de talibus lepris loquimur, nec etiam de illa, quæ uenit per generationem.

Sed nos loquimur de plaga lepræ, quæ aduenit hominib. ex humorum corruptione uel uenenorum inficientium natura, quia huic tali remedium & perfectam sanitatem intendimus procurare, si etiam per multum tempus uel modicum præceßit. Recipe igitur hoc arcanum scilicet nostram Quintam essentiam auri & perlarum, & administra patienti per octo dies dando sibi manè unã plenam nucem, et sic plenè curabitur. Nam hæc cœlestis medicina est, quæ totam lepram cuiusuis humoris peccantis infra modicum tempus curat. Hoc quippe est archanum maximum & utile magisterium in hac infirmitate.

Item alius modus est in cura huius morbi, ut accipias aquam factam ex fragris, quæ sunt fructus maij, & affige illam nostræ Quintæ essentiæ, et una cum Quinta essentia auri & perlarum, quas primus liber te docuit extrahere ad plenum in canone dissolutionis metallorum, & applica illi, et uidebis mirbilia uel effectũ stupendißimũ. Nam & si addideris eis Quintam essentiã, faciet utiq; fortius. Aqua quippe harum dißimulat leprosos, si bibatur, & liniantur maculæ, potißimè si ipsam miscueris aquæ ardenti. Oportet igitur secundum doctrinã tibi traditam in hoc canone, & noueris te omnem lepram cum suis speciebus perfectè curare.

CANON IIII. IN QVO CONTINETVR sciẽtia ad curãdũ paralisim in quocũq; corpore humano.

Paralisis est morbus difficillimus ad curandum in tantum, quod iudicatur apud prudẽtes modernorũ ꝓ morbo impoßibilis

impoßibilis curationis, & magisterium huius curationis est, ut affigas nostræ Quintæ essentiæ hærbã, quæ dicitur yua, & saluiã, & grana sinapis, & da ei in potu per nouẽ dies, & unge exterius & noueris dando ei balneum calidum & humidum, cum his hærbis perfectè curabitur in tantum, quod uidebitur ipsum morbum nunquam habuisse, & ambulabit incolumis, & membrum emendabitur tanquam si rem illius morbi nunquam habuisset.

Item alius modus est ut applices Quintæ essentiæ nostræ res, quæ humores uiscosos purgant, & da patienti per modum supradictũ, & scias quod perfecte curabitur.

CANON V. QVI NOS DOCET HABE*re medicinam seu remedium contra consumptos in toto corpore & nimium macillentos sicut sunt homines raræ complexionis, & pueri, & consumpti, & Tabidi ethici.*

Est autem omnium illorum cura uera cum nostra Quinta essentia, iam enim tibi diximus, quod naturã debilem confortat, & deperditam restaurat, restauratam conseruat, & carnẽ naturalẽ in corpore nimis macilẽto & etiã consumpto procurat. Est autẽ in hoc fortius magisteriũ ut extrahas ab hærba celidonia quatuor elementa per magisterium primi libri, & accipe elementum aeris, quod est in colore olei optimi, & misce cum Quinta essentia nostra. & infra modicum tempus erit uirtutis miraculose restauratio & ipse homo fiet pinguis supra quàm credi potest. Non est præter istam res in natura, quæ tantum in his remedijs poßit ualere.

Item si accipias carnem cancrorũ, id est puluerem Alexandriæ flu. & misceas nostræ Quintæ essentiæ, idem faciet. Et nota, quod hæc est ultima cura, quæ est in quocunque genere & specie febrium in tantum, quod si puluis illorum detur in esu post signa digestionis cognita, perfectè curat patientem à quacunque febre. Et hec arcanum à malis & iniquis custodi.

CANON VI. QVI DOCET NOS CVram perfectam dæmoniacorum, melancholicorum & omnium morborum caducorum.

Vera experientia docet nos, quod omnes melancolici occupantur in horribilibus cogitationibus. Nam hũmor ille malitiosus ortum habet à splene & fumi illius per poros ascẽdunt usque ad cerebrum & fantasiam mouent, & imaginatiuam cum conturbatione intellectus dormiendo horribilia fantasmata fabricant, uigilando horribilia cogitant, aliquando autem iste humor est nimis malitiosus et generat epilepsiam, uel appoplexiam. Cum talibus enim infirmitatibus dæmones frequenter miscentur in tantum, quod infirmitas mixta cum dæmone torquet patientem. Aliquando autem fiunt stulti, & secum loquuntur, & uidentur multoties cum hominibus quasi disputare & non nisi secum disputant, & etiam tales ueniunt in desperationem, & seipsos occidunt.

Cura uerò istorum talis est, ut utantur nostra Quinta essentia, uel quod cum ipsa immittantur istæ medicinæ scilicet fumusterræ. Centaurea maior epithimus, thimus, lapis

pis lazuli, elleborus niger. Et dimitte stare in nostra Quĩta essentia per tres horas, & da ei in potu bis in die & semel in nocte, & unge ab extra totum corpus & regionem splenis. Ista quippe medicina cerebrum mundificat melancoliam purgat, & lætum reddit patientem, & perfectè sanum in decem dies, si istam medicinam continuauerit.

Quæstio. Quomodo potest fieri, quod dæmones per medicinas poßint à corporibus eijci cum non habeant corpora, in quibus poßint recipere impreßiones medicinarũ cum omnis potentia circa obiectum operatur.

Solutio. Multæ rationes possent aßignari in solutione huius quæstionis tam ex testibus sacræ scripturæ quàm per rationem necessariam dæmones fugari per uirtutem medicinarum sensualium, ideo adduco rationem sacræ scripturæ ad solutionem quæstionis. Scriptura sacra in libro Thobiæ demonstrat, dæmones fugari per uirtutem rerũ sensualium in modo honesto & sancto, hoc fit cum fumigatione & sacrificio &c. Nam in eo. lib. cap. 6. dicitur quòd posuit Thobias partem iecoris super carbones & dæmon fugit à tota domo. Item eodem capit. posuit Thobias partem cordis super carbones & fumus illius effugauit omne dæmoniorum genus. Ecce patet, solutio quæstionis per sacram scripturam, hoc autem est per credere. Sed si uis intelligere quomodo solutio soluatur per rationem naturalem, accipias ista principia, causa, effectus, iustitia. Vnde facio istam rationem, omni causa remota, remouetur eius effectus. Item iustitia est id, cuius ratione redditur unicui-

que quod suum est. Ex prima maxima talem rationem fun damus. Dæmones ad corpora iungũtur humana propter malam dispositionem & humoris corrupti, aut infecti me lancolici, qui malas figuras, nigras & horribiles format in fantasia, & intellectum conturbat, dæmones autem has formas habent in consuetudine accipere, & communiter habitare in locis obscuris & solitarijs, qui dum per Quin tæ essentiæ uirtutem & aliarum rerum à corpore talis hu mor expellitur, qui est causa dæmonum, quare ad ta'e cor pus deueniunt, tunc temporis dæmones simul cum humo re euanescunt.

Alia uerò ratio talis est. Sicut potestas Dei potest & po tuit elementorũ qualitates stare facere in Acheronta post diem iudicij sine proprijs substãtijs coessentialibus ad uin dictam suæ diuinæ iustitiæ, sic potest ipsos dæmones facere pati sub actione rerum sensualium, ut ueritas suæ potesta tis, quæ cum ipsa iustitia conuertitur habeat subiectum, in quo poßit uti suo actu secundum quantitatem culpæ, aliàs inæqualitas ueritatis esset destructa propter defectum li beri arbitrij, ratione cuius Deus non haberet potestatem utendi secundum dispositionem dignitatum in creaturis, quod est impoßibile. Est igitur uerum, quod Deus habet liberum arbitrium, ut utatur secundum dispositionem sua rum dignitatum in principijs creatis, & reddet pœnam iuxta quantitatem culpæ, & meritum & gloriam secun dum suum modum. Nõ est ergo dubitãdum quin Deus ad uindictam suæ diuinæ iustitiæ submittat dæmones actioni

bus

bus rerum sensualium.

Item solutio quæstionis prælibatæ patet per actiones necromantiæ Salomonis, cum qua dæmones coguntur facere opera bona, aut mala uirtute uerborum, lapidum, & plantarum, patet ergo qualiter dæmones actioni rerũ sensualium submittuntur.

Item clare potest intelligi per actionem ignis auerni, quo torquentur animæ damnatæ, & ipsimet dæmones ad multiplicationem suæ pœnæ, quamuis sua substantia non sit ex quatuor elemẽtis composita, tamen ut sua pœna magis multiplicentur sentiũt ipsi pœnã iussu diuinæ iustitiæ.

Nam qui contra infinitam substantiam peccat, infinitè peccat:o portet, peccans igitur quocunque modo poßit magis pœnam pati, sed præter uisionem diuinam nulla potest eis dari maior quàm quòd submittantur actioni uirtutis rerum sensualium. Et propter hoc extat reuelatio qualiter medicinæ sensuales actiones habent ad dæmones fugandos de quocũque corpore, utere ergo ista medicina supradicta, & curabis quoscũque dæmoniacos, apopleticos, & melancholicos, & potißimè si dictis medicinis addideris hærbam, quæ dicitur ypericon, quæ aliàs dicitur fuga dæmonum seu perforata. Nam fumigatio seminis eius fugat omnem dæmonem à propinquitate corporis, uel à domo.

CANON VII. QVI DOCET CVRAM *contra illos, qui timorem habent & inconstantiam & contra debilitatem post infirmitatem, & ad reparationem audaciæ & fortitudinis plusquam per naturam posset habere.*

Non dicimus in uanum, quòd nec intellectus humanus potest capere, neque lingua narrare miraculosas uirtutes quas Deus posuit in Quinta essentia uini, & omnium rerum elementatarum, & inter omes Quintas essentias ad hoc magisterium preciosè ualent Quintæ essentiæ hærbarum peoniæ, & angelicæ, croci, perlarum, & auri. Si uerò omnium istarum Quintas essentias misces cum Quinta essentia uini, & dederis in potu subitò, & quasi miraculose, homo qui dictis torquetur infirmitatibus timorē amittit, & debilitatem, & fortitudinem recuperat exteriorē & interiorem, in tantum quod mortem contemnit, nec timet quicquam sed supra modum efficitur audax & fortis uiribus. Nam in tantum sibi uires augmentãtur, quòd est incredibile, nisi per experimentum appareat effectus.

CANON VIII. IN QVO CONTINE*tur scientia ad curandum illos, qui sunt infecti ueneno in potu, uel quouis alio modo.*

Plagam ueneni oportet te cognoscere ad ipsam curandum, quare multis modis nostris corporibus contingit, sicut ex morsu scorpionum, tyris, uiperæ, canis rabidi, uel alterius rei uenenosæ, & cõtingit ex potu & tactu illarũ,

quibus

quibus cito adhibenda est cura, ne pereant. Sume igitur Quintam essentiam uini, uel quintas essentias, auri, croci, peoniæ, angelicæ, ruthæ raphani, & per seipsam da in potu patienti, & cito curabitur.

Item ut fortius sit antidotum, mitte Quintas essentias rerum, scilicet dictami rubei, scopæ regiæ, quæ præ omnibus rebus quæ repugnant ueneno tenet principatum boli, gentianæ, cornu, unicornu si potest haberi, uel ipsas res ponas in nostra Quinta essentia, & dimitte stare per tres horas, & post da patienti & citò curatus erit, & hæc in potu detur, & ungatur ab extra locus infectus, & etiam totum corpus, & uidebis miraculi effectum in cura uenenorum.

CANON IX. QVI TE DOCET CVram contra humores infectos corporis nostri, & contra calefactiones, prurigines & pediculos.

Fomentum generationis pediculorum, pruriginum, & calefactionum in humano corpore est humorum corruptio, & humoris infectio & putrefactio, homo enim qui istas infirmitates habet inquietatur & est anxius, & non cessat se scalpere, & in nulla re placitum sumit. Ideo quòd nulla res est in mundo, quæ potius infirmitatem hāc curet quàm illa, quæ corpus conseruat à putrefactione quacunque, & humores corruptos consumit, & ideo cum nostra Quinta essentia, si dederis eam in potu, et unxeris corpus ab extra, in paucos dies erit perfecte curatus, & potißime

si ad ungendum misces illi argentum uiuum, & ad potandum misce staphisagriam. Est autem notandũ, quod quandoque pediculorum cura est impossibilis, ut quando ratione paccati alicui personæ infligitur talis morbus, ut habes actuum sexto de Herode, quem percussit angelus, quia non dedit honorem Deo, & consumptus à uermibus expirauit.

Item quidam Romanus Imperator à nullo remedio medicorum potuit liberari à pediculis, & consumptus ab eis expirauit, non autem de tali cura, sed de illa, quæ secundum naturam euenit loquimur.

Quæstio. Quomodo cognoscam, quæ est infirmitas naturalis, & quæ est quæ mittitur à diuino iudicio.

Solutio. Potes perfectè cognoscere, cum Quintam essentiam sibi administraueris cum competentibus, & nullum sentiet remedium, tunc perfectè pronosticari potes ipsum ad mortem peruenire sine fallatia, quoniam impossibile est, si morbus euenit à natura, cum administratione Quintæ essentiæ, ut non sentiant perfectã meliorationem,

CANON X. QVI DOCET TE RE- *medium habere contra sperantem, ut infirmus reducatur ad perfectam salutem.*

Apud uniuersum orbẽ ille medicus reputatur esse maximus inter alios, qui in paucos dies sciuerit curare quartanam, quoniam infirmitas est magnæ prolixitatis, & est de natura terræ, nullus est medicus, qui cum honore exeat de cura illius. Si igitur hanc infirmitatem curare uolueris

infra tres uel quatuor dies da patienti in potu nostram Quintam essentiam, & unge super regionem splenis, & erit perfectè curatus. Item si uis ut fortius operetur, adde illi quæ melancoliam purgant, quæ posuimus supra in cura dæmoniacorum, & administra patienti, & fortius operabitur, si addideris illi sauinam, quia proprium respectum habet ad hanc febrem, in tantum quòd si de succo illius instillaueris duas uel tres guttas, & mittantur in ore infirmi, uel in aure tollit feb. illius.

CANON XI. QVI DOCET, CVram perfectam cõtra tertianam.

Tertiana febris quædam uera, quædam non uera, in cognitione autem harum febrium, quære doctrinam quã posuimus in prædictis libris nostris, sed in cura illarum, quamuis sit differens apud modernos effectus, non his cũ una medicina generali remedium adhibere intendimus contra ueram tertianam, quæ est de colera pura. Hanc adhibebis curam scilicet quod accipias reubarbarum ad quantitatem ponderis duorum denariorum, & adhibe nostræ Quintæ essentiæ cũ uno põdere unius denarij scamoneæ puræ, et dimitte stare per tres horas, et da patiẽti ad quantitatẽ unius nucis plenæ, per cõtinuationem triũ dierum & erit perfectè curatus quilibet habens istam febrem, & quia in tertiana non uera miscetur flegma, adhibe huic medicinæ turbith, sene, & polipodium, & da patienti, & curabitur perfectè sine errore, si morbus fuerit à natura missus, hoc est quòd non sit missus manu

CANON XII. QVI TE DOCET CVram in quotidianis febribus.

Febris quotidiana, generatur ex corruptione flegmatis & ex abundantia eius, & ideo est uera quædam, & alia non uera, quippe causatur ex flegmate naturali. Non uera uerò causatur ex flegmate nõ naturali, cũ qua simul corrumpitur aliquis alius humor, quæcunque igitur sit febris ista perfectè curatur cum nostra Quinta essentia per se sola, si dederis in potu per spacium dierum trium. Si uerò addideris res quæ flegma purgant quas supra in areolis inuenies, erit mirabilis affectus.

Item si addideris huic Quintæ essentiæ per se hærbam quæ dicitur mercurialis, erit medicina fortius operans. Experimentum enim est, quod si de succo sumas illius, & instillaueris tres guttas in narem dextram, uel aurem patientis, tollit typum quotidianæ, hoc idem faciet si cum medicinis flegma purgantibus, addideris illam nostræ Quintæ essentiæ.

CANON XIII. IN QVO CONTINEtur scientia ad curandum omnes continuas febres.

Febris continua multiplex est, quædam fit de sanguine, & ista diuiditur in partes duas, quædam enim fit ex multitudine, & quædam ex incorruptione illius.

Item quædam fit de colera, & ista diuiditur in alias duas partes, quia quædam est, quæ fit circa regionem cordis, alia fit in cerebro.

Item

Item ista quæ est in cerebro diuiditur in 2. partes, quia quædã à parte ante, alia à parte retro. Itẽ fit ex flegmate, & ista diuiditur in partes tres scilicet in minorem mediam & maiorem. Prima uerò febris sanguinis una dicitur sinochus. Alia dicitur sinocha.

Item febrium coleræ una dicitur causon, alia dicitur frenesis, & alia quæ fit à parte retro dicitur litargia.

Item aliæ febres flegmatis enutriuntur, in febribus enim sanguinis oportet flebothomiam præcedere & postea ut applices illi nostram Quintam essentiam cancrorum fluuialium & camphoræ, uel ut misceas ista ad nostram Quintam essentiam, et des infirmo ut exalet febris & inflammatio. Item febri colericæ applica nostram Quintam essentiam cum rebus, quæ refrigerant tam in potu quàm ad extra liniendo, & etiam cancros fluuiales cum eis simul addes & cãphoram, item febri flegmaticæ applica nostram Quintam essentiã cum rebus, quæ purgant flegma, quas eliges ut in tabulis primi libri. Sed in febre quæ fit à parte retro capitis cõpetit illinitio nostræ Quintæ essentiæ mixtæ cum rebus calidis, et quod in potu dentur refrigeratiua.

Item si omnibus istis antedictis miscebis Quintam essentiam sanguinis humani, extractam per doctrinam canonis primi libri, effectus miraculosos facies in cura istarum febriũ, et hæc tibi sufficiant.

CANON XIIII. IN QVO CONTINEtur scientia contra febres pestilentiales.

Vt scias curam illarum, cum nullus medicorum sciat his remedium adhibere, cum pestilentibus febribus nullus modernorũ præter unum sciuit adhibere remedium utile, ex eo quia ignorant naturam. Tu igitur cum Christi adiutorio patienti adhibe nostram Quintam essentiam per se solam, ad quantitatem unius seminucis plenæ et perfectè curabitur. Si autem uolueris fortiorem facere medicinam, pone in nostra Quinta essentia Quintã essentiam gentianæ dictami rubei, gariofilate, boli armeni, castorei scopæ regiæ, & ruthæ syluestris, et de ista medicina mirabili da patienti, aut appone istasmet res in nostra Quinta essentia, & intra tres horas applica patienti, & cum gustauerit de ista medicina mirabili, radius uitæ ascendet ad cor, quia aërẽ infectũ expellet, unde dicimus tibi in ueritate, quod postquã gustauerit securus erit, q; non periclitabitur ex illa febre, si infra unã diẽ succurres infirmo.

CANON XV. IN QVO CONTINEnetur scentia in uera cura spasmi.

Spasmus est multiplex, quidã est ex repletione, alius ex inanitione, alius qui supuenit in uulnerib. qualiscũque sit, mortalis est. His ergo succurrendum est cum potu & illinitione nostræ Quintæ essentiæ, si addideris nostræ Quintæ essentiæ res humidas, quas sumes de tabulis 1. lib.

Item summa cura est in hac infirmitate si prouocaueris febrem, quam sic prouocabis scilicet quòd assumes hærbam

hærbam, que dicitur flãmula, & misce cum nostra Quinta essentia, & dimittas stare per tres horas, & unge & frica fortiter arterias & spinam dorsi, & cooperi multum bene cum pannis, & eueniet ei statim febris, postquã uenerit ei febris spasmus curatur, tunc labora ad curandum eam cum carnibus cancrorum fluuialium mixtis nostræ Quintæ essentiæ, dando in potu, & ungendo corpus ab extra. Si uerò præcedens spamus fuerit ex inanitione comedat infirmus, si uerò ex nimia repletione da sibi dietam. Si autem fuerit superueniens uulneri conforta uulnus cum ferro ignito prius, postea cum putrefacientibus, postea cum carnem nasci facientibus, omnibus istis mixtis cum nostra Quinta essentia.

CANON XVI. IN QVO CONTINEtur scientia qualiter administrari debent medicinæ laxatiuæ, & quomodo poßit curari sciatica, podagra, & omne genus guttæ.

Ab origine orbis uniuersa philosophorum multitudo indagare non desinit modum administrationis medicinarum laxatiuarum. Primò ut non interficiant. Secundò ut non faciant uirtutis casum. Tertiò ut sine periculo agant in partibus remotis, & ab illis partibus humores corruptos adducant. Tempera igitur dictas medicinas cum nostra Quinta essentia, & non potes in cura tua errare.

Iam tibi sæpius diximus, quòd antequam administres proportionatam huic dolori uel illi, quòd dimittas stare illas medicinas, quæ aspectum habent, ad illam prius per tres horas in illa, postea administra patienti.

Quæstio. Quare præcipis laxatiuas cum Quinta essentia administrari, cum omnis uirtus rei cuiusque in centuplo magis augmentetur ab ipsa Quinta essentia quã sine illa, et si hoc est uerum, nulla medicina tribuatur alicui sine mortis periculo.

Solutio. Præcipimus tibi administrare medicinas laxatiuas cum nostra Quinta essentia ad finem ut melius & fortius materia peccans à corpore extrahatur, & ad finem, ut non impendantur tantæ expensæ.

Item ratione uirtutis centuplatæ, quòd applicari non possunt sine corporis periculo, dicimus quòd non est necesse ut administres in tanta quantitate, sicut administrantur ante applicationem nostræ Quintæ essentiæ. Exemplum. Si de aliqua medicina laxatiua ministrentur in quantitate unius drachmæ, ministratur de Quinta essentia laxatiua pondus unius areæ, uel si ministratur pondus unius unciæ, detur de Quinta essentia pondus unius drachmæ, & sic de alijs ponderibus aliarum medicinarum laxatiuarum secundum suum modum, & sic potest nostra Quinta essentia administrari sine damno & periculo.

In cura autem unius guttæ summæ bonitatis Deus creauit nostram Quintam essentiam, et Quintam essentiam sanguinis

sanguinis humani, quælibet enim per se, & ambæ simul curant omnem febrem, si dederis in potu, & unxeris locum patientem. Si autem uis fortius operetur, adde istis Quintis essentijs Quintã essentiam ebuli, uel ipsum ebulum mixtum cum dictis Quintis essentijs, et in tres horas applica in potu et unge ab extra, et infra modicũ tempus curabitur perfectè, nam hærba ista à tota proprietate curat omnem guttam, si cocta cum uino supponatur loco patienti sic calida, & in modicum tempus uel dies curat ipsum patientem.

CANON XVII. QVI DOCET TE QVAliter potes te habere in omnibus curis chirurgiæ, secundum quod fuerit poßibile uulnera per naturam reparare.

Sumus de intentione hic in summa breui tibi tradere doctrinam generalem in curis ch.rurgiæ, hoc est qualiter possunt curari cum nostra Quinta essentia.

Caput multotiens percutitur cum ferro, & oportet uti medicinis. Chirurgicus quærat subtiliter cum ferro suo & cum digito, si est aliquod os submotum ut poßit confestim trahi, trahatur statim, & si aliquod manet fixum cum carne, tamen est fractum, ponatur sibi per dies oui uitellum cum oleo rosaceo, donec caro putrefiat, & os eleuetur, tunc curetur cum Quinta essentia consolidatiua, & cum illa, quæ carnem facit crescere.

Si ictus sit talis quòd cutis non frangatur, tamen os fractum fuerit à parte intus, quod potest cognosci per dolorem capitis ingentißimum, et nausea aperiatur cutis, euelletur os statim si potest euelli, si nõ, ponatur illud putrefactiuum, donec caro retinens illud euellatur per putrefactionem, & os exeat. Si uerò os capitis fuerit fixum, ponatur de Quinta essentia consolidatiua, quæ infra quinq; dies perfectè consolidabit os. Si uerò dura mater fuerit scissa, mittatur supra de dicta Quinta essentia, quæ est ingentißimæ consolidationis, & potest cognosci scißio duræ matris per pustulas in labijs, sed statim, quia si detur sibi palea ad scindendum cum dentibus, non potest præ magno dolore.

Item quia habet faciem plumbeam. Item si pia mater scissa fuerit uel quouis modo alio taliter, quod sequatur in ipsa continuitatis solutio, quod potest cognosci per nauseam sequentem dolorem ingentißimum, & coruscationem lampadum et tonitruorum, quod sciri potest per iudicium patientis, & per plumbeitatem, & oculorum turbationem, & cætera. fiat illi curatio cum eademmet Quinta essentia consolidatiua, quæ præ oculis demonstrabit tibi consolidationem, deinde cura uulnus cum Quinta essentia, quæ facit carnem crescere, item in alijs membris si fit percußio ab ense, et scinduntur caro, uenæ, nerui, & os. Succurratur igitur prius cum terbentina, & oleo, & cum uino Quintæ essentiæ, mixto & retineatur sanguis, & deinde si fuerit os taliter

submotum, quod statim poßit extrahi, extrahatur, deinde ponatur sibi stuppa cũ albuminibus ouorum mixtis cũ modico nostræ Quintæ essentiæ, deinde in secunda cura uideatur, si est aliquod os, & si statim potuerit expelli, expellatur, si non ponatur sibi stuppa in aqua, cui admisceatur madefacta modicum Quintæ essentiæ, & postea cum uitello oui iam dicto intromittatur, donec os poßit extrahi, postea uulnus curetur, sicut de alijs dictum est.

Aliquãdo fit in corpore ictus cum sagitta, uel cultello, uel ense armorum, taliter quod uadit profundè nimis, & os est strictum. Si autem talis ictus fuit in cerebro, non potest curari, nisi cum miraculo diuino. Si uero non tetigerit craneum cum cerebro curetur talis ictus, sicut de alijs diximus. Si autem fuerit in pectore, uel inter spatulas, & tangat membra spiritualia, ponenda est solum Quinta essentia, quæ sanguinem restringit, postea curetur cum galla inuoluta in Quinta essentia consolidatiua, & in Quinta essentia, quæ carnem nasci facit. Si enim ictus fuerit in alijs corporis partibus, statim succurratur cum terbentina calida mixta cum oleo, & cum quinta essentia, deinde ponantur sibi prædictæ stuppatæ, & curetur sicut in alijs dictum est.

Nota regulam generalem. Omne uulnus nouiter factum in quacunque parte corporis, præterquam in capite & in uultu,, & in membris spiritualibus, est Cauterizandum uel cum igne conburendum. Item omnis percussio facta in quacunque parte corporis præterquam in ca-

pite & in uultu, si fuit profunda, præterquam in naso, est cum filo suenda.

Item omne os fractum cũ percußione à petra est extra ducendũ. Si uerò percußio non fuit à petra non est euellendum, immò est sibi ponendum cathaplasma, & per os sibi tribuat in potu quintam essentiam, & infra modicum tempus erit perfectè sanus. Item si ex percußione uiscera fracta & rupta fuerint, ponatur interius canonus cannæ, qui ingrediatur per uim, & transeat ultra uulnus ex utraque parte per duos digitos, deinde suatur cum filo serico & cum acu subtilißima, deinde mittatur intus, & per superficiem uisceris rupti, perinde sutũ est ponatur de quinta essentia cõsolidatiua, demum pars exterior suatur consimiliter, & ponatur de quinta essentia consolidatiua, & curetur sicut de alijs dictum est.

Item si ratione percußionis manserit signum magnum sicut multotiens contingit in facie & in alijs partibus corporis, cum hoc poteris ei signum remouere non omnino, sed quod non uideatur ita magnum, & appareat modicũ ℞ masticis unc. iiij. Corticis, malorum granatorum dulciũ unc. ij. gummi unc. ij. croci. unc. unam. ciperi unc. ij. carpobalsami unc. ij. terbentinæ lib. ij. olei oliuarum antiquissimi unc. iiij. pulueriza puluerizanda & cribra, & in pasta cum terbentina & Carpobalsamo, & pone ad distillandum simul cum oleo ad ignem lentũ, & collige illud, quod distillauerit in receptorio & postea cooperi eum, & pone receptorium in fimo, uel in uinatia per. 4. dies, & postea

extrahe

*extrahe & utere illo sicut fit cum balsamo in signis iam di-
ctis, nam potest pro balsamo uẽdi ad omnem probationẽ.*

*Item in apostematibus quibuscunq; utere quinta essen-
tia putrefactiua, sedatiua doloris & mundificatiua, & illa
quæ carnem nasci facit & cutem.*

*Item fistula, cancer plaga curantur cum quinta essen-
tia corrosiua prius, postea cum mundificatiua, postea cum
illa, quæ nasci facit carnem, & ista sit regula generalis in
curis chirurgiæ. Et ista tibi sufficiant causa bonitatis.*

Laus Deo patri, &c.

ALBERTI MAGNI
PHILOSOPHI CLARISSIMI IN primum librum suum de mineralibus & rebus metallicis Præfatio.

DE COMMIXTIONE ET COA-
*gulatione, similiter & congelatione & liquefa-
ctione & cæteris huiusmodi passionibus in libro Metheo-
rorum iam dictum est, in quibus autem isti effectus prius
apparent apud res naturæ, lapidum genera sunt & me-
tallorum & ea quæ media sunt inter hæc, sicut marcha-
sita & alumen & quædam alia talia. Et quia illa prima
sunt inter composita secundum naturam ex elementis ut-*

pote ante complexionata existentia quàm animata sunt, ideo de his proximè post scientiam Metheororum dicendum occurret, parum enim uidentur abundare ultra com mixtionem simplicem elementorum. De his autem libros Aristo. nõ uidimus nisi excerptos per partes. Et hæc quæ tradidit Auicenna de his in tertio cap. 1. sui libri quem fecit de his non sufficiunt. Primum ergo de lapidibus & postea de metallicis, & ultimo de medijs inter ea faciemus inquisitionem, lapidum quippe generatio facilior est & magis manifesta quàm metallorum. Coartabimus autem sermonem nostrum eo quòd multorum dicendorum hic, causæ iam in libro Metheororum determinatæ sunt. In genere autem de lapidibus tractantes inquiremus in genere materiam lapidum & proprium efficiens eorum proximum & locum generationis. Deinde modum commixtionis lapidum, & causam diuersitatis coloris eorum & aliorum accidentium quæ inueniũtur in ipsis, sicut est duricies maior & minor dolabilitas & indolabilitas porositas & constrictio grauitas & leuitas & cætera huiusmodi. In quibus lapides non solum specie & numero, sed etiam in genere uidentur non paruam habere diuersitatem. Sunt autem quidã maximæ autoritatis in philosophia uiri qui non de omnibus sed de quibusdam lapidum generibus tractatum facientes sufficientem se dicunt de lapidibus fecisse mentionem, quales sunt Hermes Euates rex arabum, Dioscorides, Aaron & Ioseph, qui de lapidibus tantum prætiosis tractantes, non de genere lapidum tractauerunt.

Minus

Minus autem sufficientem notitiam tradidit Plinius in historia naturali non sapienter causas lapidum in communi aßignans, neque oportet nos omnium horum inducere sententiam eo quòd scientia rei non adeo est occulta quòd ipsam ex plurimorũ erroribus nos colligere oporteat. Sufficienter autem satis scientur naturæ lapidum & complexiones quando propria scientur eorũ materia & efficiens proximum & forma & accidentia propria eorum secundum prætaxatam in quarto Methororum inquisitionem. Non enim hic intendimus ostendere qualiter aliquod istorum trãsmutatur in alterum, aut qualiter per antidotum medicinæ eius quam elixir uocant alchimici curãtur ægritudines eorum, aut occulta eorum manifestantur aut èconuerso eorum manifesta detegantur, sed potius commixtiones eorum ex elementis ostendere, & qualiter ununquodque in propria specie constituatur. Propter quod non curamus inquirere differentiam lapidis & spiritus siue animæ & corporis siue substantiæ & accidentis de quibus inquirũt alchimici, lapidem uocantes omne illud quod nõ euaporat in igne & idem uocant corpus & substantiam. Id autem quod euaporat in igne sicut sulphur & argentum uiuum & ex quibus diuersorum colorum fiunt, ea quæ uocantur lapides uocant spiritus & animam & accidens, alterius enim scientiæ est inquirere de his quæ occultis ualde fulciuntur rationibus & instrumentis. Modum autem quem in singulis habuimus etiam hic tenebimus diuidendo per libros aliquos & plures tractatus & multa

capitula totumopus. Cum autem in multis de particulari bus hic fiat tractatus, oportet nos prius ex signis & effe=ctibus cognoscere naturas istorum, & ex illis deuenire in causas eorum & compositiones, eo quod signa & effectus nobis sunt magis manifesta, in uniuersalium autem natura de quibus in omnibus præhabitis libris fecimus mentionē erat procedendum ècōuerso, à causa, uidelicet ad effectus & ad uirtutes & signa, eo quod in talibus communia & confusa sunt magis, & quo ad nos manifesta sicut in primo Phisicorum est determinatum. Ordinem uerò huius libri ad sequētes de natura libros satis ostendimus in fine nostri libri Metheororum ubi dicimus de quibus prius et de qui bus posterius erit dicendum. Cum enim lapidum & metal lorum genera sint omiomera plus quàm plantæ in qui=bus inuenitur diuersitas partium quæ sunt radix, & folium, & flos, & fructus, omiomera autē sunt per naturam ante anomio=mera, ideo prius erit tractan dum de lapidibus & cæte=ris mineralibus quàm de corporibus animatis.

DE MATERIA LAPIDUM.

CAPIT. I.

INCIPIENTES TRACTARE DE lapidum natura in genere, dicimus omnis lapidis materiam esse aut speciem cuiusdam terræ aut speciem quandam aquæ. Vincit enim in lapidibus alterum istorum elementorum, & in his etiam in quibus quædam species aquæ dominari uidentur, est etiam aliquid terræ simul dominans. Huius autem signum est ferè omnium lapidum genera mergi sub aqua quæ abundare in terræ materia diximus in libris de cœlo & mundo. Si enim essent dominantia in eis superiora elementa proculdubio natarent super aquam, nũc autem nullum genus lapidum natat nisi sit spõgiosum uel adustum & per adustionẽ spongiosum & porosum factum sicut pumex & lapis quem euomunt thermæ, uel ignis uulcani qui etiam si in pulverem redigatur puluis ipse sub aqua mergitur. Adhuc autem si in lapidibus perspicuis cum aqua non esset terrestre terminatiuum humidi admixtum non mergeretur sub aqua sicut cristallus & berillus, sicut non mergitur glacies & cætera in quibus pura uel superabundans est aqua. Adhuc autem lapides omnes qui generantur in renibus & uesicis animalium, generantur ex uiscosa grossa & terrestri humiditate. Oportet igitur quod talis sit materia lapidum. Specialiter autem loquentes de his lapidibus in quibus materia est terra facile patere potest, quod in his non solum terra

est materia, illa enim non continuaretur ad soliditatem lapidis. Dicimus enim quod causa continuationis & commixtionis est humidũ, hoc enim sua subtilitate aliam partem terræ facit fluere ad aliam, & hæc est causa bonæ per mixtionis partium materiæ. Si autem utique & hoc humidum non bene ubique partibus terrestribus infusum nec esset retentiuum & in coagulatione lapidis euaporaret tunc remaneret puluis terræ non continuus, & propter hoc oportet quod sit uiscosum & glutinosum ita quod partes eius cum terrestribus coniaceant sicut hami cathenarum. Tunc siccum terrestre retinet humidum, & humidũ aqueum existẽs intra siccum facit continuationem. Et hoc testatur Auicenna cum dicit quod terra pura lapis non fit quia continuationem terra non facit sua siccitate sed potius comminutionem, uincens enim in ea siccitas non permittit fieri cõglutinationem. Rationem dicit idem philosophus quod aliquotiens desiccatur lutum & fit medium inter lapidem & lutum & deinde in spatio temporis fit lapis. Dicit iterum quod lutum aptius ad hoc quod transmutetur in lapidem est unctuosum, quod enim tale non est comminutiuum siue comminuibile in pulverem est propter facilem humiditatis separabilitatem ab eodem. Signum autẽ huius est quod in lapidibus ipsis frequenter remanent uenæ terræ, & est terra dura sicca quæ cum cõprimitur uel contũditur fit puluis. Cuius causa alia non est nisi quia humiditas eius non satis unctuosa & uiscosa euaporauit ab ea in lapidis coagulatione, & ideo remãsit terra dura com

minuibilis

minuibilis propter uirtutem coagulationis lapidis circunstantis. Est autem & aliud huius signum quia cum lapides nō continui generantur, sed per modum asserum ita quòd unus generatur super alium non continuè unietur in interposita talis terra comminutionem patiens in compreßione & uel concußione, & est dura, cuius causa est quam supra diximus. Quod autem humiditas uiscosa & unctuosa sit quæ est continuatiua materiæ lapidis, significatur ex hoc quod animalia quæ testudines uocantur frequentißimè cum suis conchis generantur in lapidibus, & hoc frequentißimum est in lapidibus qui inueniūtur paruis quibus plurima foramina sunt habentia figuras concharum testudinum, quas quidam lunares appellant. Causa enim huius est humiditas quæ ad locum illum euaporauit, & à circumstante retenta in se conuoluta est et exterius primum constans intra se circumacta intra se spiritum uitlalem accepit sicut diximus in quarto metheororum. Hæc igitur in communi est materia lapidum eorum qui non perspicui nec scintillares sunt, diuersificantur autem in diuersis sicut in sequentibus apparebit.

De perſpicuitate lapidum. Cap.2.

LApidum qui perſpicui ſunt ſecundum plus & minus ſicut ſunt illi qui gemmæ uocātur, ut in communi dici poteſt, eſt aqua non pura materia communis. illi enim lapides ſunt quædā uitra per naturæ opus producta, propter quod etiam ſubtiliores in commixtione & clarioris ſunt perſpicuitatis quàm uitra artis, quia ars licet imitetur naturam tamen ad plenum opus nature attingere nō poteſt. Signum autem eius quod diximus eſt quod uidelicet aqua paſſa à ſicco calido uel frigido ut ſit materia communis iſtorum lapidum eſt quod uitra fiunt ab huiuſmodi humiditate quæ à cineribus diuerſis ſiue plumbi ſiue ſilicis ſiue ferri ſiue alicuius alterius per ignem fortiſſimum eliquatur. Hæc autem humiditas quod ſit aqua ex hoc oſtenditur quod frigido coagulatur et ſicco calido uehementi diſſoluta liquatur. Quod autem paſſa ſit à ſicco terreo aduſto, probatur ex eo quod non liquatur niſi ex cinere per aſſationem uehementiſſimam, quemadmodum diximus & in arte uitraria quæ alchimiæ ſubalternatur oſtenditur uiſibiliter, uapor enim ſubtilior in terra uel in lapide à circumſtante aliquando continetur & in ſeipſo circumuolutus madeſcit ſicut fit in olla cooperta calida

in qua

in qua est aliquid aquæ. Et cum sic sit humor passus ue=hementer à sicco & in eo uis sicci & constans coagulatur in lapidem. Sed hic de modo lapidum generationis non est dicendum, sed potius de lapidum materia in communi, Vtrum autem fiat frigido uel calido coagulatio ipsorum posterius ostendetur. Quod autem aqua sit huiusmodi lapidis materia ostenditur etiam quia in quibusdam locis in quibus est uirtus fortis lapidum generatiua aqua descẽdens pluuiam guttatim uel aliter fusam concrescit in lapidem, patitur enim primo descendens à sicco terrestri ex natura & operatione loci & sic efficitur lapidis materia prorpia. Ostenditur autem & hoc ex multitudine perspicui quod est in talibus lapidibus. Cum enim perspicuum aeris & ignis non sint incorruptibilia oportet necessariò quod sit illa perspicuitas ex perspicuo aquæ, erit igitur propria ipsorum materia de natura aquæ. Quod autem quidam antiquorum lapidum materiam ostendentes di=cunt q̃ descendit ex aqua currente quoddã quod in fundo residet & hoc fit lapis, non approbo eo quòd hoc quod ab aqua descendit terrestris est substantia, & ideo fre=quenter illi lapides qui ex hoc generantur non aquam passam à uirtute terrestri recipiunt pro materia, sed po=tius terram quæ passa est à uirtutibus aquæ. Cuius si=gnum est quod lapides tales ut frequenter non perspicui sunt, sed terminati & ualde dicuntur non dolabiles sed comminuibiles potius qui & silices à uulgò uocantur.

Testatur autem maximè his quæ dicta sunt Cristallus & Berillus, qui aquæ glaciei omnino quasi formam acceperunt, de quibus dixit Aristot. quòt fiunt ex aqua remoto uniuersaliter calido. Sicut autem lapidum de quibus in præcedenti capitulo mentionem fecimus, diximus materiam esse terram non simplicem sed passam ab humido unctuoso uiscoso, ita & nunc de istis oportet intelligi, quòd humidum simplex aquæum non potest esse materia lapidum perspicuorũ, quia sicut alibi ostendimus tale humidum nec constat per elixationem, nec coagulatur per calidum siccum, nec congelatur per frigidum quodcunque, propter quod necessariò oportet quòd ipsum sit subtilissimo terreo parum permixtum, & insuper à sicco terreo sit fortissimè passum, ita quòd uirtus eius iam quasi obtineat omnes partes talis humidi, nec tamen adhuc transmutauerit substantiam talis humidi in terram.
In omni enim transmutatione elementorum talis paßio præcedit transmutationem substantiæ, quòd uidelicet uirtus elementi transmutantis in toto obtinet & partes elementi transmutati figurantur in ipso ante transmutationem substantiæ, & si commisceantur sic in aliquod elementatũ habebit illud elementum materiam unde elementum & alterius elementi uirtutes, & hoc summum ingenium alchimicorum docet Hermes in secreto secretissimorum suorum per uerba methaphorica dicens, lapis suauiter cum magno ingenio ascendit à terra in cœlum, iterumque descendit à cœlo in terram, nutrix eius terra
est

est, & portauit eum in uentre uentus suo. Opera enim alchimiæ intendens docere dicit ascendere in cœlum quando per assationem & calcinationem eius proprietates induit ignis. Alchimici enim uocant calcinationem eius adustionem & assationem materiam in puluerem reducentem, quæ materia iterum descendit à cœlo in terram quãdo induit terræ uirtutes per inhumationẽ tunc enim per inhumationẽ reuiuificatur & fouetur quod prius per calcinationem fuerat mortificatũ. Quod autè dicit quod portat uentus in uentre suo, ostendit leuigationem materiæ ab aëris uirtute, & propter hoc dicit uentum in uentre suo portare materiam, quando materia ponitur in alembico, quod est uas taliter factum sicut in quo fit aqua rosata, tunc enim euaporando subtiliatur & leuigatur ad aëris uirtutes, propter hoc dicit uentum in uentre suo portare materiam. Distillat autem ultra ab ore alembici existens aquæ uel olei liquor cum omnibus uirtutibus elementorum. Et hoc quidem operatur ars cum labore et errorib. multis, natura autem sine difficultate & labore. Cuius causa est quia uirtutibus cœlestibus certis & efficacibus mouentur uirtutes in materia lapidum & metallorum existentes quando materia operatur, & illæ uirtutes sunt intelligentiarum operationes quæ non errant nisi per accidens ex inæqualitate scilicet materiæ. In arte autem nihil est horum, sed potius mendicata suffragia ingenij & ignis.

Ex his autem igitur ostenditur quòd siue terra siue aqua dicatur materia lapidum oportet quod ipsa sit passa ualde à qualitatibus aliorum elementorum. Hæc igitur de materia lapidum in communi dicta sunt.

De causa generatiua secundum diuersas opiniones philosophorum. Cap. 3.

CAusa uerò efficiens lapidum ab omnibus ferè qui sermonem de lapidibus fecerunt dicitur esse uirtus mineralis. Cum autem hæc uirtus communis sit tam in lapidibus quàm in metallis omnibus operans insufficienter uidebitur esse assignata causa lapidum efficiens, cum neque distinctione neque specificatione certificatum sit ab eis qualis sit ea quam dicunt esse uirtutem mineralem. Nec aliquid ab Auicenna inuenitur plus nisi quod per uirtutem mineralem lapides ex terra & aqua generentur. Hermes autem in libro quem de uniuersali uirtute scribit dicere uidetur, causam generatiuam lapidum esse uirtutem quandam quam unam dicit esse in omnibus, sed propter diuersitatem rerum generatarum diuersa sortiri uocabula. Exemplum ponens de lumine solis quod

solum

ſolum omnium eſt generatiuum & cum participatur nõ per unam ſolam paſſiuorum poteſtatem diuerſa operatur in eis. Placuit autem ſibi hanc uirtutem primò quidem dare marti ſicut fonti uirtutis illius ſed tãtum uariari ſecundum proportionem applicationis luminis aliarũ ſtellarum, & materiæ ſuſcipientis ipſam, ſicut diximus, & exinde diuerſa genera lapidum & metallorum in diuerſis locis generari, quod dictum omnino innaturale eſt eo quod hic non quærimus cauſas agentes & mouentes primas, quæ fortè ſunt ſtellæ & ſtellarum uirtutes & diſpoſitiones, hoc enim alterius ſcientiæ proprium eſt, ſed quærimus cauſas efficientes proximas quæ in materia exiſtentes materiam tranſmutant. Si enim conueniens eſſet dictum Hermetis iam ſcita cauſa generationis lapidum omnium generabilium ſciremus cauſam efficientem. Scimus enim motum & uirtutem cœleſtium cauſam eſſe aliam à natura ortum et occaſum ſyderum & radios eorum. Adhuc autem cauſæ iſtæ ſunt equiuocæ agentes & nihil communionis cum materia generabilium habentes. Nos autem ſecundum proprietatem naturalis ſcientiæ cauſas quærimus ſuis effectibus proprias & maximè materiam & uniuocè tranſmutantem, propter hoc enim Empedocles ſatis poſterior Hermete confirmauit lapides calido uſtiuo generari aſſertionem ſumens ex antiqua fabula de Pyrra & Deucalione dicta in qua lapides magnæ matris oſſa dicuntur.

Ossa secundum Empedoclem maximæ ex Vulcani partibus componuntur, sed hoc falsum est omnino, cum nos sciamus et infra erit ostensũ quosdam lapides ex frigido generari. Iam enim in libro metheororum diximus quod ea quorum materia est aqua præcipuè frigido coagulantur. Amplius autem non bene se habet dictum Empedoclis quoniam iam in secundo de anima ostendimus calidum elementum ustiuum esse in cineres, & non consumit ad determinatam speciem, nisi aliqua moueatur uirtute alia & ab ipsa ad speciem dirigatur, sicut calor digestiuus motus ab anima conuertit hoc quod transmutat ad speciem carnis & nerui & oßis & similium partium animati corporis. Democritus autem & quidam alij omne elementatũ dicunt habere animas & ipsas esse causas generationis lapidum propter quod dicit animam esse in lapide sicut in quolibet alio semine generandæ rei, & ipsam mouere calorem intrinsecum materiæ in lapidis generatione, eo modo quo mouetur malleus à fabro ad securis & serræ generationem. Hæc autem stare non posse alibi ostendimus. Anima enim non in sensibilibus sed uegetabilib. primum inuenitur nullam enim habent lapides operationem animæ congruentem, cum nec alimento neque sensu utantur, nec omnino uita secundum aliquem actum uitæ. Dicere autem propter solam generationem animam esse in lapidibus non bene se habet, eo quod generatio non est secundum generationem animatorum uegetabilium & animalium sensibilium.

Hæc

Hæc enim omnia uidemus ex ſeminibus ſuis proferre ſuæ ſpeciei generata, lapis autem nihil horum facit omnino. Sed nec uidemus omnino lapides ex lapidibus generari, ſed uidemus unumquemq; lapidem generari ex cauſa aliqua quæ in loco ſuæ eſt generationis, propter quod lapis uirtutem generatiuam nullã uidetur omnino habere. Quidam autem ex his qui noſtro tempore in alchimicis ſtuduerunt dicere omnino uidentur omnem lapidem per accidẽs generari & non eſſe cauſam propriam aliam ſuæ generationis. Dicunt enim calidum igneum in quocunque loco inuenitur materiam aptam aſſando in lapidem uertere ſicut fit in lapide cocto per aſſationem ignis. Et dicuntur iſti lapides non habere proprium aliquod generatiuũ ſed principium materiale ſolum. Adhuc autem non habere lapides formam aliquam ſecundum ſpeciem, ſed paßiones quaſdam materiæ, ſicut duritiem habere pro forma quemadmodum in lib. Metheoro. determinatum eſt. Coagulatio & coagulationis effectus ſpecies & paßiões materiæ ſunt & non formæ ſubſtantiales. Perſuadent autem & hi ſententiam hanc ex operationibus alchimicorum quæ omnes calido aſſatiuo uidentur fieri & generari lapides & metalla uno tali effectiuo eo quod nõ oportet effectiuum proprium habere in natura in qua nihil ad ſpeciem ſubſtantialem deducitur propter ipſius ſpeciei carentiam & defectum. His autem intolerabilis ſequitur error quod uidelicet omnis lapis cum omni lapide eiuſdem ſit ſpeciei, ſed differunt ſecundum magis & minus in illa ſpecie materiali.

Omnes enim coagulationẽ & effectum eiusdem duritiem pro speciebus secundum hos acceperũt. Quod autem hoc falsum sit diuersæ diuersorum lapidum uirtutes ostẽdunt & operationes, quæ omnino lapidum species diuersas cõsequuntur. Amplius autem oportet lapides in eadem specie esse cum metallis quæ eadem generatione coagulationem & duritiem pro speciebus acceperunt. Adhuc autem si non esset efficiens causa lapidum nisi calidum exiccatiuũ tunc omnis lapis solueretur per humidum frigidum sicut probauimus in quarto Metheoro. quod non uidimus contingere. Istæ ergo sunt sentẽtiæ per errorem dictæ ab antiquis de causa lapidum generatiua.

De causa effectiua lapidum secundum ueram sententiam, & de proprio instrumento ipsius. Cap. 4.

Nos autem ex omnibus his sententiam ueram colligentes dicimus causam uerißimè generatiuam esse uirtutem mineralem lapidis formatiuam. Virtus enim mineralis quædam communis uirtus est efficiens & lapides & metalla & ea quæ sunt media inter hæc. Et ideo addimus quod sit lapidis formatiua ut efficiatur lapidi propria, & quia propria nomina huius uirtutis nõ habemus, ideo per similia oportet declarare quæ sit illa uirtus. Dicamus igitur quod sicut in semine animalis quod est super

fluum

fluum nutrimenti descendit à uasis seminarijs uis formatiua animalis quæ format & efficit animal & est in semine per modum illum quo artifex est in artificiato quod facit per artem sic est etiam in materia aptata lapidibus uirtus formans & efficiens lapides & producens ad formam lapidis huius uel illius. Expreßius autem hoc potest uideri in gummis quæ distillant ex arboribus, illas enim uidemus esse humidum uehementer passum à sicco terrestri, & ideo coagulari à frigido quæ quando manent in arbore non distillante uis arboris generat ea in ligna & folia & fructus, per omnem aut eundem modum fit quod cum materia sicca paßi ab humido unctuoso uel materia humidi paßi aptatur lapidi à sicco terrestri & generatur in ipsa ex uirtute stellarum & loci, sicut infra ostendetur uirtus formatiua lapidum, sicut generatur in semine à testiculis quando semen fuerit attractum ad uasa seminaria & in unaquaque materia secundum speciem propria uirtus. Et hoc est quod dixit Plato quod secundū merita materiæ infunduntur uirtutes cœlestes quæ res naturæ operantur. Sicut autem in phisicis libris ostendimus omnis uirtus formans & faciens aliquid ad formam speciei habet instrumentum proprium quo sua facit opera, & producit, ideo & hæc uirtus in materia propria lapidum existens habet duo instrumenta secundum naturæ diuersitatem, unum quidem est calidum humidi extractiuum digestiuum inducens coagulationem ad formam lapidis in terrestri quod passum est ab humido unctuoso, & hoc cali-

dum dirigitur in opera uirtute formatiua, quemadmodum dirigitur calidum quod digerit & transmutat semen animalis à uirtute formatiua quæ est in semine, alter enim absque dubio illud calidum si esset excellens incineraret materiam, aut si non esset sufficians relinqueret eam indigestam & ad formam lapidis incongruam. Alterum autem instrumẽtum est in materia humidi aquei quod passum est à sicco terrestri, & hoc est frigidum humidi non tantum constrictiuum sicut in metallis fit, sed quod sit etiam humidi expreßiuum, hoc enim uehementißimè indurat & coagulat. Et quia humidum omnino exprimit intantum quòd non remanet in materia nisi secundum solam continuationem, ideo tales lapides nullo modo calido sicco possunt liquari. Et hoc est quod dicit Aristot. quod cristallus generatur ex aqua remoto uniuersaliter calido. Cuius signum est quod operationes alchimistæ deficiunt in liquendis lapidibus sine alterius materiæ humidæ appositione. Patet etiam quare difficiles & imperfectæ præcipuè in lapidis factura plusquam in metallorum factura sunt operationes alchimicorum. Et hoc ideo est quia uirtutem formatiuam non dant materiæ, sed ars incerta est eis pro formatiua & calidum ustiuum est eis pro instrumẽto, & hoc incertißimè operatur, uirtus autem à cœlo data loco & materiæ quæ formatiua uocatur est certa, & materia instrumento, & instrumentum materiæ habet conuenienter proportionata, & ideo certißima est natura in operationibus suis. Est etiam & aliud notandum de isto instru-

mento

mento quoniam licet frigiditas nullo modo ſit operans ad uitam in his quæ ſunt animata, tamen operatur ad lapides eo quod mineralia proxima ſunt elementis, & elementa ſecundum parum in ipſius materijs tranſmutantur, propter quod etiam in eis qualitates elementorum remanent parum alterate.

De forma ſubſtantiali lapidum. Cap. 5

DE formis autem quæ ſunt ſubſtãtiales lapidum dubitare dementis eſſe uidetur, quoniam uiſus certificat de his quod coagulati ſunt omnes, & materia in ipſis ad ſpeciem certam eſt determinata. Si enim eſſent diſpoſitiones elementorum tantum ſecundum quod ſunt in tranſmutatione ad ſe inuicem uel ad alia, ſicut ſunt nubes & pluuiæ & nix abſque dubio non diu permanerent ſic nec iſta ſed poſt modicum reſoluerentur ad elementa. Et nos omnino contrarium huius uidemus accidere in lapidum naturis. Amplius autem uirtutes lapidum inuenimus quæ non ſunt alicuius elementi ſicut fugare uenenum pellere antraces attrahere uel pellere ferrum, de quibus ut infra probabitur communis eſt ſententia omnium ſapiẽtum quod hæc uirtus eſt ſequela ſpeciei & formæ lapidis huius uel iſtius. Conſtat igitur ex his formas habere lapides & ſpecies determinatas, hæ autem formæ non ſunt animæ ut quibuſdã uiſum eſt antiquorum. Quoniam ſicut in libro de anima oſtendimus & in principio Phiſicorum patuit, anima non

operatur unum tantum, sed multa quidem per se & non secundum accidens, natura autem lapidis non operatur nisi unum, & quod operatur de necessitate operatur, quod non facit anima. Adhuc autem primum opus animæ est uita, hoc autem secundum nullam sui differentiam inuenitur in lapide. Si enim alimento uteretur oporteret ipsum poros & uias habere per quos alimentum mergeretur in ipsum. Et hoc falsum esse ostendit ipsa durities eius, & cōpactio lapidum multorum quæ non permittunt ipsum diuidi & aperiri in alimenti susceptione. Adhuc autem si alimento uteretur oporteret habere aliquam partem quæ primò alimētum traheret, sicut sunt radices in plantis & os in sentientibus, horum autem nihil uidemus in lapidibus. Nec est conuenienter dictū quod lapidis anima sit oppressa à terrestreitate, & ideo non posse exercere uitam & sensum sicut dixerunt multi phisiologorum, quoniam secundum hoc deficeret natura in necessarijs non dando lapidi organa quibus suas necessarias explicaret operationes, lapides igitur animas non habent, sed alias formas substantiales uirtutibus cœlestibus & propriè elementorum commixtioni datas. Sunt autem hæ formæ secundum plurimum innominatæ, sed tamen differentiæ earum innitun tur diuersis nominibus lapidum, cum uocantur thofus pumices, silices, marmor, saphirus, smaragdus & huiusmodi, quæ cum nobis occulta sunt, ideo propria diffinientia lapidum non habemus nisi circumloquendo accipiendo accidentia & signa loco diffinientium. Sed hæc scimus cum

ſint diuerſitates corporis mobilis & tranſmutabilis ſimpliciter & commixtum quod lapis eſt de genere mixtorum. Cum autem & mixtum diuidatur in mixtum tantũ & in mixtum complexionatum ſcimus lapidem eſſe in genere mixtorum non complexionatorum. Et tunc ex omnibus dictis congregantes dicimus lapidem eſſe mixtum non complexionatum uirtute mineralium ad formam coagulatum. Ex quibus ulterius manifeſtum eſt lapidem magis eſſe homogeneæ naturæ quàm habentem uitam, licet in ipſo eſſentialiter ſint elementorum naturæ diuerſæ, propter quod etiam de lapidibus ſcientia ſcientiæ complexionatorum eſt anteponẽda. Sunt autem multæ lapidum formæ ſicut in genere marmoris porphiricum alabaſtrũ & huiuſmodi. Similiter autem eſt & in alijs generibus lapidum de quibus proſequi non prodeſt, quia formæ eorum ex accidentibus corporis & duritiei manifeſtabuntur inferius, hæc enim accidẽtia ſunt eis propria, & ſcitis ipſis, natura eorum eſt ſatis manifeſta. De fine autem quærendum non eſt, quia forma in phiſicis eſt finis, & ideo cũ nos unũquodque ſcire exiſtimemus quãdo cognoſcimus cauſas eius eſſentiales & proprias in communi iam eſſe uniuerſaliter ſcita lapidum natura. Veruntamen quia locus generationis eſt principium ſicut in ante habitis determinatum eſt, & nos cum his quæ dicta ſunt cognoſcere de loco lapidum generationis, eo quod locus aliqua cauſa efficiens eſt lapidis cui primum datur uirtus formatiua lapidis.

De commemoratione locorum in quibus generantur lapides. Cap. 6.

FAciamus igitur mentionem locorum in quibus aut frequenter generantur lapides, & inquiramus de uirtute locorum & differentijs eorum. Videmus autem quod in ripis aquarum perpetuarũ multi inueniuntur lapides, & cognoſcimus per hoc quia ripæ quarũdam aquarum ſunt loca generantia lapides. Differunt autem huiuſmodi ripæ, eo quod quædam uelocius, quædam tardius lapides producunt. In quibuſdam enim locis riparum fluminis, quod dicitur Gion, lapides in ſpacio. 33. generantur annorum ut teſtatur Auicenna & quidam alij philoſophorum. Non tamen omnis aqua lapidum in ripis ſuis eſt generatiua, quoniã aqua terræ corruptæ paludoſa potius corrumpit quàm generat lapides. Sicut uidemus in quibuſdã partibus in quibus licet loca aquoſa ſint, nõ tamen ut multum generant lapides. Amplius autem montes inuenimus frequenter lapideos, ex quo cognoſcimus quòd in locis mõtuoſis eſt locus generationis lapidum, montes tamen aliquando ſine lapidibus inuenimus, ſed illi ut frequenter nec magni ſunt nec alijs ſociati montibus ſed ſolitarij inueniũtur, ita quod forte unus ſolus eſt, uel ut multũ duo uel tres Quotienſcunque autem multi ſibi montes aſſociantur tũc lapidei montes inueniuntur, & lapidei montes multi etiã aliquãdo in terra plana ſolidæ ſuperficiei, nec hoc fieri poteſt ubiq;, & illa loca ſunt lapidũ generatiua. Adhuc autẽ

frequentiſſimè

frequentißimè in aquis generantur lapides, quod etiam dici non potest nisi quia ille sit locus generationis lapidum. Cuius signum est quia sunt quædam aquæ ex quibus generantur lapides quando funduntur super ripas suas in quibus manent, & si super alium locum infundantur non generantur lapides ex eis. Expertum est enim in locis Pireneis esse loca quædam in quibus aquæ pluuiales conuertuntur in lapides quæ si alibi fundantur remanent aquæ non trãsmutatæ. Similiter autem ligna iacentia in quibusdam aquis & maribus conuertuntur in lapides & retinent figuram lignorum. Et aliquando natæ plantæ in aquis et maribus illis ita sunt uicinæ lapidum naturis quòd ad modicum exiccate in aëre lapidum formã assummũt. Et huius signum est lapis qui dicitur Corallus qui absque dubio de lignis generatur & plantis. Aliquando enim tẽpore nostro in mari danico iuxta ciuitatem Lubicensem inuentus est ramus magnus arboris in quo erat nidus auium, & aues paruæ in nido, & conuersæ in lapides erant parui in nido parum declinantes ad rubedinem, quod aliter esse non potuit nisi quia procellis uel undis euulsa arbor tempore quo in ea fuit nidus & aues in aquam ceciderunt, & postea per uirtutem loci in quo iacebat in lapidem uniuersa conuersa sunt. Est autem fons in Gothia, de quo uerißimè traditur quod omnia quæ merguntur in ipsum in lapidem conuertit, in tantum quod ad eum misit Imperator Federicus chirothecam sigillatam ut probaret ueritatem, quæ cum per aliquot dies medietas corij et

medietas sigilli mersa esset in fonte, medietas corij & medietas sigilli conuersa sunt in lapidem, altera medietate corio manēte. Refertur et ueraciter à fide dignis q̃ guttæ quæ ex impetu casus eiusdem fontis sparguntur super ripam fontis conuertuntur in lapides gutarum quantitatem habentes, cum tamen aqua quæ sic fluit non conuertatur in lapidem, sed fluit continuè. Videmus etiam oculis generari Cristallos in montibus altißimis, qui sunt per petuarum niuium, quod iterum esse non potest nisi per uirtutem mineralium quæ est in locis illis. Ex quibus omnibus uidetur non posse certum aliquid tradi de loco generationis lapidum, cum nec in uno tantum elemento, sed in pluribus, nec etiam in uno tantum climate sed in omnibus. Et quod his mirabilius uidetur in corporibus animalium generantur & in nubibus quæ omnia loca difficile uidetur ualde ad unam materiam in communi reducere, cum tamē hoc sit necessarium eo quod non dubitamus eiusdem corporis mixti secundum genus etiam unum secundum genus esse generatiuum. Oportet enim quod omnium generatorum sit locus aliquis suæ generationis extra quem corrumpuntur & destruuntur.

Redditur causa quare quędā loca generāt lapides, & quędā non. Cap. 7.

VNam ergo uirtutem in omnib. his locis inuestigare uolentes reuocemus ad memoriā ea quæ in antehabitis libris scientiæ naturalis determinata sunt, q̃ uidelicet stellæ quantitate et lumine et situ & motu mouent

&

& ordinant mundum secundum omnē materiā & locum generabiliū & corruptibiliū. Virtus aūt sic determinata à stellis infunditur loco generationis unicuiq; rei eo modo quo in naturis locorū determinatū est. Hæc enim uirtus et elementi et elemētati oīs est ꝓductiua et generatiua. Et est ista uirtus locis ex trib. uirtutibus cōgregata, quarū una est uirtus motoris orbis moti. Secūda est uirtus orbis moti cum oībus partib. suis & figuris partiū quæ resultāt ex situ partiū diuersimodè se respicientiū propter multimodam motorū uelocitatem & tarditatē. Tertia aūt est uirtus elementaris quæ est calidū, frigidū, humidum et siccū. uel cōmixtum ex his. Est aūt 1. harū uirtutū ut forma dirigens & formans omne quod generatur sicut uirtus artis ad materiā artificiati se habet. Et 2. est sicut opatio manus. Et 3. sicut operatio instrumēti, quod manu mouetur & dirigitur usq; ad finē inceptū ab artifice. Et ideo dicit Arist. ꝙ omne opus naturæ est opus intelligentiæ, locus enim recipit has uirtutes sicut matrix recipit uirtutē formatiuā embrionis. Hæc igitur uirtus determinata ad lapidū generationē in materia terrestri uel aquæa est in qua cōueniunt oīa loca in quib. lapides generātur. Sicut enim in aīalibus quæ ex putrefactione generātur infunditur uirtus uiuificatiua ex stellis, sic fit etiā in lapidū materia qđ infunditur ꝑ dictū modū uirtus lapidū formatiua. In quocūq; igitur loco terra unctuosa ꝑ uaporē in se reflexū cōmiscetur uel in quo terræ uires apprehēdūt naturā aquæ et trahūt ipsam ad siccitatē et inclināt uehemēter ibi pro

certo est locus generationis lapidum, propter quod terræ solidæ superficiei ex qua uapor talis expirare non potest, lapides multos generant. In terra autem molli cerulenta quæ potius inficit aquam quàm apprehendit ipsam, in suis proprietatibus lapides generari non possunt. Et hæc est causa quare in ripis perpetuorum fluminum multi generantur lapides, tales enim ripæ solidißimæ sunt claudentes in se uapores eleuatos. Sunt enim uaporosæ ripæ illæ, eo qđ calor ex reflectione sui luminis super aquas excitatus frigiditate aquæ repellit ad littus, & in partibus terræ inuiscatus terram aquæ commixtam decoquit & indurat. Ex eadem uerò causa fundus fluuiorum talium lapidosus efficitur, eo quod calor in littoribus in terris sub aqua penetrat, & cum aqua replet undique poros quib. euaporare posset, simul commiscet & decoquit quod cōmixtum est in lapidibus, propter quam causam talia loca lapidum sunt generatiua. Est autem quarundam aquarū fluxus per uirtutes minerales fortißimas & cum fluunt per tales materias imbibuntur ipsis mineralibus, & ideo & aqua & ea quæ sunt mersa in ipsis conuertuntur in lapides citius & tardius, secundum quod confortatur & debilitatur uirtus lapidum formatiua & factiua. Causa autem quare aqua diuisa iuxta ripam à fonte fusa citius in lapidem conuertitur quàm ipsa aqua fluens à fonte & flumine uel mari est quia uirtus illa citius uincit paruum & diuisum quàm multum indiuisum sicut est in omni uirtute aliquid conuertente, omnis enim talis uirtus citius

conuertit

conuertit ipsum parum quàm magnum. Quod autem eadem aqua in aliquo loco fusa in lapidem non conuertatur, ideo fit, quia cum est extra locum mineralem euaporat et corrumpitur, sicut & omnis alia res corrumpitur extra locum suæ generationis. Quod autem aqua in se accipiat & imbuatur tali uirtute, probatur per alia aquæ accidentia sicut est sapor sulphuris et auripigmenti uel amaritudo. Hos enim sapores non contrahit aqua, nisi ex locis per quæ transit. Eodem enim modo fit quod uirtus mineralis cum materia uaporosa lapidis trahitur ab aqua, & aqua tota inficitur tali spiritu & uapore, & cum uincere potest aquam conuertit eam in lapidem. Cuius tamē conuertit magis terrstria sicut ligna & plantas & animalium corpora uel aliquod huiusmodi, eo quod hæc aquæ immersa à tali uirtute appræhenduntur & trahuntur ad terrestrem naturam lapidis materiæ conuenientem quam exiccat, coagulat & ad speciem ducit uis mineralis uaporabiliter in aqua diffusa. In montibus altißimis frigiditas est perpetua quæ est excellens, cuius causa patefacta est in libro metheororum, quæ frigiditas exprimendo humidum, appræhendit aquam à niuibus cōgelatam & inducit in ea proprietatem sicci, sicut est naturæ frigiditatis excellentis, & ex illo sicco coagulat glaciem in cristallum uel alium lapidem perspicuum. Et per hunc modum satis planum est scire loca generationis lapidum & conuenientiam & differentiam eorundem.

De uirtute loci qualiter operatur in natura lapidum Cap. 8.

REmanet autem quoddam quod declarat intellectum eorum omnium quæ dicta sunt. Et est hoc quod determinemus qualiter uirtus unius apprehendit substantiam alterius & ipsam ad se conuertit. Hoc autem scitur ex his quæ diximus de elementorum ad inuicẽ trãsmutatione. Cum enim terra ad se conuertit aquam primò uirtutes terræ intrant substantiam et alterant eam, & aquæ quasi dominantes tenẽt eam, et tunc incipit aqua stare & terminari, & tamen adhuc perspicuitatem non amittit & tunc deinde corrumpitur, & transit in terram et accipit terræ qualitates quæ sunt opacum siccum. Similiter est etiam de alijs elementis transmutatis ad alia. Omnino enim est simile de uirtutibus mixtorum, sicut patet in succo plantarum et cibo animalium. In his enim uirtutes animatorum primò alterant, & postea quasi appræhensam tenent materiam, & postea conuertunt in partem corporis quod nutritur. Et per omnem eundem modum est de uirtute lapidificatiua, cum diffunditur in aliquo loco, siue sit aqua siue terra, materiam quam tangit primò alterat, & postea dominans eiusdem tenet eam, & postquam tenuerit & uicerit conuertit eam in lapidem. Fit autem hæc operatio tribus modis in genere, licet in numero

mero modi eius sunt infiniti. Quorum unus est quod uirtus appræhendens materiam alterat ipsam solum secundum qualitates actiuam & pasiuam quibus operatur in ea, et hæc est uirtus debilis. Secundò autem modo fit quod alterat eam tam secundum qualitates quam etiam secundum proximos effectus illarum qualitatum qui sunt durities & mollities, ita quod diaphanitas et opacitas à materia non remouētur, & hæc est uirtus fortior, et hoc modo generantur lapides diaphani. Tertio autem modo fit quòd totam materiam appræhendit tam secundum proximos effectus quàm etiam consequentes, & tunc qualitates inducit & duritiem & mollitiem & colorem illius materiæ proprium permutat. Et isto modo etiam ex aqua aliquando generantur lapides non diaphani, uel non ad plenum diaphani, sicut est calcedonius & ille qui dicitur lapis buffonis, & alij quidem lapides. Sunt autem in omnibus his modis gradus multi, de quibus inferius mentio habebitur, cum de lapidibus preciosis agetur. Huius autem exemplum est quod aliquādo uis terrestris quæ operatur frigido humidum comprimente, & sicco, sic operatur in aquam quod solum in ea remanet uirtute huiusmodi sicci. Et tunc lotæ in tali aqua exiccantur uehementer & infrigidantur, & tales aquas quæ uirtute & non actu habent qualitates diuersorum elementorum supra modum student facere alchimici ut per eas exiccent et coagulent hoc quod uolunt transmutare, propter hanc causam habent libros de septem aquis conscriptos.

Aliquãdo autem uis terrea apprehendit aquam ita quod frigidum iam exprimit humidum, et ſiccum terminat materiam in ſeipſa manente aquæ tranſparentia. Peruietas enim aquæ non conuenit eidem inquantum eſt frigidum uel humidum uel utranq; habens qualitatem, ſed inquantum conuenit cum cœleſti corpore, & ideo conuenit ſubſtantiæ aquæ ante qualitates actiuas & paßiuas ſecundum naturam, eo quod communior eſt elementis quàm aliqua qualitatum actiuarum & paßiuarum. Et cum ſic operatur terræ frigiditas & ſiccitas inducentur neceſſariò proximi effectus earum in aquam quæ ſunt durities et coagulatio, & tunc fit lapis peruius. Aliquando autem uincit amplius inducendo ſubſtantiam aquæ ad opacitatem & naturam terræ. Et tunc ex aqua fit lapis opacus et fortè nigerrimus, ſicut ſunt lapilli quidam abundanter in ripis fluuiorum inuenti, qui tamen aliquando ex materia terreſtri generãtur ſicut inferius oſtendemus. Sicut autem diximus de terra, ſic intelligendum eſt fieri de qualitatibus omnium elementorum, & adijciendum quod uirtus elemẽti ſit materialis, et uirtus cœleſtis inſtrumentalis & formalis ſit uirtus motoris, et quod ex omnibus reſultat eſt uirtus infuſa materiæ & loco lapidum, ſicut ſatis in antehabitis dictum eſt. De cauſis ergo ex quibus lapidum generatio in communi cognoſcitur ſatis hoc modo ſit determinatum.

IN TRACTATVM SECVNDVM PRIMI LIBRI DE mineralibus & rebus metallicis, qui est de accidentibus lapidum Præfatio.

NVNC AVTEM DE HIS QVAE per se lapidibus accidunt est dicendum. Accidentia autem quæ primitus accidunt lapidibus in cõmuni sunt multa, primum tamen inter ea est commixtio materiæ. Dicamus quod si materia est sicca uehementer tunc ipsa non bene erit commiscibilis, & tunc aut locus erit porosus non solidus aut solidus. Si non est porosus sed solidus generatur ualde lapis unus sabulosus, quando sic capitur proferens minucias sabulosas, qui diuersificatur secundũ quantitatem siccitatis & caloris ipsum coagulantis, quia aliquando fortè confricatur in sabulum quãdo caliditas multa exiccauit. Et si locus est ualde porosus per quem ubique egreditur calor coquens terram unctuosam, tunc calor ille diuidit materiam illam in parua & decoquit eam in sabulũ minutũ. Et si fuerit materia uiscosa ualde tunc diuisa redigit in paruos lapillos diuersarum quãtitatũ qui durissimi sunt & diuersorum colorum propter materiæ diuersitatem. Lapides autem qui quando secantur optimè planantur, & puluis qui abraditur est minutissimus, sunt ex materia optimè commixta, in qua primò operatum est humidum faciẽs fluere quamlibet partem sicci ad quamlibet

& postea apprehensum humidum est exsiccatum, & ideo lapis talis bene est commixtus. Est enim subtile & humidum bene commiscibile cum sit penetratiuum partium & partis partium sicut dictum est in secũdo perigeneos. Præ omnibus tamen & hi lapides bene commixti sunt qui uaporabiliter miscentur, & illi præ omnibus poliuntur bene & splendidi efficiuntur, eo quod substãtia uaporis iam uergit ad subtilitatem aeris & humiditatem, & hæc duo sunt subtiliora & magis se inuicem penetrantia in forma aeris quàm in forma aquæ & terræ. Ex eisdem autem causis est cõpactio & continuitas bona & his opposita. Quorumcunque enim materiæ optimæ commixtæ sunt nisi calidum decoquens exiccet humidum, horum est optima continuitas & compactio fortis. Huius autem signum est in operibus artis quæ naturam mutant. Hi enim qui lateres faciunt primò quidem cum terra commiscent aliqua quæ cohærere faciunt partes, sicut sunt stercus equi & aliquod huiusdmodi & facta materia glutinosa student hæc optimè commiscere, & quanto melius hæc commixta sunt tanto planiores & compactiores fiunt lapides. Idem autem faciunt figuli qui non quamcunque terram sed tenacem quæ glis uocatur in materiam sumunt cum de luto fingere uolunt, commiscent autem optimè antequam fingant, & tunc residere permittunt ad tempus in ea humidum, & superfluum humidum ad solem extrahunt, & deinde coagulant uasa ad ignem digestione quæ uocatur optesis. Oportet igitur & naturam hunc habere modum in commixtione

imxtione lapidum. Terra ergo primò penetratur humido aut corporali, aut spirituali, & deinde aut ab ea separatur humidum superfluum & postea tempore longo inuiscatur in ea humidum continuans, & per calorem opteticum extrahi non potest, hæc materia per talem digestionem conuertitur in lapidem. Et si inueniatur terra aliquãdo non completè conglutinosè iuxta lapides illos, scimus quia talis materia satis est passa, & ideo indigesta remansit. Lapidum autem genera quæ ex aqua fiunt, quæ passa est à terrestri sicco frigido optimè compacta sunt & quasi polita esse uidentur, propter hoc quòd aqua est de numero politorum & eius quælibet pars in quamlibet fluit & in tali continuitate coagulatur & congelatur in lapidem. Hoc modo dictum sit de lapidum commixtione.

De hís quæ bene & malè commíxta sunt. Cap. 1.

Modus autem quo determinatur de coloribus lapidum sumendus est ex libro de sensu & sensato cuius nos scientiam infra trademus tempore opportuno & ideo quæ hic supponimus ibi erunt manifesta. Supponitur igitur hic quod omne quod est perspicuum in quocunque genere corporum est causa ex multis partibus perspicuorum corporum quæ ueniunt in compositionem corporis quod est perspicuum. Adhuc autem album causatur ex multis perspicuis in altera re determinatis.

Nigrum autem ex partibus opaci corporis opprimentibus partes perspicuas quæ sunt in eodem corpore. Medij autem causantur ex compositione horum per tres uias, sicut in scientia de sensibilium generatione tradetur. Dicamus igitur quod omnes lapides perspicui causātur ex multa materia aeris & aquæ quæ terrestri apprehendente materia est congelata & congregata, & si illa quidem perspicuitas non est coloris alicuius sed remanet perspicuitas aeris uel aquæ tunc signum habet quod sola frigiditas excellens apprehendit materiam, & hæc est sicut perspicuitas Christalli & berilli & adamantis & lapidis qui uocatur Yris, sed differentiam habent in perspicuitate & natura aquea, quoniam Cristallus non solum materiam aquæ habere uidetur, sed aqueitatem declinantem in aereitatem propter quod maximæ perspicuus est, & ad claritatem declinans. Berillus autem magis ad aquam declinat, unde cum uoluitur quasi aquæ guttæ magnæ manare uidentur. Adamas autem magis habet aqueitatem tractam ad siccū terrestre propter quod obscurior est & durissimus, ita quod collidat alia metalla præter calibem durissimum, eo quod calibs etiam est aqueitatis & terrestreitatis siccissimæ. Et ideo fit etiam quod adamas cum fuerit acuti anguli scindit & incidit omne ferrum & penetrat inscindendo omne metallum. Yris autem fit ex aqua quasi iam rorante quæ partim uapore partim ex rore resoluto congelatur. Et ideo etiam in sole positus colores Yridis depingit in opposito pariete. Similes autē his lapides ex similibus fiunt

materijs

materijs. Iuxta enim ripas fluuiorum frequentiſsimè inue niuntur lapides obſcurè perſpicuitatis ſecũdum magis & minus, quorum color non cauſatur niſi ex perſpicuo aut ei compoſito aut commixto cum terreſtri obſcuro in parte uel in toto, & horum colorum quia facilè ex dictis ſcire cauſam pertranſeo. Niger autem color in lapidibus fre= quentiſsimè cauſatur ex terreſtri combuſto, propter quod etiam ut frequenter lapides nigri duriſsimi ſunt & magis polibiles quàm ſecabiles ſunt. Hic enim color non cauſa= tur niſi ex priuatione perſpicui in commixtione, ſicut pa= tebit cum de ſciẽtia colorum tractabitur. Medij autem co lores ſunt rubeus in genere uiridis & flauus & differen= tiæ ipſorum. Et ſicut dicetur in libro de ſenſibilibus, ru= beus erit quando ſuper perſpicuum luminoſum infundi= tur fumus tenuis ſuccenſus. Et iſte inuenitur in quibuſdã lapidibus qui uocantur Iacincti aquatici, & in tribus gene ribus carbunculorum, propter quod ab Ariſtot. omnes il li calidi ſecundum naturam eſſe dicũtur. Differunt autem in rubore, quoniam ſi fuerit perſpicuitas multa & fumus ſuperfuſus ualde tenuis & lucidus eſt color eius qui uoca tur Palacius ſiue Palaciũ. Si autẽ fuerit perſpicuitas mul ta & fumus quaſi igneus accenſus ſpiſſus tunc eſt color eius qui uerè dicitur carbunculus, & ideo ille qui uerè ſpe ciem ſuam attingit lucet in tenebris ſicut noctiluca, & ma ximè quando ſuperfunditur aqua clara & limpida. Si au= tem fuerit perſpicuitas aliquantulum ſpiſſa & fumus ſu= pernatans fuerit obſcurior aliquantulum, erit color eius

quem uocat granatum, eo quòd ad modum grani maligranati coloratur, & hos omnes tres uocat Aristot. carbunculos, & nobiliorem & sicciorem inter hos dicit esse granatum, cum tamen minoris sit precij apud exclusores & artifices. Ille autem qui à quibusdam Iacinctus aquaticus uocatur, colorem habet qui componitur ex aquatico perspicuo limpido & non aereo, & superfusum habet fumum aquaticum succensum sicut est in nube cœli & non in aurora. Eodem autem modo inuenimus colores lapidum perspicuorum qui sunt flaui coloris. Si enim lapis sit perspicuæ substantiæ & ualde claræ & immixtum habeat subtile terrestre ualde combustum, tunc erit color saphiri clarißimi, & habebit differentias colorum secundum quòd illud perspicuum cum illo terrestri subtili cumbusto fuerit clarius & obscurius. Flauus enim clarus & purus color absque dubio causatur ex multo perspicuo, quoniam uisus penetrat in ipsum, ita quod lux non obuiat uisui nec aliquod luminosum. Si autem cum tali cõbusto uaporoso terrestri sit perspicuum aquæum aliquantulum spissum, tunc resultat color Iacincti qui satis minus clarus est quàm color saphiri nobilis. Color autem scintillans & ceruleus causatur ex lucido perspicuo quod superinducitur tenui & modico uapore aqueo incenso, & hic est color uiridis qui Topasion uocatur, & in quocunque lapide inueniuntur uenæ aurei splendoris sicut in crisopaso & crisolito color illarum uenarum ex eadem causa generatur. Sunt autem multi lapides perspicui qui sunt uirides, sicut smaragdus

ragdus & crisolitus, & lapis qui uocatur prama, licet di
uersa uiriditas sit in eis, omnium autem horum colores ex
una & eadē causa generãtur, fit enim ex perspicuo aqueo
cum terrestri fortiter adusto, & secũdum hoc quod est cla
rius uel minus clarus, fit etiam illa uiriditas clarior & mi
nus clara. Huius autem signum est in uitro quod ex com=
mixtione fit plumbi, hoc enim est uiride ualde & efficitur
tanto purius quanto sæpius & magis comburitur. In com
bustione enim iterata depuratur perspicuum & subtilia-
tur & aqueæ naturæ magis infunditur claritas luminis
ignei, & ideo clarificatur. Color autem medius qui quasi
fuluus est & ceruleus sicut est in lapide qui uocatur cor=
neola causatur ex perspicuo terminato, quod spisso fumo=
so aqueo similiter & terrestri succenso superinfusum est.
Et isti sunt ferè omnes colores qui in lapidibus preciosis
inueniuntur. Post eum qui est onichini & niueum scintil=
lantem quo dicitur colorari lapis qui dicitur orphanus.
Componitur enim lapis onix siue onichinus ex substantia
quæ est duplicis coloris, & inuenitur aliquãdo ex pluri=
bus coloribus quã duobus, ut frequenter autē cõponitur
ex duplici colore quorum unus supernatat alio. Inferior
quidē est sicut carneus qui est ex terrestri ualde fumoso ua
porabiliter cõmixto. Superior autem est subpallidus ali=
quantulũ fuscus, & hic causatur ex uictoria perspicui su=
per opacũ in cõmimixtis partibus, ita tamē quod opacũ sit
alterãs albũ. Et talis substãtia est qñ aqueũ cõmixtũ terreo
subtili pauco uaporat & euaporando coagulatur in la=

pidem. Inueniuntur autem onichini ualde rubeas habentes uias & albas ualde, quorum colorum non est difficile inuenire causas ex prædictis. Niueus autem scintillas absque dubio causatur ex hoc quod ipse commixtus est ex perspicuo corpore quasi firmato, omnis enim perspicui puluis inuenitur albißimus, & cum continuatur puluis resultat corpus album micans, sicut margarita, quod contingit ex reuerberatione luminis ad superficies partium politarum, propter quod lapis dicitur aliquantulum lucere in tenebris sicut noctiluca. In die enim tegitur lux quæ est incorporata diaphano in lapide propter maius lumen, sed in nocte lucet, & ideo in die lapis ille albus uidetur sicut noctiluca. Horum autem omnium perfecta ratio tradi habet in sciẽtia de sensibiliũ generatiõe. Inuenitur autẽ lapis multorũ ualde colorũ, propter quod etiã panthera uocatur, cuius omnes colores causantur ex diuersis substantijs ex quibus cõponũtur partes, eadem enim ratio est in toto & in parte quo ad corporis tincturam. Tanta igitur & tot ad scientiam colorum qui inueniuntur in lapidibus preciosis dicta sunt. Ametistus autem sequitur rubinum in perspicuo obscuro. Et calcedonius sequitur berillum in substantia quasi perspicua lutea & feculenta sicut plumbũ imitatur argentum.

De coloribus

De coloribus lapidũ perſpicuorum non terminatorum & non precioſorum. Cap. 3.

LApides autem hi qui perſpicuæ & non terminatæ inueniuntur ſubſtantiæ multorum ualde ſunt colorum, & ſunt quatuor generum ut in communi ſit dicere, ſilices uidelicet thophi & quadrum & marmor. In omnibus his generibus inueniuntur colores multi niger, uidelicet glaucus uirens aliquantulum & albus. Extra genus autem marmorum uix rubens magnus lapis, ſed paruuli rubei inueniuntur præcipuè in marmorum generibus. Et de omnibus generibus colorum eadem eſt ratio quæ in precedentibus dicta eſt, ſed hoc accidit generibus marmorum quòd abſtractè ab eis partes micant aliquantulum ſicut metallis mixtæ ſunt. Et hoc cõtingit hac de cauſa quod in ſubſtantia eorum commixtum ingreditur perſpicuum, cuius ſuperficies quando eſt inſpiſſata in partibus, fulget uel micat. Et hæc una cauſarum eſt quare eſt nobilius genus marmorum ceteris generibus lapidum. Niger autem frequenter in tali genere lapidum cauſatur ex terreſtri fuliginoſo commixto coagulato. Albus autem ex terreſtri ſubtiliſsimo quod commixtum eſt aqueo multo, hoc enim albeſcit decoctum ſicut facit terreſtre in caſeo & lacte.

K

Glaucus autem causatur ex terrestri opaco quod alterauit modicum album quod ex terrestri subtili & aqueo multa coagulari cœpit. Virens autem in omni genere causatur ex multo aqueo uaporibus simul irrorantibus in mixto & sic coagulato. Quadrum autem genus est habẽs plures uel omnes has mixtiones in partibus propter multi generis materias in loco illo congregatas. Thophi autem frequenter aut terrei sunt coloris aut albi sicut pumices. Hoc enim genus lapidis ex terra in qua spumat aqua eidem terræ commixta generatur, et ideo cum calido coagulatum est digestione quæ optesis uocatur, spongiosum, & leue inuenitur. Pumex autem fit ex aqua magna, cuius spuma uehementer passa est à terrestri sibi permixto, & ideo est albus propter spumæ talis albedinem. In generibus autem marmorum album, quod uocatur alabastrum absq; omni ambiguitate componitur ex multo perspicuo quod est alteratum et passum uehementer à terrestri subtili, & sic resultat in eo color nobilißimus micans, hoc autem quod uocatur porphyriticum marmor, habet colorẽ obscuræ carnis, cum albis guttulis et nos iam diximus causam talis coloris. Silices uerò ut plurimum sunt fusci coloris, cuius etiam causa est sufficienter aßignata. Sufficiat ergo de coloribus lapidũ hoc quod nunc dictum est.

De causa duritiei diuersæ quę est in lapidibus. Cap. 4.

Dicemus consequẽter de uniuersitate duritiei quæ multarum diuersitatum inuenitur in lapidibus. Omnia enim genera lapidum preciosorum adeò sunt dura quod nec lima aliquid ab eis tollitur quod collisi ad se fortiter ut ad calibem induratam emittunt ignem.

Econtra uerò ferè omne genus thophi ita inuenitur parum habens de duritie quod modico instrumẽto inscissibile est, lapides autem quidam albi qui uulgariter creta uocantur, & quidam etiam molliores et albiores inueniuntur minus habentes de duritiæ in genere lapidum. Omne autem genus silicis durißimum est, & post hæc marmora in genere suo. Quadrum autem medium est in duritiæ lapidum, & tamen in illo inuenitur maior et minor durities, sed hoc accidit communiter lapidibus durioribus qui diu iacentes in aëre tempore frigoris postea ad solem scinduntur in multas partes. Econtra autem qui sunt minus duri, nisi sint male commixti quasi in modum calcis combusti optesi coagulante quanto diutius in aëre iacent, in ædificijs meliores efficiuntur & duriores, & non scinduntur ex frigore. Physici autem est aßignare causam horum accidentium ex materia & efficiente, quem admodum in alijs dictum est. Dicamus igitur quòd causa generalis duritiei est siccitas.

Cum enim durum sit habens potentiam naturalem ad re= sistendum tangenti et molle eius naturæ habeat impoten= tiam, non potest causari nisi ex sicco quod in seipso stat nō cedens ad alterum. Siccitas autem ex duobus causatur in natura lapidum, sicut superius patuit. Aut enim est ex hoc quod ex terrestri materia calidum epotauit humidū, & ideo remansit terræ induratum. Aut est ex hoc quod siccitas frigidißima uehementer apprehendit humidum perspicuum & ipsum ad sui proprietatem conuertendo expreßit humidum, materiam uehementer comprimēdo & indurauit & excellenter compegit, sicut est in lapidi= bus perspicuis, propter quod durißimi sunt, et collisi eti= am ignem emittunt, & non sustinent limam, sed oportet quod quasi lapsando & confricando poliantur. In cæte= ris autem lapidibus ex materia terræ factis, causa duri= tiei maioris non est nisi maior ariditas quæ causata est ex calido fortiori uel minus forti ex parte efficientis, & ex humido facilius & minus faciliter à materia separabili, quantum est de parte materiæ, unctuosum enim ualde hu midum de facili continuatur, & omnino aqueum de facili uaporat, propter quod lapides qui sunt ut creta, uel mol= liores quàm creta, ualde albi sunt, & tincturam albam relinquunt in his quæ tangunt, pro certo humido ualde euaporabili commixti sunt, & calido excellenti ultra co agulationis mensuram combusti sunt, etiam calcinari in= ceperunt, propter quod in muris non remanēt, quia sicco calcinato exterius semper sunt asperi, & hoc recedens

in cementi

in cementi tenacitatem relinquit aliam partem lapidis cemento non conglutinatam, & ideo cadunt de muris lapides isti, & murus de ipsis post modicum dum efficitur sicut materia. Silices autem durißimi sunt eo quod humidum eorum non separabile à materia multum est epotatum, & uehementi ariditate terrestri est induratum. Et ideo etiam illi cementum non bene accipiunt, eo quod poris eorum constrictis non imbibitur, propter quod in archithectonicis Lathomi his rarò utuntur, & dicunt quod isti lapides scindunt muros. Marmorum autem genera alia optimè commixta sunt, et uehementer decocta, & ideo dura sunt & eorum muris apta. Sed quadri lapides plus cæteris conueniunt edificijs, & quando uehementer duri sunt, tunc siccitas est eorum magna, & paruum humidum continuans partes, quod quando frigore congelatur relinquit exteriores partes & fugit ad interiores, & est tale humidum non bene partibus incorporatum, & ideo de facili mouetur ad interiora et exteriora, propter quod postquam ipsum frigus comprimens mobile fecit, epotatur à proximo calido solis, & tunc in diuersa diuiditur lapis. E contra autem lapides aliquantulum humidi humido bene membris lapidis inuiscato in aëre uehementer exiccantur, & ideo duriores & meliores in edificijs per longitudinem temporis efficiuntur. In thophis autem causa molliciei est humidum non uehementer extractum nec terreo excellenter commixtum & ideo mollis est tophus, & ad ignem positus non co=

quitur ut later sed formatur in cinerem terrestrem. Hæc igitur de duritiæ lapidum dicta sunt, ex his enim & aliæ diuersitates de facili possunt cognosci.

De dolabilitate et indolabilitate lapidum. Cap. 5.

Ex istis iam patere potest dolabilitatis & indolabilitatis causa. Lapides enim excellenter duri dolabiles non sunt, sed comminuibiles in parua, & quando ordinatos non habent poros, non scindũtur ad regulam. Sicut enim in lignis contingit nodositas ex diuerso fluxu sicci ex quo ligni generatur corpus, ita contingit ex diuersa commixtione in lapidibus & materiæ confusione, & nodositas illa facit quod lapis inordinatè frangatur, & non ad regulam, durißimi tamen & siccißimi lapides siue nodosi sint siue non, comminuibiles sunt magis quàm dolabiles, eo quod constrictione aut opthesi constricti & districti sint pori in illis, ita qđ in diuersa dematur scissura & diuisio ipsorum. Quicunque autem non ultra temperamentum lapidis sunt constricti uel indurati dolabiles bene sunt et secabiles ad regulam, licet nõ poßint secari ut ligna, sed potius per partes minutatim extractas reliquo corpore lapidis simul manente. Iste igitur est modus dolabilitatis & indolabilitatis lapidis.

Hoc

Hoc etiam oſtendunt ipſa artis lathomorum inſtrumenta lathomi enim lapides dolabiles ſecant ad regulam ſecundum totam ſuperficiem lapidis. Indolabiles qui comminuibiles ſunt non in tota ſuperficie dolantur, ſed ſufficit quod plures anguli non planæ, ſed aſperæ ſuperficiei pertingant ad lineā, ſicut dicuntur facere lathomi Leſbij eo quod in Leſbia inſula non niſi lapides comminuibiles inueniuntur.

De cauſa poroſitatis & compactionis lapidum, & grauitatis & leuitatis eorūdem. Cap. 7.

IVXTA hunc modum etiam determinatur de cauſa poroſitatis lapidum & cauſa compactionis eorundem. Inueniuntur enim lapides quidam tantæ poroſitatis quod natant ſuper aquam ſicut lapides quos eijcit Vulcanus, & pumices quidam compactiſſimi inueniuntur ſicut lapides precioſi et marmorum genera, quidam autem quaſi medij inueniuntur inter hæc. Et cauſa quidem poroſitatis non eſt alia niſi quia humidum non totum commixtum fuit cum terreſtri, ſed in diuerſis partibus eius ſtetit, ſicut in uaſe quod cum epotatum fuit opteſi remanſerunt foramineta, & factus eſt lapis poroſus propter incluſum aërem in foraminibus illis natans ſuper aquam. Compactio autem præcipuè fa-

cta partium est ab humido undique penetrante lapidis materiam, propter quod quamlibet partem eius fluere facit ad quamlibet partem, & ideo compactus factus est lapis, hoc autem humidum est corporale et aqueum, aut spirituale aut aëreum. Et quia aëreum subtilius est quàm aqueum, ideo compactioris substantiæ sunt lapides ex uaporibus commixti quàm ex alia substantia aquea uel terrea. De causa autem grauitatis aut leuitatis lapidum superfluum est hic intendere cum de hoc in de cœlo & mundo sufficienter sit pertractatum, ubi ostensum est quare lapides leuiores sub aqua merguntur, cum ligna grauiora super enatant aquis. Hæc igitur in communi de lapidibus dicta sunt.

De causa multitudinis paruorũ lapidum iuxta littora, et de ordine laterũ qui aliquando in littoribus quasi artificialiter positi inueniuntur. Caput 8.

PRæter omnia iam dicta accidit aliquando iuxta ripas fluuiorum & marium inueniri multitudinem magnam paruorum lapidum colligatorum quasi cemento fortissimo, ac si de muro aliquo sumpti sint, propter quod etiam putant quidam opera antiquorum fuisse ibi & destructa per aquam. Et quod mirabilius est per totam longitudinem littoris inuenitur aliquando ordo laterum

laterum, ac si artificialiter ibi positi sint, cum tamen hoc non uideatur esse opus artis, eo quod ualde tenue est, non habens modum muri alicuius, sed tantum later iuxta laterem sic nihil supra se uel infra se de lateribus. Dico autem quòd causa primò inter ista duo uidelicet; quòd lapides parui quasi cemento inueniũtur conglutinati, est quòd primò coagulati fuerunt illi silices diuersi, & fuit in loco illo materia ad modũ calcis adusta per optesim, cui postea influens aqua commiscuit eam, & lapides per eandem iterato decocti cõglutinati sunt. Est autem durißimum illud cementum, quia quotiescunque decoquitur optesi siccum terrestre calcinatur, & iterato optesi supra modum durum efficitur quasi incõsumptibile per ignem. Hoc autem in operibus probatur artis, ubi testa contrita & calcinata & iterum humido commixta in testam formata & optesi coagulata durißima efficitur, & inconsumptibilis ab igni, propter quod taliter facta uasa quærunt artifices cũ fundunt metalla. Nõ est autem causa alia quare lateres ab arte tantum etiam non à natura fieri dicantur. Si enim lutum tenax in terra commisceatur & calido postea incluso in terra decoquitur, later melior fit in terra per naturam quàm per artem, & hoc maximè iuxta littora marium & ripas fluuiorum fieri potest, eo quod illa loca humida frequenter miscentur, & radijs solis calefiunt, & solia sunt ad continendum intra calorem ne euaporet. In talibus etiam solis locis huiusmodi impreßio inuenitur. Non enim esset ratio quare ars unum laterum poneret iuxta

alium ſecundum unius lineæ ordinem tantum nihil amplius ædificando.

De quibuſdam lapidibus habentibus intus & extra effigies animalium. Cap. 9.

ADmirabile omnibus uidetur quod aliquando lapides inueniuntur intra & extra habentes effigies animalium. Extra enim habent lineamenta & quando franguntur inueniuntur in eis figuræ inteſtinorum. Et huius cauſam dicit Auicenna eſſe quod animalia ſecundum ſe tota aliquando mutantur in lapides & præcipuè in lapides ſalſos. Dicit enim quod ſicut terra & aqua ſunt materia lapidum, ita etiam materia lapidũ ſunt animalia, quæ cum in locis in quibus uis ſpirat lapidificatiua trãſeunt ad elementa & apprehendũtur à qualitatũ proprietatibus, quæ ſunt in illis locis, & mutantur elementa quæ ſunt in corporibus taliũ animaliũ in dominãs elementũ terreſtre uidelicet cõmixtũ cũ aqueo, & tunc uirtus mineralis conuertit ipſum in lapidem & retinent figuras ſuas membra intus & extra ſicut prius, ſunt autem huiuſmodi lapides ſalſi non duri frequenter, quia oportet uirtutem eſſe fortem quæ ſic traſmutat corpora animalium, & hoc combu rit aliquantulum terreſtre in humido & ſic generat ſalis ſaporem. Hoc autẽ teſtatur fabula Gorgonis quæ ad ſe re

ſpicientes

ſpicientes dicitur conuertiſſe in lapides. Gorgon uirtutem fortem mineralium uocauerunt, reſpectum autem ad eam uocant diſpoſitionem humorum corporũ ad uirtutem lapidificatiuam. Hæc igitur ſunt quæ de lapidibus incommuni uidebantur dicenda.

Primi libri de mineralibus & rebus metallicis, Finis.

LIBER SECVNDVS QVI EST DE LAPIDIBVS preciosis.

De cauſis uirtutum lapidum precioſorum & redargutione dicentium in lapidibus non eſſe uirtutes. Cap. 1. Libri Secundi.

CONSYDERATIONEM AVTEM facientes de lapidibus precioſis non loquemur de cauſa coloris eorum. Neque de paſsibilitate eorum uel duritie uel aliquo huiuſmodi, eo ꝙ de omnibus his in ſuperiori libro expeditũ eſt, quantũ ſufficit ad hanc intentionem, ſed tria ſunt quæ potiſsimè ſunt inueſtiganda, uirtutis eorũ cauſa uidelicet & deſcriptio eorum ſigillatim, & ſigil-

la quæ inueniuntur in quibuſdam eorum depicta. His tribus habitis non quærimus amplius phiſicè ſcire de lapidũ natura. Cauſa autem uirtutis lapidum occulta eſt ualde, & uaria in ea ſenſiſſe uidentur multi phiſiologorum. Multi etiam dubitare uidentur an inſit lapidibus uirtus aliqua de his quæ uidentur eſſe in eis, ſicut curare antraces, fugare uenena, conſiliare corda hominum, facere uictorias, & huiuſmodi, aſſerentes nihil ineſſe compoſito niſi ex compoſitione & compoſitis. Operatio enim talis qualis dicitur ineſſe lapidibus non cauſatur ex componentibus eoſdem. Ex illis enim nõ conuenit eis niſi calidum & humidum & durum & paßibile eſſe & huiuſmodi quæ in accidentibus determinata ſunt. Amplius autem cum nobiliora ſint animata quàm lapides deberent ut inquiũt potius habere uirtutes quæ lapidibus attribuuntur quàm lapides. His igitur & huiuſmodi rationibus utuntur qui nullas concedũt lapides, uirtutes habere. Huius autem contrarium expertum eſt ſepißimè, quoniam magnetam uidemus ferrum attrahere, & adamantem illam uirtutem in magnete reſtringere. Adhuc autem expertum eſt ſaphiros aliquos antraces fugare, & unum tale uidimus oculis noſtris, hoc etiam ab omnibus uulgatum eſt, & non poteſt eſſe quin in toto uel in parte ſit uerum quod ab omnibus communiter eſt dictum. Fuerunt autem aliqui qui etiam uirtutes ſpeciales lapidibus dabant, & hoc ab anima lapidum eſſe dicebant, et ſunt quidam pithagoricorum, hi enim dicũt ſolius animæ eſſe hoc, & non in una materia tantum ſed ab una extendi

in aliam

in aliam per operationes animales, sicut homo ad intelligibilia extendit intellectum etiam imaginationem ad imaginabilia. Et hoc modo dicunt animam unius hominis uel alterius animalis egredi uel ingredi in alterum, & fascinare ipsum & impedire operationes ipsius, propter quod præcipiunt in operationibus cauere & declinare oculum fascinantem. Et hoc etiam modo dicũt quidam augures impedimentum & profectum operationum fieri uisu & auditu auium quarundam, uel aliarum bestiarum. Isti ergo tales dant animas lapidibus & ipsas extendi ad naturas quæ lapidibus attribuuntur. Schola autem Pitagoricorũ quã in multis secutus est Democritus, qui lapides animas habere dixit, omnia plena dijs esse dogmatizat, sicut in carminibus suis postea cecinit. Orphæus enim dicebat deos uirtutes diuinas in rebus diffusas, Deum etiam nihil aliud esse nisi illud quod res format in omnibus rebus diffusum. In lapidibus ergo dicebat partem diuinam esse quam lapidum animam dicebat esse extendentem se ad res circa quas operatur, hæc autem absurdißima sunt. Et de fascinatione quidem an uerum sit an non ad magicas pertinet, deinde autem diffusum in rebus, ita quod rebus sit unitus & permixtus sicut aliqua uirtus essentialis rebus, dementis est dicere, quoniam si cõmiscetur rebus erit generabilis in quibusdam rebus, & exiens de non esse ad esse & de potentia ad actum quæ omnia impoßibile est Deo conuenire, quam libet autem rem habere aliquid diuinum per quod appetit & agit ad esse diuinum, uel diuino simile, est uerum &

alibi hoc est determinatum. Animas autem nullas, habere lapides in antecedentibus huius libri determinatum est, propter quod etiam hæc & his similia quasi derisoria relinquentes, dicamus lapides absque omni ambiguitate uirtutes mirabilium effectuum habere, quæ quidem uirtutes insunt eisdem non ex componentibus sed compositum consequuntur ex causa quam infra determinabimus. Nec est uerum quod has uirtutes animata potius habere debeant quare sic est in omni re naturali quòd res occupata altioribus uirtutibus abstrahitur & impeditur ab inferioribus. Cuius signum est quod intellectualia sicut homines non bene percipiunt immutationes elementorum, quemadmodũ bruta, sicut pulli diuersitates horarum & temporum melius iudicant quàm homines. Et homo ipse quando occupatur meditando nõ operatur per uisum & auditũ, ita quod non percipit ea quæ sunt ante oculos. Sicut igitur est in tota natura quod etiã animata altioribus uirtutibus animæ occupata non operantur uirtutibus inferioribus nobilibus quibus cõmixta non animata operantur. Nihil tamen est in uniuersa natura quod non habeat propriam suæ speciei operationem, sicut scamonea choleram purgare & alia huiusmodi, hoc autem in simplicibus probatur medicinis, & in scientia de incãtatione & alligatione ubi ostenditur membra diuersorum animalium, aut collo, aut coxæ, aut alio membro corporis hominis alligata mirabiles operari effectus. Idem est de hærbis radicibus & lignis. Sed ipsæ carnes hominũ, & quod minus uidetur superfluitas

sicca

ſicca egeſta ab homine, & ſtercus luporum mirabiles contra uenenum uel alias peſtes habent operationes, propter quod & lapides proculdubio operationes habere conſtat, aut omnes aut ferè omnes licet in pluribus ſint ignotæ operationes eorum. Et ideo dicit Ioannes Damaſc. quòd nulla res deſtituitur à propria & ſubſtantiali operatione. Riſibile enim eſſet ualde quòd diceremus qualitates primas uehementes habere operationes & formas ſubſtantiales ipſis rebus ut fines naturæ datos, ſicut diuinum & optimũ omnino nullas habere operationes, licet nõ ſint actiuæ & paſsiuæ ad tranſmutandam materiam, cum ſint operatiuæ operationis illius quæ illi perfecto conuenit, quod natura perficit per illud diuinum & optimum.

De quatuor opinionibus philoſophorum circa cauſam uirtutum lapidum. Cap. 2.

QVæſitum autem eſt multo tempore à philoſophis ex qua cauſa tales uirtutes infunduntur lapidibus, & diuerſas opiniones recitare diſpendium eſſet. Tangamus igitur quatuor probabiles, & poſtea noſtram dicamus ſententiam, deinde per rationem confirmemus eandem. Quidam autẽ dixerunt ab elementis componentibus lapidibus tales ineſſe uirtutes. Quibus cũ obijcitur elementa non operari niſi qualitatibus primis, &

operationes lapidũ ad qualitates primas non posse reduci. Respondent elementa quasdam habere operationes per se quasdam autem in mixto, quia in mixto qualitas elementaris operatur mota sicut instrumentum, & tunc habet multa operari quæ per se nõ operatur. Et ideo sicut ad aliam uirtutẽ nõ reducitur alteratio cibi & eleuatio & mutatio ad carnem nisi ad calorem digestiuum quem scimus esse calorem ignis, & quod congregat homogenea & disgregat etherogenea sicut dictum est in. ij. Metheor. Ita dicunt isti & non alij uirtuti quàm elementari esse attribuendũ quid sit in elementato, eo quod elementatum non operatur nisi mediante uirtute elementorum quæ sunt in ipso. Hæc ergo est opinio quorũdam antiquorum philosophorum quam Alexander græcus peripatheticus defendere uidetur, eo quod ipse omnia quecunque sunt, siue sint animata siue nõ, elementis attribuit. Ita etiam quòd dicit intellectum esse quoddam elementorum complexionem consequens. Ipsa enim elementa cum complexa sunt mirabiliorum & altißimarum dicit esse operationum. Virtutem autem quæ in commixto regit & dirigit qualitates elementales, non dicit esse nisi complexionem consequentem, & hanc mirabilem asserit esse, & probat per opera alchimiæ in quibus simplicica parum prosunt, & cum complexa fuerint admirabiles ualde reddunt effectus. Hæc autem opinio Platoni non placuit, qui omnia inferioriora dicit esse Ydeata à superioribus Ydeis quas separatas & miræ potentiæ esse dicebat. Illæ enim sunt quæ generant quicquid generatur ut asserit.

ut asserit. Dicit autem quòd ea quæ separatorum maiorem accipiunt similitudinem & in quibus separata minus immerguntur materiæ esse uirtutes mirabiles in operatione simili operationi Ydeæ separatæ. Operationem Ydeæ separatæ esse dicit operari transmutando et alterando materiam generabilium & corruptibilium. In quibus ergo rebus, minus mergitur Ydea materiæ in his adhuc postquamincorporata est, mirabiles res operari non cessat, & sic dicit esse in lapidibus preciosis & in alijs multis rebus naturalibus. Probationem autem huiusmodi sententiæ non equidem ex Platone, sed ex Platonicis, sicut ab Apulegio & quibusdam alijs collegimus, dicẽtibus quòd subiecto mortalium rerum & defuncto hoc quidem quod immortale est in rebus mirabilia operari non cessat. Dicunt etiam isti quòd si operationes istæ elementis attribuerẽtur, sicut quidam dixerunt Pithagorici, aut elementorum complexioni, quod tunc sicut complectio est unica, ita operatio lapidis esset una. Nunc autem multas uidemus. Adhuc autem siue qualitas elementalis operetur per se, siue in complexo non operantur qualitates elementales, nisi transmutando materiam quam afficiunt, nulla autem tali transmutatione facta substantiæ uidentur operari lapides preciosi, propter quod etiam alicuius separati principij uidetur esse operatio istorum. Hæc igitur est opinio Platonicorum. Hermes autem & quidam sequaces eius Indorum plurimi multa de uniuersali uirtute differentes dicebant omnium inferiorum uirtutes esse in

stellis & imaginibus cœlorum. Omnes autem uirtutes infundi in inferioribus omnibus per circulum alaur, quoniam primum circulum imaginum cœlestium esse dicebant, has autem uirtutes descendere in res naturæ nobiliter & ignobiliter. Nobiliter autem quòd quando materiæ recipientes has uirtutes fuerint superioribus magis similes in lumine & perspicuitate. Ignobiliter autem quando materiæ fuerint confusæ & feculentæ in qua quasi opprimitur uirtus cœlestis. Hanc igitur causam isti dicunt quoniam lapides preciosi præ alijs habent mirabiles uirtutes, quia uidelicet in substantia magis similantur superioribus & in lumine & perspicuitate, propter quod à quibusdam eorum, stellæ elementales esse dicuntur lapides preciosi. In superioribus enim ut inquiunt quasi quatuor colores inueniuntur, qui etiam frequentiores sunt in lapidibus preciosis. Quorum unus est orbis non stellati, qui ab omnibus dicitur saphyrus et hunc colorem primò habet saphyrus & denominat. Participant autem ipsum posterius alij quidem lapides. Secundus autem est qui est plurium stellarum & est ille qui uocatur lux candens & albescens, et hunc colorem habet dyamas et berillus et multi aliorum. Tertius est qui uocatur ignescens et rutilans qui est in sole & marte, & in quibusdam alijs, & hunc primò quidem accipit carbunculus, et postea palachius siue palacius & granatus, & quidam alij. Ideoq; dicunt carbunculum nobilissimum et uniuersaliter habere habentem uirtutem omnium aliorum lapidum, quia sol cuius uirtutem

similem

ſimilem accipit, nobilior eſt omnibus uirtutibus cœleſtib. & eſt ſua uirtus uniuerſalis dans lucem omnibus cœleſtibus & uirtutem. Quartus autem eſt rubeus obſcurus tã in ſtellis quam in quibuſdam alijs lunæ manſionibus inuentus, & hic inuenitur in lapidibus habentibus obſcuras nubes, ſicut in calcidonio, ametiſto, & aliquando in ſmaragdo, & in quibuſdam alijs, proter hoc & huiuſmodi dicta talem iſti induxerunt opinionem. Auicenna autem & quidam alij ſequentes eundem dixerunt in omnibus natu ris quædam aliquando apparere prodigia ex imaginatione ſuperiorum motorum. Contendit enim hic philoſophos intelligentias quæ mouent orbes nequaquam poſſe intendere particularem motum hunc uel illum, niſi per apprehenſionem aliquam particularium, & hanc apprehenſionem dicit imaginationem equiuocare ſeu equiuoce uocari ad imaginem, quæ pars eſt animæ ſenſibilis in animalibus. Practicè autem omnia quæ fiunt ut inquit præexiſtunt in cõceptionibus motorum ſtellarum et orbium. Adhuc autem talem inquit eſſe obedientiam totius mateteriæ generabilium ad motorem, qualis eſt obedientia noſtri corporis ad noſtras animas. Nos autem in nobis ſentimus quod ad quamcunq; formam concepimus, mouetur corpus noſtrum delectabiliter uel horrendo uel fugiẽdo. Sic igitur dicit frequenter diuerſa concipere animas cœleſtiũ, et tũc materiã moueri ꝑ obediẽtiã ad illud, ex hoc eſſe qđ diuerſas uirtutes generata accipiũt quæ nos cõplexionales uocamus, et maximè lapides in quibus eſt cõmixtio

prima facilius mora ad imaginationem huiusmodi, quàm alia in quibus est maior diuersitas propter animæ opera quæ infunditur illi. Hæc igitur dicta sunt ab Auicenna et sequētibus eum, ut uidetur accipi in quibusdam dictis suis quæ de magicis & alchimicis composuit.

De improbatione dictarum opinionum. Cap. 3.

Dicta uerò Alexandri peripatetici, conuenientia ideo non sunt, quia scimus quod licet quodlibet calidum simplex & calidum commixtum diuersas habet operationes, tamen conueniunt in genere congregandi ui delicet homogenea & etherogenea. Idem autem dicimus de frigido humido & sicco. Operationes autem lapidum nec in genere nec in specie conueniunt, cum simplicium o=peratione, sed magis prodigiosæ & mirabiles esse uiden tur. Adhuc autem malè dictum est nihil dirigere & infor mare qualitates elementorum, nisi ipsam mixtionem & complexionem. Sic enim non oportet esse species & for=ma alia nisi complexio quod falsum esse ostensum est, et o=stendetur à nobis in libro de anima et in philosophia pri ma, propter uirtutes enim lapidum non complexionales nec elementales, præ omnibus magici utuntur lapidibus preciosis, tam in annulis quàm in cæteris imaginibus quo rum effectus est mirabilis, propter hoc autem et eiusmodi falsificatur dictum Alexandri. Quod autem dicit

Plato

Plato de Ydeis à multis cōuenienter dictum esse ostensum est, & nos de hoc alibi disputabimus, quia negocium de Ydeis maioris est egens inquisitionis, quàm sit propositū negocium in quo sumus. Sed licet hic supponatur non esse Ydeas alias formantes generatiua, neque aliquid immortalium in corporibus mortalibus et corruptibilib. quia corruptis his nil manet eorum quæ sunt in ipsis, nec est resolutio commixtorum in elementa et Ydeas, sed potius solum in elementa ex quibus componuntur. Si ponerentur autem esse huiusmodi Ydeæ inutiles essent, eo quod non proportionarentur materiæ, nec contigerent eam, nec transmutarent. Omnia enim talia uidentur esse in materia ipsa & non separari ab ea. Per hoc igitur et his similia dictum Platonis improbatur, omnibus tamen antiquis probabilius dicit Hermes de causa uirtutis lapidum, quia scimus pro constanti omnium inferiorum uirtutes à superioribus descendere. Superiora enim substantia & lumine & situ & motu et figura influunt in inferioribus oēs nobiles uirtutes quæ sunt in ipsis, tn̄ hoc dictum imperfectum est in Physicis, licet forte in astronomicis & magicis esset sufficiens, quia in Physicis dicitur causa quæ est in materia operans, talis autē est elementalis, aut qualitates elementorum prout sunt in commixto uel forma substantialis tales complexiones consequens. Docet enim Ptolomeus in libro qui Alarba. dicitur, effectus stellarum ideo esse diuersos et incertos, quia in inferioribus influxu proueniunt ad ipsa per aliud, & per accidens. Per aliud

quidem quia per uirtutes elemẽtales quæ informant. Per accidens autem quoniam non perueniunt ad inferiora, nisi per esse uniuersale quod in confusum et incertarum dispositionum est, eo quod aliquando materia est receptibilis uirtutis cœlestis, aliquãdo nequaquam, et aliquando recipit eam secundum parum, aliquando secundum multum & hoc ignorantes multi qui diuinant in astris sepe mentiuntur, & abominabilem suis mendacijs faciunt scientiã cum sit bona et utilis ualde. Quæ autem Auicenna de prodigijs dicit prodigiosa esse uidẽtur. Non enim imaginatio potest aliquo modo intelligentijs cœlestibus cõuenire, nisi enim sunt conceptiones tales in eis, quæ motu cœli & elementalibus qualitatibus, nõ explicentur, eo quod nihil est inordinatum in eis, hoc autem alibi ostendetur, quia multa oportet permitti, sed hæc conueniẽter deberent ostendi. Sed hoc sufficit quod in physicis & in cœlo & mundo perfectè de talibus dictum est quantum permisit consyderatio physica. Intellectus enim practici sunt & per se formales ad opus naturæ quos cœlestis motus explicat sicut instrumentum. Nec unquam conceptio aliqua est in motore nisi talis. Vnde autem est quod intendit hunc uel illum in parte dictum est in cœlo & mundo sufficienter aut in prima physica habet determinari.

De

De uera causa uirtutis lapidum preciosorum. Cap. 4.

REfutatis igitur omnibus his dicimus cum Constantino et alijs quibusdam quod uirtus lapidis causatur ab ipsa lapidis specie & forma substantiali. Sunt autem quædam uirtutes mixtorum miscibilia habentes pro causa, quædam autem ipsam speciem. Et hoc clarius uidetur in his quæ melius alijs specificata & formata sunt, sicut est homo qui operatione qua homo est, habet intelligere, quæ ex nullo causatur complexionante. Idem autem est in brutis et in uegetabilib. sicut probatur in ethicis, ita quod omnis rei propria est operatio, & proprium bonum secundum speciem, qua formatur et perficitur in esse naturali. Huiusmodi autem speciei instrumenta sunt omnia complexionantia, eo quod ipsa continet omnia, et ipsa non existente corrumpitur & dissoluitur complexionatum. Forma enim continet materiam sicut diuinum & optimum illius, & non continetur ab ipsa, nec desyderatur materia in natura, quia si non indigetur nisi ad esse indiuidui, & non ad esse diuinum. Hæc autem in libro de intellectu & intelligibili, & in prima philosophia clarius elucidabuntur. Forma igitur ista inter duo est hæc inter cœlestes uirtutes à quibus datur & super materiam complexionatam cui infunditur. Si ergo in se cōsyderetur ipsa est essentia simplex unius tantum operatiua quódcunque est illud, quod unius est tantum efficere unum,

& ab unico est unicum, sicut tradit tota uniuersitas philosophorum. Si autem hæc forma consyderetur ut est uirtutibus cœlestibus primò multiplicatis per superiores & inferiores, & omnes imagines & circulos quos duodecim signa cum stellis suis distribuunt super orizontem rei illius cui infunditur forma, et secundo secundum quod ad eam operantem sunt uirtutes elementales erit ipsa forma multiplex ualde secundum potentias naturales suas quæ circunstant essentiam suam simplicem, & sic multorum efficientium erit effectiua, licet fortè unicam habeat propriam operationem. Non enim potest dici uirtutes causarum per aliquid non manere in effectibus. Et hoc est quod ferè omnis res non ad unicam tantum, sed ad multa ualet, quando suæ sciantur operationes. Comparata uerò ad illud cuius est forma, hoc est, ad materiam est potentior & impotentior, secundum quod bene dicit Hermes, & de hac causa lapides eiusdem speciei inueniuntur potentiores et minus potentes in effectibus suis. Fortè etiam inueniūtur aliqui nullum omnino speciei habere effectum propter confusionem materiæ sicut homo nullam habet operationem humanam secundum quod est homo, licet enim species secundum rationem non participetur secundum magis & minus, secundum tamen esse & principium actionum secundum magis & minus inesse uidemus speciem ferè omnibus rebus. Et ideo in his quæ speciē consequūtur uirtutib. inueniuntur efficaciores res uel minus efficaces, uel oīno impoßibiles ad operationes quæ fiunt per

per uirtutes speciem secundum naturam consequentes. Et ad memoriam huc reuocandum quæ in .ij. Metheo. diximus, lapidum species ad indiuidua quodammodo esse mortalia, sicut & homines & extra loca generationis suæ diu contenti corrumpuntur, & non nisi equiuocè retinent nomen speciei, licet in figura & colore eorum hoc non nisi per longissimum tempus possit deprehendi. Et sicut in animalium factura & in complexione aliquando tanta est discrasia quòd animam hominis non attingit sed solum qualemcunque hominis figuram. Ita etiam est in lapidum generatione, aut propter inordinationem materiæ, aut propter uehementissimas uirtutes cœlestium in contrariũ mouentes, sicut diximus in secundo nostro physicorum. Hæc igitur & tanta de uirtutibus lapidum dicta sunt in communi &c.

TRACTATVS SEcundus Libri Secundi, de lapidibus nominatis & eorum uirtutibus.

De lapidibus incipientibus ab A. Cap. 1.

SVPPONAMVS *autem, nomina præcipuorum lapidum, & uirtutes secundum quòd ad nos aut per experimentum, aut ex scripturis authorum deuenerunt. Non autem omnia quæ de eis dicuntur referemus eo quòd*

ad ſcientiam non prodeſt. Scientiæ enim naturalis non eſt ſimpliciter narrata accipere, ſed in rebus naturalibus inquirere cauſas. Vt autem in Latina lingua competētius ordo ſeruetur ſecundum ordinem alphabeti proſequamur nomina lapidum & uirtutes eorum, eo modo quo mos eſt medicis deſcribere ſimplices medicinas. In 1. cap. ergo ab a incipientes nouem famoſi apud philoſophos inueniuntur lapides, Abeſton uidelicet Abſintus, Adamas, Agathes, Alabandina, Alecterius, Amandinus Ametiſtus, & Androſmanta.

Abeſton autem coloris eſt ferrei, qui ſecundum plurimum in Arabia inuenitur, cuius uirtus mirabilis narratur, & in templis deorum eſt manifeſta, eo quod ſemel accenſus uix unquam poterit extingi, eo quòd naturam habet lanuginis quæ uocatur pluma ſalamandræ cum modico humido unctuoſo pingui inſeparabili ab ipſo, & illud fouet ignem accenſum in ipſo.

Adamas autem ſicut ſuperius fecimus mētionem lapis eſt duriſſimus, parum criſtallo obſcurior, coloris tamē lucidi fulgentis adeo ſolidus, ut neque igne ferro molleſcat uel ſoluatur. Soluitur tamen & molleſcit ſanguine & carne hirci, præcipuè ſi hircus aliquandiu ante biberit uinum & petroſilium uel ſilermontanum comederit, quia talis hirci ſanguis etiam ad frangendum lapidem in ueſica ualet infirmis de calculo. Soluitur etiam lapis iſte, quod mirabilius uidetur plumbo propter multum argentum uiuum quod eſt in ipſo. Hic aūt lapis penetrat ferrum et cæteras

gemmas

gemmas omnes præter calibem in quo retinetur. Nõ trahit autem ferrum eo quod sit proprius locus generationis eius ut quidam mendose dixerunt. Maior autem quantitas istius lapidis ad hoc inuenta est magnitudo auellanæ. Nascitur autem in Arabia & Cipro, secundum plurimum, sed Ciprius est magis mollis et obscurus. Et quod mirabile uidetur multis hic lapis quando Magneti supponitur ligat Magnetem & non permittit ipsum ferrum trahere. Maior autẽ uirtus est in auro uel argẽto uel calibe. Dicuntq; magi quod lacerto sinistro alligatus ualet contra hostes et insaniam, & indomitas bestias, & feros homines, & contra iurgia & rixas, & contra uenena & incursus fantasmatum & incuborum. Hunc autem lapidem dyamantem etiam quidam uocant, etiam quidam ferrum attrahere mentiuntur.

Absinthus est de genere gemmarum coloris nigri rubeis uirgulis, & aliquando guttulis. Huius autem uirtus uidetur esse imitans abestino, absinthus enim permanet calidus per septem dies uel amplius propter eandem causam quæ dicta est de abestino lapide,

Agathes autem lapis est niger cum albis uenis, & quodammodo istius speciei lapidis inuenitur alius modus eiusdem speciei qui est similis corallo. Et tertiũ genus quod secundum plurimum in Creta insula nascitur, quod habet in nigro uenas croceas. Et quartum genus indicum est uarium quasi sanguineis guttis respersum. Et primum quidẽ genus aptum est ad formas quæ lapidibus insculpuntur,

propter quod plurimi lapides habentes capita regum insculpta nigri sunt, & cum iacet ad caput dormientis fertur ostendere multa simulacra somniorum. Tertium autẽ genus quod creticum est, facit ut ait Auicen. uincere pericula & uires cõfert corporibus, gratum & placentem facit ut dicit Euax rex Arabum, & persuasorem & coloris boni facit hominem & facundum, & munit eum contra aduersa. Genus autem Indicum uisum fouet, & ualet contra sitim & uenenum, cum autem accenditur odoriferum est ualde.

Alabandina à loco in quo secundum plurimum generatur sic uocatur, hoc est ab Epheso quæ Alabandia uocatur alio nomine, est autem ruborem habens fulgentem, & est lapis clarus ferè ut sardinus.

Alectorius est gemma quæ uocatur lapis galli, & est albus nitens cristallo obscuro similis. Extrahitur autem ex uentriculo gallinacij postquam fuerit ultra quartum annum, & quidam dicunt quòd post nonum extrahitur & est melior qui extrahitur gallo decrepito. Maxima autẽ huius quantitas est accedere ad quantitatem fabæ. Virtus autem eius est excitare uenerem, gratum, et constantem, uictorem, & discretum facere, oratoriam tribuit facultatem amicos conciliat, & tentus sub lingua sitim extinguit uel reprimit, & hoc ultimum expertum est.

Amandinus uerò gemma est coloris uarij, dicit autem Euates quòd uenenum omne aut extinguit aut reprimit, et uincere facit aduersarios & prophetiam & interpretationem

tionem somniorum facit intelligi, & etiam ænigmatum.
Ametistus est gemma multum communis & nota, coloris purpurei & transparentiæ aliquantulum obscure, & inueniuntur in ista specie multæ differentiæ, sed quinque sunt magis notæ per differentias obscuritatis omnes acceptæ, nascitur autem in hac specie in India, est autem melior ad sculpendum, eo quòd alijs est minus durus. Operatur autem contra ebrietatem ut dicit Aaron, & facit uigilem, et malas reprimit cogitationes, & bonum in scibilibus confert intellectum.

Andromanta lapis est coloris argentei, qui secundum plurimum in mari rubro nascitur, & est aut quadratus ut tessera, & durus sicut adamas. Virtutem habet contra furorem & facilem animi concitationem, & tristitiam & grauitatem.

De incipientibus à litera B. Cap. 2.

Balagius qui & palacius dicitur, est gemma coloris rubei, ualdè lucidæ materiæ & substãtiæ ualde trãsparẽtis, & dicitur fœmina carbunculi habens debilem colorem, & uirtutes eius remissas, sicut fœmina se habet ad marem, & quidam dicunt quòd est domus eius, & ideo palacium carbunculi uocatur. Generatur enim frequenter carbunculus in loco isto et iam uisum est hoc nostro tempo tempore quod in lapide uno exterior pars fuit balagius,

& interior carbunculus, propter quod Aristot. hunc lapidem dicit esse de genere carbunculi.

Dicunt etiam quidam quod lapis qui uocatur borax à quodam busone dicitur sic quod in capite ipsum portat, et est duorum generum, unum album, aliquantulum fuscum, aliud nigrum, quod si uiuo palpitanti busone extrahitur, in medio habet oculum quasi ceruleum, de quo dicũt quod glutitus sordes purgat intestinorum & superfluitates, & tẽporibus nostris extractus est de busone paruus uiridis. Aliquos etiam uidimus busones habentes in se depictos qui de hoc genere dicebantur, uulgariter autem crapodine dicuntur hi lapides.

Berillus autem est lapis coloris pallidi lucidi transparentis, & ideo superius diximus quando inuoluitur in eo uidetur moueri aqua, secundum plurimum generantur in India, sicut multæ aliarum gemmarum. Sunt autem multa genera & modi in specie lapidis istius, sed melius esse fertur qui magis pallet, & plures habet guttas, quæ uidentur in ipso manere. Fertur autem operari contra pericula hostium & contra lites, & reddere inuictum. Mitem etiã in moribus dicitur efficere & ingenium bonum dare. Medicorum etiam quidam dicunt quod ualet cõtra pigritiam & epatis dolores, & contra suspiria & eructationes, & quod ualet oculis humidis. Expertum est enim quod quando rotundatum est oculo solis opponitur, adurit ignem accendit. Dicunt etiam Magi quod amorem in coniugio conciliat inter maritum & uxorem.

De

De incipientibus à litera C. Caput 3.

CArbunculus qui græcè antrax & à nonnullis rubinus uocatur lapis perlucidißimus & rubicundissimus & solidus est habens se ad alios lapides sicut habet aurum ad cætera metalla, hic plus omnium aliorum lapidum uirtutes habere dicitur, sicut & superius diximus. Specialis tamen effectus eius est uenenum aereum & uaporosum fugare, & quando uerè bonus est, lucet in tenebris sicut carbo, & talem uidi ego. Quando autem minus bonus est & tamē uerus emicat in tenebris superfusa aqua clara & limpida in uase nigro mundo polito. Qui autem nullo modo lucet in tenebris hic non habet nobilitatē perfectam. Secundum autem plurimum sui inuenitur in Libia & licet habeat plures differentias, ut ait Euax, qui dicit eum habere undecim species, tamen Aristot. ut Constan. refert dicit eum habere tres species, quas supra numerauimus, scilicet balagium granatum & rubinū, & quod multi mirantur dicit in eis præcellere granatum qui tamen minoris ualoris apud gemmarios extimatur.

Calcedonius autem lapis est pallidus fuscus aliquantulum obscurus, hic si perforatur & cum uirtute lapidis qui sineris dicitur collo suspendatur, dicitur ualere cōtra illusiones fantasticas ex melācholia exortas. Facit etiā conuincere causas & uirtutes corporis conseruat, & hoc ultimum est expertum.

Calcafanos lapis est nigri coloris, cuius uirtus uocem clarificare dicitur, & raucedini mederi.

Ceraunius lapis esse fertur cristallo similis, infecto colore ceruleo, qui dicitur cadere aliquando de nube cum tonitruo & inuenitur in Germania & Hispania, sed Hispanus est candens ut ignis, prouocat dulces somnos ut dicunt, & ad prelia & causas uincendi & cōtra periculum tonitrui dicitur operari.

Cælidonius duas habet species, unus est niger, alter ruffus inuenitur, & trahuntur aut ambo de uentre yrundinis. Ruffus autem inuolutus panno lineo uel corio uitulino & sub sinistra assella gestatus dicitur ualere contra insaniam, & antiquos languores & lunaticam passionem. Et Constantinus dicit eum ualere contra epilepsiam prædicto modo gestatus. Euax autem refert quòd facundum gratum & placentem reddit. Niger autem ut Ioseph dicit contra nociuos humores & febres & iras operatur & minas. Et lotus aqua oculos sanat, ad finem etiam incœptum perducit negocij, & si inuoluatur folijs cælidoniæ hærbæ dicitur obfuscare uisum. Sunt autem hi lapides parui ualde, & tales iam uidimus per socios nostros de stomacho yrundinum extractos in mense Augusti, tunc enim abstracto magis ualere dicuntur, ut frequenter autem semper duo simul in una yrundine inueniuntur.

Celontes lapis est purpurei coloris, & dicitur in corpore testudinis inueniri, quia quædā sunt maximè testudines habētes domos quæ sunt sicut margaritæ nitētes.

Dicitur

Dicitur autem apud diuinatorem quòd facit eum qui gestat euomere sub lingua, hanc autem uirtutem non dicitur habere nisi cum luna primò est accensa & crescens & monoydes. Et iterum cum est uigesimanona monoydes in ultimo decrescens, dicitur autem hic lapis ab igne nõ corrũpi.

Cegolites lapis est in colore & quantitate similis ossi oliuè, de quo referunt quod est expertum, quòd dissolutus in aqua & rasus & sic haustus dissipat lapidem in renibus & uesica.

Corallus lapis est duarum specierum à mari sicut superius diximus extractus, & præcipuè à mari quod est circa Massiliã, una eius species est rubea, sicut ebur antiquũ alia uerò alba figuratur ad modum ramusculorum plantarũ, de quo expert eũst quod ualet contra quẽlibet fluxũ sanguinis. Dicitur etiam collo suspensus ualere contra epilepsiam, & contra operationes menstruorum, & contra tempestates fulmina & grandines. Et si puluerizetur & super hærbas & arbores aspergatur cũ aqua fertur fructus multiplicare. Referunt etiam quod principia expedit & fines negociorum,

Cornelius autem quem quidam corneleum dicũt lapis est coloris carnei hoc est rubei, abscinditur sicut lotura carnis, hic apud rhenum flumen inuenitur frequentissimè & est ualde rubeum habens ferè colorem sicut minium, et quando politur multum micat. Expertum autem est quod constrigit sanguinem, & præcipuè menstruorum & hemoroidarum, fertur etiam iras mitigare.

Crisopassius lapis ab India ueniens, & rarò inuenitur, propter quod & carus extimatur. In colore etiā est quasi sit ex succo piri coagulatus, habens auri guttas intrinsecas propter quas & tale nomē accipit, & Chrisos aurū sonat in Græco, & multā similitudinē habet cū Chrisolito.

Chrisolitus lapis est in colore habens tenuem uiriditatem lucidam in qua ad oculum solis micat sicut stella aurea & non est rarus, dicitur autem uenire de Aethiopia. Expertum autē est quod spiritualia confortat, propter quod tritus asmaticis datur. Fertur etiam quod perforatus & setis asini in foramine repletus & brachio ligatus sinistro fugat terrores melancholicas paßiones, & hoc dicitur in physicis ligaturis, & in auro etiam positus & gestatus fugat fantasmata ut dicunt, stultitiam etiam repellere, & sapientiam conferre perhibetur.

Cristallus lapis est qui aliquando fit ui frigoris ut dicit Aristot. aliquando autem in terra, sicut sæpe experti sumus in Germania, ubi multi inueniūtur, uterque autem modus generatiōis facilè ex superioribus erit manifestus. Hic frigidus oculo solis oppositus ignem eijcit, sed si calidus sit hoc perficere non potest, cuius rationem dedimus in libro de causis proprietatum elementorum & planetarum. Dicitur etiam sitim restringere sub lingua positus, et expertum est quòd tritus cum melle mixtus receptus à mulieribus replet ubera lacte.

Crisolitus gemma est coloris aurei, & in horis matutinis uisu pulcherrimus est. In alijs autem horis dißimilis, ab igne

igne autem corrumpitur & fugatur, ut quidam dicunt inflammatur, & ideo timere ignem dicitur. Dicunt autem quidam quòd aliud est genus istius lapidis quod est lapidis ignobilis substantiæ incorporatum, & hoc non est uerum sed hoc est marchasita aurea quæ medium quodammodo est inter metalla & lapides, sicut nos in sequentibus ostendemus. Dicitur autem tertium genus istius lapidis esse colore medium inter ceruleum & rubeum, uniuersaliter autem dicitur hic lapis tritus scabiem curare, & ulcera. In manu gestatus calorem febris mitigare habet.

Crisopagion gemma est ab Aethiopia ueniens, hic dicitur lucere in tenebris & euanescere à lumine superueniente, ita quòd non retinet nisi colorem habētem obscuro & quasi subtenui colore operti auri, & fit in ipso secundum diuersitatem luminis & tenebrarum reciprocatio coloris non determinati, uelut in quercu putrefacta & noctiluca. De omnibus autem his in lib. de anima dabimus rationem perfectam & ueram.

De nominibus lapidum à quarta litera quæ est D. incipientium. Caput 4.

FErtur autem quidam lapis dæmonis uocari lapis bicolor, ut arcus dæmonis qui Yris uocatur. Et conferre hunc dicunt febricitantibus, & uenenosa pellere,

& tutum & uictorem reddere. Est autem demon dictum quod græcè intellectus uel stellā claram scintillantē sonat. Dyacodos autem lapis pallidus dicitur esse aliquantulum berillo similis, dicitur autem in tantum fantasmata excitare, quòd magi maximè hoc utuntur, tamen applicatus defuncto in tantum uires amittit quòd mortem horrere perhibeatur. Horū autem ratio quæ potest haberi ex libris magorum Hermetis & Ptolomei, Thebith, Bencherath habetur de quibus non est præsens intentio.

Dionisia lapis est niger ut ferrum intermicans rubeis guttis & spirat uinum, & de odore ipsius, uini fugatur ebrietas, quod mirabile multis apparet. Causa autem, quia uinum non odore sed uapore opilādo inducit debilem ebrietatem, lapidis autem odor simplex aperitiuus est & expulsiuus uaporis uini.

Draconites autem lapis est à capite draconis extractus, et fertur ab oriente ubi sunt dracones magni. Est autem uirtus efficax eius sicut & boracis, quando de uiuo dracone adhuc palpitante extrahitur. Insidiatur autem draconibus dormientibus, & subito scisso capite draconis adhuc palpitante euellunt lapidem. Animæ enim actus multa cōfert his etiam superfluitatibus quæ generantur in animalibus, & mortis corruptio alterat ea quando naturali morte corruptis humoribus moriuntur, uel quando mortua & corrupta occisa iacuerunt. Ego autem in partibus Alamaniæ in Sueuia uidi lapidem super quē conuenerant plusquam quingenti serpentes inter montes in quodam prato,

& cum transitum faceret ibidem dominus terræ sui milites euaginatis gladijs sciderunt serpētes in multa frustra in fundo tamen quidā magnus serpes iacuit in multas partes scissus, & sub capite serpentis inuentus est lapis niger formatus ut pyramis abscissa, non perlucidus in circuitu colore pallido, pulcherrimum habens descriptum serpentem. Et hunc lapidem mihi ab uxore illius nobilis præsentatum cum capite serpentis eiusdem ego habui. Dicitur autem uenenum fugare, præcipuè quæ sunt ex inceßibus uenenatorum animalium, uictores etiam dicunt efficere.

De incipientibus a litera E Cap. 2.

ETHITES gemmarum optima est coloris punicei, & uocatur à quibusdam aquileus, & ab alijs erodialis eo quod aquilæ hunc aliquando ad nidum suum iuxta oua collocantes eundem sicut grus inter duo oua quæ facit lapidem collocari. Iam enim experti sumus ad sensum in Colonia, ubi grues fœtus fecerūt multis in annis in quodam horto. Inuenitur autem ethites secundum Plinium sui generis iuxta littora oceani, ubi etiam optimum genus est Herodiorum qui sunt Herodes auium, dicitur autem in Persia aliquando inueniri. Est autem modus eius quod in se continet alium lapidem, qui in ipso sonat quando manu mouetur, & quassatur. Fertur autem quod suspensius sinistro lacerto confert pregnantibus, impedit aborsum, & periculum

parturitionis mitigat. Et aiunt quidam quod caducorum hominum prohibet frequentem casum. Et quod his mirabilius est tradunt Caldæi, quod si de ministratione ueneni cibus aliquis suspectus fuerit positus in cibo prohibet ne posit glutiri cibus ille, & si lapis subtrahitur mox deglutitur. Quare autem aquilæ hunc lapidem nido suo imponant non satis scitur. Experti enim summus grues non obseruare cuius generis lapidem inter oua sua ponant, sed ponunt modo unum & in alio anno unum alium. Dicunt autem quidam quòd faciunt hoc ad mitigandum calorem ouorum uel corporis aquilæ ne oua nimis calefiant, & hoc est probabile. Quidam tamen dicunt aliquid conferre ad eorum formationem & uiuificationem. Quod autem quidam dicunt quòd lapis ab his auibus interponitur ouis, ne frangãtur, omnino falsum est, quia citius ad lapidem quã ad se ipsa collisa frangerentur. Aiunt etiam quidam quòd si aliquis suspectus habetur de ministratione ueneni quòd si in cibo eius quocunque lapis immittitur, statim ad cibũ strangulatur & quando subtrahitur glutit cibũ si est reus & si est innocens glutit cibum in quo lapis missus est.

Eliotrophia lapis est uiridis ferè smaragdo similis, respersus sanguineis guttis, hunc eliotropiam dicunt esse uocatum Magi, & gemma Babylonica, quia si ungatur succo hærbæ eiusdem nominis & in uas aqua plenum remissus facit sanguineum solem uideri sicut si pateretur eclypsim. Cuius causa est quia totam aquam ebulire facit in nebulam quæ in spissando aerem impedit solem uideri, nisi quasi

si quasi in rubore & spissa nube rorando, postmodum autem descendit illa nebula rorando sicut per guttas pluuiæ. Oportet autem quòd quodam carmine sacratus sit, & quibusdam caracteribus mixtus, & si tunc aruspices præsentes sint diuinando quædam prædicunt, propter quod templorum pontifices isto lapide utebantur, & maximè in festis ydolorum. Dicitur autem reddere hominem bonæ famæ & incolumen, & longæ uitæ, & contra fluxum sanguinis & uenena ualere. Dicitur etiam quòd unctus hærba sui nominis ut prædiximus uisum fallit in tantum ut hominem prohibeat uideri. Inuenitur autem sæpe in Aethiopia, Cipro & India.

Emathites lapis est inuentus in Affrica, & in Aethiopia & Arabia, ferruginei coloris, habens uenas sanguineas immixtas. Virtus autem eius est ualdè stiptica, propter quod expertum est quod ualet contra fluxum uesicæ uentris & menstruorum, quando contritus in aqua mixtus bibitur, sanat etiam fluxum saliuæ sanguineæ, uino etiam permixtus, puluis eius sanat ulcera & uulnera, & carnem etiam superfluam in uulneribus natam corrodit. Et uisus hebetudinem ex humida causa confortat & sanat & temperat asperitatem palpebrarum.

Etyndros lapis est Christallo in colore similis, qui perpetuis guttis distillat, quæ febricitantibus ualere dicuntur & tamen lapis non minoratur nec corrumpitur. Causa autem huius est profectò quia ex substãtia lapidis istæ guttæ nequaquã distillant sed propter nimiã frigiditatẽ aerem

se tangentem continuè mutat in aquam, sicut faciunt duri lapides, & politi post resolutionem frigoris.

Epistrites lapis est natus in mari, rutilans & rubicundus, in cantionibus autē ex physicis ligaturis dicitur, quod ante cor gestatus tutum hominem seruat, & compescit seditiones, & compescere etiam dicitur locustas, & uolucres & steriles nebulas, & grandinem & tempestates à fructibus terræ cōpescere fertur. Expertum etiā est quod oppositus oculo solis ignem & radios igneos emittit. Dicitur etiam quod si hic lapis in aquam feruētem proijciatur cessat ebulitio eius, & postmodum frigescit. Causa autem huius alia esse non potest, nisi quod pro certo frigidißmus est, & motus à calore bulientis aquæ frigiditas suæ complexionis agere incipit.

Exacolitus autem lapis esse dicitur uarius & dissolutiuus ut dicunt periti medicorum, propter quod uino permixtus & potatus dicitur contra cholicam & iliacam ualere paßiones.

Exacontalitus autem lapis est sexaginta coloribus distinctus, paruæ quantitatis ualdè qui frequentius in Libia inuenitur, et apud Trogloditas, et nocet neruis ualdè, propter quod etiam oculos hominis dicitur efficere tremulos.

De incipientibus à litera F Cap. 6.

FAlcones quod alio nomiue Arsenicum uocatur, & à uulgo auripigmentum idem significat. Est autem de

genere

genere lapidum Citrinum & rubeum quem lapidem unũ de ſpiritibus uocant alchimici, habet autem naturam ſulphuris in calefaciendo & deſiccando, & cum calcinatur per ignem nigrum efficitur, & ſtatim ſublimatione efficitur albiſsimum. Et ſi iterum calcinetur iterum efficitur nigrum, & iterata calcinatione efficitur albiſsimum, & cũ hoc ter uel quater iteratur in ipſo tantum efficitur aduſtiuum, quod æri cõpoſitum ſtatim facit foramina per ipſum, & exurit uehementer omnia metalla præter aurum ſolum, appoſitum autem æri ipſum in album colorem tranſmutat, propter quod falſarij utuntur ipſo quando æs uolũt facere ſimile argẽto, quia magnũ in hoc habet effectũ.

Ferunt etiam gemmarij quod gemma quæ uocatur Filacterium eadem ſit cum Chriſolito & eiuſdem uirtutis.

De incipientibus à litera G. Cap. 7.

GAgates eſt Catabre, quem quidem lapidem de genere gemmarum ego reputo. Inuenitur autem in Libia & Britannia iuxta littus maris, & abundanter inuenitur in mari quod attingit aquilonem partẽ Teutoniæ. Etiam in Anglia frequenter inuenitur, & eſt duplicis coloris, nigri uidelicet & crocei, ſed croceum eſt perlucidũ ferè ſicut Topaſion. Inuenitur etiam glaucum & declinans ad pallidum coniunctum cum citrino colore. Confricatum autem trahit paleas, & incenſum ardet ſicut thus.

Dicitur autem quod confert hydropicis, et fluidos firmat dentes ut aiunt. De expertis autem est quod lotum cum aqua & per suffumigationem mulieribus inferius suppositum prouocat menstrua. Fertur etiam quod fugat serpentes, & ualet etiam contra stomachi & uentris subuersionem, & contra fantasmata melancholica quæ quidam dæmones uocant. Aiunt autem de expertis esse quod si colatura & eius lotura cũ rasura detur uirgni bibita quod retinebit eam quod non mingit, si autem non est uirgo statim mingit, & sic debet probari an aliqua sit uirgo. Dicunt etiam ualere contra laborem parturientis.

Gargatronica est lapis diuersi coloris sicut pellis Capreoli. Cuius uirtutem Auicenna dicit esse quòd uictores reddat se gestantes. Expertum autem dicũt esse in Alchide principe quodam quod quoties hunc lapidem secum habuit, semper uicit in terra et mari, quoties autem caruit fertur hostibus succubuisse.

Gelosia dicitur esse lapis habens figuram grandinis et colorem, duritiæ Adamãtis similis. Et tantæ fertur hunc esse frigiditatis ut ab igne uix uel nũquam calefieri poßit. Cuius causa est nimia pororum constrictio, non permittens inde ignem ingredi. Aiunt etiam hunc iram & luxuriam & cæteras huiusmodi calidas paßiones, & desyderia mitigare.

Galaricides quam quidam Galarictidem uocant lapis est similis cineri, & secundum plurimum inuenitur in Nilo et Acoleo fluuijs, hic tritus dat saporem lactis, et succus eius

cus eius in ore clausus turbat mentem. Dicitur etiam in libro de ligaturis physicis quòd alligatus collo replet ubera lacte, & alligatus femori facit faciles partus. Aiunt etiam pastores Egypti quòd si uespere contritus cum sale mixta aqua ouile circunspergatur, ubera ouium replentur lacte, & fugatur ab eis scabies, genereraliter etiam dicitur contra scabiem ualere.

Gerachides lapis est ut fertur nigri coloris, probatur autem ueritas huius lapidis sic quod gestans lapidem totum corpus suum unctum melle muscis & uespis exponit & si intactus manet ab eis lapis est uerus, & si deponat lapidem statim muscæ et uespæ super mel cadunt et sugunt. Aiunt autē quod in ore portatus facit bene iudicare opiniones & cogitationes. Fertur etiam quod gestantem se hominem amabilem & gratiosum reddit.

Gecolitus lapis est ut fertur Orientis oßis oliuæ similis. Cuius uirtutem esse dicunt quod tritus & cum aqua haustus lapidem frangit & educit de uesica & renibus.

Granatus sicut Cōstantinus & Aristo. refert dicere de genere est Carbunculi. Est autem lapis rubeus & perlucidus, in colore similis balaustijs qui sunt flores malorum granatorum. Est autem rubeus aliquantulum obscurior quam Carbunculus, & cum substernitur ei niger color in sigillis tunc magis rutilat, & inuenitur in hoc genere quidam modus qui inter ruborem aspersum habet uiolæ colorem, propter quod hoc genus uiolaceum dicitur, & est preciosior omnibus alijs Granatis. Dicitur

autem letificare cor, & pellere tristitiam, & secundum Aristot. est calidus & siccus. Et quod quidam dicunt hunc esse de genere Iacincti est falsum. Inuenitur autem hic lapis secundum plurimum eius in Ethiopia, & aliquotiens iuxta Tyrum inter arenas maris.

De incipientibus ab I litera. Cap. 8.

IAspis est lapis multorum colorum, & habet species decem, melior tamē est uiridis, translucens rubeas habēs uenas, & in argento propriè locari habet, & in partibus multis inuenitur. Expertum enim est quod stringit fluxū sanguinis & menstruorum. Aiunt etiam quod negat conceptum & iuuat partum, & quod gestantem se à luxuria prohibet. In magicis etiam legitur quod si incantatus est reddit gratum & potentem, & tutum, & fugat febres & hydropisim.

Iacinctorū duo sunt genera, aquaticus uidelicet & Saphirinus, aquaticus est flauus albescēs ac si peruium aquæ de subflauo perspicuo erumpat, & superare contendat, et hic est uilior, & inuenitur in isto genere àquescens rubeus in quo etiam superat peruietas aquæ. Saphirinus etiam est flauus ualde perlucidus, quasi nihil habens aqueitatis, & hic est melior. Et ideo tria nomina habet, dicitur enim aliquando Iacinctus Saphirinus, in Aethiopia autem secundum plurimum inuenitur. Et quidam dicunt quartum esse

quod

quod eſt aquaticum ceruleum, ſicut Topaſion, & hoc eſt duriſsimum uiliſsimum generaliter, qui in ſe ſculpere uix permittat. De expertis autem eſt quod eſt frigidus ſicut uiridis, & confortat orpora, ſicut omne frigidum quod cõſtringit uirtutes corporum. In ligaturis autem phyſicis eſt uſus eius quod collo ſuſpenſus uel digito geſtatus tutum reddit peregrinum & gratum hoſpitibus & eſt cõtra peſtiferas regiones. Et expertum eſt quod ſomnum prouocat propter ſuam frigidam complexionem. Saphirinus autem hoc ſpecialiter habere dicitur quod eſt uirtus eius contra toxicum. Aiunt etiam quod conferat ad diuitias & naturale ingenium bonum confert & lætitiam.

Iena lapis eſt à beſtia quæ uocatur Hyena, ſic dicta eo quod ex oculis eius cum in lapidem uertuntur tollitur, Aiunt tamè antiqui Euax & Aaron quod poſitus ſub lingua confert diuinando prædicere futura.

Iris lapis eſt Criſtallo ſimilis, & eſt ut frequentius hexagonus. Dicit autem Euax quod ab Arabia uenit, & in mari rubro naſcitur. Nos autem inuenimus maximã copiam horum lapidum in montibus Germaniæ qui ſunt inter rhenum fluuium & treuerenſem ciuitatem, & diuerſè quantitatis omnes ſunt hexagoni. In albis autem lapidibus nati circumpoſitione lapidis cum naturaliter ſunt rotundi hexagoni efficiuntur, ſicut foramina apum in medio poſita hexagona efficiuntur, tamen illa quæ ſunt in extremis ſunt rotunda. Eſt autem lapis ſicciſsimus quod ſua indicat ſecabilitas maxima. Fit autem ex aqueo ſicco quod euadit

de materia lapidis qui generatur ex rubeo luto, & quia hoc aqueum est uehemēter à sicco apprehensum siccus & durus est ualde lapis. Cum autē sub tecto soli pars eius immittitur, & pars in umbra tenetur proijcit reflectendo pulcherrimos colores yridis super oppositum parietem, uel super aliquod corpus, propter quod yris uocatur, cuius causa est superius aßignata. Aliud autem simile huic nascitur in gipso, quod etiam perspicuum est in extremis & siccißimū ualde, & utuntur eo quidā pro uitro in uitreis.

Iscustos (ut fert Isidorus & Aaron) similiter est lapis, in ultimis Hispaniarum partibus frequentius inuentus iuxta gades apud Herculis columnas, in tertio uel secundo climatibus ultra Hispaniam illam, quam modo Hispaniam uocamus. Est autem lapis filabilis propter uiscositatem in eo arefactam, & si de ipso uestis fiat non comburitur sed igne purgatur & nitet, & fortè illud est quod pennam uocant Salamandræ, quare hæc lanugo quædam est, sicut lanugo lapidis humidi. Quare autem non cremetur in Metheoris expeditum est, huius speciem quandam dicit esse quendam lapidem quem quidam uocant carbunculum album, & quidam alij calculum album. Imitatur enim Carbunculum in hoc quod fantasmatibus & prestigijs resistit, ualet etiam contra dolorem oculorum ex humida causa et redactus in puluerem sanat scabiem.

Isidor. dicit de lapide Iudaico qui est albus ad modum glandis in quantitate scripturis quibusdam insertus, quasi literis quas Græci gramas appellant. Iudaicum autem dicit

cit

cit Auicen. hunc. quia frequentius in Iudæa inuenitur.

De incipientibus à litera K. Cap. 9.

KAlcabre est idem ut diximus quod Gagates, sed tamen quidam dicunt quòd Kacabre melius est, cum tamen nec colore nec uirtutibus discrepet ab ipso.

KaKabres autem lapis est similis Cristallo, de quo ferunt quod eloquentiam dat & honorem & gratiam, & ualet contra hydropisim.

KaKaman lapis est frequenter albus in toto uel in parte. Varius enim est in colore frequentissimè inuenitur immixtus onichio. Virtus eius autem fertur esse ex imaginibus & sculpturis quæ inueniuntur in ipso, & ex sigillis de quibus in sequentibus habebitur tractatus.

De incipientibus à litera L. Cap. 10.

LIncuris lapis est qui fit ex urina lincis, & hæc animalia dicit Plinius esse Orientis, quæ tamē frequenter in Theutonia & Sclauonia inueniuntur abundāter in syluis. Dicit etiam Plinius quod hoc genus animalis urinā suam sub arenis abscondit quasi inuideat iuuamentum quod est ex lapide. Dicit autem idem Plinius quod est rubeus scintillans ut Carbunculus, præter hoc quod nō lucet

de nocte. Inuenitur autem frequentius croceus parum tendens ad nigredinem. Et est expertum de ipso quod fricatus trahit paleas quod ferè conuenit omni lapidi precioso. Dicitur etiam ualere contra dolorem stomachi & ictericitiam & fluxum uentris.

Lippares dicitur esse lapis qui frequẽtius in Libia inuenitur. Fertur aũt lapidis uirtus esse mirabilis, omnis enim bestia à uenatoribus & canibus infestata currit ad eum et ipsum intuetur quasi patronum. Et ut aiunt canes & uenatores noscere non possunt bestiam quamdiu lapidem habent præsentẽ, quod si uerũ est mirabile est ualde, & absq; dubio cœlesti uirtute deputandum, quas Hermes mirabiles esse dicit in lapidibus & etiam in plantis, per quas etiã naturaliter fieri posset, quicquid scientijs magicis si uirtutes illæ bene cognoscerentur.

De inciptentibus ab M litera quæ est. 11. Cap. 11.

MAgnes siue Magnetes lapis est ferruginei coloris qui secundum plurimum in Mari Indico inuenitur, & in tantnm abundare dicitur quod periculosum est in eo nauigare nauibus quæ ferreos clauos habent. Inuenitur etiam in Tragonitidis regionibus. Ego uidi inueniri in partibus Theutoniæ in ea prouincia quæ Frãcia Oriẽtalis uocatur, unum magnæ quantitatis & maximè efficatiæ & fuit ualde niger, ac si esset ferrum rubiginosum & com=

& cõbustum cum pice. Virtus autem eius est mirabilis in attractione ferri, ita quod uirtutẽ eius transmittat in ferrũ, ut illud etiã attrahat, & aliquãdo multæ acus hoc modo suspensæ ad se inuicem uidẽtur. Vnctus autẽ lapis alleo non trahit, & si superponitur ei Adamas iterum non attrahit, ita quod paruus Adamas magnũ ligat Magnetẽ. Inuentus autẽ est nostris tẽporibus Magnes qui ab uno angulo traxit ferrũ & ab alio fugauit, & hunc Aristot. ponit aliud genus esse Magnetis. Narrauit mihi quidam ex nostris socijs curiosus experimẽtator quod uidit Federicum Imperatorem habere Magnetem qui non traxit ferrum, sed ferrum uiceuersa traxit lapidem. Aristo. dicit quod est quoddam genus aliud Magnetis quod trahit carnes hominis. In magicis autem traditur quod phãtasias mirabiliter commouet, principaliter seu præcipuæ si consecratus obsecratione & caractere sit, sicut docetur in magicis. Ferũt etiam hunc cum mulsa acceptum curare hydropisim. Aiũt etiam hunc lapidem capite mulieris dormientis suppositũ statim eam mouere ad amplexum mariti sui si casta est, si autem est adultera præ nimio timore phantasmatum dicitur cadere de lecto. Dicunt etiam quod fures in domum intrantes positis carbonibus in quatuor angulis domus lapidem hunc contritum super spergunt, & tunc dormientes in domo ita phãtasmatibus tenentur quod fugientes ædes reliquunt, & tunc fures furantur quid uolunt.

Margarita lapis est in obscuris conchilibus inuentus, meliores ab India ueniunt. Multi autem à Britãnico mari

quod nunc Anglicum dicitur, & uersus Flandriam & Theutoniam inueniuntur, ita quod ego habui in ore meo decem in una mensa quæ in comedendo ostrea inueni. Iuuenes enim conchæ habent meliores. Quædam autem ex eis perforatæ sunt, & quædam integræ, coloris sunt, ac si parua lux penetraret in multum album, & ideo nitent cum tamen sint albæ. Fertur etiã quod in tonitru quasi abortiendo eas ostreæ euomunt, & ideo in flumine inueniuntur, in mosella & quibusdam Galliæ fluuijs inter arenas. Est autem uirtus earum experta ad confortationem spirituum et contra animæ deliquium & syncopim, ualet etiam contra fluxum sanguinis, & contra fluxum lientericum, & contra dyariam.

Medus lapis esse dicitur qui à regione Medorum, ubi plures inueniuntur, sic uocatur. Sunt autem duæ species huius, unus niger, alter uiridis. Virtutem eius esse dicunt contra ueterem podagram & oculorum cæcitatem & nephreticam, refouere etiã dicitur fessos & lassos & debiles. Ferũt autẽ quod eius qui niger est si fragmẽta in aqua calida resoluta fuerint, & si aliquis illa aqua lauerit incurrit mẽbrorũ excoriationẽ & si biberit ex eo peribit uomẽdo.

Melochites quem quidam melonitem uocant lapis est Arabicus, grossæ uiriditatis, sed non translucidus sicut smaragdus, & est mollis. Fertur autem quod uirtutem habet custodiendi gestantem se à nociuis casibus, & similiter cunabula infantium.

Memphites lapis est à ciuitate Egypti quæ Memphis uocatur

uocatur sic dictus, qui dicitur ut ignis calere uirtute quidē quod uidetur actu hic tritus & aqua mixtus in potu datus urendis uel secandis, quia inducit insensibilitatem ne sentiatur cruciatus.

Magnesia quē quidā Magnosiam uocāt, lapis est niger quo frequenter utūtur uitrearij, hic lapis distillat & fluit in magno & forti igne & non aliter, & tunc immixtus uitro ad puritatem uitri deducit substantiam.

Marchasita siue Marchasida ut quidam dicunt est lapis in substantia, & habet multas species, quare colorem accipit cuiuslibet metalli, & sic dicitur Marchasita argentea & aurea & sic de alijs. Metallum tamen quod colorat eum nō distillat ab ipso, sed euaporat in ignem, & sic relinquitur cinis inutilis, & hic lapis notus est apud alchimicos & in multis locis inuenitur.

De incipienttibus à 12. litera quæ est N. Cap. 12.

NItrum etiam accedit in lapidis coagulationem, est autem sub pallidum & perspicuum, & huius uirtus probata est quod dissoluit & attrahit, & ualet contra icteritiam, & est de genere salis.

Nichomar idem est quod Alabastrum quod quidē est de genere marmorum, tame quia uirtus eius est mirabilis inter lapides preciosos ponitur. Et expertum est de hoc quod frigiditate sua conseruat aromatica unguēta. Et ideo pixides de hoc lapide fecerunt antiqui. Conseruat etiam

frigiditate sua corpora mortuorum à fœtore excellenti, & ideo monumenta & mausolea antiqua de hoc lapide inueniuntur, est autem albus nitens. Aiunt etiam quod uictoriam dat et amicitiam conseruat. Sunt etiam quidam qui dicunt lapidem quendam nuse uocatum, esse de genere lapidũ bufonis, & in multis inuenitur bufonibus. Et sunt duo genera, unus subalbidus sicut si lac intrauerit sanguinem & uicerit eum, & ideo sanguinis obscuras uenas dicunt in eo apparere, & alter est niger, & aliquando in eo depingitur bufo sparsis pedibus ueneno eos adurere manum tangentis. Probationem autem huius lapidis esse dicunt quod exhibitus bufoni uino bufo eleuatur contra eum & tangit eum si potest. Dicitur etiam quod præsente ueneno uarius efficitur qui subalbidus est.

De incipientibus à 13. litera quæ est O. Cap. 13.

ONix gemma esse perhibetur nigri coloris, inuenitur melius genus eius nigrum albis uenis uariatũ uenit autem de Media & Arabia. Inueniuntur autem quinque diuersitatum propter uarietatem uenarum & colorum. Aiũt collo uel digito suspensus excitare tristitiam & timores, & in somno phãtasias terribiles, & multiplicare fertur tristitias & lites. Dicunt autem quòd auget saliuam pueris. Si autem Sardinus sit præsens ligatur Onix & suspenditur à nocumento, hæc autẽ omnia si habet pro

fecto

fectò habet, ideo quia uirtutem habet mouendi melancholiam præcipuè in capite, ex motu enim illius & uapore omnia iſta procedunt. Dicunt autem quidam Onicham ſeu Onichulum eſſe idem, quod ueriſimilè eſt, uel quòd ſit aliqua ſpecies eius, ſed colore non niger niſi aliquando, ſed colorem habet ut humanus unguis ſicut ſupra diximus. Sed Onichinis nominis inueniuntur multi colores albi, & nigri, & rubicundi, qui tamen omnes in ſubſtantia quadam fabricantur, quæ ſimilitudinem exprimit unguis hominis. Aiunt etiam quòd ex lacryma arboris quæ Onica dicitur indurata in lapidem generatur, & hanc eſſe cauſam quòd odoriferus eſt in igne. Hanc etiã cauſam inquiunt eſſe quòd frequentius alijs depictus imaginibus mirabilius inuenitur, quia lacryma à principio mollis facilè formabilis pingitur & picturam retinet quando in lapidem induratum coagulatur. Hunc lapidem dicunt inſenſibiliter intrare in oculum, & hoc eſt mirabile. Sed ego uidi Saphirum intrare in oculum & lapidem Galli, & quendam alium cuius nomen ignoraui ſine læſione oculi, politum enim tenuè nõ ledit oculum niſi tangat aciem ſiue pupillam ſenſibilem cõtra foramen uueæ.

Obtalamus lapis eſt ab Otalmia dictus, cuius color non nominatur, fortè ideo quoniam multorum eſt colorum. Valere autem dicitur geſtanti contra omnes malos morbos oculorum, uiſus autem triſtantium dicitur obcecare, & ideo etiam patronus furum uocant, geſtantes enim eum quaſi inuiſibiles redduntur.

Orites habet tres species, quarum una nigra & rotunda, alia uiridis maculas albas habens, tertia cuius altera pars est aspera, altera plana, & est color eius quasi ferri lamina, & talis etiam est dispositio corporis eius, de quo ferunt quòd unctus oleo rosato & gestatus præseruat ab aduersis casibus & pestiferis morsibus reptilium. Dicitur etiam in physicis ligaturis quòd appensus mulieri prohibet ipsam impregnari, & si pregnans est aborsum facit.

Orphanus est lapis qui in corona Romani Imperatoris est, neque unquã alibi uisus est, propter quod etiã Orphanus uocatur, est autem colore quasi uinosus subtilẽ habens uinositatẽ, & hoc est sicut si candidũ niuis cãdens seu micans penetrauerit in rubeũ clarum uinosum, & sit superatum ab ipso. Est autem lapis perlucidus, & traditur quòd aliquando fulsit in nocte, sed nunc tempore nostro nõ micat in tenebris. Fertur autẽ q̃ honorem seruat regalẽ.

De incipientibus à 14. litera quæ est P. Cap. 14.

PAnterus lapis est multos habens colores in uno corpore lapidis, nigrum uidelicet & uiridem & rubeũ & alios multos, inuenitur autem pallidus, purpureus & roseus. Ferunt autem luscos efficere uisus. Inuenitur secundum plurimum in Media, debet autem gestans ad ipsum inspicere in mane Oriente sole ut sit efficax & uictoriosus, tot autem uirtutes dicitur habere quot colores habet.

Peranites

Peranites lapis est generatus de Micheton, & est fœminei sexus. Nam certo tempore dicitur concipere & parere cõsimilem lapidem naturalem, ualere autem dicitur pregnantibus.

Perithe siue Peridonius lapis est fului coloris, dicitur etiam ualere contra Artheticam. Mirabile etiam referũt de isto lapide quòd si fortius cõstringatur manu adurit manum, uult ergo leuiter & pauidè tangi. Dicitur autem de hoc genere esse alia species quæ est Chrisolito similis, nisi quod est maioris uiriditatis.

Prasius est lapis qui est matrix & palaciũ Smaragdi frequentius, est autem uiridis coloris habens uiriditatem spissam sicut prasium quod est marrubium. Inuenitur autem aliquando cum rubeis guttis & aliquando cum albis. Expertum autem est quòd confortat uisum, & quasdam Iaspidis & quasdam Smaragdi habet operationes. In epistola etiam Aesculapij cuiusdam philosophi ad Octauianum Augustum ferunt quod aliquod uenenum est tantæ frigiditatis quòd cor hominis interempti illo ueneno conseruat ab igne. Et si cor illud in igne ponatur tãdiu quòd in lapidem optesi conuertitur lapis ille uocatur profilis ab igne, uocatur humanus à materia preciosus esse dicitur eo q uictores facit & à ueneno præseruat. Narratur aũt licet fabulæ sit simile q Alexãder Macedonius hoc lapide sub cingio suo in prælio utebatur, cũq; reuerteretur ab India & uellet lauari in Euphrate deposito sub cingio morsu serpẽs casu præcidit lapidẽ, et euomit eũ ĩ Euphra.

& de hoc mentionem dicitur Aristot. fecisse in libro de natura serpentum, qui liber ad nos non peruenit, colore autem rubet hic lapis candorem habens admixtum.

De incipientibus à 15. litera quæ est Q. Cap. 15.

QViricia lapis est qui inuenitur in nido Vpupæ aliquando quæ tota est Auis præstigiosa & multa augurans ut dicunt Magi & augures. Est autem lapis hic proditor secretorum, & phantasias cõmouens si ponatur super pectus dormientis

Quandros lapis est qui aliquando inuenitur in cerebro uulturis, cuius uirtutem ferunt esse contra quoslibet nociuos casus, & replet mamillas lacte.

De incipientibus à 16. litera quæ est R. Cap. 16.

RAmai quod in medicinalibus inuenitur & alchimicis, quod idem est quòd Bolus armenus, est autem lapis subrubeus, huius autẽ uirtus pro certo experta est quòd est constrictiua uentris, & præcipuè sanguinis disenteriæ & menstruorum.

Radaim lapidem & donatidem eundem aiunt, dicunt autem quòd niger est lucens. Ferunt autem quòd quando capita Gallorum comedere dantur formicis quòd aliquando

do post tempora multa in capite maris Galli hic lapis inuenitur. Ferunt etiam hunc ualere ad quodlibet impetrãdũ.

De incipientibus à 17. litera quæ est S. Cap. 17.

SAphirus lapis est ualdè notus, & secundum plurimum eius uenit ab oriente ex India. Inuenitur etiam in hipodromo apud Rhodanum prouinciæ regionem, & & ciuitatem, sed non est adeo preciosus ut per omnia sit similis Orientali. Est autem in colore perspicuus flauus sicut cœlum serenatum, sed uincit in eo flauus color, & ideo est melior qui est non satis perlucidus. Optimus autẽ qui nubes habet obscuras ad rubedinem declinãtes. Inuenitur etiam bonus qui albidas habet nubeculas, substantia sua sit sicut fusca nubes, aliquantulum transparens. Huius autem uirtutem ego uidi quòd antraces duo fugauit. Aiunt etiam hunc lapidem hominem castum reddere & interiorem ardorem refrigerare, sudorem stringere, dolorem curare frontis & linguæ, uidi ego unum in oculum intrare, & sordes ex oculis purgare, sed ante uult poni in aquam frigidam, & post similiter. Quod autem dicunt quòd amittit uirtutem & colorem postquam semel fugauit antracem, est falsum, quia uidi unũ qui successiuè interiecto spacio ferè annorum quatuor fugauit antraces duos. Dicunt etiam quòd corpus inuegetat & paces conciliat, pium & deuotum ad Deum efficit, & animam firmat in bonis, hic

lapis alio nomine ſyrites, uel ut alijs placuit ſyrtithes uocatur, eo quòd in ſyrtibus inuenitur.

Sardonix quem quidam Sardonicem uocant, etiam cōpoſitus eſt ex duobus lapidibus Sardo uidelicet & onice. Eſt ergo rubeus, & hic color ſupereminet in ipſo ex Sardio, eſt etiam albus & niger, & coloris unguis proferens ex Onice. Laudabilior autem eſt qui hos colores magis habet diſtinctos & qui denſioris eſt ſubſtantiæ. Inuenitur autem quinq; modis & fortè pluribus propter diuerſam colorum commixtionem, & ſubſtantiæ diuerſam denſitatem, & frequentius inuenitur in India & Arabia. Fertur autem luxuriam depellere, & hominem caſtum reddere & pudicum. Eſt autem maxima huius uirtus in hoc quòd cùm Onichinus nociuus ſit, hic nocere non poteſt Sardinū ſibi in ſubſtantia habens admixtum.

Sardinus lapis eſt ab antiquiſſimo inter precioſos lapides connumeratus uel commemoratus. Eſt autem ruborē ſpiſſum habens cum ſubſtantia obſcurè peruia, ſicut ſi peruietas imaginaretur in rubea terra, & ſecundum hanc diuerſitatem inuenitur quinque modis, ita quòd aliquis in hoc habet de peruietate, & fortè eſt ille matrix aliorum & domus in qua generantur. In Sardis autē ciuitate prius eſſe repertus dicitur, ideo ſic uocatur. Aiunt autem hunc accendere animum ad gaudium & acuere ingenia, per uirtutes contrarias ligare à nocumento onichinum.

Sarda quem alij dicunt Sardo lapis eſt qui ſe habet ad tabulas ligni ſicut magnes ad ferrū, et ideo adhæret ita fortiter

titer

titer tabulis nauium quòd euelli nõ poßit, nisi abscindatur cum ipso ea pars tabulæ cui inhæserit, est autẽ in colore purißimus nitens. Silenites lapis est de quo uaria referuntur. Dicunt enim quidam hunc nasci in quodam genere testudinis Indico, & esse uarium, rubeo, albo, purpureo, quoque colore pulcherrimum. Alij autem dicunt hunc uirentem & in Persidis partibus frequẽtius inueniri. Dicũt autem hunc crescere luna crescente, & luna decrescente decrescere, gestatum autẽ ferunt conferre præscientiam quandã futurorum, si sub lingua portatur, præcipuè prima luna & decima existente. Dicunt enim q mane prima luna una tantum hora habet hanc uirtutem, decima autem existente luna habet uirtutem in prima hora & sexta. Modus autem diuinationis est q, cũ portatur sub lingua cogitatur de aliquo negocio utrum fieri debeat uel non, & si fieri debet cordi tenaciter infigitur, ita q euelli non potest, si autem non debet fieri statim cor resilit ab ipso. Fertur etiam quòd curat ptisicos languentes & debiles

Smaragdus lapis preciosior multis alijs, & nõ rarus, & est color eius uiridißimus translucens ita quòd uicinũ aerem sua uidetur tingere uiriditate. Figura sua melior est planities superficiei, quia tũc una pars nõ obumbrat aliã. Melior autem est quæ nec lumine nec umbra uariatur. Huius propter planitiei & coloris uarietatem dicunt esse diuersitates duodecim, eo quòd aliquando quoddam fel nigrum per modum uirgularum permixtum habet. Sunt autem à locis dicti Scytici uel Britannici & Niliaci,

& qui in uenis æris naſcuntur, & maculoſi quidam & quidam calcedonij, eo quòd admixturam habent cum illo lapide, meliores omnibus ſunt ſcytici. Fertur autem quòd illi de nidis Griſonum auferuntur, qui lapidem hunc cũ crudelitate magna cuſtodiunt. Dixit enim unus de Græcia ueniens ueridicus & curioſus experimentator q̃ ille lapis naſcitur in rupibus qui ſunt ſub aqua maris, quòd ibi frequenter inuenitur. Rationale enim eſt quòd in uenis æris in perſpicuo quòd & æris ſubſtantiam non uenit naſcitur, quia rubiginis æris habet uiriditatem. Expertum autem eſt temporibus noſtris quòd hic lapis ſi uerè bonus & uerus eſt non ſuſtinet coitum, propter quod rex Vngariæ qui noſtris temporibus regnat, in coitu cum uxore ſua lapidem hunc in digito habuit, & propter coitũ in tres partes fractus fuit. Et ideo probabile eſt quòd dicunt q̃ hic lapis geſtantem ſe ad caſtitatem inclinat. Ferunt etiam q̃ auget opes & in cauſis dat uerba perſuaſoria, & q̃ collo ſuſpenſus curat hemitriteum & caducos morbos. Expertũ autem q̃ uiſum debilem confortat & oculos conſeruat. Dicunt etiã q̃ bonã facit memoriã & q̃ tempeſtatem auertit, & ualet diuinãtibus, propter quod à magicis quæritur.

Syrus eſt lapis à Syria dictus, ut dicit Iſidor. qui integer natat, & comminutus fluctuat. Profectio huius cauſa eſt quia in poris integrum aerem continet qui euaneſcit à puluere comminuti lapidis.

Sarcophagus lapis eſt deuoratiuus cadauerũ mortuorum. Græcè enim ſarcos carnem, phagos autem comedere

ſonat

ſonat. Antiqui autem quidam hoc lapide primò fecerunt Archas mortuorum, eo quòd in ſpatio 30. dierum cadauer conſumit. Ob hoc autem noſtra monumenta lapidea ſarcophagi ſunt uocata.

Sarmius lapis eſt à Sarmia Inſula in qua inuenitur dictus, hoc autem lapide politur aurum. Fertur autẽ ꝙ potatus uertiginem ſedat, & mentem ſolidat, habere autem hoc uitium dicitur quòd alligatus manu parturientis impedit partum, & continet ipſum in matrice.

Suetinus lapis eſt crocei coloris, quem Græci eliciam uocant. Inuenitur enim aliquando translucens ut uitrum, uocabulum autem trahit à materia, quia ſucco uel gumma arboris naſcitur quæ pinus uocatur, uulgariter autem lubra uocatur. Confricatus autem trahit folia paleas & fila ſicut Magnes ferrum. Dicunt autem quòd confert portantibus ſe caſtitatem. De expertis autem eſt ꝙ fugat ſerpentes incenſus, pregnantibus autem ualere dicitur ad facilem parturitionem. Melior autem eſt qui ſit de ſucco qui in æſtate calida proſilit, obſcurior autem qui fit de ſucco alterius corporis.

Specularis lapis uocatur eo ꝙ ad modum uitri perſpicuus ſit. Dicitur autem in Hiſpaniarum urbe Segebia pri primitus inuentus. Ego autem uidi illum abundanter inueniri ita quòd currus inde onerantur in diuerſis partibus Theutoniæ, uidi etiam in Gallia inueniri cum gipſo, quia gipſi extremitas quædã eſt, effoſus autem ſcinditur in quaſlibet tenues partes & fiunt inde feneſtræ ſicut de uitro,

nisi quòd loco plumbi oportet ponere signũ leue abienũ. Sunt ut uidetur tres species eiusdem unum scilicet lucidum ut uitrum, aliud nigrum pœnitus quasi atramentum, tertium citrinum quod uocant auripigmentum uel arsenicum sicut supra diximus quod carius est & nobilius.

De incipientibus à litera T. Cap. 18.

Topasion lapis est sic uocatus à loco suæ primæ inuẽtionis, qui fertur uocari Topasis insula, & quia auri similitudinem prætendit. Sunt autem duæ species in hoc genere lapidis, quarum una est omnino similis auro, & hæc est preciosior, alia est crocea magis tenuis coloris quàm auri sit color, & hæc est uilior. Expertũ autem est in nostro tempore quòd si in aquam buliẽtem immittatur ita deferuere facit quòd statim manu immissa extrahitur, & hoc fecit Parisius unus de nostris socijs. Dicunt etiam quòd ualet contra Emoptoicam & lunaticam paßionem. Hoc autem certum est quòd speculum est lapis iste & idolum obiecti corporis sicut speculum concauum in connexũ repræsentat, cuius causa esse non potest nisi quòd interius per superficies concauas concrescit & coagulatur.

Turchois lapis est coloris flaui & lucidi candentis, ac si lac penetraret in flauum colorem & resultet per ipsum ad superficiem. Dicunt autem quòd uisum conseruat, & à nociuis casibus portantem se defendit.

De

De incipientibus ab V. litera. Cap. 19.

VAracb quidem dicitur sanguis draconis, secundũ Aristot. lapis est. Quidam autem medicorum dicunt quòd est succus cuiusdam hærbæ. Sed quod dicit ostenditur in puluere, cuius superficies nitet & aspera est sicut comminutus lapis, est autem rubeus ualde, ualet autem cõtra quemlibet fluxum, & præcipuè sanguinis, & ex eo & argento uiuo fit algala.

Vernix est lapis qui dicitur armenicus, est autẽ coloris subpallidi, ualet certißimè cõtra melancholiã, & cõtra uitium splenis, & epatis, & contra cardiacam paßionem.

Virites est gemma quam supra pyritem diximus. Color autem eius est fulgens ut ignis ut supra diximus, leniter & reuerenter uult tangi, aut adurit tangẽtis manum. Nimirum quia etiam noctiluca animal aliquãdo adurit manum, sicut ego ipse expertus sum sæpius.

De incipientibus à litera Z. Cap. 20.

ZAmech est lapis qui uocatur Lazuri, huic inest tenuis color flauus cũ corpusculis aureis. Fit autem inde azurium. Certißimè ualet sumptus contra melancholiam & quartanam & syncopim ex uaporibus melancholicis prouenientem.

Zigrites lapis est coloris uitrei, alio nomine etiã Euax uocatur. Et dicitur quòd gestatus collo stringit sanguinem & depellit mentis alienationem.

Hæc de lapidibus dicta in speciali sufficiant. Quoniam si in speciali de uirtute cuiuslibet lapidis uellemus dicere modum uoluminis excederemus. Sicut enim à principio diximus si quis experimentari uoluerit uix lapillum inuenıet, qui non habeat aliquam uirtutem, sed per ea quæ dicta sunt iudicare de omnibus est planum.

TRACTATVS TERTIVS SECVNDI LIBRI DE LAPIdibus in quo est de sigillis lapidum, & qualiter est dicendum de sigillis, & quot sunt modi sigillorum, & de expertis.

Cap. 1.

DE IMAGINIBVS *autem lapidum & sigillis post hæc dicendum est, licet enim pars ista sit pars Magiæ naturalis secundũ illam speciem Magiæ quæ Astronomiæ subalternatur, & quæ de imaginibus & sigillis nuncupatur, tamen propter excellentiam doctrinæ & quia illud cupiunt à nobis scire multi aliquid de hoc hic dicemus, omnino imperfecta & falsa reputãtes, quicquid de his à multis scriptum inuenitur. Antiquorum enim sa-*

pientum

pientum scripturam de sigillis lapidum pauci sciũt nec sciri potest nisi simul & Astronomia & Magia probè intelligantur. Incipiẽtes igitur de imaginibus lapidum dicimus nos tres modos imaginum in lapidibus inueniri. Quorum unus est quod inuenitur in lapide imago nec exarata nec super eum eleuata, sed in eo depicta quasi coloribus & picturis uariata sit. Alter est quòd inuenitur eleuata quasi opere exclusorio super lapidem. Tertius modus est quòd figura inscisionis est exarata in lapidum quibusdam partibus lapidis Abrasis, & quibusdam remanentibus. Adhuc autẽ in imaginibus quæ sunt pictæ aliquãdo pingitur imago colore eiusdem lapidis, & tunc non ostendit imaginem nisi modus terminationis linearum quarundam quæ sunt in superficie lapidis, aliquando imago habet colorem omnino alium à colore lapidum. Hi autem duo modi sunt imaginibus quæ eleuatæ sunt super lapidum superficiem. Volo autẽ primò narrare quæ uidi, & expertus sum ego ipse, & postea ostendere causam & modum per quem à natura efficitur imago, & tertiò loqui de imaginibus factis per artem & ostendere uirtutes sigillorum. Dico igitur q, me existente Venetijs cum essem iuuenis incidebantur marmora per serras ad parietes templi ornandos, contigit autem in uno marmore iam inciso tabulis incisis sibi applicatis apparere depictum caput pulcherrimum regis cum corona & longa barba, neque in aliquo peccare uidebatur pictura, nisi in hoc solo quòd frontem uidebatur in medio habere nimis altera ascendẽte uersus uerticem capitis.

Sciuimus autem omnes qui aderamus, hoc à natura fuisse pictum in lapide, & cum à me quæreretur causa inordinationis frontis, dixi lapidem illum ex uapore fuisse coagulatum, & in medio per calorem fortiorem uaporem inordinate ascendisse ultra modum. Fuit autem pictura eiusdẽ coloris cum lapide. Huiusmodi autem simile est in nubibus in quibus omnes apparent figuræ quando uentis non agitantur, & continuè propter calidum eleuans eas etiam dissipantur, quæ si appræhenderẽtur loco & uirtute lapidibus multas effigiarent figuras: propter hoc apparet ergo figurã picturæ simplicis aliquando esse à natura. Post hoc autem longo tempore cum essem Parisius de numero doctorum & grege, cõtigit aduenire ad studium filium regis Castellæ, cuius coqui cum pisces emerẽt, prænominati nobilis famuli piscem emerunt qui latine peccez uulgariter pleis uocabatur, & erat maximæ quantitatis in illo genere piscis: cum autem exenteraretur piscis, in uentre eius apparuit concha ostrei maximi, quam ad me memoratus nobilis fecit causa dilectionis adaptari. Concha ergo illa in concauo sui quod est planum & politum habebat figuram trium serpentum ore eleuato optimè factorum, ita quòd nec figura defuit oculorum, cum tamen essent ualdè parui, exterius autem in conuexo quod erat asperum habebat figuras multorum. x. uidelicet & amplius serpentum simili per omnia opere factorum, nisi quòd omnes exteriores nodo quodam in collo uidebantur colligati, capitibus tamen & corporibus separatis, neque fuit ulla ista-

rum

rum imaginum quæ nõ esset perforata foramine ab ore serpentis incipiente, & inferius ad caudam serpentis exeunte, & erat foramen ita paruum quòd uidebatur filo factũ fuisse. Hanc autem concham ego multo tempore habui, & multis ostendi, & postea eam misi pro munere in Theutoniam cuidam. Constat igitur per illud experimentum etiã figuras eleuatas sup lapides aliquãdo fieri à natura. Narrauit autem mihi quidam nobilis & potens quòd quodam tempore ab uno rusticorum suorum præsentatum fuit sibi ouum minoris quantitatis quàm gallinæ, in quo corpore exclusorum simili in testa optimè figuratus fuit serpens cristatus & alatus, & habebat figuram pedis sicut pes galli. omnia autem hæc indicant tales formas aliquando à natura formari, & hoc puto ego & scio uerum esse.

De figuris lapidum à natura factis. Cap. 2.

Quæramus igitur qualiter à natura formantur. Reuocemus igitur ad memoriam ea quæ in secundo nostrorum physicorum de monstris loquentes determinauimus. Non igitur ignoramus quòd sunt quædam loca in cœlo in quibus cũ luminaria conuenerint impediunt etiã in propria & efficaci materia figuram humanam generari, & materia tũc concrescit in horribile monstrũ. Aliquãdo etiam econuerso concurrunt luminaria & cæteri planetæ ad locũ in quo tanta uirtus est generationis humanæ

quòd in ſemine ualde difformi contra uim formatiuam illi ſemini inſitam imprimit formam humanam, propter hoc contingit aliquando porcellos in capite præferre figuram hominis, & fœtus uaccarum ſimiliter. Quod quia ex per mixtione ſeminis hominis cum dictorum animalium ſeminibus eſſe non poßit in phyſicis noſtris ſatis eſt oſtenſum. Hæc igitur eſt cauſa & non alia quòd etiam in lapidibus uaporabiliter in materia coagulatis imprimitur figura hominis uel alia de figuris ſpecierum quas producit natura aut pingendo tantum, aut etiam figurando totum eleuando in toto uel in parte maximè cum ſit huius efficiens in onichinis propter materiæ maiorem molliciẽ ut diximus ſupra. Eſt enim Coloniæ in capſa trium Regum magnæ quantitatis onichinus habens latitudinem manus unius hominis & amplius, in quo ſuper materiam lapidis onichini qui eſt ſicut unguis picta duo ſunt capita iuuenum albißima, ita quòd eſt unum ſub alio, ſed elucet præpoſitione naſi & oris, & in fronte capitum eſt figuratus nigerrimus ſerpens qui colligat capita illa. In mandibula autem unius in ea parte ubi eſt angulus curuitatis mandibulæ inter partem quæ deſcendit à capite, & eam quæ ad os inflectitur eſt caput Aethiopis cum longa barba nigerrimum. Et ſubtus in collo iterum eſt lapis habens colorem unguis & uidetur eſſe ueſtimentum decoratum floribus circa capita, probaui autem quod non eſt uitrum ſed lapis, propter quod præſumpſi picturam illam eſſe à natura & non ab arte, ſimiles autem multi inueniuntur. Non latet tamẽ

aliquando

aliquando per artem fieri tales imagines duobus modis, unus quorum est in quo operatur ars & natura, & illa quidem uel qualis ars effingitur figuras & materiæ colores, & postea totũ ponitur in aqua in qua fortis est uis mineralis lapidificatiua & ex illa coagulatur in lapidem, sicut diximus supra. Secundus autem modus est deceptorius quòd effinguntur imagines in materia & diuersificantur colores figuræ per sigilla, & postea opere alchimiæ per aquam uel alium liquorem coagulãtem induratur in similitudinem lapidis, & hoc maximè fit per illud quod alchimici uocant lac uirginis, fit autem quando litargirium fortißimè lauatur in aqua, & sæpius coletur per ipsam quousque sit sicut lachryma & istæ duæ aquæ permisceantur, est enim hæc aqua certißimè coagulans, & uidebitur lapis qui per eam coagulatus est. Multis autem alijs modis fiũt coagulationes materiarum, ita quòd uidebuntur lapides cum non sint, si quis subtiliter & per lunam tentauerit.
Aliquando autem fiunt huiusmodi colores in uitro simplici, & similiter imagines, & hoc uulgus imperitum putat esse lapides, his ergo de causis fiunt imagines pictæ & exclusæ siue eleuatæ. Illæ autem quæ ex arte rasura uidẽtur, non intelligo qualiter fiant nisi ab arte non à natura per aliquem modũ, sed in gemmis durißimis dicuntur fieri per partes Adamantinas acutas & durißimas ab his qui scribunt de gemmis, quod ego nequaquam credo uerum esse, ad tales enim exarationes oportet habere instrumenta decenter aptata, quod non potest esse in partibus Adamantis

nisi mollirentur sanguine hircino, & tunc esset dispendiū & nimis sumptuosum. eo quòd aliquando parum ualentem gemmam exaratam esse uidemus. Quæ igitur experti sumus etiam hic dicimus, distillatur enim & depuratur chalybs sæpius donec fere habet albedinē argenti, & tunc ex eo formantur instrumenta ferri & sculptorum angulis conuenientibus & subtilibus, & tunc exprimitur succus raphani & permiscetur cum succo raphani aqua quæ extrahitur de lumbricis terræ contusis & expreßis per pannum ita quòd tantum sit unius quantum alterius, & postea candens instrumentum extinguitur in aqua illa bis uel ter uel pluries quotiens oportet, & efficitur ita durum q̃ radit gemmas & incidit aliud ferrum sicut plūbū.

Hæc igitur dicta sunt de causa imaginum quæ apparēt in gemmis. Si autem quis quærat quare imagines in alijs lapidibus non inueniuntur nisi in gemmis, dicemus quòd prius nos expertum induximus quòd aliquādo apparent in marmore, sed in alijs generibus lapidum iam non apparent, quia materia eorum est grauis & grossa terrestris & uirtutibus mouentibus inobediens, & ideo cœlum eā mouere & imprimere non potest: lapides autem preciosi & quædam marmora ut supra diximus uaporales habēt materias facilè mouentibus obedientes, & ideo in eis tales generantur imagines. Exemplum huius est in uaporibus seminalibus in quibus de facili apparēt imagines quæ tantum in substantia cerebri uel capitis uel oßis non imprimūtur: omnes enim motus cœlestes potest impedire confusio,

& inhabi

& inhabilitas materiæ sicut diximus sæpius in præcedentibus: & est hoc, sicut si sigillum lapidem tangat uel durã terrã, tunc nequaquã imprimitur: si autem tangat aquã, imprimitur: & si aqua congelatur, tunc figura perseuerat in glacie. Hæc autem non omnino physica sunt, tamen propter doctrinæ bonitatem hic sunt interposita.

De causa quare gemmæ primitus sculpi præcipiebantur, & quod sit iuuamentum in ipsis sigillis. Cap. 3.

NVnc autem determinemus causam quare gemmæ primitus à sapientibus sculpi præceptæ sunt, & quod sit iuuamentũ in ipsis sigillis eorum: huius autem causam cognoscere ex scientia oportet magorum, quam compleuerũt Magot græcus & Germa Babylonicus, & Hermes Aegyptius in primis, postea autem mirabiliter effulsit in ea Ptolomæus sapiens & Geber Hispalensis, Tebith autem plene tradidit artem. Est autem principium in ipsa scientia omnia quæcunque fiunt à natura uel arte moueri à uirtutibus cœlestibus primo, & hoc de natura non est dubium. In arte etiam constat eo quòd aliquid modo & non ante incitat cor hominis ad faciendum, & hoc esse non potest nisi uirtus cœlestis ut dicunt sapientes prænominati. Est enim in homine duplex principium operum, natura

ſcilicet & uoluntas, & natura quidem regitur ſyderibus uoluntas quidem libera eſt, ſed niſi renitatur trahitur à natura & induratur, & cum natura moueatur motibus ſyderum incipit uoluntas tunc ad motus ſyderum & figuras inclinari, probat hoc Plato ex operibus puerorum qui libertate uoluntatis non adhuc renituntur naturæ & ſyderum inclinationi. Illi enim ex ſyderum uirtute præoſtendunt in ſe habilitates ad unam artem uel aliam in qua ſi excercitentur perfecti efficientur, & ſi reluctentur & alias exerceant, nunquam propter naturæ ad illam artem ineptiam perfectionem conſequuntur. Nõ autem dubitamus quin omne quod eſt cauſa aliquo modo cauſæ, eſt etiam aliquo modo cauſa cauſati. Si igitur uis & afflatus ſyderum influit quandam cauſalitatem artis in artifice, pro certo niſi impediatur influet omnibus operibus artis aliquid ſuæ uirtutis. His habitis pro principio ſumimus à dictis philoſophis quod etiam alibi probandum eſt figuras cœlorum primas eſſe figuras, & ante omnium generatorum natura & arte figuras. Quod autem primum eſt genere & ordine generantium abſque dubio cauſalitatem ſuam per modum cuique congruum omnibus influit ſequentibus. Nos enim non intendimus hic de figuris mathematicæ ſumptis, ſed de figuris prout inducunt diuerſitatem generatiuum & generatorum in ordine & ſpeciebus & natura formæ & materiæ ſuæ, habebit igitur figura cœleſtis cauſalitatẽ in omni figura generata à natura, eo quòd ars reſoluitur in principium naturæ, quia principium artis prout diximus

mus

mus natura est secundum quòd exiuit à suo cœlesti principio, cuius principium est intellectus practicus, sicut idem intellectus est principium artis, sicut diximus sæpius in cœlo & mundo & physicis. Ex his autem de necessitate concluditur quòd si obseruate ad cœlestem figuram imprimatur figura in materia per naturam uel artem quòd cœlestis figuræ aliqua uis influitur operi naturæ & artis, & inde est quòd obseruatè ad imagines cœli præcipiuntur fieri opera & exitus & introitus & incisio uestium & uestitura à Ptolomeo sapiente. Hinc est quòd in scientia Geomantiæ figuræ punctorum ad imagines tales reduci præcipiuntur quia aliter non sunt utiles, hac ergo industria consyderata primi præceptores & professores physici gemmas & imagines metallicas ad imagines astrorum obseruatis temporibus qnando uis cœlestis fortißima ad imaginem eãdem esse probatur, utputa cœlestibus multis uirtutibus admixta sculpi præcipiebant, & mira per tales imagines operabantur. Imagines autem cœli ex multis quidem adiuuantur, sunt tamen præcipuè quinque obseruanda, scilicet imago circuli non stellati, quia circulus signorum non stellatus est primus habens motum figuræ & uitæ. Secũdò iuuatur ex imaginibus stellatis quæ etiam obseruare oportet debitè. Tertiò autem est ex situ planetarum in signis confortãtibus signa. Quartò autem quòd quantitate eleuationis & elongationis secundum longitudinem & latitudinem à linea equinoctiali & ascendente. Et quintò ex respectu omnium horum ad latitudinem cli-

matis, hoc enim multum est obseruandum, quia ex hoc & quarto uariatur tota qualitas angulorum quos describũt radij super figuram rei generatæ uel factæ per artem, & secundum quantitatem illam angulorum infunduntur rebus uirtutes cœlestes, hoc enim pauci obseruant & pauciores obseruare sciunt, & dum sine scientia nituntur ad opus artis imaginum propter fallaciam suæ operationis credunt fallere scientiam & contemptibilem reddunt eandem, sic igitur ad cœlestes imagines sculpi gemmæ & hac de causa præcipiuntur. Sed non lateat nos quòd sicut uirtutes naturales perdurant in quodam tempore & nõ ultra ita est etiam de uirtutibus imaginum: nõ enim influitur aliqua uirtus de cœlo nisi in quodam tempore periodi, sicut diximus in fine perigeneos, & postea causa & inutilis remanet imago frigida & mortua, & hæc est causa quare quædam imagines non operantur hoc tempore quod fecerunt tẽpore antiquo. Hinc est q; distinguũtur in Astronomia diuersi anni imaginum cœli & planetarum & quarundam stellarum dicuntur esse anni maiores & medij & minores, in quibus explicant sua causata fortiora uel minus fortia uel media.

Imago dicitur Orientalis, occidentalis, meridionalis uel aquilonaris. Cap. 4.

HOc *autem quod inuenitur in* Euace & Aaron & Dioscoride & *quibusdam alijs q; quædam figuræ sunt*

ſunt Orientales, & quædam meridionales, & quædam aquilonares, & quædam occidentales, omnino abuſiue intelligitur ab hominibus noſtri temporis qui de lapidibus ſe intromittunt. Cauſa enim dicti antiquorum eſt q̃ imago ſculpta eſt ad triplicitatem Orientalem uel occidentalem & ſic de alijs. Diuiduntur autem ſigna in quatuor triplicitates, ſicut diximus in libro de cauſis proprietatum elementorum & planetarum: nec oportet illud hic iterare, & dicitur triplicitas terrea meridionalis non ob aliam potiſsimè cauſam, ut dicit Ptol. niſi quia ſi ab ipſa eleuatur uẽtus meridionalis diu durat, & ſi alius cito deſinit, propter quod triplicitatis terræ maior uis eſt in meridie quàm in alijs plagis mundi. Eadem omnino de cauſa triplicitas ſignorum aqueorum uocatur aquilonaris, & triplicitas ignea Oriẽtalis, & quarta aerea uocatur occidẽtalis. Imaginem autem eſſe aquilonarem uel meridionalẽ &c. hoc idem eſt dictu quòd ad talem imaginem huius triplicitatis impreſſam, & q̃ non, q̃ in tali uel in tali plaga plus uel minus ualeat. ſed tamen ſi tẽpore figurationis imaginis fortiter flat uentus triplicitatis fortis cognoſcitur eſſe cœleſtis effectus, & ideo efficacior imago eſſe præſumitur. Eſt autem ſolertiſsimè ſciendum q̃ cœleſtes effectus ſpeciales & obſeruatas materias quærunt ſuarum imaginum, & ideo antiqui qui non de uno lapide uel metallo, ſed modo de uno modo de alio ſecundum diuerſitatem cœleſtium figurarum præcipiebant fieri materias quæ figurarentur. Quod autem magis iſti lapides ex India ueniunt quàm ex alia

regione & ex Aegypto, causa est quòd uirtus planetarũ in illis partibus est efficacißima, eo ꝙ illæ partes aut sub equinoctiali, aut inter equinoctialem & tropicum, aut in quarto climate, & in illis locis quæ sunt primæ uel secundæ positionis planetæ spargunt radios ab oriente & occidente, & aquilone & meridie & confortãt suos effectus. In medio autem climate quod est quartum propter temperantiam confortatur effectus ex qualitatibus planetarum quas efficiunt in elementis, & ideo fortiores & ueriores sunt illæ imagines. In alijs autem climatibus nũquam sunt planetæ in aquilone sed semper & obliquæ ex meridiæ respiciunt illa, & ideo tantã uirtutem non infundunt his imaginibus quæ fiunt in his climatibus, quantam ille quæ fiunt in illis. Huius autem causa reddita est in libro de natura locorum à nobis. Hoc modo ad sapientiam habendam legitur Rex Pyrrus gestasse in digito achatem in quo miro decore nouem musæ insculptæ fuerãt, & Apollo deus sapientiæ in medio in manu tenẽs cytharam. Quod autem uulgatum est de istis sculpturis quòd sit sculptura filiorũ Israel proficiscentium ex Aegypto neque annuo neque abnuo, scio enim quod legi de Moyse quòd fecerit annulos obliuionis & memoriæ post huiusmodi sculpturam, & dedit uxori suæ à se resistenti. Traditio enim philosophiæ habet mathematicas scientias primum extitisse circa Aegyptum, à mathematicis autem scientijs huiusmodi sculptura habuit exordium.

De

De ſignificationibus imaginum in lapidibus. Cap. 5.

LIcet autem abſque dubio ea ſufficiãt ad præſentem intentionem quæ dicta ſunt, tamen ad ſolatium legẽtium quædam ponemus de ſignificatiõe imaginũ, & poſtea de ligaturis & ſuſpenſionibus earum, & poſtea complebimus de lapidibus tractatum, ut generaliter igitur et in communi ſit dicere, aries uel leo, uel ſagittarius inſculpti propter ignem & orientalem triplicitatem deſignant lapides illos habere contra febres proprietatem & infirmitatem ſicut eſt hydropiſis & paralyſis & huiuſmodi, et quia calidum bene mouet dicuntur geſtantes ſe facere ingenioſos & facundos & exaltare in honoribus huius mũdi, & præcipuè leo. Gemini autem & libra & aquarius propter triplicitatem aeream & occidentalem ſi debitè inſculpantur lapidibus calidum temperatum humorem, & præparare dicuntur ferentes ſe ad amicitiam & iuſtitiam & ciuilitatem bonam & legum diligentem obſeruantiam & concordiam. Cancer autem Scorpio & piſces inſculpti lapidibus propter triplicitatem aqueam & ſeptentrionalem temperant febres calidas & ſiccas ſicut eſt ethica & cauſon & huiuſmodi. Inclinant autem ſecundum artem imaginum ad mendacium ad iniuſtitiam & inconſtantiam & lubricitatem, huiuſmodi ſignum eſt quod dicunt Scorpionem eſſe imaginem Macumeti, qui nunquam niſi mendacium docuit & iniuſtitiam. Si autem ſcribuntur Taurus

& uirgo uel capricornus isti propter triplicitatē terreā & meridionalē frigidi quo ad effectū sunt & sicci & ideo curare dicūtur ferētes se ab sinocha & infirmitatibus calidis. Inclinant etiā ferentes se ad deuotionem & religionē, & ad opera rusticana, sicut ad agriculturā & uinearū & hortorum plantationē. Est autem eadem res in consyderatione imaginum cœli extra zodiacum descriptarum.

Pegasus enim de luce inscriptus lapidi bonus militantibus & pugnantibus in equis & bello campestri, & dicitur ualere contra equorum infirmitates. Est autem figura pegasi imago dimidij equi alati, propter huiusmodi effectus uocatus fuit in arte imaginum Pegasus Bellorophon quia fons bellorum. Andromade autem est imago puellæ ad unum latus conuersæ supra sellam sedentis & manus renitentis, & imago illa inscripta in gemmis conciliantibus ex natura sua amorem quæ supra descriptæ sunt facit stabilem amorem inter uirum & uxorem ita etiā quòd adulteros reconciliare dicitur. Caßiopera est uirgo sedens in cathedra habens manus erectas & cancellatas, & huiusmodi inscriptio in gemmis somnum præstantibus & refocillantibus membra dare dicitur quietem post laborem et debilia corpora roborare. Serpentarij autem à se est uirtus serpente cuius caput tenet dextra manu & caudam sinistra, & hæc imago inscripta lapidi qui uenena fugat ualere contra uenena prædicatur & morsus uenenatorū curare siue portetur siue rasura bibatur. Hercŭlis autem astrum est uir genu flexo clauam in manu habens & leo

nem

nem interficiens, cuius pellem habens in manu alia. Si ergo imago Herculis sit inscripta lapidi ad uictoriam pertinenti & gestans habet in bello campestri uictoriosus fore dicebatur. In cœlo autem iuxta polum arcticum duæ ursæ pingũtur, in quarum medio disponitur draco tortuosus, & si hoc in lapide ad sapientiam & ingenium pertinente scriptum inuenitur, iuuabit astutiam & calliditatem & fortitudinem. Saturni autem inscriptio hæc est, uiri senis falcem decuruam in manu habentis, & non hilaris neque ridens, fusci coloris, paucos pilos in barba habẽtis propter frigiditatem & siccitatem dicitur conferre potestatem crescentem & stabilem, præcipuè si fit in lapide eiusdem uirtutis, & scias quòd hæc citius confert ignobili quàm nobili quia Saturnus non amat nobiles secundum artem astrorũ. Iuppiter autẽ plurimas tam secũdum Arist. quã secundũ alios philosophos habet figuras, de quarũ numero. 6. sunt obseruatæ, de quarũ una sufficit hic dicere. Si enim scribatur homo cum capite arietis rugosos habens calcaneos capillis multum sparsis & pectore subtili. Si ergo sic inueniatur inscriptus gemmæ quæ confert gratiam, hominem faciet gratiosum & impetrantem ab hominibus quod uolet & fortunatum ut dicunt præcipuè in his rebus & honoribus quæ fide & religione quæruntur. Si autem inscribatur in gemma sapientiam donante, homo gracilis corporis, barbam habens pulchram & raram & paruam, & labia subtilia & nitida & nasum subtilem, habens alas in pedibus, & in sinistra manu uirgam in qua superius

infixus sit serpens inuolutus, quæ inscriptio frequētißimè inuenitur in lapidibus qui extracti sunt de tēplis antiquis idolorum, & præcipuè in partibus Germaniæ. Signū autem est Mercurij & conferre dicitur sapientiam præcipuè in Rhetoricis & mercatoribus, & præcipuè in alijs. Idē autem est de signo Martis quæ est figura militis cum lancea, si sculpantur in lapide iracundiam & audaciam conferente dicitur facere animosos & bellatores. De Venere autem breui sermone nihil dici posset, cum de ea duo libri magni in magicis compositi sint, qui non tractant nisi de imaginibus eius. De sole etiam & Luna plurimæ sunt diuersitates de quibus propter compendium transimus. Hydra autem uidelicet draco super se habens urnam uersus caput & cornu aut caudam supra dorsum, lapidi diuitias conferenti inscriptus conferre dicitur diuitias & sapientiam & resistentiam contra nocumenta. Centaurus autem inscriptus hoc est homo habens leporem in sinistra suspensum cum cultello, & in dextra baculum in quo est bestiola infixa suspensa cum lebete dicitur conferre stabilem sanitatem, & propter hoc dicunt fabulæ quòd Centaurus magister fuit Achillis, eo quòd hunc lapidem in manu ferebat. Similiter autem ara inscripta ad modum capsulæ claudentis sacra, dicitur dare amorem uirginitatis & castitatis. Cætus etiam inscriptus inuenitur habens cristatum serpentem in dorso & tubam magnam dicitur conferre felicitatem in terra & in mari, & prudentiam & amabilitatem & ablata restituere. Nauis autem inscripta cum uelo al=

to &

to & extenso fertur dare securitatem in negociatione & quibusdam alijs. Lepus autem inscriptus contra uersutias & uerba insaniæ ualere perhibetur. Orion autem habens in manu falcem uel ensem inscriptus gemmæ eiusdem uirtutis conferre dicitur uictoriam. Aquila autem cum sagitta ante caput suum inscripta conseruare ueteres & nouos honores acquirere perhibetur. Similiter autem aquarij signum liberare à quartana dicitur. Perseus autem in dextra habens ensem, & in sinistra caput Gorgonis, liberare dicitur à fulgure & tempestate, & ab inuidorum incursu. Ceruus autem cum uenatore & canibus inscriptus saluare dicitur phreneticos & manaicos. Venus autem cum magna ueste laurum tenens in manu inscripta conferre dicitur pulchritudinem & ornatum. Similiter autē de multis hic introducere possemus, sed non oportet quia de his alia scientia est, & non possunt hæc ex principijs physicis probari, sed oportet ad hoc scire Astronomiam & magicam & necromanticas scientias de quibus in alijs consyderandum est.

De ligaturis & suspensionibus lapidum. Cap. 6.

Ea uerò quæ ad hanc scientiam magis pertinere uidentur, sunt ligatura lapidum & suspēsiones, quia in illis non nisi naturaliter ex uirtutibus conferunt medicinam & iuuamen. De his igitur aliqua dicenda sunt ex Ari

stotel. sumpta & Costuben Luce & Hermete philosophis & alijs quibusdam. Zeno autem in libro suo naturalium quasi reddens rationem uirtutis ligaturarum & suspensionum & uirtutum ipsorum lapidum dicit quòd est uirtus occulta uniuersalis quæ facit ex igne lapides & similiter ex aqua quando funditur super locum qui uocatur bozon, tunc enim coagulatur subitò nec amplius in suam materiã reuertitur. Subiungit autem Zeno adhuc de lapidibus dicens, quia quod accidit igitur aquæ & terræ, illud etiã accidit animalibus & plantis, quia uirtute occulta materiæ seu temporis aut loci fit eorum dissolutio omnino, aut in lapidem conuersio. Hæc autem uerba Zenonis philosophi qualiter intelligamus, ex habitis in primo potest intelligi. Non enim ex igne fit lapis nisi effectiuè. Vniuersalis autẽ uirtus non est nisi uirtus cœli quæ omnia generata, ad esse deducit, & aliquid uirtutis cœlestis ad effectus aliquos mirabiles donat, quos sicut dicunt Plato & Socrates operantur, cum conuenienter membris alligantur & collo suspenduntur. Cum autem Socrates dicat incãtationem fieri per quatuor scilicet suspensiones uel alligationes rerum, & impetrationes siue adiurationes, caracteres & imagines, & dementare dicit rationales animas quòd cadunt in timores & desperationes uel in lætitias & confidentias, & per hæc, animæ accidentia mutari corpora etiam ad infirmitates cronicas uel sanitates. Nos enim non intẽdimus hic nisi de ligaturis & suspensionibus lapidum & quem effectum habeant secundum philosophos præcipuos. Dicunt autem

tem

tem duo philosophi secundum quòd narrat Cōstuben Luce in libro de physicis ligaturis Aristoteles uidelicet & Dioscorides, quòd si fuerit ex Gagate & KaKabre Onix & collo suspenditur, auget tristitias, & conuertit in pallorem & timorem & melancholiam totum hominem & ad ægritudines ex his accidentibus consequentes. Dicit autem Aristoteles quòd onix ex Corallis est, & si suspendatur collo, epileptici prohibet casum, econtra dicit Dioscorides quòd si fuerit ex Gagate & KaKabre fumigium, accelerat casum epileptici & excecat ipsum. Idem Dioscorides dicit quòd est lapis quidam qui Galadides dicitur, & dum ponitur & disponitur contra incendium ignis extinguitur. Aristote. aliter dicit quòd Smaragdus collo alligatus impedit epilepsiam, & aliquando in toto curat, propter quod præcipitur nobilibus ut filijs suis alligēt huiusmodi lapidem ne epilepsiam incurrant. Adhuc autem Aristoteles in libro de lapidibus dicit, angulus magnetis cuiusdam est cuius uirtus apprehendendi ferrum est ad zoron hoc est septentrionalem & hoc utuntur nautæ, angulus uerò alius magnetis illi oppositus trahit ad afon idest polum meridionalem, & si approximes ferrum uersus angulum zoron cōuertit se ferrū ad zoron, & si ad opositū angulū approximes cōuertit se directè ad afon. In eodē libro adhuc asserit Ari. q̄, Adamas, ferrū & lapides oēs nō constringit, & plūbū cōstringit, eo q̄, est mollißimū inter metalla, adamas enim & sabotus hoc habēt propriū q̄, penetrāt oēs lapides solidos, & ardor corrodit eos, & detegit

eorum ſplendores. Idem Ariſtot. tradit quòd ſi magnetes duo uel plures ſubtus & ſupra coequatis uirtutibus ordinentur & corpus imbaret hoc eſt ferro quod eſt in medio diſponatur pendebit in aere. Item dicit Ariſt. quòd ſpecies magnetis ſunt ualdè diuerſæ, quædam enim trahit aurum & alia diuerſa ab ea trahit argentum, & quædam cuprũ. quædam ſtannum, quædam ferrum, quædam plumbum, & quædam ab uno angulo trahit & ad alterũ fugat quicquid ab oppoſito angulo tractum eſt, & quædam trahit carnes humanas & dicitur ridere homo, cum à tali trahitur magnete & manere apud ipſum donec moritur ſi ualdè magnus eſt lapis, & quædam trahit oſſa, & quædam pilos, & alia aquas & alia piſces. Dicit etiam quòd napta alba trahit ignem per quem templorum cuſtodes decipiũt populum, ut putent lumen de cœlo accendi. Eſt autem napta non lapis ſed genus bituminis inuentum in Chaldæa, ſicut etiam ignis ſulphuris trahit ferrum & adurit ipſum multum, & ſimiliter lapides & modicum operatur in lignis. Idem dicit quòd eſt magnes qui nominatur Olearis qui trahit oleum, & lapis aceti qui trahit acetum, & lapis uini qui trahit uinum, & ſpuma illius trahit ſpumam uini, & fex eius ad ſe trahit fecem quaſi ſit delectamentum lapidũ in illis, aut anima per quam moueat. Adhuc autem Dioſcorides & Ariſtoteles dicunt eſſe Ametiſtum & Sardonicem lapides poſitos uel ſuſpenſos ſuper umbilicum ebrij uel potantis uinum uaporem uini prohibere & ebrietatem ſoluere & à contagione liberare. Ethitem

uerò

uerò alligatum cubito epileptici soluere dicitur epilepsiã & pregnantem iuuare ad partum. Dioscorides dicit positum Saphirum & alligatum super arteriam calorem mitigare, & positum super cor hominis tollere suspitionẽ multam, & à contagione liberare, ab æstu autem inflammatum à sulphure prohibet. Idem autem philosophus perhibet lapidẽ Lipariũ trahere ad se bestias & reptilia omnia. Dicit etiam quòd lapis Opitistrite securitatẽ à bestijs præbet, & si ponatur in alembico hoc est in uase aquæ bullientis, cessant ampullæ ebullitionis & quòd lapis Emdros liquescit, & quod ex eo resoluitur, restauratur eidem.

Idem dicit quòd lapis generatus ex spuma maris, qui etiam spuma maris uocatur ligatus super coxam pregnantibus mulieribus accelerat partum, & alligatus pueri collo, tußim uehementem habentis sedat tußim. Galenus autẽ & Auicenna dicunt expertos esse quòd si rubeus Corallus super dolentem stomachum directè contra locum doloris sit suspensus sedat dolorem. Hæc sunt experimenta physica & à magnis uiris probata, quæ lapides uirtutibus suarum formarum & specierum operantur. Ego autẽ lapidariũ Aristot. exposuissem nisi quòd nõ ad me totus liber sed quædam præpositiones de libro excerptæ deuenerunt.

INCIPIT LIBER TERTIVS DE MINERALIBVS, in quo determinatur de metallis in communi.

Quæ sit libri intentio & dicendorum ordo. Cap. 1.

Tractatus primus qui est de substantialibus metallorum.

TEMPVS AVTEM EST NVNC *consequẽter de metallorum naturis inquirere post lapidum inuestigatam naturam, quia metallorum generatio frequenter in ipsis lapidibus tanquam lapidum substantia, sit quasi locus proprius metallicæ generationis, in hoc libro sicut in præcedentibus: Aristo. tractatum non uidi nisi per excerpta quædam, quæ diligenter quæsiui per diuersas mundi regiones. Dicam igitur rationabiliter, aut ea, quæ à philosophis sunt tradita, aut ea quæ expertus sum. Exul enim aliquando factus fui, longè uadens ad loca metallica, ut experiri possem naturas metallorum. Hac etiam de causa quæsiui in alchimicis transmutationes metallorũ ut ex his innotesceret aliquatenus eorum natura & accidentia eorum propria. Est autem optimum genus huius inquisitionis & certißimum quia tunc per causam uniuscuiusque*

cuiusque rei propriam, res cognoscitur, & de accidentibus eius minime dubitatur, nec est difficile hoc cognoscere sicut nec de lapidibus scientia difficulter inuestigatur, quia causæ eorũ sunt manifestæ, & corpa eorũ nõ sunt diuersa sed homogenea ꝑ totũ, & nõ sicut alia corpora quæ propter sui diuersitatẽ per anothomiã nõ in toto possunt inuestigari & sciri. Post lapidũ autẽ cognitionẽ ponimus tractatũ de metallis, quia sicut diximus lapis semper ferè ĩuenitur locus generationis esse metallorũ. Ego enim ipse aurũ purũ inuentũ uidi in lapide durißimo, & aurum uidi immixtum substantiæ lapidis, & similiter argentum ego ipse inueni immixtum in lapide & purum in alio lapide, quasi esset uena currens per lapidem distincta à substantia lapidis, Similiter autem expertus sum de ferro & ære, & stanno, & plumbo, sed hæc à substantia lapidis non uidi distincta, sed ab expertis in talibus pro certo didici, quòd frequenter distincta, à substãtia lapidis inueniuntur, sicut inueniuntur auri grana inter arenas. De transmutatione autem horum corporum & mutatione unius in aliud non est physici determinare, sed artis quæ uocatur alchimia.
Similiter autem in quibus locis & montibus hæc inueniantur, & quibus indicijs, partim est scientiæ naturalis, & partim est scientiæ magicæ, quæ uocatur de inuentione thesaurorum. Signa ergo quibus hæc loca generationis metallorum dignoscuntur, inferius ponemus, & de alio modo inuẽtionis istorũ corporũ magis cõnitemur, eo quòd scientia illa non demonstrationibus sed quibus=

dam occultis & diuinis nititur experimentis. Sicut autem processimus in libro de naturis lapidum, ita procedemus & hic primò in communi quærentes quæcunque de natura metallorum uidebuntur esse inquirenda, & in hoc complebimus librum tertium mineralium nostrorū. In quarto enim quæremus de metallis in speciali secundum omnes septem species ipsorum, & in hoc complebimus scientiā de mineralibus quæ sunt prima homogenea mixta inter corpora naturalia sicut diximus in fine Metheororum. Tandem autem loquemur de mediorum natura & complebimus in eis totam istius scientiæ de mineralibus intētionem. Non enim dubium est lapidum naturam minus distare ab elementis quàm naturam metallorum, propter quod fit facilioris commixtionis & proxima eorum materia uidentur esse elementa à se inuicem aliquid passa, sed nō sic est in metallis, sed quēadmodum in animalium corporibus præcedere humorum temperantiā oportet in materia, ita ante formas metallorum, contemperantias oportet præexistere sulphuris & argenti uiui & depurationem istorum, & fortè salis & auripigmenti & aluminis & quorundam aliorum. Hac igitur ratione potißimè scientia lapidum, metallorū præcedit scientiam, & talem ordinem naturæ etiam nos sequi congruum esse uidetur.

De

De propria materia metallorum. Cap. 2.

PEr artem autem quæ iam in Metheoris tradita eſt, ſcimus quòd omnium liquabiliũ prima materia eſt aqua, omne enim liquabile quãdiu liquatũ eſt, quærit terminum alienum non quieſcens inter terminos proprios, hanc rationem humidi diximus in ſecundo libro perigeneos. Cum igitur omne liquabile nõ ob aliam cauſam ſit liquabile, niſi quia humidum quod erat ligatum in ipſo ſolutum eſt & redactum ad actum proprium & uirtutẽ, hæc cognitio quæ eſt ſecundum nomen, cum dicitur humidum liquidum, ad quod per demonſtrationem dicitur liquefactum. Non enim poteſt eſſe quin omne fluens & quærens terminum continentis extrinſecus cauſetur à cauſa una uidelicet illa cui eſſentialiter & primò cõuenit termino alieno & non proprio contineri, hoc autem eſt humidum ſicut alibi eſt determinatum. Omnia igitur liquefactibilia ſunt fluentia, abundante humido aqueo incorporato quod eſt in ipſis. Amplius autem quæcunque congelantur à frigido, oſtendimus eſſe aquea in materia ſua prima in ſecũdo Metheororum. Non autem dubium eſt metallica cõgelari frigido aquæ, igitur humor erit omnium horum materia.

Propter quod etiam Ariſtoteles peripateticorum princeps in quinto Methaphiſicæ dicit, omnium liquabilium materiam eſſe unã quæ eſt aqua. Scimus & his quæ in Metheoricis probata ſunt aqueum humidum eſſe de facili eua

poratiuum. Indicant etiam experimenta alchimica quoniam si aqua uel ea quæ simpliciter aqueam habent humiditatem siue naturalem & propriam, siue alienam et infusam in alembico, supposito lēto igne uaporant per modicum ignem & operationem & destillat ex eis aqua & arida ipsa remanent. Metallica autem uidemus omnia suas etiam in magnis ignibus retinere humiditates. Oportet igitur humiditates materiales metallorum non esse simpliciter aquæ, sed aliquid passæ ab elementis alijs. Si autem consyderemus eas humiditates, quæ difficilè separantur ab his quibus sunt naturales, non inuenimus aliquas, nisi unctuosas & uiscosas quia sicut in metheoris determinatum est, harum partes cōnectuntur sicut cathenæ, et una earum de facili euelli non potest, cū ergo etiam magna adustione de metallis humiditates eorum non euellantur, ex eis oportet ipsas esse unctuosas. Signum autem huius est omnem radicalem humiditatem in qua calor naturalis animalium calescit esse unctuosam, quod proculdubiò sapiens non prouideret natura, nisi quia difficulter separabilis est, & difficulter siccabilis. Natura enim desyderat permanere in esse diu & in indiuiduo & perpetuò in specie, & ideo in alimentum caloris uitalis, huiusmodi ordinauit humidum. Cum igitur similiter in calore liquante metalla huiusmodi inseparabile uideatur humidum, erit absq; dubio humidum illud quod est metallorū materia unctuosum. Sed adhuc uidemus unctuosum ī oleo et in omni pingui esse de facili inflammabile et adustiuum

eorum

eorum quibus cognatum est. Et uidemus quòd ignis non recedit ab ipsis donec consumatur, sicut uidemus in oleo lampadis et in humido radicali ethicorum, nihil tamē omnino tale uidemus in humido metallorū, uidebitur igitur alicui non esse fortè humidum unctuosum materia metallorum. Nos autem ad omnia huiusmodi obiecta excusamur per hoc quod diximus in quarto metheororū nostrorum, quoniam uidelicet duplex est unctuositas in multis rebus, quarum una est quasi extrinseca subtilis ualde nihil feculentum uel cremabile habens admixtum, & hæc non est inflammabilis et intrinseca rei retenta in radicib. rei, ne per ignem poßit euelli & epotari, et nos dedimus de hoc exemplum in liquore qui eliquatur ex uino, in quo una est unctuositas supernatans inflammabilis & facilè abstringibilis et quasi accidentalis. Altera commixta toti substantiæ liquoris ipsius non separabilis ex ipsa substantia liquoris nisi per defectionem substantiæ, et hæc non est cremabilis: idem etiam est in omnibus quæ profert natura. Signum autē huius est quod uidemus in arte alchimiæ fieri quæ inter omnes artes maximè naturam imitatur, hæc enim cum uidit nullo modo meliori fieri citrinum elixir quàm per sulphur, in sulphure autem uidit unctuositatem ustiuā uehementer, ita ut oīa metalla adurat et adurēdo denigret, super quæ liquefacta proijcitur, præcipit lauari acutis loturis et decoqui sulphur, ita diu donec ab ipso decocto aqua nō citriā egrediatur, et sublimari loturas has donec tota unctuositas, ab eo crēabilis egrediatur.

eo quod

eo quod tunc tantum ſubtile unctuoſum manet quod ſuſtinet ignem & non crematur ab igne. Oportet igitur ſimile unctuoſum humidum abũdare in metallorum materijs quæ à natura producuntur, & hoc eſſe cauſam ductibilitatis & liquabilitatis eorũ & hoc expreſſe dicunt auct. Auicenna & Hermes & multi alij peritiſsimi in naturis metallorum. Adhuc autem in omnibus metallorum generibus uidemus & liquefacta non reddunt humida, infundendo ea ſuper quæ funduntur, neq; quieſcunt in ſuperficie una, neque omnino dilatantur in ipſa, ſicut uidemus ferè omne humidum aqueum unctuoſum, ſicut aquam, uinum, ceruiſiam, oleum, omnia enim hæc ſuperfuſa ſuper lapidem terram uel lignum quando planam inueniunt ſuperficiem infundendo ſuperficiem humefaciunt eam et dilatantur in ipſa, metalla autem liquefacta nihil horum faciunt, neq; adherẽt tãgentib. neq; diffundũtur in toto, ſed potius et conſtant ſecundũ aliquid, et defluũt ſecundũ aliquid. Oportet igitur qd' humidũ ſubtile unctuoſum nõ ſit ſolũ materia eorum, ſed pfectè mixtũ cum terreſtri ſubtili quod non ſinit ipſum adhærere tãgenti, neque in toto defluere, ſed quaſi per globulos conſtare, eo quod ubique in ipſo terreſtre ſubtile apprehendit & quaſi glutiendo tenet humidum & terminat ipſum, ad hoc quod non ſinit ipſum adhærere alij quàm ſibi, & humidum ubiq; ſit extra ſe ipſum educit ſiccum terreum quod fluit et currit in ſuperficie plana, ſi enim eſſet non ubique protectum ab humido, ſiccum terreum profectò in igne liquãte combureretur

reretur & efficeretur scabrosum sicut omne siccum terrestre quod non coopertum humido inuenit ignis in ferro adurit ipsum & facit scabrosum, idem aũt est ferè in metallis omnibus. Patet igitur primam materiam esse metallorum humidum, unctuosum, sublile, quod est incorporatum terrestri subtili, fortiter commixto, ita quòd plurimum utriusque non tantum cum plurimo utriusque, sed etiam in plurimo utriusque.

Correlarium præcedentium, quare lapis non producitur neque liquatur sicut metalla. Cap. 3.

Ex quo ulterius facilè quæstio determinatur quæ quæri consueuit quare lapis non liquatur, sed æs et metallum. Adhuc autem lapis comminuitur & calcinatur quod non fit metallo omnino sed per solum ignem. Huius enim facilè patet solutio, lapis enim terræ est magis, neque habet humidum ubique protegens terreum, neque habet humidum sic unctuosum sicut metalla, et ideo cum in igne optico ponitur euanescit humidum aqueum, & lapis redigitur in calcem, & cum siccum in lapide uicerit humidum, omnino est lapis comminuibilis cum econuerso in metallis humidum uincat siccum & metallum liquabitur. Eadem autẽ causa est quare lapis non est producibilis malleis, sed metalla malleis producuntur, pro-

fectò enim metalla habent unctuosam humiditatem abundantem fortissimè sicut ensis ligaturis secum tenet partes terreas, cũque in ictu mallei de situ suo expellitur pars aquea, cuius semper est cedere tangenti ut diximus in perigeneos et in metheoris uiolenter et inseparabiliter secum trahit terrea, & sic continuè producitur et non diuiditur propter uiscositatem & optimam & fortissimam permixtionẽ terrenorum cum unctuosis aqueis. In lapide autem præualet siccum quod tangenti resistit & non cedit in seipsum et cum effectus sicci sit scindi ad ictum mallei in se cedere non ualens dissilit & comminuitur. Terrestre autem natans & absorbtum in humido in materia metallorum est subtile ualde non corruptum neque expressum in toto ab humido sicut facit frigus extremum, sed potius quasi digestum pepansi et non coctum optesi, neque assatum optesi ut tradidit Auer. Est enim humiditas sibi frigida propria & non aliena, & ideo in ipsa decoctum & digestum & sibi connaturale factum, ita quòd siccum currit & fluit cum humido, & humidum retinetur cum sicco terreo, sic enim in tali ceruice secundum Emp. capita colliguntur Germanorum. Si autem esset optesi digestum ut nõnulli imperiti tradunt alchimistarum, esset proculdubiò intra & extra humidum & non totum à toto traheretur humido, contrarium autem esset si optesi esset digestum, ut quidam alij præter rationem dixerunt, tunc enim extra non esset appræhensum ab humido, sed derelictum & intrinsecum sui paucam haberet humiditatem. Huius autem signum est,

quoniam

quoniam ea quæ non plenè digesta sunt, sed molinsim quandam passa, aut scabrosa inueniuntur ut ferrum & æs aut incompleta ut plumbum, aut balbutientem habentia sunt cõmistionẽ ut stannũ. Hæc aũt in sequẽtibus erũt manifesta.

De sententijs antiquorum et de materia metallorum. Cap. 4.

HOc autem quod Auicẽna tradidit tam in physicis, quàm in alchimia sua, ea epistola quam scribit ad Hazem philosophum, his quæ hic dicuntur non est contrarium. Dicit enim in utroque istorum librorum, argentum uiuum & sulphur esse omnium materiam metallorum. Humidũ enim de quo loquuti sumus, sicut diximus terreo admixtum, est materia argenti uiui proxima & substãtia unctuositatis quam descripsimus, est propria et essentialis materia sulphuris. Hermes autem & quidam aliorum dicere uidentur metalla ex omnib. elementis constitui, quod proculdubiò negandum non est, sed tamen rerum materia non determinatur ex his quæ aliquo modo sunt in eis, sed potius ex his quæ in ipsis abundant. Sed præ omnibus mirabilis & desyderabilis est sententia quam quidam in alchimicis Democrito attribuunt quòd uidelicet calx & lixiuium sunt materia metallorum, si enim calx esset materia cum ipsa sit combusta aqua permixta sibi arefieret, sicut in cemento & rediret ad duriciem lapidis metallum & comminuibile & non liquabile efficeretur. Amplius autem igne supposito proculdubiò metallum induraretur & non liquescere sicut uidemus de cemento.

Sicut aũt lixiuiũ uocat aquam acutã ſicut alchimici expo-
nunt remouentẽ à calce ſalſedinẽ et acredinẽ quæ eſt ex cõ
buſtione ſicut docent alchimici in loturis ſuis, et hæc aqua
ſit materia metallorũ, adhuc inconueniẽter dictũ eſt, quia
calx eſt ſubſtantia terreſtris, ſed per ea quæ in metheori-
cis tradita sũt, ſcimus quod omne terreſtre cõbuſtũ cõtra
ctos & conſtrictos habet poros, talis autem calx exiſtens
impedit ingreſſum aquæ ad interiora calcis, non ergo un-
quam bene & fortiter conglutinatur, propter quod &
cementum de facili per ignem euaneſcẽte humido farina-
tur & cadit de muro. Non ergo conueniens eſt dictum
Democriti de materia metallorum, deceptus autem fuit
ſigno non ſufficienti, uidit enim quod elixir ad lunam me-
lius hoc eſt ad argentum habuit radicem in qua recipitur
calz & ceruſa, et propter hoc credidit aliquid ſimile eſſe
in phyſica materia et naturali corporum metallorũ, hoc
autem non eſt neceſſarium, multis enim indiget ars quib.
non indiget natura, ars autem non indiget calce & ceru-
ſa, niſi ad indurandum et colorandum, hoc autem in pro-
pria materia operatur natura ſola digeſtione. Nos enim
oſtendimus in metheoris omnem digeſtionem decoctionẽ
facere conflare & inſpiſſare digeſta et decocta, etiam præ
ter hoc quod aliquid extrinſecus apponatur his quæ deco
quuntur. Gilgil autem quidam ex Arabia Eſpalenſi quæ
nunc Hiſpanis reddita eſt, in ſecretis ſuis probare uidetur
cinerem infuſum eſſe materiam matallorum, perſuadens
hoc ratione debili quoniam nos uidemus quòd per aſſa-
tionem

tionem fortem calidi & ſicci, cinis liquatur in uitrum, qui congelatur frigido, et liquatur calido ſicco ſicut metallum. Videbitur ergo quòd eorum materia eſt una, quorũ enim unus eſt modus congelationis, & unus modus liquefactionis, eorum materia uidetur eſſe una ſecũdum naturam, ſicut traditur in ſcientia metheororum ut dicit. Amplius autem terreſtre non uidemus ſubtiliari & diuidi & per miſceri cum humido, niſi per maximam uim ignis ſubtiliantis & diuidentis ipſum & eleuantis ipſum in humidum ut illi permiſceatur, ſic autem ſe habet terreſtre quod eſt incineratum in metallorum humidis, quare uidetur iſti ꝙ cinis terreſtris ſit propria materia metallorum, propter hoc inquit merguntur ſub aqua omnia metalla, quod non facerent, ut ait, ſi in ipſis abundaret humidum unctuoſum ut dictum eſt. Adhuc quæcunque habent unctuoſam humiditatem, ut inquit Gilgil, ſunt cremabilia ſicut ligna, nullum autem omnino metallorum cremabile et inflammabile eſt, & ideo unctuoſum non uidetur habere humiditatem pro materia. Habent igitur cinereum terreſtre infuſum humido aqueo, ut aſſerit. Hæc autem inconuenienter & ſtultè dicta ſunt, quoniam ipſe Gilgil mecanichus & nõ philoſophus fuit, ſed de mecãicha alchimia præſumẽs præſumpſit mentiri de phyſicis. Quod autem falſum dicat, patet per ea quæ in metheoris de cinere dicta ſunt, ibi enim dictũ eſt ꝙ per aquam infuſam nõ includitur, eo ꝗ habent poros patulos ubiq; emittẽtes aquæ humidæ conceptum, ſi igitur cinis eſſet materia metallorum nunquam per ali-

quod humidum conglutinaretur in ipsis. Adhuc autem p̃ operationes ignis in cineribus uidemus humidum quod destillat per cineres effici citrinũ uel rubeum: si igitur cinis esset ꝓpria materia metallorũ ea coloraret in citrinũ uel colorẽ rubeũ, quod nos oculata fide ꝓbamus esse falsum. Sed tunc negamus materiam quæ intrat in esse uitri esse cinerem, sed potius humidum illud purißimum quod erat radicale et intrinsecum ei quod incineratum est, quod propter unius ignis incinerantis extrahi non poterat sed fluit per ignem fortißimum in camino confricatum, & hoc est humidum passum à sicco uehementißimè sicut diximus in scientia libri de lapidibus, hæc igitur materia liquabiliũ & materia prima & remota una communis huiusmodi uidelicet humidum. Et si aliquis dicat quòd cõmisceri nõ potest nisi diuidatur, dicendum quòd his dimißis non est incineratio, sed cõmixtio quæ est cõmiscibilium alteratorũ unio, ita quòd minimũ terrei est cum minimo aquei & econuerso, & plurimum unius cũ plurimo alterius, ita tamen quòd neutrum à suis generis particulis separatur, nunquã enim inuenitur pars terrea, separata ab alia terrea, uel aqua separata ab alia aqua sed ita est plurimum unius cum minimo et plurimo alterius, quòd nequaquam, ut iam dixi, alterutra separantur à suis homogeneis, & hoc Gilgil ignorauit. Quòd autem dicit mergi metallum non est sufficiens, causa autem huius non est ultra modum in eis abundare, siccum terreum cinereum, sed potius quia habent terreum incorporatum humido clausis poris aëream

retinen

retinentibus per humidum, et ideo omnia ſubmerguntur in aqua, nec eſt conueniens de humiditate unctuoſa cremabilium. Quoniam nos in phyſicis oſtendimus unctionem oleagineam eſſe ſeparatam à materia tali, & remanſiſſe ſubtilem humiditatem, cremabilem. Hæc igitur ſub compendio dicta ſint de materia metallorum.

De cauſa efficiente & generatione metallorum in communi. Cap. 5.

AD hunc autem modum loquemur de efficiente, in ſuperficie enim conſyderando uidetur ad omnia metalla ad ſpeciem et complemẽtum deducere frigiditas, per eam enim conſtanter congelantur, coagulo autem & conſtantia ipſorum uidetur dare eſſe eiſdem cum liquefactio ſit ipſorum diſſolutio & corruptio, cuius ſignum eſt quòd in liquefactione in pluribus eorum aut omnibus aliquid à ſubſtantia ipſorum ſeparetur. Nihil autem omnino deperditur de ipſis per congelationem propter quod plurimi dixerunt ſolam frigiditatem congelatam, cauſam eſſe generatiuam in metallis. Amplius in his quæ uitæ accipiunt ſpeciem & formam, non eſt ibi aliquid terminans materiam ad formam & conuertens niſi calidum, uidebitur ergo ſic eſſe etiam in metallis: hæc autẽ maxima uidetur ex hoc ꝙ metalla ſpecies ſuas retinẽt ſiue ſint liquida,

siue sint coagulata, si autem frigiditas daret speciem nō ha berent speciem nisi quando essent coagulata uel congelata, uidetur ergo frigiditas non esse causa generationis metal= lorum. Adhuc autem congelatio et coagulatio sunt species materiales quæ multis non æquiuocè accidunt, quæ tñ & diuersarum sunt formarum in speciæ & diuersæ naturæ, nulla autem forma substantialis hoc modo conuenit diuer= sis. Cum autem materia omnium metallorū sit humidum, quod in se habet terreum subtile digestum, quod cum adu= ritur odorem fragrat sulphuris non omnino fœtidi. Sul= phur autem non generatur nisi per calidum, oportet quòd calidum digerens & conuertens terreum & aqueum, & permiscens ea sit causa transmutans materiam, calidū igi= tur erit causa generationis metallorum. Amplius autem habitum est in metheoris, quòd illud quod inspissat fluidū et constare facit, est calidum digerens, constat autem quòd cum causa prima horum quæ uocamus metalla sit aqua ter reum habens admixtum aliquid, facit eam constare & in= spissare ad mixtionem metalli, hoc autem ut patet calidum est ex dictis. Oportet igitur calidum esse causam generati= onis metallorum. Adhuc autem nos sæpe in antehabitis li= bris ostendimus quòd causa commixtionis est calidum, se= cundum proprios enim motus elementum fugat extra ali= ud elementum, licet enim aqua descendat per se, tamen a= ascendit à terra, & terra descendit ab aqua. Cum igitur frigiditas non moueat terram in aquam ut comprehenda= tur & cōtineatur in ea scilicet caliditas oportet quod ca= lidum

lidum sit causa generationis metallorum. Sed ulterius con syderando uidebitur non solũ calidum esse causa generationis horum, quoniam sicut in libro de generatione lapidũ dictum est, absq; dubio si solum calidũ esset causa, continuè ageret absque humidi naturalis desiccatione et terrei incineratione, nos autem uidemus ꝙ stat ad speciẽ & formã metalli, oportet igitur quod ipsum calidum sit sicut instrumentum directũ ad finẽ qui est metalli forma, & ne rectũ in operatione deuiet. Adhuc aũt inuenimus inuẽtas esse artes plurimas ut quælibet earũ ad finem ducat operationem per instrumentũ factum, sic student coqui in elixãdo, & assando, & oẽs alij qui per aliam digestionem nituntur conuertere materias. Similiter igitur oportet ꝙ sit in natura quæ in operib. suis omni arte certior est & directior sicut est in omnib. alijs, ita proculdubiò uirtus formatiua est in materia & stellis et cœlo influxa, quæ ad speciem dirigit calidum digerens materiã metalli, sicut enim & in alijs dictum est calidũ hoc habet rectitudinem & uirtutem formalem ex intellectu mouente & efficaciã ex uirtute luminis & calidi quod causatur ex lumine stellarum & orbis te uirtutem segregandi homogenea ab etherogeneis ꝑ uirtutem ignis, oportet enim quòd ibi inconuenientia consumantur calido ignis digerentis, cum digestio sit cõplexio à naturali et proprio calore ex contraiacentibus paßionibus. Remotis autem his à materia oportet adhuc quòd materia terminetur & compleatur ad speciem, & hoc facit calidũ terminãs quod nullo modo potest habere uirtu=

tem terminandi nisi p̃ uirtutē eius qui est terminus: est aũt forma terminus: oportet igitur quòd uirtus formalis dirigat & informet ipsum calidum terminans: forma aũt hæc non est forma quæ inducitur in materiam. Oportet igitur quòd sit forma primi efficientis quòd dat formas ĩ tota specie naturali. Hic autem est motor orbis formas naturales explicans per motum cœli et qualitates elementorum, sicut artifex explicat formas artis securi et malleo, propter quod dicit Aristote. quòd in opere naturæ est sicut in arte, ubi domus est ex domo & sanitas ex sanitate ea quæ in calidis & frigidis ex ea quæ est ĩn anima medici. Hæc igitur est causa generatiua metallorum propria.

De forma essentiali metallorum. Cap. 6.

FOrma autem essentialis in omnibus dat esse et uidetur in metallicis aliud esse à coagulatione, propter hoc quod hic ut diximus, etiam liquefacta numerum et speciem retinent. Aurum enim liquidum & est similiter argentum & alia metalla et hanc formam præcipuè in metallis numeri proportionem, quidam autem quòd ui terræ consequitur esse dicunt. In quibusdam enim alchimicis libris qui Platoni inscribũtur, numerus uel proportio numeri uocatur forma metallica quam proportionem in uirtutibus posuit constituentium elementorum, eò quod ipse omnia hæc generat proportione uirtutis terræ cum cœlesti. Est aũt uirtus terrea frigida, sicca. Virtus autē cœlestis

secundum

ſecundum narrationem 7. planetarum ut dixit. Si ergo plus fuerit uirtutis terreæ quo ad tres uirtutes ipſius quã planetarum in immiſsione luminis et nobilitatis obtinebit fuſcum & ponderoſum et frigidum ſicut plumbum eſt. Si autem plus fuerit uirtutis cœleſtis minus autem de potentijs terræ erit fulgens ualde incorruptioni appropinquãs ſolidum, & quia ſolidum, ideo neceſſariò graue, & quo ad hoc et ecõuerſo dicitur proportio conſtituẽs auri ſpeciem. Ad hunc autẽ modum etiam alia dicit formari propter quod etiam 7. genera metallorum 7. planetarum nominibus uocarunt dicentes: Saturnum plumbum. Iouem autem ſtannum, Martem aũt ferrum, & Solem aurum, Venerem æs, Mercurium uerò argentum uiuum, & Lunam argentum, aſſerentes quod hoc propter diuerſos numeros ſuæ compoſitionis cõplexionem acquirunt 7. planetarum. Hermes autem huiuſmodi auctor uidetur eſſe ſententiæ, licet Plato poſtea fuerit hunc in opinione imitatus. Hoc autem ab his, alchimici uidentur accepiſſe, aſſerentes lapides precioſos ſtellarum & imaginum habere uirtutem, ſeptem autem genera metallorum formas habere ſecundum ſeptem planetas inferiorum orbium, & ſic uirtutes cœlorum, primò in terra reſultare, & quaſi ſtellas ſecundas facere. In teſtimonium autem huius aſſertionis inducunt quod, et uerum eſt quòd orbis mouet terram, & hanc eſſe cauſam diuerſitatis figurarum in generatis in terra, & multitudinis quæ generatur in eadem potius quàm in alio elemento.

Hanc

Hanc opinionem pater Hermes trimegistus approbare uidetur, qui dicit terram esse matrem metallorum, & cœlũ patrem & inpregnari terram ab hoc in montibus campestribus et planis et in aquis et cæteris omnibus locis. Nos aũt hanc opinionem sic intelligimus quòd proportio principiorum uirtutum uidelicet agentium & patientium sit dispositio ad formã substantialẽ, sicut & in omnib. alijs, et quòd forma est quam dant prima formalia et agentia principia quæ prima sunt agentia tãquam uirtus formatiua in materia, sicut nos diximus in scientia lapidum. Quod autem genera metallorum sint magis attributa planetis quã alijs stellis, ideo dictũ est, quia cum lapides sint stabilis esse & formæ coagulationis attribuuntur stellis fixis et imaginibus stellarum fixarum quæ perpetuò suos retinent situs & figuras, situm autem uoco non illum qui est positio stellæ in loco orbis quia illũ mutat omnis stella, sed potius quoniam habet in imagine ad aliam stellam, sicut uerbi gratia quod in una linea secundum æqualem in omni tempore distantiam inueniuntur duæ stellæ lucidæ, quæ sunt in cornu arietis, cum ea quæ uocatur genu persei & sic de alijs stellis, quia aliter imagines cœli corrumperentur, sic inueniuntur in una dispositione & figura lapides quandiu sunt, sed metalla quasi erraticum habent motum, modò liquida & modò coagulata, et cum liquidum sit materia eorum et liquidum sit errantis motus, uidebitur in genere conuenire in planetis, & uirtutes planetarum influere elementorum uirtutib. dare speciem, & heæ uirtutes sic causare,

&

& influxæ formant ad speciem & conueniunt cum formis metallorum, sicut formatiua quæ est in semine animalium conuenit in substantia cum forma quæ inducitur per generationem, & sicut forma artis conuenit cum artificiato, et hoc modo uerum est quod dicunt Platonici, hoc enim modo prima causa fecit sementem formarum & specierum omnium & tradidit eam stellis fixis & planetis exequendam, ut dicitur in Thimeo. Et hæc etiam est causa quare iuxta planetarum numerum & proprietates, species metallorum accipiuntur. Scimus enim ex traditis in prima philosophia ab Arist. quòd omnis generatio est ex conuenientibus, licet non omnino conueniens sit secundum ydeam & formam & rationem, & hoc modo etiam omnis generatio equiuoca ad uniuocam habet reduci. Quod autem Auicē. dicere uidetur quòd aliquando uis terrea dat huiusmodi formas, & quidam attribuunt hoc dictum falsò Aristo. nō intelligitur quòd uis terrea est quæ sit secundum solius terræ potentias, operans est enim ex alijs, scimus enim quòd id quod dat formam cōuenit cum ipsa, in tantum quod Aristot. dicit animam esse in semine sicut artificem in artificiato, sed uis terrea uocatur à philosopho uis terræ, in loco generationis metallorum. Hæc autem habet in se uirtutes cœlestes per modum quem diximus, licet enim fortè concedendum uideretur quòd uis terræ quæ est frigido & sicco operās, alio modo inspissaret humidū, ingrossando ipsum ad naturam & conformitatē terræ, tamen nullo modo potest siccum & frigidum dici causa fortis & tenacis permi=

xtionis qualē nouimus esse in metallorū materijs. Adhæc autem uis terrea hoc modo dicta non conuenit nisi cum specie & forma terræ, non igitur daret illam formam quæ est elementi, eo quòd iam constitit & supponitur omnem generationem esse ex cōuenienti etiam eam quæ est equiuoca, sicut est omnis generatio lapidum & metallorum in quibus neque lapis ex lapide, neque metallum ex metallo unquam generatur, & si hoc dicatur quòd unus solus lapis concipit alium, tamen non intelligitur quòd de parte sui seminis generetur, sed potius de alia materia quæcunq; sit illa, nisi fortè sit medium inter lapidem & plantam, sicut multa media inter plantam & animal inueniuntur, sicut Spongia & Stincus & huiusmodi.

De opinione Calistenis dicentis esse formam tantum unam. Cap. 7.

Experimenta autem alchimicorum graues duas nobis hic ingerunt dubitationes. Videntur enim illi dicere quòd sola auri species est forma metallorū, & omne metallum aliud esse incompletum. Adhuc & in uia esse ad auri speciem sicut res incompleta quæ est in uia ad perfectionē, propter quod dicunt ægra esse metalla quæ in materiam non habent formam auri, & studuerūt ad medicinam quam elixir uocant, per quam ægritudines metallorum in commixtione & commixtis materiæ metallorum remouent.

remouent, & sic dicunt se educere illam formam auri & speciem, & ad hoc inueniunt multos modos & diuersos quibus illud elixir componitur & temperatur ut penetret & adurat, & in igne maneat & coloret & afferat consolidationem & pondus. Oportet igitur hic nos querere de hsi. Si enim est uerum quod hic dicunt, absque dubio non erit nisi una species metallorum, et alia sunt molinsim passa ab illo, & sicut abortiui fœtus naturæ qui speciei figuram propriè nondum acceperunt. Secundum hoc etiã si & hoc uerum & probatum inuenitur, non oportet nos laborare ad hoc, utrum species in alchimicis permutentur uel remaneant, eò quòd secundum hoc nullas prorsus habent species nisi solius auri quod alchimia non permutat. Cœlestes enim præcipuus in hac sententia dicit alchimiam esse scientiam quæ inferioribus metallis nobilitatem attribuit superiorum. Propter hanc quæstionem debitè discutiendam plurimos inspexi libros alchimicos & inueni libros illos absque sigillo & probatione tantũ expertis inniti et cœlare intentionẽ eorũ per uerba methaphorica quæ nunquã fuit cõsuetudo philosophiæ. Solus autẽ Auicenna uidetur tãgere rationes & Rasis ualde paucas ad solutionẽ dictæ quæstionis nos in aliquo illuminãtes. Ad hoc autẽ q, sola auri spẽs sit metallorũ forma sic ratiocinatur, quoniã eorũ quæ eadẽ habẽt elemẽta proxima et unũ cõmixtionis modũ uidetur esse una forma tantũ, eo q, sicut dicit Plato q, secundũ meritũ materiæ, formæ dantur, et sicut prius diximus generationem ex conuenienti, nec potest ex eis-

dem & uno modo commixtum pluribus secundum speciẽ differentibus esse conueniens. Est autem omnium metallorum commixtio ex subtili terreo sulphureo & ex radicali aqueo, cuius oleum separatum est ab eo, & superflua humiditas aquea sicut cõstat ex prædictis. Videtur ergo una tantum esse species isti respondens per conuenientiã. Amplius expertum est quòd per elixir æs redit ad argentum & plumbum ad aurum, & similiter ferrum ad argẽtum. Videtur ergo quòd sint in materia idem & per consequẽs habere formam unam quæ est sicut complens materialia præcedentia. Amplius eorum non uidetur esse differentia nisi in accidentibus scilicet calore sapore & pondere, & raritate & densitate, quæ omnia non accidunt nisi materiæ. Ex his igitur & huiusmodi opinionem acceperunt dicentes metallorum speciem esse unicam & eandem & materiales infirmitates esse plures. His autem contrarium esse uidetur quia materia nulla ratione est in aliqua rerum naturalium permanente in natura nisi sit cõpleta per substantialem formam. Videmus autem argentum permanere & stannum, et similiter alia metalla, uidebũtur igitur esse completa per substantiales formas. Amplius quorum proprietates et passiones sunt diuersæ, eorum substantiã diuersam esse necesse est, passiones autem metallorum in colore & odore & sonorositate sunt omnino diuersæ. Non enim potest dici hæc accidentia esse communiter accidentia cũ omnibus unius naturæ metallis semper & ubique conueniant oportet igitur substantias eorum esse diuersas &

species

ſpecies. Amplius autem ſi commixtio ex eiſdem faceret ſpeciem debere eſſe eandem, omnia quæ generantur eſſent unius & eiuſdem ſpeciei, quoniam omnia generantur ex elementis. Patet igitur non procedere illam rationem quam induxerunt de componentibus elementa, diuerſæ enim proportioni mixtorum diuerſæ attribuuntur formæ generatorum & diuerſæ proportio mixtorum & mixtionis eſſe in metallis ſicut nos inferius cum in ſpeciali loquemur de ipſis oſtendemus. De experimento autem quod inducunt non ſufficiens eſt adhibita probatio, quoniam non eſt certum utrum indicat colorem argenti & auri pondus & odorem, propter illud quod additur & penetrat in æs uel plumbum uel indurat ſubſtantiam & probaſſe debuiſſet Caliſtenes quòd ſubſtãtiam auri induceret, quod ſi forte concederetur quòd ſubſtantia auri inducat, adhuc nõ eſt ſufficiẽs probatio ad hoc, quòd non ſit niſi una ſpecies metallorum, quoniam calcinando & ſublimando & diſtillando & cæteris operationibus, quibus elixir per materiam metallorum faciũt penetrare, corrumpere poteſt ſpecies metallorum quæ primitus infuerũt materiæ metallorum & tunc relicta materia communi non propria metallorũ, iuuamine artis poteſt deduci ad aliam ſpeciem ſicut iuuantur ſemina aratione & ſeminatione, & ſicut iuuatur natura per medicinarũ induſtriam. Patet igitur ex hoc nullatenus cogi nos ad hoc ut putemus unam tantum ſpeciem eſſe omnium metallorum, quorum inuenimus & loca generatiua & principia & paſsiones eſſe ualde differentes,

quod autem de per accidens inductum est non satis conuenit, quia sicut iam diximus ista non sunt accidentia communiter, sed per se & indicantia differentias substantiales à quibus causantur in materia metallorum.

De opinione Hermetis & aliorum philosophorum qui hæc metalla plures habere formas determinant. Cap. 8.

HErmes *autem &* Gilgil *&* Empedocles *& ferè omnes illius cœtus alchimistarum huic oppositã multum defendere uidentur opinionẽ.* Dicunt enim *in quolibet metallo plures esse species & naturas metallorum, & aliam quidem esse occultam, & aliam manifestam, & aliam intus, & aliam extra, & aliam in fundo, & aliam in superficie esse posuerunt, sicut hi qui latentiam dixerũt formarum et omnia dixerunt esse in omnibus sicut placuit* Anaxa. P*lumbum autem dicunt intus esse aurum & extra plumbum, aurum autem econuerso, extra in superficie aurum & in profundo & intus esse plumbum.* Eodem *autẽ modo se ad inuicem habere æs & argentum, & ferè quodlibet ad quodlibet metallum & uidetur hoc esse mirabiliter dictum, homogeneum enim intus & extra & in occulto & in aperto & in profundo & in superficie eiusdem est speciei & formæ, cõstat autem species metallorum esse in homogeneorũ generatione contentas, & sic omnino absurdum esse uidetur quod dicunt.* Adhuc *autẽ illi dicunt se*

non

non uocare intus & extra & cæteras appellationes secundum situm partium in toto, sed secundum proprietates & naturas dominantis uel nō dominantis, dominans enim in se clausum occultat illud super quod dominatur. Secundū hoc autem directè isti dicunt sententiā Anaxagoræ, omnia uidelicet metalla esse in omnibus & denominationem fieri à plus dominante. Si autem hoc esset uerum quod dicunt cum sciamus aurum ab igne non aduri sed plumbum præcipuè si sulphure aspergatur, deberet exuri plumbum igne apposito & remanere aurum quod occultum est in ipso, et hoc fieri nos non uidemus. Similiter autem argentū à plūbo defenditur ne uratur, tunc plumbo consumpto deberet remanere argentum quod infuerat plumbo ut dicunt, nisi forte infinitum dicunt esse quodlibet metallum in aliud sicut dixit Anaxa. & ideo nullū eorum in toto, ab igne posse consumi, sed hoc nos improbauimus in principio nostrorū physicorum. Præterea si hoc in eis uerum esse concedatur nunquam per ignem tantum aduri poßet de aperto quod liberari & manifestari posset occultū & tunc in uanū esset totū studiū alchimiæ. Nō ergo cōuenit hoc dictū cū physicis rationibus quas in omnib. libris determinauimus. Forte autem hoc dicunt propter uicinitatē horū metallorum quā in materijs habent. Cū enim plumbum, superfluū humidum habeat aqueum & aliquid habeat pinguedinis adustibilis & terreū habeat nō bene cōmixtum cū aqueo, sed neque bene depuratum cōuenit aliquando per sapientum industriam per calidum ignis extrahi ab ipso per euapora

tiones ſuperfluum humidum aqueum & aduri in ipſo totum pingue oleagineum & depurari per ſublimationem illud quod eſt in ipſum terreum ſulphuratum & commiſceri uaporabiliter in aliquo præfocando continente uaporem terreum cum aquea radicali optima & formatiſsima commixtione, & ex ui caloris conuertit humidum ad calorem citrinum, & tunc habere ſplendorem auri & coloris, hæc enim uia artis ſimillima eſt uiæ naturæ ut inferius dicemus. Sed licet hoc ſit uerum, tamen nõ propter hoc dicetur aurũ eſſe in profundo, quia dato quòd hoc ſit aurum quod ſic effulget ex plũbo, tamẽ iam ſcimus quòd iſtæ trãſmutationes corrumpunt in toto plumbũ. Cum igitur plũbi ſpecies nunquam ſimul infuit auri ſpecies in materia eadem, hoc autem multo magis uidebitur uerum quãdo non eſt probatum, hoc quod ſit de plumbo dicitur eſſe aurum hoc eſt fortè aliquid auri ſimul eſt non aurum, eo quòd ſola ars non dare poteſt formam ſubſtantialem. Præterea alchimicum uix aut nunquam inuenimus ſicut dictum eſt in toto operantẽ, ſed potius citrino elixir colorat in auri ſpeciem & albo elixir colorat in argenti ſimilitudinem ſtudens ut color in igne remaneat, & penetret per totum metallũ, ſicut ſpiritualis ſubſtantia immiſſa materiæ medicinali, & hoc modo operationis poteſt induci flauus color ſubſtantia metalli remanente, & tunc iterum non habetur ꝙ plures ſpecies metallorũ inſint ſibi inuicem. Hæc igitur et ſimilia ſunt de quibus eliditur dictum eorum qui quamlibet metalli ſpeciem dicunt eſſe in altera.

Vtrum

Vtrum species metallorum possint ad- , inuicem transmutari sicut dicunt alchimici. Cap. 9.

EX omnibus autem his inductis possumus consyderare, utrum uerum sit quod quidam Aristot. dicūt dixisse, cum secundum rei ueritatem dictum sit Auicennæ, quòd uidelicet sciant artifices alchimiæ species permutari nō posse, sed similia his facere possunt ut tingere rubeum citrino ut aurum uideatur, et album tingere donec sit multum simile argento uel auro, uel cui uoluerint corpori. Cæterum autem quòd dextra specifica aliquo tollatur ingenio, non credo poßibile, sed expoliatio accidētum non est impoßibilis, uel saltem diminutio eorum. Hæc enim est sententia Auicennæ, quā dicit esse Hasten philosophi præcipui in naturis & in mathematicis, tamen Auicen. in alchimia sua dicit, quòd contradictonem eorum qui in alchimicis de permutatione metallorum cōtradixerunt, inuenit, propter quod & ipse subiungit quòd non permutantur species nisi fortè in primam materiam, & in materiam metallorum reducantur, et sic iuuamine artis deducantur in speciem metalli quod uoluerint. Sed tunc oportet nos dicere, quòd alchimicorum periti operātur sicut periti medicorum, medici enim periti per medicinas purgatiuas purgant materias corruptas & facilè corruptibiles & impedientes sanitatem quæ est finis intentus à medico, &

*postea per confortantia naturam iuuant uirtutem natu=
ralem ut digerendo sanitatẽ naturalem inducant. Ita enim
proculdubiò sanitas effectus erit naturæ effectiuæ & ar=
tis organicæ et instrumentaliter. Per omnem aut eundem
modum dicemus operari alchimicorum peritos in trans=
mutatione metallorum, primò enim quidem purgant mul
tum materiam argenti uiui & sulphuris quam inesse ui=
demus metallis, quia purgata confortant uirtutes mate=
riæ, quæ insunt ei elementales & cœlestes, ad proportio=
nem mixtionis metalli quod intendunt inducere, & tunc
ipsa natura operatur & non ars nisi organicè, iuuando et
expediendo, ut diximus, & sic uerum aurum et uerum ar
gentum educere & facere uidentur. Quod enim uirtutes
elementales et cœlestes faciunt in uasis naturalibus, hoc fa
ciunt in uasis artificialib. si artificialia formantur ad mo=
dum uasorum naturalium, & quod facit natura calido so=
lis & stellarum, hoc faciet & ars calido ignis, dummodo
contemperetur, sic quòd non excedat uirtutem se mouen=
tem & informãtem quæ est in metallis: huic enim cœlestis
inest uirtus, quæ primò commiscuit eam, & hæc inclina=
tur ad hoc uel ad illud per artis iuuamen. Cœlestis enim
uirtus ualde cõmunis est & accipit determinationem per
uirtutes eorum quæ sunt subiectum eius in rebus commix
tis, hoc enim modo uirtutes cœlestes operari uidemus in
tota natura generatorum, maximè in his quæ ex putrefa=
ctione generantur. In his enim uidemus uirtutes stellarum
influere uirtutes in id ad quod cõuenientiã habet materia.*

Alchimia

Alchimia autem per hunc modũ procedit ſcilicet corrumpens unum à ſpecie ſua remouendo, & cum iuuamine eorum quæ in materia ſunt, alterius ſpeciem inducẽdo, propter quod omnium operationum alchimicarũ, melior eſt illa quæ procedit ex eiſdem, ex quibus procedit natura, ſicut ex purgatione ſulphuris per decoctionem & ſublimationem & expurgatione argenti uiui et bona permixtione horum cum materia metalli: in his enim ex uirtutibus horum omnis metalli ſpecies inducitur. Qui autem per Alba albificant, & per citrina citrinant, manente ſpecie metalli prioris in materia, proculdubiò deceptores ſunt, & uerum aurum & uerum argentum non faciunt, et hoc modo ferè omnes uel in toto uel in parte procedunt, propter quod ego experiri feci, quòd aurũ alchimicum quod ad me deuenit, & ſimiliter argentum poſtquam 6. uel 7. ignes ſuſtinuit ſtatim amplius ignitum conſumitur et perducitur & ad facem quaſi reuertitur. Hæc igitur omnia dicta ſunt de natura ſpeciei metallorum in cõmuni.

De loco generationis metallorũ. Cap. 10.

NVnc autem oportet adiungere de loco generationis metallorum eo quod locus multum operatur in metallicis, ſicut & diximus, cũ de lapidib. loqueremur. Nos aũt uidimus purũ aurũ generari inter arenas fluminum diuerſarum terrarũ, & in terra noſtra q̃ tã in Rheno quã in Alba. Scimus etiã in terra noſtra et in terra Sclauorum aurũ inueniri generatũ in lapidib. duobus modis.

Vno quidem modo quod uidetur toti lapidi incorporatū, & est lapis dispositus sicut Topasion non perspicuus, uel sicut Marchasita aurea, & educitur de lapide postquam calcinatus est in molendino facto de Silicibus magnis, durißimis & per ignem adustis adustione uehementi.

Vidimus etiam aurum in lapide generatum, non toti lapidi incorporatum, sed esse uenam quandam, quæ transit uel in toto uel in parte per lapidis substantiam, & hoc eruitur de lapide per fossuram & depuratur per ignem.

Argentum autem quatuor modis inuenimus generari, & fortè pluribus generatur in terris alijs. Sed istos quatuor modos inuenimus in terra Theutoniæ: ego enim ipsum inueni in lapide, toti lapidi incorporatum, quod educitur per calcinationem molendini & ignem, sicut est dictum de auro lapidi incorporato. Inueni enim ipsum in uenam quandam, quæ per lapidis substantiam protendebatur, et erat aliquantulum purius, sed tamen aliquantulum de calce lapidis habuit admixtum. Inuenitur autem in terra ut uena quædam et purius quàm aliquod inuentum in lapide: inuenitur enim in loco Theutoniæ qui dicitur Freiberg, quod sonat liber mons, aliquando molle sicut pultes tenaces, & est purißimum & optimum genus argenti parum habens de fæce, ualde ac si per industriam naturæ sit depuratum. Ferrum autem incorporatum lapidibus inuenitur & etiam in terra aquosa inuenitur ut granula milij, habens multum de fæce, & purgatur per multos ignes fortes & calidos, cogentes ipsum

distilla

distillare à substantia lapidis uel terræ, quibus inuiscera=
tum esse uidetur. Aes autem inuenitur in uenis lapidis, &
quod est apud locum qui dicitur Goselaria, est purissimum
& optimum, & toti substantiæ lapidis incorporatum, ita
quòd totus lapis est sicut Marchasita aurea, et profunda=
tum est melius ex eò quòd purius. Plumbum autem &
stannum etiam lapidibus incorporata inueniuntur & in=
uenitur currens in eisdem locis argentum uiuum, et ex la=
pidibus quando igniuntur, exsudat sulphur & præcipuè
ex lapidibus in quibus est æs, sicut in loco qui Goselaria
uocatur. Omnium autem horum quærit physicus cogno=
scere causam, sicut diximus in scientia lapidum, locus ge=
nerat locatum per proprietates cœli, quæ influuntur eis
per radios stellarum, in nullo enim loco elemẽti, inueniun
tur radij omnium stellarum, nisi in terra, ut dicit Ptolo=
meus, eo quod ipsa sit sicut insensibile centrum totius cœ=
lestis sphera, maxima autem uirtus, est radiorum in loco,
in quo uniuntur omnes, & ideo terra mirabilium & mul
tarum rerum est productiua. Ad notitiam autem cau=
sarum omnium modorum inductorum, sciẽdum quòd ue=
rum metallum non generatur, nisi ex sublimatione natu=
rali talis humidi quale dictum est, & talis terrei quale di
ctũ est superius. In loco enim ubi terreum et aqueum pri=
mò permiscentur per calidum loci, ubiq; mixtum est mul
tum impurum cum puro, quod impurum non prodest ad
generationem metalli. Ab illo autem loco concauo, qui
in se habet talem mixturã uirtute fumi eleuati, egrediun=

tur pori parui uel magni, et multi uel pauci, per naturam lapidis uel terræ, in quibus fumus eleuatus siue uapor diu protensus in seipsum præfocatur & reflectitur, et cum sit in ipso subtilius illius materiæ quæ commixta est congelatur in canna illa & in poris eius uaporabiliter commiscetur & conuertitur in metallum illius generis, cuius est ille uapor, et huius signum est quòd in omni tali uena quod interius est, est fumosum ignobile, & si in toto lapide est incorporatum metallum quod superius est, est fæculentum & inutile, & ideo quod intus est, melius & nobilius est. Cuius causa proculdubiò est, quod incensum de materia illa combustum et ignitum, ascendit altius & in cineritatē per incendium est deductum & quasi in fæcem & in cinerem, & ideo hoc quasi siccum & comminuibile et frangibile inuenitur. Id aūt quod præfocatum est interius in uisceribus lapidis, in se commixtum erat uehementer et non incensum, & ideo terminatum est calore leui & lento & postea frigiditate terræ congelatum. Et siquidē in circuitu locus cōpactus est non porosus, tunc facit uapor uiā unam uel duas uel plures, secundum quantitatem suæ uirtutis et suæ quātitatis, & secundum molliciem loci potuit uel non potuit perforare, implens illa uapor conuersus est in metallū, penetratiuū enim est uehemēter, cuius signū est quoniam qn̄ funditur super terrā calidum metallū aliquod diuersis uijs penetrat in terrā, et hoc est sicut in figura uasis primo in loco in quo recipitur materia sicut circulus a. b. c. & una uena plena metallo ex uapore generato sit linea c. d.

c.d. et alia linea a.g. et sic multis lineis sit generatũ. Si aũt tota substantia in circuitu est porosa insensibilibus poris, tunc euaporat materia in totã substantiã corporis circunstantis et implet eam, et præfocata in omnibus poris eius metallatur & congelatur, & efficitur tunc tota substãtia lapidis uel terræ circũstantis in colore sicut metallum, & metallũ tunc generatur incorporatum lapidi uel materiæ corporis circunstantis materiã, præcipuè cũ generatione metallorũ est in montibus uel in aquis, eò q loca illa magis sunt uaporosa & magis præfocantia uapores eleuatos in ipsis. Si enim apertus esset locus, expiraret tota materia et nihil inde omnino generaretur. Aurum autem quod inter arenas generatur, ut grana quædam maiora & minora generantur ex uapore & calido subtili ualde, qui inter arenarum materiã præfocatur & digeritur & postea congelatur in aurũ purum, locus enim arenarum calidus est & siccus ualde, aqua aũt ingrediens claudit poros ne expiret, & ideo in se præfocatur & conuertitur in aurum: & ideo etiam tale aurum melius est cuius duæ sunt causæ, una quidem, quia depuratio sulphuris optima est per frequentem loturam, & sulphur quod in locis aquosis est, frequenter lauatur et depuratur, & hac eadem causa etiam terreum argenti uiui lauatur sæpius et depuratur et subtiliatur. Alia autem causa est conclusio pororũ in fundo aquarum in ripis, et ideo uapor resolutus optimè in seipsum conuoluitur, & præfocatur, & digeritur nobiliter ad substantiam auri, et congelatur in aurum.

Signum autem quod locus esse debeat talis dispositionis ut dictum est, est quòd inuenimus in operibus alchimicorum peritorum qui melius naturam imitantur, quoniam cum elixir facere uolunt, quòd habeat colorem & tincturam auri, primò quidem accipiunt uas inferius amplum, quod totam recipiat materiam sulphuris & argenti uiui depuratorum uel aliorum quæ in elixir recipiuntur. Deinde *consyderant quòd super istud sit uas habẽs collum longum strictum, & super illius colli foramen sit operculum ex luto in quo sit foramen ualde paruum & strictum, deinde inhumant, hoc est immergunt fundum uasis interioris in cineribus uel fimo, & forte in fimo equi melius est quod uocant equiclibanum, & tunc supponunt ignem ualde lentum, & qui melius faciunt, faciunt hæc uasa uitrea, & est primi uasis dispositio, sicut figura urinalis, & secundum stat super illud & recipit totum uaporem qui resoluitur ex ipso, & est contactus uitreorum uel uasorum linitus optimè luto, ne aliquid per illum locum expirare poßit, receptum ergo uaporem dirigit sursum in collũ suum longum, quod paulatim stringitur & in ipso uapor præfocari incipit & conuolui: illud uerò quod incensum est de uapore euolat fuliginosum per foramen strictum operculi colli, cũ ergo perforatur redit ad substantiã citrinam conuolutus in seipso, quod postea acceptum tingit quodcunque uis metallum in colore auri et fortè pulchriorem, si fuerit nobile elixir in quo in nullo errauit artifex. Horũ autem uasorum est figura talis quòd inferius uas sit. a. b. c. d. superius*

d. superius autem uas. e. g. f. & operculum sit figura. h. sic ergo etiã erit in natura. Et propter hoc patet quòd omnis generatio metalli ferè inueniatur diffusa per uenas & poros quæ sunt sicut collũ loci in quo uas præfocatur & conuoluitur. In lapidis autem substãtia & lapidosis locis hæc generatio conuenientior est propter loci undique clausuram & soliditatem. Hæc ergo de locis generationis dicta sunt. Qualiter enim inuenitur metallum aliquando durum aliquando molle, inferius melius quã hic determinabitur. Dictũ est igitur de substantialibus causis metallorum per hunc modũ.

TRACTATVS SECVNDVS TERTII LIBRI MINEralium qui est de actionibus metallorum.

De congelatione & liquefactione metallorum. Cap. 1.

OPORTET ETIAM ET ACCIdētia cognoscere quæcunq; per se accidūt metallis, sicut liquabilia esse & ductibilia & colores ipsorum & sapores & odores & cremabilitates & quæcūq; talia uidētur per se accidere ipsis. Est autē liquabilitas metallorū aliquid habēs propriū ab alijs quæ liquātur alia autē quæ liquātur diffluūt, nec remanet pars cum parte sicut cera & sal & huiusmodi siue calido sicco siue frigido humido liquantur. In metallis autē nō recedit à sicco humido, sed in ipso soluitur & cū solutū est mouetur in eo quasi ipsum deglutiuerit terreum & moueatur in uisceribus eius. Propter quòd etiam dicit Hermes ꝙ genitrix metalli est terra quæ portat ipsum in uentre suo, & hæc causa est quòd non adheret tangenti nec humefacit ipsum, eo quòd siccum terreum prohibet ipsum humefacere & adhærere. Humidum autem prohibet siccum quiescere, et sic utrunq; agit in alterum & patitur ab altero. Cum autem metallum est in aliquo, nō bene commixtum, eo quòd

non

non utrunq; continetur in utroq;, tunc in igne aduritur terreum & euaporat humidum, eo q; humidum nõ extinguit terreum defendendo ipsum ab igne, & terreum non tenet humidum prohibens euaporationem humidi, tale metallũ in liquatione sua frigidum habet multum & fœtidum propter sulphuris fœtorem, & scoriam & fæcem relinquit plurimam propter terrei ipsius adustionem. Si quod autẽ habet hæc pura ualde & optimè commixta hoc non euaporat humidum in quantitate quæ sensibilis sit, nec etiam aduritur in eo terreum, & ideo fumum paucum habet non fœtidum & fæcem quasi nullam sicut aurum. Coagulatio autem ipsorum non est adeo differens sicut liquatio ipsorum. Coagulatio enim ipsorum est à frigido comprimente in centro sicci, humiditas autem si sit pura radicalis siue impura superflua, & siue sit bene cõmixta, siue sit male commixta, comprimitur uno nodo & eodem, occultata enim in centro, ligatur ne intret macula sicci terrei. Idem autem de his quæ calido sicco non liquescunt sed mollescũt sicut frigidum, mollicies enim non prouenit nisi ex solutione humidi quod moueri incipit intra siccum in quo continetur inuisceratum. Ea autem quæ balbutientem, ut dicit Aristote. habent mixturam, sicut stannum quo plus liquescunt eo sicciora sunt & fragiliora, eo quòd uolant ab ipso partes humidæ & remanent siccæ non bene glutinatæ propter quod franguntur citius. Vocatur autem balbutiens mixtura, quæ in aliquibus partibus mixtionis rationem attingit & in quibusdam non, sed est compositio quasi mini-

ma ſicut homo balbutiens quædam uerba attingit et quæ-
dam non. Et quia illa non ad plenũ mixta ſunt, ideo etiam
quando liqueſcunt facilè euaporant, eo quòd non bene col
ligatæ partes dimittũt ſe inuicem, & tunc humidum non
protegit ſiccum ab incenſione, & ſiccum non retinet humi
dum ab effuſione & uaporatione. Signũ autem eius quod
diximus eſt quòd quando plumbum & ſtannum coagula-
ta aliquãdiu iacuerunt, tunc exterius quandiu contrahunt
ſcabroſitatem erunt fuſca, & fortè nigra per longitudinẽ
temporis quod contingit abſque dubio duabus de cauſis,
quarum una eſt, quia cum comprimitur per frigus ad inte
riora, humidum relinquit exterius terreum & ſiccum, &
tunc hoc inducit fuſcum colorem. Secunda autem eſt, quia
modicum humidum quod exterius eſt, euaporat calore cir
cunſtantis aëris, & tunc iterum remanebit fuſcum ter-
reum colorans ſuperficiem. Propter quòd etiam plum-
bum plumbo non conſolidatur, cum extremitas utriuſque
liqueſcit ferro candente niſi prius dura ſuperficies rada-
tur & tollatur ſiccum terreum, quod impedit conglutina
tionem eò quod conglutinatio unius cum altero eſt per
uirtutem humidi quod influit in aliud, & non per uirtutẽ
ſicci quod ſtat in ſeipſo. Sed nec conglutinatio fit niſi poſt-
quam raſum eſt, ungatur ſæpo uel aliquo quodam pingui
unctuoſo, quod ideo fit per argẽtum uiuum, quod in plum
bo eſt habet humidum unctuoſum, ſicut ſæpius dictum eſt,
& ideo non adhæret ſuperficiei, niſi per aliquod habens
ſymbolum in natura. Aes autem conglutinat ferrum &
argentum.

argentum præ alijs cum liquescit est conglutinatiuũ metallorum, & causa est quia argentum uiuum in eis, est bonum & subtile & purum & gratia humoris uiscosi qui est in illo, fit conglutinatio, et cum est tale propter cognationem & symbolum naturæ, penetrat in ea quæ conglutinantur & fortiter continet ea simul. Hæc igitur de liquabilitate & coagulatione metallorum dicta sunt, quoniam in Metheo. in communi diximus de natura liquabilium.

De ductibilitate metallorum. Cap. 2.

DVctibilia uero uidentur esse illa sola metalla, quæ magis & melius omnibus alijs ducuntur. Causa uerò ductibilitatis in genere est quæ dicta est superius humidum uidlicet in sicco clausum sed non omnino ligatum. Cum enim hoc soluitur per expulsionem algoris ligantis ipsum, tũc tantum natat in terra quòd etiam ferrum & lapides in ipso natant, & non profundãtur propter impetũ ebulitionis & spißitudinis humidi metallici, humidũ enim quando ligatum est per algorem, nihilominus inest, & cũ percutitur metallum, etiam facit ipsum cedere circunstando, & sic cedendo producitur continuè, sed in hac paßione facultatem habent ualde differentem. Aurum enim præ omnibus & argentum post hoc, sunt ductibilia, deinde autem cuprum multum depuratum, & post hoc ferrum, minus autem stannum & plumbum Aurum ducitur in dila-

tationem maximam, ita ut peltæ fiãt quæ nentur super sericum et ponitur in picturis. Et adhuc plus, cum enim producitur argentum & ponitur super aurum in sexta proportione ad argentum, ut si super quatuor marchas argenti ponatur sexta auri uel minus, tantum producit aurum quantum producere potest totum argentum, ita quòd non apparet nisi colorãs argentum, & si liquantur peltæ productæ non apparet aurum sed argentum totum. Sed si aurum per se, nõ super argentum producatur tunc non potest in tantum produci, quia non potest portare ictus metallorum sine perforatione, argẽto autem superposito defenditur ab ictibus. Causa autem profectò est subtile humidum quod apprehendit in se siccum, hoc enim humidum cedit non deserendo partem propinquam sed trahendo eam & sic continuè cedendo magis & magis producitur. Quæcunque autem minus producuntur, propter alteram duarum causarum hoc in ipsis contingit, aut enim magis grossum & non depuratum habent humidum quod non est adeo dilatabile, aut balbutientem passa sunt mixturam in quantum producitur pars, deserit partem uicinam extra quã extendit eam malleus percutiẽs. Propter quod etiam in alchimicorum operatione probatur error incidere, quia propter multam mixturam alborum uel citrinorum corporum cum argento uiuo in confectione quam elixir uocant, intrat siccum super humidum in metallis eorũ & non sunt fortiter coniacentia & permixta, & ideo frequentißimè scinduntur quando producuntur metalla quæ

faciunt

faciunt alchimici, nisi ualde imitentur naturam & opus naturæ attingant, uel fere attingant sic, ut supra diximus. Cum enim miscentur sibi metalla sicut stannum & æs uel aliqua alia propter balbutientem mixturam, amittunt ductibilitatem, & franguntur quando percutiuntur malleo, eo quòd non permixta sed composita, & unum subintrauit alterum, colorans ipsum tantum. Hæc igitur est causa ductibilitatis.

De colore metallorum. Cap. 3.

DE coloribus autem metallorum non est difficile determinare, tres enim colores inueniũtur in ipsis secundum plus & minus, quorum unus cõmunis est, qui est splendidus fulgor ad modum lucis incorporatæ in colorato corpore. Alterum autem qui est albus, habent plura metalla secundum plus & minus & illud quod est albissimum est argentum, post autem, stannum, & tertio plumbum & minimè ferrũ. Tertius uerò color est citrinus uel subrubeus quem maximè habet aurum & sub ipso cuprũ, cupri enim color uergit ad nigrũ adustum. Supponamus autem hic quod in sensu & sensato probatum est quòd color sit extremitas perspicui terminati, & tunc in quocunque corpore est condensatum perspicuum clarum & purum, illud est habẽs fulgorem quasi incorporatum colori. Perspicuum enim condensum nitet & fulget, eo quòd den=

sitas eius retinet lumen per quod meta eius nata est recipere sicut potentia proprium recipit actum. Nitor ergo & fulgor metallorum communis erit ex aqueo subtili terminato & condensato in metallis, & quodcunque metallum habet aqueum subtilius & purius & densius, illud est plus nitidum & splendidum cum politum est, quia in non polito, pars obumbrans partem, parum uel multum impedit splendentem. Aurum autem præ omnibus, ista de causa fulget, & post hoc argentum, ferrum autem optimè depuratum ab alchimicis dicitur habere in se aliquid argenti & uicinum esse sibi, & ideo cum politum est, fulget ut speculum. Causa enim speculi est humidum bene polibile & terminatum, hoc enim recipit imagines propterea quòd est humidum, & tenet & continet propter hoc, quod est terminatũ, nõ enim sic teneret eas nisi esset incorporatum humidum & terminatum, & ideo in aere non tenentur sic imagines quæ tamen recipiuntur in ipso, quia aer spiritualis existens, talia recipit secundum esse spirituale, et nõ terminatum existens non congregat ea in situm & figurã debitam ad representãdum, sed est quasi uia, per quã transeunt imagines, et non sicut terminatum, esse dans imaginibus. Albus autem color in metallis causatur ex humido terminato à terrestri loco & subtili & digesto, hoc enim albissimum est ut patet in calce, hoc autem est ferè in omnibus metallis, sed quæcunque metalla hoc habent terrestre lutulẽtum & impurum uel terræ adustum, illa uel fusca sunt ut lutum uel nigra efficiuntur, ut combustum ter-

restre sicut apparet in fuligine. Plumbum igitur ad fuscū colorem semper uergit propter terrestre lutulentum nō adustum, & stannum minus illo propter minorem lutulentiam. Argentum autem semper nitet albedine propter terrestrem locum & subtilem & bene digestum. Ferrum autem propter terrestre in ipso adustum, est fuliginosum & nigrum, & hac eadem de causa semper contrahit rubiginem, cuius causa non est, nisi quia terrestre adustum habet, quia quod est putredo in humidis mollibus hoc est rubigo in ferro, epotato enim humido remansit aridum siccū combustum & redit ad cinerem. Signum autem huius est quia maximè tunc contrahit rubiginem cum aliquod adurens proijcitur super ipsum sicut est sal uel sulphur uel auripigmentum uel aliquid huiusmodi. Sed argentū non uergit ad rubiginem, sed potius in colorē azur propter multum perspicuum quod est in ipso quod generat ex eo colorem Saphirinum qui est boni azurij, propter quòd Hermes dux & pater alchimiæ dicit quòd si laminæ argēti liniātur sale armoniaco & aceto & suspendantur super alemech quod est genus uasis quòd laminæ transeunt in colorem azurij, & tunc si incinerantur laminæ cum sulphure ut fiat puluis & rotatur desuper cum aceto & zeruph quod est hærba quædam, fermentabitur simul & complebitur azurium. Sed uerum est quòd multa adurunt argentum quæ non adurunt aurum, quia terreum suum & humidum suum minus sunt depurata & minus commixta, et ideo quia super argentum buliens uel calidum ualde spar=

gatur sulphur cõuertit ipsum in nigredinem, eo quòd aduã rit terrestre quod in ipso est, cum autem coquitur in sale & cartaco albescit & depuratur profectò, quia talia acuta condemnant terrestre & combustum separant ab ipso, & tunc residuum magis purum albius efficitur. Color autem citrinus in metallis causatur ex sulphure colorante ipsum, calidum enim decoquens fortiter humidum terrestri admixtum conuertit ipsum ad citrinum uel subrubeũ colorem, sicut patet in scientia urinarum & in alchimicis, & in lixiuio rubeo uel subrubeo & colera crocea. Similiter autem mel & fel in quibus egit calor digerens fortem actionem. Si igitur terreum est ualde purum, & similiter aqueum & calor in ipsis non potest ea separare ad combustionem, sed digeßit & alterauit colorem eorum in citrinum splendidum, & hæc est causa coloris auri, & ideo non aduritur sulphure proiecto super ipsum. Si autem est terrestre impurum & non bene commixtum tunc adurit ipsum calor digerẽs & cõmiscens & efficitur citrinum quod post modicum tempus declinat in nigredinem fuliginosam sicut est in ære, & ideo omnes imagines æreæ antiquæ denigrantur & uasa similiter, & sulphure proiecto super æs calidum, aduritur ualde uehementer, est enim in ipso terreum adustum & adustibile sicut diximus & cum humido non satis permixtum. Tanta igitur dicta sint de coloribus metallorum.

De

De saporibus & coloribus metallorum. Cap. 4.

DE saporibus autem ipsorum & odoribus simul oportet determinare, eo quòd odor sequela quædam sit saporis. Generaliter autem uerum est de omni metallo quòd propter sulphuream substantiam quam habet, aliquid habet acuitatis sapor eius, quod licet minimè uideatur in plumbo & stanno tamen in his probatur per illud quòd aqua quæ diu currit uel stat in fistulis plumbeis uel stanneis efficitur intestinorum siue uiscerum excoriatiua. De ære autem & auro non est dubium cum illa sint calida & maximè æs quod est adustæ substantiæ & ferrum secundum aliquid. Ex hoc etiam est quòd odores eorum aliquid habent acuitatis. Est iterum generaliter uerum omnium metallorum sapores & odores esse secundũ aliquid fœtidos propter eandem de qua diximus substantiam eorum sulphuratam, magis tamen fœtida & minus sulphuris malitia fracta est in ipsis. In auro enim minimũ est fœtoris, eo q sulphur suum nullam prorsus habet malitiam, eo q subtile est non habens nisi complexionalem unctuositatẽ, & bene mixtum sicut inferius ostendemus. Tamen propter similitudinem suæ cõplexionis et compactionem minus uaporat, & ideo etiam minus & pœnè nihil odorat. Argentum autem habet terreum non quidẽ adustum sed adustibile, & ideo est magis uaporatiuum & magis odoriferum quã aurũ sed multo minus quã æs & ha-

bet argentum in comparatione ad æs gustum dulcem & odorem dulcem, sed declinantem ad sulphurëitatem paruam, & aurum habet dulciorem, sed parum immutat gustum & quasi non est sensibile. Ferrum autem habet terrestre cum sulphureo parum mixtum, plumbum autem & stannum hebetes habent ualde sapores & odores propter multam aquositatem quæ est in eis. Sed magis in metallis liquidis ex odorum uapore perpenduntur sapores eorum propter hoc quòd sapor est sequela complexionis magis quàm complexionantium, eo quòd complexionantia aliquando omnino alios habent sapores & odores quàm ipsa complexionata, & ideo secundum aliquid, uapor & cõplexio metalli uix deprehenditur odore uel sapore ipsius. Inter omnia autem metalla magis est uaporatiuum æs & post hoc ferrum, & ideo illa inficiunt uehementer sapores aquarum quæ manant super mineras eorum, unde aqua egrediens de terra in qua est multũ æs, sicut in loco qui uocatur Goslaria in quo aqua ita efficitur amara quòd in ea nihil omnino uiuit, & est amara ualde & abominabilis. Signum autẽ huius est quòd si uinum uel alius liquor præter aquam infundatur uasi æneo, statim inficitur amaritudine abominabili quod uix bibi potest, aqua autem nõ statim inficit, ita quòd immutet saporem eius propter frigiditatem naturalem aquæ, quæ reprimit euaporationem. Si autem diu stet & maximè profundè sub terra ubi calor inclusus est & mineras eius continuè facit uaporare, inficitur aqua sapore & odore. Est igitur comparatione ad

omne

omne lapidum genus ſapor & odor proprium metalli, quia etiam lapides quidam uaporant & odorant, tamen illi ueri lapides non ſunt, ſed ſunt ex lacrhymis & gummis ſicut KaKabre & Gagates ſicut etiam diximus in libro de lapidibus. Eſt tamen fœtidus ſapor ſimiliter & odor fœtidus metallorum, licet unum in cõparatione alterius dulcem uel alium habere dicatur ſaporem uel odorem. Sicci autem ſunt uehemẽter odores eorum & uapores, & ideo conferunt oculis fluentibus & nocent ualde præcordijs, cuius ſignum eſt quòd operarij qui fodiunt metalla quando igniunt ea, obſtruunt os & nares duplici uel triplici filtro, ne uapore nimis lædantur in ſpiritualibus, his enim præcipuè nocent ſicut diximus. Tanta igitur de ſaporibus & odoribus metallorum dicta ſint.

De cremabilitate & incremabilitate metallorum. Cap. 5.

Eſt autem de numero eorum qui metallis accidũt & multum iudicant ſubſtantias eorum cremabilitas ſiue aduſtibitas & inaduſtibilitas quorum cauſas & differentias oportet in metallorum naturis agnoſcere. Scimus autem quòd aqua ſecundum quòd huiuſmodi, non eſt de numero cremabilium, ſed potius quæcunque unctuoſam habent ualde humiditatem permixtã cum terreſtri ſubſtantia. Scimus autem ſulphur eſſe ualde unctuoſum & terreſtre. Aliam autem habet magis aqueam ſub illa proximè

natantem in partibus rei. Tertiam autem habet humiditatem radicitus infixam & immersam partibus quæ terminata est ad complexionem, & ideo sola cōplexionalis non facilè saparabilis ab ipsa sine totius rei destructione. Oportet igitur & in sulphuris natura sic esse, propter quod præcipiūt peritiores alchimici per loturas acutas sicut est acetum & lac acetosum & serum caprinū & aqua ciceris & urina puerorū remoueri à sulphure duas proprias humiditates, & etiam per decoctionem & sublimationes plures factas in alembico, quia una illarum proculdubio ignē non sustnet, sed cremablis existens cum incenditur in igne concremat substantiam metalli, quare ideo non tantum inutilis est ad propositum sed etiam nociua. Secunda autem euanida est & euaporatur in igne, & ideo nec illa aliquid confert proposito in alchimicis intentionibus. Tertiò autem radicaliter inhærens et intrinseca manet, & ideo confert proposito. Similiter autem consyderandum est in argento uiuo quod est secundum elementum metallorum, illud enim quando est purum in terrea substantia bene lotum & subtile & apprehensum fortiter per mixturam cum humido aqueo, & similiter humidum aqueum non est abundans nec diminutum, sed equale complexioni et uiribus terrei quod est in ipso, tunc utrunque defendit alterum ab igne ut diximus sæpius, quoniam terreum tunc tenet humidum & non sinit ipsum euaporare, & humidum extinguit terreum & non sinit ipsum incendi, si autem lutulentum est terreum uel abundans super humidum uel di

minutum

minutum ab eo aut certè equale, sed non fortiter apprælsē sum in mixtura tunc incenditur & cremabitur & aduret substantiam metalli. Similiter autem si humidum non fuerit digestum congruè complexioni metalli & non bene terminatum aut abundans aut diminutum, oportebit necessariò euanescere per euaporationem & remanere substantiam metalli siccam & cremabilem. Secundum hoc uerò consyderandum est in cremabilibus metallorum & est cremabile ubi aliquod istorum inuenitur & magis cremabile ubi plura & plura horum concurrunt. Aurum ergo purum & bonum propter utriusque conditiones optimas sulphuris uidelicet & argēti uiui minimè crematur, quæcunque cremant alia metalla non cremant ipsum, sed depurant sicut sal & later tritus & sulphur & arsenicum & huiusmodi. Argentum autem post hoc minus, eo quòd sulphur suum habet aliquid aqueitatis sulphureæ & similiter suum argentum uiuum, & ideo cum euaporat hæc aqueitas, tunc denigrari per adurentia primò incipit argētum & postea aduritur adurentia, ut sunt sulphur & argentū & ea quæ dicta sunt & plura alia quibus alchimici utuntur. Aes autē multū aduritur, quia sulphur nō habet bene retentū in aqueo argenti uiui & terrestre nimis, & ideo de facili crematur ualde. Et uidi ego q̄ in mōte æris ligna uiridia ad lapidem æris apodiata statim cremabantur propter abūdantiā sulphuris & pinguedinis egredie̅tis de lapide æris. Ferrū autē aduritur in rubeū multū, eo q̄ terrestre in eo superat & incenditur. Stannum & plumbum

non bene habent à lutea pingui substantia emundatum argentum uiuum, & similiter nimis est aquosa, et ideo euanescente per ignem aquosô aduritur lutea substantia unctuosa in ipsis. Hæc igitur de cremabilitate & incremabilitate dicta sunt.

Quod generatio metallorum ad se inuicem sit circularis. Cap. 6.

H*Is autem adijciendum est commune omnibus metallis esse, quòd propinqua est ualde materia eorum. Scimus autem ex his quæ in scientia perigeneos determinata sunt, quòd inter habentia symbolum in materia & uirtutibus et potentijs naturalibus, facilis est transmutatio ad inuicem, propter quod & multorum philosophorum, quorum tamen pater est* Hermes *trismegistus, qui propheta philosophorum uocatur, assertio est circularem esse metallorum generationem, & ex seinuicem sicut & circularis est generatio elementorum, quod etiam mihi uidetur uerißimum. Cum enim in materia non distent remota & propinqua, sicut ex prioribus patet differentiæ eorum sumuntur pœnès utriusque partes materiæ depuratas, & digestas esse non deputatas etiam indigestas. Contingit autem omne impurum & indigestum depurari & digeri, si præualent uirtutes naturales digestionis*

stionis, contingit etiam omne digestum molinsim pati, aut commistionem indigesti, aut forte debilitatem caloris terminatiui. Contingit igitur materias proximas elementorum ad inuicem trāsmutari quæ transmutata necesse est ipsa ad inuicem esse transmutabilia. Per hunc igitur modū contingit circularem esse ex se inuicem metallorum generationem. Probant autem hoc experta tam in naturæ operibus, quàm in artis solertia. In naturæ enim operib. uisu proprio didici, quòd ab una origine uena fluens in quadam parte fuit aurum purum, & in alia parte argentum habens sibi admixtam calcem lapideam, & dixerunt mihi fossores & depuratores metallorum, quòd hoc frequentißime contingit, et ideo dolent se inuenisse aurum, quia aurum est prope orignem et tunc deficit uena. Ego autē diligenter tunc examinans inueni aliquod genus esse uasis, in quo cōuersa erat minera in aurum, et aliud in quo conuersa erat in argentum: uas enim quod habebat aurum, fuit lapis durißimus in genere de numero eorum lapidum ex quibus cum calibe excutitur ignis, & habebat aurum parum & non incorporatum, sed in cōcauo sui conclusum, & modicum terrei combusti erat inter partes lapidis & auri, & erat lapis apertum habens foramen ad uenā argenti quæ transiuit per lapidem nigrum non multum durum sed terrestrem, & scissum & nigrum, et erat illorum lapidum, ex quibus fiunt tegulæ ad tegendas domos: probatur tamen quòd ex uno loco qui erat uas materiæ mineralis, euaporauit utrunque, & diuersitas depu-

rationis & digestionis diuersitate metalli secundum speciem fuerunt operata. Artificium autem experimentum est quod faciunt alchimici, qui unam speciem metalli si cum natura operantur, deducunt in aliam, quemadmodum dictum est. Sic igitur non est improbabile circularem ex se inuicem esse generationē metallorum, & hoc solum metallum est proprium inter elementa et commixta. Sed non lateat nos quòd in omnibus quæ circulares ex se inuicem habent generationes, facilior est transitus eorũ, quæ in pluribus habent conuenientiam, propter hoc etiam ex argento facilius sit aurum quàm ex alio metallo, non enim mutari oportet in ipso nisi colorem & pondus, & hæc de facili fiunt, compacta enim substantia magis adhæret pro certo pondus diminuto aqueo & aucto bono citrino sulphure consequenter uariabitur color, hic autem modus est & in alijs. Tanta igitur de communibus paßionibus metallorum dicta sunt.

IN QVARTVM LIBRVM IN QVO DETERMINATUR de metallis in speciali.

Præfatio.

IAM ORDO FXPOSTVLAT VT *de metallis in speciali disseramus quod fieri non potuit, nisi prius eorum naturæ rationes & accidentia determinarentur, à communibus enim procedit speculatio usque ad elementa particularia sicut in principio physicorum est determinatum.* Dicentes *igitur in speciali de metallis tangemus primò de his quæ, quasi uniuersalia metallorum sunt sicut pater & mater, sicut dicunt metaphoricè loquentes auctores alchimiæ, sulphur enim est quasi pater et argentum uiuum mater, quod conuenientius dicitur, si sulphur dicatur esse in cōmixtione metallorū quasi substantia seminis paterni & argentum uiuum sicut menstruum quod coagulatur in substantiā embrionū.* De *substantia igitur & de generatione sulphuris notandum est quòd cum liquescat ad calidum siccum & coaguletur frigido oportet ipsum habere aquā per ea, quæ determinata sunt in lib.* Metheo. *Cū autē sit cōminuibile in puluerē, qn̄ cuditur oportet ipsū habere substātiā terrestrē siccā ualde, cū illud sit facilè inflāmabile et adhærēs, oportet q̃ hēat*

ſubſtantiam unctuoſam uiſcoſam ualde, ut per unctuoſam ſubſtantiam ſit inflammabile, et per uiſcoſam ſit adhærẽs: flamma autem ipſius eſt multum fumoſa, quaſi ad Saphirinum declinantem nigredinem habens colorem. Ex his igitur ſcimus ipſum eſſe cõpoſitum quaſi de quatuor ſubſtantijs aut de tribus ad minus, quoniã cum penetratiuum ſit & attractiuum, ut dicit Auicenna in ſua ſimplici medicina, oportet quòd in ipſo ſit ſubſtãtia ignis, propter quod etiam calidum & ſiccum in quarto gradu pronunciatur. Cum autem ſit facilè inflammabile, oportet ipſum habere ſubſtantiam aëreã, & cum ſit liquabilis calido ſicco, oportet ipſum habere ſubſtantiam humidam aqueam, et cum ſit comminuibile et elixabile, oportet quòd ſit ſubſtantiæ terreſtris: omnes autem has ſubſtantias habet ita abundè, q̃ in operibus & in paßionibus eius expreßè & euidenter manifeſtantur. Sicut autem in antehabitis diximus, oportet quòd habeat humiditates tres, duas extrinſecas, et unã intrinſecam, & hoc hic repetere non oportet. Sed hoc obſeruandum eſt, quòd fumus eius indicat terreſtrem ſubſtantiã, quæ eſt in ipſo, ualde ignibilem & cremabilem, et fœtor eius indicat ipſam eſſe ualde indigeſtam & non terminatã, ſed potius calore corrumpẽte eſſe corporis quàm per digeſtionem completam, & hæc incomplexio ſui facit quòd poteſt eſſe materia uniuerſalis omnium elementorũ, ſi enim eſſet completum ad cõplexionem unam determinãtem, tunc proculdubiò non eſſet cõuertibile ad alia niſi prius illa tolletur, ſed nunc propter ſui incomplexionem

conuerti

conuertibile est in omnia sicut semina et alia ex quibus generãtur res naturæ, & ideo sagax natura abundat in sulphure, ubicunq; est locus generationis metallorũ. Cũ autẽ sit calidũ necessariò erit aperitiuũ & terminatiuũ humidi se tangentis, & cum sit. cum hoc, siccum erit acutum, quia calidum & siccum est acutum, et ideo habet uirtutes sigillantis & formantis & non recipientis, propter quod & patris et masculi semẽ ponitur à trismegisto Hermete. Sed obseruandum est quoddam calidum siccum esse cõiunctum humido frigido in eadem complexione, & hæc complexio est hermaphrodita, sicut in plantis apparet, quæ ubique impregnantur et impregnant, tale autem non est Sulphur in substantia sua, propter quod in substãtia propria non generat, quemabmodum neq; pater, sed sicut masculus ex substantia sua generat in alio, hoc est, in sanguine mẽstruo, ita & sulphur facit in argento uiuo & in seipso non generat omnino. Est autem in colorem citrinum & aliquando albidum quasi palearem habẽs albedinem, hoc est sicut est albedo palearum tritici, cuius causa est calidũ, quod est decoquens humidum, & conuertens ipsum ad citrinitatem, & propter hoc uidetur esse sulphur id quod resultat in uisceribus terræ. Cum enim terrestre commiscetur cum aqueo calore coquẽte, sicut in corporibus animalis cibus & chimus cibi permixtus est, et spuma illius in superficie bulliens conuertitur ad coleram citrinam. Ita uidetur quòd sulphur sit sicut spuma eius quod commiscetur in uisceribus terræ, et ideo citrinum et siccum et

calidum, & si quod est magis decoctum & magis terrestre uidetur esse sicut subcitrinum ad albedinem palearem declinans. Diuiditur autem sulphur in uiuum sulphur et fusum, uiuum autem est sicut de terra accipitur, non uiuum autem fusum postquam est liquefactum & non differunt nisi per accidens. Inuenitur autem forte aliquod ad rubedinem & forte nigredinem declinans & hoc est propter calorem adurentem & uincentem in ipso. In tantum igitur de natura sulphuris determitum sit à nobis.

De natura argenti uiui. Cap. 1.

Argentum autem uiuum habet substantias duas principales secundum omnes physicos, unam quidem aqueam, alteram autem terream sicut sæpius dictum est, terreum autem suum, aliquid sulphuris habet, licet dicant quidam authores alchimiæ non esse in eo nisi substantiam aqueam, dicunt autem hanc aqueam calore sulphuris inspissari, cum tamen in se non sit nisi aqua quod omnino impoßibile est, quia nos iã determinauimus in Metheoris quòd aqua non spissatur sola remanens nisi frigiditate ipsam ad terram conuertente, sed calore nullo modo est elixabilis. Amplius autem nos scimus ex principijs physicis quòd non adhærere tangenti conuenit aquæ ex subtili terreo quod est in ipso, est autem fortißimæ commixtionis, ita

quòd

quòd si sublimentur, solum in uase uitreo cum longo collo præparato semper manent idem quotiescunque sublimetur & non exiccatur plus nec induratur, nisi habeat respiraculum per quod fugiat. Est autem argentum uiuum sicut substantia materialis metallorum, sicut menstruum est embrionis, ex quo, uirtute sulphuris digerentis ipsum, & adurentis metallorum generatur, cum autem conuerti incipit ad speciē, efficitur glãdulosum primò, & postea constare incipit paulatim & conuerti. Differentiæ autem argenti uiui sunt quòd quoddam est extractum de minera sua & inuentum uiuum, & quoddam est abstractum de lapide in quo generatum est per adustionem, sicut extrahitur argentum uel aurum de lapide, & secundum hoc propter acumen dicitur esse de genere uenenorum. Est autem frigidum & humidum in gradu secundo, & propter hoc dissoluens neruos & paraliticans & perimens pediculos & lentes & huiusmodi ex pororum putredine generata. Argentum autem uiuum cum Sulphure & Sale armoniaco sublimato conuertitur in puluerem rubeum splendentem, et iterum ustum in igne redit ad substantiam humidã & fluentem, & fortè illud quod præfocatur in collo uasis in quo fit sublimatio, quod alutel uocatur & conuertitur in similitudine lapidis, qui est in colore sicut Alabastrum, qui dum postea in igne assatur redit ad argentum uiuum. Sunt etiam differentiæ uiui argenti, quæ magis in metallis quàm in simplici argento uiuo inueniuntur luteum & purum & aliæ quæ superius enumeratæ sunt.

Et est mirabile de hac materia quòd quotiescunque sublimatur per se solum nunquam residet aliquid de puluere in fundo uasis, & quando redit ad speciem argenti uiui quasi nullus defectus inuenitur in pondere, quod absque dubio contingit propter nimiam terrei sui cum aquæ substantia permixtionem, sua enim humiditas uiscosa ita tenet terreũ q̃ cum uaporat totũ fert secum in collis aluteli, et ibi præfocatus spiritus eius recedit in eadem specie, ad fundum uerò induratur uel uariatur in colore uel pondere uel sapore uel odore. Est tamen fugiens in igne & incorporãs quotiescunque metallis permiscetur, propter quod ab Hermete uocatur sicut & sulphur. Dicit autem Auicen. q̃ albedo eius est ab aquositate & terreitate subtili decocta cũ äere, qui spiritualiter interceptus est in commixtione ipsius. Omnia autem ista dicta sunt ut sciatur argentum uiuum non esse nisi materiale in metallis, quod absque dubio mortificatur per aquas acutas & per naturam & per artem, & postquam mortificatum est, commiscibile est corporibus & colorat ea, ui autem sulphuris & uapore congelatur & deducitur ad duritiem formæ diuersorum metallorum, & ex hoc quòd ultra modum imbibitur, sicco & terreo retinetur, ne fugiat ex corporibus quibus permixtum est in igne. Hæc igitur de argento uiuo dicta sunt.

De

De natura plumbi.

Cap. 2.

IVxta eundem modum determinatur de plumbo, quod minus omnibus alijs metallis addit ſuper materiam argenti uiui, propter quod etiam dicit Ariſtoteles & Auic. quòd cum fluit plumbum, proculdubiò uidetur eſſe argentum uiuum. De compoſitione igitur plumbi per ſubſtantiam, pro certo creditur quòd ſuum argentum uiuum eſt multum reſpectu ſui ſulphuris, & fortè ſulphur parum intrat in compoſitionem plumbi per ſubſtantiam, ſed multum per qualitatem, & ideo decoquit ipſum calore ſuo et conuertit ad plumbi ſpeciem, ſicut coagulum paruum per ſubſtantiam coagulat multum de lacte. Argentum autem uiuum plumbi, in qualitate eſt non bonum ſed aquoſum et lututulentum, & ideo igne de facili euaporat aquoſitas et remanet puluis terreſtris ſicut cinis qui relinquitur ex lutea ſubſtantia plumbi, & quia uis ſulphuris eſt in plumbo, ut diximus, ideo uapor eius exſiccat argentum uiuum ſicut uapor ſulphuris, nõ enim poteſt eſſe, quòd duæ ſubſtantiæ eundem & eodem modo faciant effectum, niſi per aliquod unum quod eſt in eis. Diximus autem in præcedentibus, quare haberet colorem fuſcum. In effectu uerò plumbum eſt frigidum conſtrictiuum, & ſpecialem habet uirtutem contra libidinem uenereorum, & contra pollutiones nocturnas, ſi ex ipſo circulus factus latitudinis

duorum digitorum ponatur circa renes et camphora per=
ungatur, ſed cauendum eſt ne frigiditate ſua interius nimis
ſtringens materiam ſurſum compellat ad caput & mani=
am, uel epilepſiam inducat, cauendum etiam ne paraliſim
inducat inferioribus membris uel ſtuporem. Hæc igitur eſt
natura plumbi in ſua commixtione et effectu. Hermes au=
tem, qui multum de tranſmutationibus metallorum pro=
bauit in alchimicis ſuis, ſicut tradidit, quòd ſi plumbi la=
minæ ſuper uas cum multo et forti aceto ſuſpendantur, ita
quòd uapor aceti continuè laminas illas tangant, uapor
ille condemnabit & corrumpet plumbi ſubſtantiam & in
puluerem conuertet, qui colorem album habet & cæruſa
uocatur. Si autem acetum ſuper ipſam laminam funditur,
albeſcit multum, & deſtruit uerſa uice uirtutem aceti.
Cauſa autem pro certo huius eſt, quia acetum licet ſit he=
bes in ſubſtantia propter ſuam frigiditatem, tamen eſt acu=
tum in actione, propter hoc quòd eſt reliquiæ cuiuſdam i=
gnis, qui euolauit ex ipſo ſicut cinis eſt reliquiæ ignis in
lignis. Ille ergo acumine penetrat in ſubſtantiam
plumbi quando fuerit plumbum exterminatum et lauat à
ſordicie argentum uiuum congelatum quod eſt in ipſo, &
facit ipſum eleuari ſuper ſuperficiem laminæ, ſicut grana
milij, & tunc albeſcunt propter maiorem depurationem
ipſorum. Amplus autẽ adhuc tradit Hermes, quòd plum=
bum aduſtum cum eo quod adurit ipſum ſicut præcipuè eſt
Sulphur uel Arſenicum generat ſublimatum obſcurum co
lorem uermileum, hoc eſt, rubeum qui fit citrinus cum
expreſſior

expreßior & fortior sit ignis. Si tamen illa substantia cum aceto calcinetur et desiccetur, reuertitur albus color cerusæ, cuius transmutationis causa est, quia re uera habet Sulphur & argentum uiuum, ut diximus, in suæ substantiæ compositione. Cum autem Sulphur aduritur & algetur rubescit, cuius signum est quòd facientes nimium faciunt ipsum de sublimato ex Sulphure & argento uiuo, obscurus autem est color propter lutulentiam plumbi: quando autem fortior fit ignis, lutulentia prima consumitur & clarescit color, & cum Sulphur magis exuritur quàm argentum uiuum in igne diuturniori, remittitur rubedo quæ est ex Sulphure terrestri combusto, & temperatur albedine argenti uiui manentis, & tunc resultat color citrinus qui est sicut album quod penetrat in rubeum, & est temperans ruborem ipsius. Sicut tamen credit Hermes, si ignis fortior his omnibus adhibeatur et assentur ista in igne fortiter, tota substantia Sulphuris absumitur, & uis aceti destruitur per euaporationem, & tunc ex pulueribus dictis substantiam plumbi sicut prius reuertetur, non tamen eiusdem ponderis, nec eiusdem puritatis, nec eiusdem quantitatis cuius prius fuit.

Non est autem prætereundum, quòd, sicut diximus, plumbum habet multam aquositatem & paruam mixturam, & ideo depurando metalla alia, protegit ea ab igne, sicut argentum & aurum proteguntur plumbo quando parantur, & ideo dixerunt quidã imperiti de plumbo, quòd habet congregare homogenea & separare etherogenea.

Et erroris eorum causa est, quia coliquatum plumbum cũ argento uel auro recurrit argẽtum simul ad unum locum, & lapilli simul ad alium si qui insunt, & plumbum simul ad unum. Errant autem hi, ista enim congregatio & segregatio non sunt ex plumbo, sed calore ignis sicut ostendimus in quarto metheorum. Nec plumbum purificat argentum per se, sed per accidens: calor enim ignis purificat per se congregando purum cum puro, & segregando impurum sicut dictum est. Sed cum argentum sit humidum, & ignis siccus refugeret calor ignis ab argento, nisi per aliquod uniretur eidem, & hoc est plumbum quod calefacto in suo humido quasi elixando digerit & depurat argentum, multum autem põdus plumbi est ex lutea substantia ipsius & humida, cuius partes sunt multum propinquæ, licet sint molles, eo quod indigestionem passæ sunt ex molinsi, sicut superius determinatum est.

De natura & proprietate stanni. Cap. 3.

DE stanno autem ferè sicut de plumbo determinandum est, hoc enim ualde uicinas habet species metallorum & parum ad se inuicem differentes, nisi quòd stannum albius est & purius, huius autem causa nulla potest esse nisi quam ante nos aßignauerunt philosophi quòd suum argentum mundius est quàm plumbi, & fortè de

sulphure

ſulphure habet parum potius uirtute ſulphuris, & uapore excoctum in metalli ſpeciem, quàm multæ ſuſtantiæ ſulphuris admixtionem. Balbutientem habet ualde compoſitionem, & huius cauſa poteſt eſſe mortificatio argenti uiui ex aliquo uapore diſſolutio, uel alia lotura aquæ acutæ, quæ diſiungit partem eius. Dico autem uapores, aut aquam non per quam tranſierit argentum uiuum, poſtquam argenti uiui acceperit ſpeciem, ſed potius quæ intrant in ipſam ſubſtantiam argenti uiui: tale enim aqueum iam in ſe fractum eſt & parum uiſcoſum, & facit rigeſcere partes terreas ſibi admixtas, et non bene miſceri & continuari: rigidum enim & induratum in ſuperficie non bene miſcetur alij & non bene continuibile propinquo ſibi coniuncto. Hæc igitur cauſa exiſtimanda eſt eſſe ſuæ balbutientis mixtionis. Cum autem in ſe balbutiat omnia metalla, quibus admiſcetur balbutire facit & aufert ab eis ductibilitatem, ut dicit Hermes, et cum in ſeipſo producitur citò ſcinditur, & de facili. Conuenit autem hoc metallum cum plumbo, in hoc quod neutrum contrahit rubiginem, ſed potius ex corrumpentibus & ex ſeipſis contrahunt ſqualorem et ſordiciem quãdam ſed plumbum pluſquam ſtannum. Conueniunt etiam in hoc, quod neutrum eſt ſonorum multum per ſeipſum. Et cauſa primi quidem quia non ſunt habentia aliquem humorem calidum aqueum, uel ualde paucum acutum, qui corrumpat terreum qui eſt in ipſis, & conuertat in rubiginem. Cauſa autem rubiginis non eſt niſi terreſtre

adustum. Causa autem secundi est mollicies & humor, quia percutitur molle, & humidum cedit in sui empipedum, & ideo non à tota superficie expellit aërem qui est causa sonoritatis sicut in scientia de anima ostenditur. Magis tamen stannum quam plumbum habet sonoritatis, et quia hebetem habet sonum, ideo ea quæ acutè sonant sicut æs argentum & aurum, stannum temperat & grauat sonos eorum, & ideo admiscentur æri in infusione campanarum. Quod autem dicit Hermes *in alchimicis, quòd stannum propter suam nimiam siccitatem corpora quibus admiscetur frangit, & ductilem materiam in eis destruit. intelligitur eo modo quo dictum est ex acuto uapore, uel lotura uidelicet ipsum exiccatas habere terrestres partes, quæ sunt in ipso, quia aliter falsum esset, cum uidemus ipsum esse mollius multis alijs metallis.* Dicunt *autem stannum fusum cito putrescere, & plumbum manere & crescere sub diuo & in terra crescere, & probabile ego iudico, quia cum experimentis conuenire uidetur. Huius igitur causa est, quæ in cœlo & mundo aßignata est, causa enim corruptionis elementorum est, quòd elementa mouentur ad se inuicem, & cum non fortis est ligatura mixtionis, tunc unumquodque elementorum euadit ab altero.* Iam *autem dictum est, maléesse mixtum stannum, & ideo cum igne debilitatur et à loco suæ generationis remouetur citius alijs metallis corrumpitur.* Plumbum *autem grossum est ualde in substantia sua, & de roribus & pluuijs imbibitis humorem paulatim mineralem facit, & ad*

se con=

conuertit, & ideo per diuturnitatem temporis incremen tum capit aliquando. Inuenitur autem ſtannum duplex ſcilicet durius et ſiccius quod uenit de Anglia ſiue Britan= nia, & mollius aliquantulum quod in Germaniæ partib. abundãtius inuenitur. Hæc igitur de natura ſtanni à nobis dicta ſufficiant.

De natura & complexione argenti. Cap. 4.

DE argento autem poſt hoc dicemus, eo quòd in co= lore ſecundũ aliquid uidetur conuenire dictis me= tallis, cum autem nos non ſciamus compoſiti naturam, niſi ſciamus ex quibus, quòd et qualiter componitur, opor tet nos de argenti natura inueſtigare. Nos autem per an= tedicta iam certificati ſumus quòd argentum uiuum in com poſitionem argenti uenit, quia ſecundum colorem eius co= loratur, & habet actiua illius quando liqueſcit, tunc enim non adhæret tangenti, nec quieſcit in ſuperficie una, nec omnino diffunditur ut aqua, uel oleum, uel uinum, uel alius liquor. Hæc autem tria primum argento uiuo uidemus ineſſe. Si igitur argento liquefacto iſta conueniunt, oportet quòd hoc ſit gratia argenti uiui quod uenit in compoſitionem ſubſtantiæ ipſius. Cum autem ſplendidiſsimum ſit argentum, fulgens in albedine & bene polibile, oportet quòd habeat rationem argen= ti uiui multum digeſti, & depurati, & per ſubtiliſsima

commixti, & hoc enim etiam habet quòd fœtidum sit, non est tamen fœtidum sicut alia metalla, de quibus iam habitum est. Scimus autem per ea quæ antedicta sunt, quòd tam sulphur quàm argentum uiuum, & quodlibet quod ex sua complexione est humidum, & per ignem liquabile habet tres humores, sicut & uiuentia plantæ et animalia, quorum quidem unus crassius & indigestus est & enatans sicut pinguis sicut adeps uel oleum, & hic facit res inflammabiles. Alius autem est sicut phlegmaticus humectans partes rerum & non generans uel augens. Tertius est radicalis essentialibus partibus rei imbibitus, quia ex ipso partes essentiales rerum constant, & per ipsum augentur & nutriuntur. Argentum autem inuenimus durum & siccum. Oportet igitur quòd ab humoribus duobus superfluis sit multum emendatum, & subtilitas tertij facit optimam ipsius commixtionem. Cum aũt conflatur argentum, odor sentitur sulphuratus, oportet igitur de substantia & qualitate habere sulphuris, habet enim ex colore sulphuris fermentationem & digestionem ad speciem metalli, et de substantia quidem habet parum, propter quod etiã non colorat ipsum sulphur, sed de uirtute et qualitate multũ accipit à sulphure, quia calore eius cõsumptũ est in in eo humidũ dupliciter, de quo diximus, et tertiũ cum terreo subtili optĩe est cõmixtum. Calor enim sulphuris & & uapor et maximè sulphuris bene mundati et sublimati dealbat optimè et digerẽdo subtiliat & optĩe et fortißimè cõmiscet, qñ etiã à sulphuris substãtia duo extranei humores

res

res artificio et ingenio naturæ purgati sunt, hoc enim artificiũ omni arte certius et subtilius est, et ideo certißimũ tũc habet effectũ. Tũc igitur habens naturã argenti uiui quoniã est metallũ ex purgatißimo argento uiuo colore depurati sulphuris ad speciem splendidã deductum, & ideo necessariò album & fulgens, quòd autem sicut dictum est exciccatum sit ostendit hoc quòd tinnulum est sonorum ualde quod non esset si esset superflua infectum humiditate. Hæc autem digestio dat ei potentiam ad actum quem agit, inuenitur enim in effectu frigidum propter argenti uiui abundantiam quæ est in ipso, sed propter sui humidi optimam digestionem & subtiliationem est quòd confricatum speciebus aliquibus uel etiam commixtum ualet spiritualibus & præcipuè contra tremorem cordium. Sed admirabile est quod supra diximus quòd melius in hac specie metalli inuenitur molle sub terra sicut spissæ pultes, cuius pro certo causa est abundantia argenti uiui quod fuit in locis illis, & cum ex humoribus tertius separatus est in compositionem argenti, tunc alij duo circa ipsum in sordicie materiæ remanent, & hæc albedo mollis glandulosa significãs nihil de superfluo indigesto in naturam argenti esse assumptum, propter quod in igne positum statim euaporat in naturale humidum dum mollificatur & constare incipit humidum quod est de substantia argenti positum ad aërem infrigidatum coagulatur & est argentum, & litargirum illius argenti humidi præ omnibus ualet litargiris ad elixir album in alchimicis, quia litargirũ hoc est de humore qui

dispositionem habet ad argentũ & est aliquid ad argentũ in potentia sicut adeps aliquid est aliàs. Purificatur autem argentum in igne cum plumbo & tunc per ustionem exalat plumbum & separantur sordes ab argento sicut diximus superius. Quod autem incorporatum lapidi inuenitur tunc oportet in molendino farinari & cõminui utrunque, lapidum uidelicet substantiam & argenti, comminutis enim partibus & diuisis facilius unum separatur ab altero & substantia lapidum tunc non exurit argentum.

Sed & hoc non est silendum quod aliquando in Theutonia inuentum est multum tenax & siccum ferè depuratum & hoc duobus modis his temporibus nostris accidit, uno quidem modo inuentum fuit ut columna stans sub terra et exiccatum & tenax ualde & flexibile, alio modo inuentũ est extensum per terram sicut cordæ & fuit eiusdem quantitatis, sicut illud quod inuentum fuit per modum columnæ. Causa autem figuræ nõ fuit nisi diuersitas loci qui erat ut uas in quo præfocatus uapor in argenti materiam conuertebatur. Causa autem uiscositatis & cremabilitatis ipsius erat, quòd licet superfluum humidum in magna parte euaporasset, tamen adhuc aliquid adhærebat extrinsecus substantiæ argenti sicut humidum flegmaticum extrinsecus adhæret membris & mollificando soluit ea, quod cum purgatur per ignem, redit substantia argenti purißima.

Sulphur autem exurit argentum quando spargitur super argentum liquefactum, & denigratio argenti ostendit ꝙ hauritur per sulphur sicut diximus superius, sulphur

enim

enim propter affinitatem naturæ metalla adurit & non magnam adustionem infert rebus alijs sicut lignis & lapidibus, etiam si spargatur inflam=matum super ea. Hæc igitur dicta sunt à nobis de natura argenti.

De natura & commixtione æris. Cap. 5.

RVbea autem metalla in colore admixtione diuersa sunt à dictis, sicut satis ostendimus cum de colo=ribus metallorum, ageretur. Habet autem ferrum secundum se specialem determinationem extra alia elementa. Dicamus igitur æris compositionem supponentes quæ iam dudum probata sunt omne metallum ex sulphure cõ=poni & argento uiuo. Ponamus igitur argentum uiuum esse bonum non feculentum siue lutulentum, non tamen ab humore extraneo omnino purgatum & substantiam sulphuris esse feculentam & adurentem & in parte accensam, & sic argento uiuo per substantiam & qualitates cõ=misceri, nunc enim absq; dubio conuertit ipsum in ruborẽ & non poterit eidem propter utriusq; non plenã subtiliationem bene misceri, & tunc efficiet æs quod nõ est omnino

bonæ mixtionis propter quod multa fex inde resoluitur, & multum euaporat in igne in quo cum sulphur in parte incēsum est, ideo quædā partes argenti uiui amplius quàm aliæ purificantur & consumitur in eis superfluum humidum & in illis partibus uidebitur habere uenas auri. In alijs autem ubi minus digestum est erit scabrosum & ignobile & terrestre propter adustionem, & hanc diuersitatem in cupro quod inuenitur in Theutoniæ partibus in loco qui Goslaria uocatur expresse inuenimus, & ideo etiā hoc cuprum melius omnibus alijs æstimatur tanquam uenas auri habens immixtas, & nō est improbabile quin sulphur illius æris sit mixtum cum arsenico rubeo in aliqua quantitate, & ideo fit magis adurens sulphur illius metalli quàm alterius. Nunc igitur scimus materiam æris, quoniam est metallum ex argento uiuo plus quàm oportet aliquantulum habens per commixtionem adurentis sulphuris ad formam ruboris deductum, ex qua autem natura sulphur sit adurens in præcedētibus satis determinatum est. Arsenicum autem calcinatum fit quidem nigrum ex rubeo, sed postea & sublimatum in alutel quod est uas opertum cum collo alto ut sæpius diximus reuertitur albū ad instar niuis, ut si sæpius iterentur talis calcinatio & sublimatio tunc efficitur multum album & acutißimum, & ex acumine æri coniunctum liquando penetrat in ipsum & conuertit in candorem, si tamen diu stet in igne æs expirabit arsenicum & tunc redit pristinus color cupri sicut de facili probatur in alchimicis. Hi autem qui in cupro multum

tum operantur in nostris partibus Parisius uidelicet & Coloniæ & in alijs locis in quibus fui & uidi experiri conuertũt cuprum in aurichalcum per puluerem lapidis qui calaminaris uocatur & cum euaporat lapis adhuc remanet splendor obscurus declinans aliquantulum ad auri speciem. Vt autem albius efficiatur & ita citrinitati auri magis sit simile immiscent aliquantulum de stanno, propter quod etiam aurichalcum multum de ductibilitate cupri amittit. Et illi qui decipere uolunt & splendorem similẽ auro inducere ligant lapidem, ita quòd diutius remanet in ære in igne non euaporans cito ab ære. Ligatur autem per oleum uitri tolluntur enim fragmenta uitri & conuertuntur in puluerem & spargitur in testam super æs postquã immissa est calaminaris, & tunc uitrum proiectum enatat super æs & non sinit euaporare lapidem & lapidis uirtutem, sed reflectit uaporem lapidis in æs, & sic diu & fortiter purgatur æs & aduruntur in eo materiæ feculentæ. Tandẽ tamen euaporat etiam oleum uitri, & tunc euaporat uirtus lapidis, sed aurichalcum efficitur multo splẽdidius quàm esset sine illo. Qui autem adhuc amplius aßimilare auro intendit, has purgationes per optesim & uitri oleum sæpius iterat, & loco stanni ponit argentum & immiscet aurichalco. Et hoc efficitur ita rutilans & citrinum quòd multi credunt ipsum esse aurum cum in ueritate adhuc sit in specie æris. Hermes autem dicit quòd si æri liquefacto tuthia puluerizata siue sit tuthia alba siue rubea quòd ipsum in colorem auri conuertit. Quid autem sit

Tuthia in ſequenti libro ubi de medijs agetur dicetur, ſed quòd hic ſufficit eſt ꝙ Tuthiæ aduſtione conſumitur terreſtreitas & purgatur ab ære ſuperfluum humidum ipſius, & ideo tunc erit pulchrius, tamen & uirtus Tuthiæ euaporat per ignem ſi diu ſteterit in igne, & ideo niſi aliud medicamen fuerit euaporabit Tuthia, & tunc erit priſtinus color cupri. Dicit etiam Hermes cum quo concordant experta, quòd ſi æs ſale aſperſum ſuper acetum uel urinã pueri maſculi uirginis locetur penetrabit uirtus urinæ ſiue aceti ſubſtantiam æris & conuertet ipſum in uirorem. Si autem iterum per ſe ſolum æs locetur ſuper racemos expreſſos ſolo uapore uini conuertetur in optimum colorem uiridem perlucentem. Si autem huic colori auripigmentũ ſiue arſenicum approximatur & præcipuè aduſtum condemnando deſtruit uirorem & inducit colorẽ fuſcum terreſtrem ad opacitatem declinantem. Huius cauſa autem ex dictis facilè manifeſtatur, eſt enim ſal aperitiuũ, & ideo aperit cupri ſubſtãtiam præcipuè ſi in tenues laminas deductum ſit, & tunc uapor acutus aceti uel urinæ incendit ipſum, quòd tamen eſt à ſulphure nimis accenſo, propter quod humidum terreſtre adiunctum leue quod eſt ignitũ in ipſo uirorem accipit ſicut cholera calidiſsima & peſſima quæ eſt ſicut erugo æris ut dicunt medici. Quoniam autem primò uapor non eſt adeo acutus ſicut uapor uini coniuncti, tunc nõ ita intenſam inducit rubedinem, & ideo manet auri color perlucidus. Auripigmentum autem eſt excellenter adurens & ideo cum hoc approximat ſubſtantiæ

coloratæ

coloratæ comburetur modicum humidum quod est in ipso, & tunc manet quod est terrestre opacum, per omnem eundem modum quo etiam cholera adusta relinquit cinerem melancholicum accidentalem calidissimæ melancholiæ secundum experta medicinæ. Tanta igitur de æris natura & effectibus dicta sunt.

De natura & admixtione auri. Cap. 6.

SVbijciendum autem est his de natura auri quod solum secundũ Hermetẽ est in quo nulla apparet ægritudo, neutra enim pars materiæ ipsius est imperfecta & intemperata. Cum enim sicut & cætera componatur ex sulphure & argento uiuo est suum sulphur lucidissimum & mundissimum & per loturas fortissimas deductum ad puritatem quod nullam omnino habet unctuositatem cremabilem, nec aqueam humiditatem flegmaticam euaporabilem, & fortè in locis concauis quorum solida superficies est sæpius sublimatum & digestum temperato calore digerente digestione quæ pepansis uocatur & terrea substantia quæ est incorporata sulphuri munda & subtilissima uaporabiliter suspensa per totam substantiam humidi radicalis ipsius sulphuris. Propter quod relinquitur quòd calor illius sulphuris sit complexionalis à tẽperamento in nullo recedens, & hoc est sicut uir-

tus masculina in compositione auri. Similiter autem suum argentum uiuum habet duas substantias ad extrema mundificata. Tertiũ enim quod est in ipso calore est subtiliatũ non modò materialiter diuisum, sed uaporaliter est subtilissimum terræ fortè sæpius sublimatum in terræ concauitalibus per uiuificum caloris solis & stellarum. Similiter autem & aqueum subtilitatum per eundem modum iteratæ sæpius subtiliationis, & cum uitrum sic insit subtiliatur subtiliter. Constat quòd simul mixta per calorem & dispositionem loci præfocãtis & reflectentis uaporem in seipsum fortissimo nexu mixtionis colligata sunt. Sulphur autem in compositionẽ auri nõ uenit tantum per qualitatẽ sed per substantiam & cum sit subtilis substantiæ penetrabit ubique per argentum uiuum & coagulando colorat ipsum, & cum sit utrunque sublimatione ad formam superiorum elementorũ deductum quæ in natura diaphanitatis cum perpetuo conueniunt corpore habebit utrunque plurimum peruietatis, & cum spissentur plurimæ partes materiæ simul constabunt, hoc enim est de proprietate subtilis substantiæ quòd constans per coagulationem plurimas partes habebit in minimo loco. Diaphanitas igitur cõtracta faciet colorem citrinum, & subtilitas facit consolidationem maximam, & constantia multarum partium simul in paruo loco & situ facit pondus, sicut probatur ex his quæ im cœlo & mundo rationabiliter demonstrata sunt. Relinquitur autem ex consolidatione & temperamento simul quòd aurum sit parum uaporatiuum uel nihil, &

ideo

ideo quaſi non eſt odoriferum. Odor autem, licet non ſit eſſentialiter fumalis euaporatio, tamen frequenter fortis odor eſt cum furmali euaporatione, propter quod etiã relinquitur ulterius quòd aurũ ſit incorruptibilius omni metallo, & magis ſuſtinens ignem propter fortiſſimam ſui cõmixtionem in mixtura. Fumalis enim euaporatio quandam indicat corporum corruptionem, quæ eſt minus in argento & magis in ære. Ex his habetur cauſa, quare adurunt argentum, quæ non adurunt aurum, ſicut ſulphur & arſenicum & quædam alia. Cauſa enim huiuſmodi eſt mixtura, eo quòd omne terreſtre ipſius eſt in humido ſe defendente ab uſtione, & omne humidum ipſius eſt in terreſtri ſe retinente, ne euolet per euaporationem, quam connexionem Plin. fœdus uocat, & Empe. collam Germanorum. Ex temperantia autem auri habetur quare eſt calidum & humidum, conferens tremori cordis & melancholiæ, quæ facit triſtem, & præcipuè illi quæ facit hominem ſolum apud ſe loqui, confert autem contra has paſſiones ſiue ſpeciebus eiuſdem uirtutis confricatum, ſiue etiam ſumptum contritum. Ex ſoliditate autem eſt quod non tingit corpora quæ tangit niſi difficiliter, et ideo fertur in annulis & cæteris ornamentis. Argentum autem tingit parum, & cætera metalla tingunt multum, quod contingit ideo, quia humor unctuoſus in toto eſt ab eis ſeparatus, cui commixtum eſt terreſtre aduſtum in eis, & hoc contingit ſicut fuligo corporis unctuoſi. Multa autem

puritas materiæ, facit quòd rarißimè inuenitur alij corpori immixtū, sed semper quasi purum, quòd cum alij permiscetur, non potest retinere tantam puritatem, & ideo degenerat in æs, econtra rarißimè inuenitur nisi lapidibus incorporatum. Ex hoc iterum est, quod inuenitur in grana arenularum frequenter, quia tantam puritatem oportet esse paucam & ab illa materia eleuatam & quasi expulsam & ideo diuersam, tamen iam inuentum est granum c. marcharum simul. Ex his iterum constat quare hæc duo metalla, scilicet aurum & argentum, et assumpta sunt in materiam numismatum à sapientibus antiquis, habent enim hoc speciale iuuamentum ad hominis complexionem iuuandam & consolandam, & sunt durabiliora et nobiliora cæteris. Purificantia autem aurum sunt acuta & ualde sicca, sicut sales, & præcipuè sales marini & fuligo corporū unctuosorū, sed siccorū & later tritus. Cū aūt purificari debet aurū, fit testeum uas ad modū cucurbitæ uel scutellæ factū, et super illud uas fit simile illi et cōglutinatur in loco contactuum & tenaci luto, quod sapientiæ lutum uocant alchimici. In superiori autem sunt foramina multa, per quæ exeat uapor & fumus & postea attenuatur aurum in laminas breues & tenues, & ordinantur in uase, ita quòd quilibet ordo laminarum subtus & supra habeat puluerem fuliginis & salis & lateris farinati commixtorum, & decoquitur in igne forti donec purißimum est, & consumuntur in eo substantiæ ignobiles,

lutum

lutum aũt ſapientiæ de quo fiunt teſtæ, fit ex teſta contrita, & iterũ cõmixta & decocta, hoc enim uas in igne poſitũ non cõminuitur igne ſenſibili conſumptiõe. Tamẽ alio modo in alchimicis præparatur lutũ ſapiẽtiæ, ſed illud hic ſufficiat quo aurifices utũtur. Sic igitur purificatur aurũ & nõ exuritur in eo niſi ſubſtãtia ignobilis, propter quod elegãter dicit Hermes in alchimicis ſuis. Sulphur ipsũ quadam ſubtili affinitate ſulphuris, ad quã uicinantur oĩa metalla omnia eorum purit corpora & incinerat, aurũ uerò nõ, pori nanq; eius arcti ſunt et indiſſolubiles. Aurũ tamẽ quod tẽporib. noſtris abundãtius inuenitur, uenit de Boẽmiæ regno et nup in Vueſuale ĩ Theutoniæ partib. in loco qui uocatur Curbeth, inuenitur in monte quodã aurũ, de quo minus cũ purificatur cõſumitur, quã de aliquo alio, et tñ minoris præcij quã aliud æſtimatur, cuius profectò cauſa nulla eſt, niſi quia nouum eſt ualor eius ab emptoribus adhuc nõ probatur. Non aũt ignorandũ eſt ꝙ aurũ quaſi citrinũ & croceũ inuenitur, quod tñ per decoctionem rubeſcit propter materialis principij quod albũ magis quã formales quod eſt rubeũ cõſuptionẽ, propter quod alchimici uolẽtes aurũ facere ſtudẽt ad elixir rubeũ quod medicinã uocãt, & ſtudiũ eorũ eſt ꝙ 4. in ſe habeat colorationẽ uidelicet et penetrationẽ et immortalitatẽ in igne et conſolidationẽ, et hoc uocãt rubeũ ſolis. Elixir aũt ad argẽtum ſtudent habere colorationẽ albedinis et quòd ſit penetratiuum, & non euaporet ab igne, & habeat ſubtilitatem,

& hoc uocant album lunæ, propter quod dicit Hermes, qui est radix super quam omnes philosophi sui substentati sunt quòd rubeum solis medicina est album uerò lunæ. Candor uerò rubor croceum aperiunt aurum, genus autem decoctionis quòd ruborem modicum per coctionem assumat necesse est. Ex prædictis omnibus elucescit aliqualiter secundum quam rationem plurimi alchimistarum asserant de omni corpore elementato posse extrahi tria corpora, oleum uidelicet, uitrum, & aurum. Patet ex sæpius habitis pingue quoddam esse in omni elemento quod circunfunditur partibus, quòd quia uiscosum est euanescente humido aquæ distillat ab incenso corpore & assato, eo quòd per optesim pellitur ad interiora, ubi diutius defenditur ab igne. In omni enim corpore est humidum radicale permixtum terreo subtili, ita quòd utrunque tenet alterum, & hoc fortißimè assatum sublimando se in poris corporis interioribus, quorum orificia exteriora clausa sunt per combustionem, quasi per duo se diuidit, magis enim grossum & aqueum natat in corporibus partibus, & per fortißimum ignem effunditur uitri effusione, & congelatur frigido in uitrum: magis autem purum sublimatum propter caliditatem fit croceum, et effunditur effusione auri, quod congelatur frigido: hoc tamen præcipuè est in capillis humanis uerum, quia in illis est magna uirtus mineralis, præcipuè illis qui de capite abscinduntur: quare autem hoc sit non

est præsen-

est præsentis intentionis, sed in scientia de animalibus est declarandum. Signum autem huius est, quoniam tempore meo inuentum est & uisum caput hominis, quod inter dẽtes suturæ superioris cranei partes multas auri pulueris habuit immixtas, ferè enim ubicunque aurum inuenitur, ut diximus, quasi puluis & quasi grana inueniuntur, cuius causa est subtilitas & expulsio materiæ et sublimatio, et huius indicium est, quòd inueniũtur quasi quædam guttulæ congelatæ. In poris enim uasorum naturalium præfocatus uapor, cum in se reduplicatur sæpius ad humorem conuertitur, qui iocunditatem guttarum assumunt, & si aliquando sunt concaua, oblonga, & quasi ex paruis composita: hoc fit ideo, quòd in collo uasis naturalis uapor, nec simul cõuersus est, nec simul congelatus, sed pars post partem, & ideo secunda addita est primæ, & aliquando illis duabus tertia, sicut etiam fit in generatione grandinis. Hæc uniuersaliter à nobis de auri natura physicè dicta sunt.

De commixtione ferri. Cap. 7.

TAndem autem de ferro sermo habendus est, hoc enim ignobilius est cæteris liquabilius metallis, neq; est liquabile sicut cera, sed potius liquabile mollificabile. Est autem compositio eius ex argento uiuo terrestri ponderoso & lutulento & immundo ualde, & ex sulphure immundo terrestri, cuius uirtus cõuertit ipsum argentum uiuum in ferri speciem, & ideo est scabrosum ualde, & rubiginem de facili cõtrahit propter sulphuris adustionem, et fuliginat ea quæ tangit & fortè terrestris substantia eius sulphuris est atramentosa, & propter hoc limatura eius confert nigredinem atramento, et etiam non purgatur ab humore unctuoso, & ideo facilis est adustionis.

Huius autem signum est, quòd cum pinguedo aliqua supponitur ei sicut cepum et pix aperit ipsum, ita quod stannum superinfusum eidem substãtiam eius ingreditur, post cuius ingressum ita frangibile efficitur, quòd postea fabricari non potest. Adustio autem terrestris substantiæ ipsius probatur per multam scoriam quæ ab ipso separatur, & maximè per hoc quòd frequenter ut grana quædam nigra in terra inuenitur. Secundum hoc igitur patet quare non liquatur ut alia, sed mollificatur tantum, huius enim causa est terrestreitas ipsius, & ideo eleganter dicit Hermes tardæ liquefactionis causam in ferro efficit nimia terstreitas partium eius prohibens fluxum eius, sed tamen in

magno

magno igne præcipuè sabulo & sulphure aspersum distil-
latur & depuratur. Propter duritiem etiam eius fit, quòd
ex ipso fiunt instrumenta sicut mallei & incudes unde cæ-
tera producuntur metalla, siccitas autem eius facit ad for-
titudinem acutorum angulorum in ipso, propter quod fit
incisiuum & perforatiuum eorum quæ incidi debent &
perforari. Dicit etiam Hermes de ipso, quòd argentum ui
uum multum dealbãs ipsum ferè ad similitudinem argenti
ingreditur in substantiam ipsius cum sulphuris & tarta-
ri, hoc est, lapide uini decoctione. Sulphur enim propter
uim adurentem, quæ est in eo & immaturitatem, argen-
tum uiuum uocatur ab Hermete peruigil & insidiator
omnium metallorum. Argentum tamen uiuum non per-
manet in ipso diu in igne, sed fugit ab ipso sicut ex cæte-
ris metallis, quibus de facili commiscetur propter natu-
ralem quam cum eis habet conformitatem, nisi per inge-
nium magnũ figatur et retineatur, et propter huiusmodi
fugacẽ humiditatẽ quam habet, uocat ipsum Hermes seruũ
fugitiuũ. Cum igitur secundũ dicta siccũ sit & adustũ ha
bet opationem quòd confert spleni & stomacho debilitatis
ex mollificatione, et ideo præcipitur talib. ut bibãt uinum
et aquã, in quib. extinctũ sit ferrũ candẽs. Calibs aũt nõ est
alia species metalli quã ferrũ, sed est subtilior & aquosior
pars ferri ex ferro per destillationem extractũ, et ideo du-
rior est et compactior propter uim ignis & propter par
tium subtilitatem quæ duriores efficiuntur qñ uruntur.

Est autem albius propter maiorem à terrestreitate separationem, & cum nimis induratur, tunc scinditur et percussum comminuitur propter nimiam sui desiccationem. Est autem diuersitas aquæ in desiccando plus & minus, et ideo fabri quærũt specialiter aquam in qua extinguãt ferrum ex quibus faciunt gladios. Cum enim eandem & in aquam mutatur induratur, eo quod calidum frigiditatem aquæ fugiens ad interiora ferri comburit in ipso materiale humidum & huiusmodi consumptione magis & magis induratur. Tantum igitur dictum sit de ferro & de cæteris metallis in speciali & in communi.

In

IN LIBRVM QVINTVM DE MEDIIS MINERALIBVS & de omnibus quæ conueniunt medijs.

Præfatio.

SVPEREST IN HOC QVINTO MIneralium inuestigare naturas eorum quæ media inter naturas lapidum & metallorum esse uidentur, licet enim Auicen. in quarto diuidat corpora mineralia in lapides liquabilia sulphura & sales. Tamen uidetur nobis sulphur plus esse mineralium per se quàm argentum uiuum, cedit enim in materiæ partem et unum in alterum. Loquētes igitur de medijs dicamus primò in communi de mediorum naturis & postea sub compendio tangemus aliqua eorum in speciali, & in hoc complebimus nostram in isto libro intentionem. Omne igitur quod in aliquo participat paßionem lapidum & in aliquo participat paßionem metalli dicimus esse medium, est enim proprietas lapidis non liquefieri, & proprietas metalli quam habet ex materia est liquefieri calido sicco, & ideo lapides sunt in genere humidorum & aquæ. Media igitur sunt quæ secundum aliquid sunt terræ & secundum aliquid aquæ, et quædā quidē horum quæ sunt interiora terræ illa constāt calido & sicco, quædam autem uiciniora aquæ et ab illis di

ſtillat aqua per calidum ſiccum ſicut eſt gemma. Adhuc autem & media ſunt quæcunque liqueſcunt calido ſicco, ſed poſtea ad frigus & etiam ad ignem incipiunt conſtare elixata, ſicut enim liqueſcerent niſi eſſent ſecundum aliquid aquea, neque conſtarent per elixationem niſi ſecundum aliquid eſſent terrea ſicut colligitur ex doctrina Metheoro. Amplius autem media ſunt quæcunque ex amborum ſubſtantijs componuntur licet nón liqueſcant ad ſiccum calidum, ſic enim media ſunt omnes ſcoriæ quæ à mineris cum lapidoſis partibus reſoluũtur, & ſic media eſt omnis marchaſita, quæ quidem non liqueſcit in igne ſicut lapis, ſed tamen ipſe color & pondus naturam in ea indicat eſſe metallicam. Amplius autem quæcunque comminutiua ſunt in ſubſtantia & ſunt aquæ eorum multum conſolidatiuæ & reſtrictiuæ quandam mediorum habent materiam ſicut eſt alumen omne. Omne etiam atramentorum genus medium eſſe uidetur, eo quòd aliquid lapidoſum in ſubſtantijs eorũ inuenitur. Cauſa autem iſtorum mediorum eſt permixtio uaporabiliter facta materiæ lapidis & metallorũ uel materiæ liquabilium, permiſcetur enim cum multo ſulphure & humor habens aliquid de natura argenti uiui & ex taliter permixtis humoribus & uaporibus & cæteris materijs conuenit quædam media inter utraque produci à natura. Sapiens enim & diligens natura quæ omni materiæ complet aptitudinem ab extremo ad extremum non tranſit ut dicit Ariſtote. niſi compleat omne medium fecit er-

go multa media inter lapides non liquabiles & metalla liquabilia ut in omnibus exhibeat conuenientia & desyderium boni quod habet unumquodque quod est per omnem modum materiæ poßibilem ut compleatur. Mediorũ autem natura summè notandum ad transmutationem metallorum, quia in eis consistit plurima sciẽtia eorũ quæ unum in aliud conuertere nituntur, media enim sunt quasi materialia, & iam superius ostendimus quòd ille qui inconuenienter intendit metallum ad metallum conuertere, oportet quòd primo deducat ipsum ad naturam primam, hoc est generi metallico proximam. Tunc aptitudinem suam iuuat à uirtutibus disponentium facilè naturam & accipit ueram speciem metalli quod intenditur, physicæ etiam rationes quæ in physico auditu determinatæ sunt, ostendunt quòd nõ est motus de extremo ad extremum nisi per medium. Est autem omnium metallorum proprium quòd uidentur incõpleta esse in specie, & ideo in quodlibet conuertibilia, medium enim propriè dictum habet informem naturam quam formatam distinctam extrema retinent sicut in scientia de sensibilibus docebitur. In medio aliquo modo secundum formas confusas sunt extrema. Propter quòd extrema per ingenium & naturam de medijs reducuntur quando unitur uirtus unius extremi super alterũ. Sic igitur dictum sit de medijs in communi nõ oportet enim plura dicere, quia cognitio mediorum est per sua extrema.

De natura salis & speciebus et modis. Cap. 1.

VNum de medijs & primum est sal de quo in communi iam scimus ex scientia Metheo. quòd efficitur ex terreo grosso & combustum est postquam commixtum erat aqueo, & ideo omne sal resolui incipit in aqua frigida & in aëre frigido et humido. Est autem sal multarum diuisionum, est enim sal marinum siue quòd ex aqua salsa concretum est, & est sal gemma quod est sicut cristallum perlucidum & in Vngaria abundātißimè inuenitur, cuius commixtio est terrestris composita, & propter hoc facilè raditur in puluerem, nō autem est ex solo terrestri, sed cum habet aqueam substantiam frigiditate terræ & cōiunctione congelatam, & ex illa habet quòd est perlucidū habet etiam ex eadem quòd liquefit calido humido & distillat aqua ab eo terrestri suo remanēte. Est iterū sal quod uocatur napticum nigrum ex napta quæ est in ipso, sed cū subfumigatur liquescit napta & separatur ab eo & tunc fit album. Est iterum sal radicum nigrū ex seipso ex multa adustione terræ quæ est in ipso. Est etiam adhuc sal armoniacum qui clarius est ad perspicuitatem accedens. Et fortè alij modi salis præter istos in diuersis terris inueniuntur quoniam sal marinum alium habet modum iu mari magno quod attingit Italiam & alium in mari Oceano quod est ad aquilonem & tangit Flandriam & Germaniam.

Hoc

Hoc enim quod eſt in mari magno in reflexu maris in locis ubi refluit uel in foueas deriuatum in locis ubi ſtat calor ſo lis in fundo conuertitur in ſalem qui eſt magnorum grano rum ſicut nix quædam grandinoſè conuoluta. Hoc autem quod ex mari Oceano aquilonari coquitur de terreſtri fundi & terræ marinæ. Sunt etiam fontes ſalſi in diuerſis Theutoniæ partibus ex quorum aquis coquitur ſal bonũ & paruæ quantitatis quaſi farinatum. De urina etiam ho minis & præcipuè puerorum coquitur ſal per operatio- nes alchimicas ſublimationis & diſtillationis. Quocunque autem modo fiat ſal in cõmuni tamen unius eſt naturæ quæ componitur ex terreſtri quòd humidum fuit mixtum com buſti, & quia humido permixtum fuit, ideo cõbuſtum eſt album, & quanto plus comburitur per elixationem uel aſſationem tanto efficitur albior & amarior, ſalſus enim ſapor permixtus eſt amaro ut in ſcientia de ſenſibilibus de terminabitur. Propter terreſtreitatem autem omne ſal ſtipticum inuenitur & propter ſiccitatem eſt ipſe exicca- tiuus à putredine cõſtrictiuus. Propter caliditatem ſimul & ſiccitatem eſt abſterſiuus, & quia habet acumen in ſapo re penetratiuum ideo condit cibaria. Criſtallinus autem ſpecialiter eſt conſumptiuus groſſorum uaporum, ſed qui cunque calidior eſt diſſolutiuus congelatorum humorum in commixtis corporibus, & hoc quidem habet omne ſal ſecundum magis et minus. Similiter autem propter ſiccita tem ſimul et inordinationem pororum, cuius inordinatio-

nis causa est combustio intorquens ordinatos poros habet quòd est de numero comminuibilium omnium modorum.

De natura & substantia atramentorum Cap. 2.

Natura autem atramenti secũdum suum genus est quòd est substantia omiomera mineralis dissolubilis per decoctionem in aqua factam permixtam lapidosæ substantiæ, quæ nequaquam soluitur per elixationem, liquida enim proculdubio primum est genus atramẽtorum & fuit per se coagulatum. Contra etiam omne atramentum secundum suum genus quod est rancidi gustus stipticũ & adurens ualde unde & inducit crasiam duram quando corporibus apponitur. Est autem plurium specierum, aliquod enim est album quod arabes uocant al Kadidis & aliquod rubeum quod uocant assuriæ, & aliquod citrinum quod uocant al Kosol, & aliquod inuenitur uiride quod nominant al Kacautum & aliquod fuscum declinans ad nigredinem quod aliquid acceperit lapideitatis. Viride autem quod à quibusdam uitreolum uocatur & ad quoddã incausti genus ponitur fortius est coagulatum quàm citrinum & tunicas habet grossiores. Efficatius autem in fusco genere atramenti est, quòd splendorem quendam auri prætẽdit si puluis aureus in ipso sparsus obscurè reluceat. Patet quòd atramẽta omnia ex terra & aqua sunt, & pri

mò

mò ſunt liquida & poſtea coagulata, & iterum poſtea calido & humido diſſolubilia. Calorem autem accipiunt ſecundum maiorem & minorem ſubtilitatem terrei & decoctionem eius in humido & maiorem & minorem perſpicui aereis immixtionem quando terreum in aqua decoquitur. Eſt autem hoc medium lapidis & metallorum, quoniam & compoſitionem habet lapidis & aliquando ſplendorem metallorum.

De natura & genere aluminum. Cap. 3.

ALumen eſt terreſtris cõpoſitionis, eſt autẽ tale terreum, quod groſſum eſt & humido cõcretũ, quod à cõplemento deficit argẽti uiui & tamen aliquod accedit ad illud. Et uidetur eſſe quadã ui coagulatũ, quæ quidẽ nõ eſt ſulphuris, ſed aliquid propinquitatis habet cũ ſulphure exiſtente. Eſt igitur colore albũ frequẽtius, & cũ aſſatũ fuerit opteſi diſtillat ab eo quædã aqua ferè ſicut à ſalgemma. Eſt autem quod frequentius occurrit & cuius utilitas maior eſt trium ſpecierum uidelicet longum & ſciſsile ualde quod in ſciſſuris plumoſum apparet & habet colorem argento ſimilem. Secundum autem eſt quod eſt ſiccum & rotundum ut mollis lapis & in ſplendore argenti, & albedine parum declinans à præcedente & non eſt ita efficax, ſicut id quod dictum eſt & hoc à quibuſdam uocatur rotundum. Tertium autem eſt ſiccum quaſi

petrosum declinans ad citrinitatē, & hæc omnia tria sunt de facili dissolubilia. Optimum est scissibile præsertim re- cens candidissimum gustu per quam astringens, graue olēs calculorum expers. Reperitur quoque lapis huic alumini persimilis qui gustus inditio dignoscitur q̄ non astringat.

De modo et natura Arsenici. Cap. 4.

REstat nos de Arsenico terminare ad præsens, dici- mus igitur, quoniam est de subtili materia & simi li cum sulphure, iccirco non oportet illud aliter deffiniri quàm sulphur, in hoc autē diuersificatur à sulphure, quia est albedinis tinctura de facili, rubedinis autem difficilli- mè, sulphur uerò rubedinis de facili, albedinis autem diffi cillimè. Est autem sulphuris & arsenici duplex genus, ci- trinum quoque & rubrum, quæ sunt arti Alchimiæ uti- lia, reliqua autem multa genera non. Figitur autem Arse- nicum sicut sulphur. Vtriusque uero sublimatio ex metal- lorum calcibus melior est, non sunt autem sulphur & Ar- senicum materia perfectiua operis Alchimiæ ut qui- dam putarunt. Non enim completa sunt ad perfe ctionem, habent autem adminiculum perfe- ctionis in casu. Eligatur autem luci dum & squamosum & scissibile.

De

De natura & modo marchasitæ & Magnesiæ. Cap. 5.

SVfficienter determinauimus de natura & essentia atramentorum aluminum & Arsenici, nunc ad ipsius marchasitæ & magnesiæ naturam accedemus. Dicimus igitur quòd marchasita duplicem habet in sui creatione substantiam argenti uiui scilicet mortificati, & ad fixionem approximantis, et sulphuris adurentis. Ipsam habere sulphureitatem, comperimus manifesta experientia. Nam cum sublimatur, ex illa emanat substantia sulphurea manifesta comburens. Et sine sublimatione similiter perpenditur illius sulphureitas. Nam si ponatur ad ignitionẽ non suscepit illam priusquam inflammatione sulphureis inflammetur & ardeat. Ipsam uerò argenti uiui substantiam manifestatur habere sensibiliter. Nam albedinem præstat Veneri meri argenti, quemadmodum et ipsum argentum uiuum, & colorem in ipsius sublimatione cœlestium præstare, & luciditatem manifestam metallicam habere uidemus, quæ certum reddunt artificem Alchimiæ, illam has substantias continere in radice sua.

Magnesia uerò sulphur plus turbidum & argentum uiuum magis terreum & fœculentum, & ipsum sulphur similiter magis fixum & minus inflammabile habere, per easdem probare experientias manifestè poteris, & ipsam magis naturæ martis exprimere.

De natura nitri. Cap. 6.

NItrum aũt ex nitrea Inſula, ubi primò inuentũ eſt ſic uocatur, Arabes Baurach nominãt, eſt aũt de genere ſalis obſcurius quam Salgẽma, tñ eſt perlucidũ, ſed eſt laminoſum tenue. Eſt aũt illud aſſabile in igne & tunc amiſſa aquoſa ſubſtãtia ſuperflua efficitur ſiccũ magis combuſtũ, et tunc erit acutius ſal ipſum. Species aũt eius diſtinguntur ſecundũ loca in quibus naſcitur. Eſt aũt tripliciter inuentũ apud nos, Armenicũ uidelicet & Affricanũ, & Theutonicũ, quod in loco qui Goslaria dicitur abundãter inuenitur, ita ꝙ pluuia cadente ſuper montẽ qui plenus eſt minera cupri, & colata aqua pluuiæ per mentẽ qñ uenit ad cẽtum paſſus in foueã quã fecerunt foſſores, cõuerſa uidetur aqua in nitrum, quod tñ putatur ab incolis eſſe ſalgẽma, ſed ego uiſu et tactu probaui eſſe nitrum. Stat aũt in concauo mõtis ad modum & formã qua glacies generatur in tectis, & aqua à tecto ſtillante tẽpore gelantis frigoris, et hoc non eſt laminale ſed rotundum. Comparatio autem nitri affricani ad cæteras ſpecies nitri, eſt cõparatio nitri ad ſalem. Spuma autem nitri omnis quæ aliquando flos nitri uocatur, ſubtilioris eſt ſubſtãtiæ et uirtutis, quã ipſum nitrum, melior autem eſt ſpuma illa quam prætendit color marmoris & eſt multum frangibilis. Eſt autem omne nitrum calidum & ſiccum, & ideo operationes eius ſunt quòd eſt inciſiuum lauatiuum, excoriatiuum, corroſiuum, & præcipuè Affricanum, quod acutius eſt cæteris.

De

De natura tuthiæ Cap. 7.

TVthia autem cuius usus frequens est in transmutationibus metallorum est artificialis et non naturalis commixtio: fit autem tuthia ex fumo qui eleuatur ad superius, & adhærendo corporibus duris coagulatur, ubi purificatur æs à lapibibus & stanno quæ sunt in ipso: melius autem in hoc genere est, ex eo quod sublimatur ab illo & tunc illud quod in tali sublimatione residet in fundo est climia, quæ uocatur à quibusdam succudus. Sũt autem multi modi tuthiæ, est enim alba & citrina ad rubedinem declinans, quando autem lauatur tuthia residet in fundo quoddam, sicut fex tuthiæ, nigrum aliquando hoc uocatur à quibusdam tuthia Inda. Differentia autem inter succudum & tuthiam est quam diximus, quia scilicet tuthia sublimatur et succudus est quod residet in fundo canalis non sublimatum. Melior autem est uolatilis alba, & deinde citrina & deinde rubea, recentior enim melius ualet quàm uetusta. Est autem omnis tuthia frigida & sicca, & illa quæ abluta est melius ualet in operationibus istis.

De natura et proprieratib. electri. Cap. 8.

MVlti antiquorum non minus inter media, sed inter metalla posuerunt electrum, quod Arabes tinchar uocant, quidam autem ipsum capistrum auri uocauerunt: habet autẽ colorem mixtum ex auro et argento

& ideo etiam duo sunt genera huius metalli, est enim artificiale, quod ex argento & nitro simul mixtis confectum est: aliud autem est minerale & naturale, quod antiqui omni metallo melius esse dixerunt, nescio quare, nisi quia sibi hunc effectum attribuerunt, quòd stridorem emittit, uas factum ex tali electro, quando uenenum est immissum in potu quod in uas mittitur sicut stridet nitrum, quando infunditur sibi acetum, cum autem colorem habeat argenti & auri mixtum, proculdubiò & proprietatem habet utriusque et naturã. De mixtis igitur homogeneis, et non complexionatis, neque animatis secundũ hunc modum dictũ sit. Ex dictis enim omnia quæcunque hic non nominata sunt de facili poterunt cognosci.

In

INDEX LIBRORVM ALBERTI MAGNI DE MINERALIbus & rebus metallicis.

Liber mineralium Alberti Magni, libros quinque continet partiales.

Primus liber quatuor tractatus continet.

Tractatus primus est de lapidibus in communi.

Tractatus secundus est de accidentibus lapidum.

Primus tractatus continet octo capitula.

Præfatio. Quæ est intentio, quæ diuisio, modus & dicendorum ordo. pagina.107.
Cap.1. De materia lapidum. pa.111.
Cap.2. De perspicuitate lapidum. pa.114.
Cap.3. De causa generatiua siue effectiua lapidum secundum diuersas opiniones philosophorum. pa.118.
Cap.4. De causa effectiua lapidum secundum ueram sententiam, & de proprio instrumento ipsius. pa.122.
Cap.5. De forma substantiali lapidum. pa.125.
Cap.6. De commemoratione lapidum, in quibus locis generantur lapides. pa.128.
Cap.7. Causa quare quædam loca generant lapides & quædam non. pa.130.
Cap.8. De uirtute loci qualiter operatur in natura lapidum. pa.134.

Secundus tractatus octo continet capitula.

Præfatio. De his quæ per se acidunt lapidibus siue de his quæ bene & malè commixta sunt. pa.139.
Cap.2. De causa diuersitatis colorum in lapidibus præciosis. pa.139.
Cap.3. De causa colorum in lapidibus perspicuis nec terminatis nec præciosis pa.145.
Cap.4. De causa duriciei diuersæ quæ est in lapidibus. pa.147.
Cap.5. De dolabilitate & indolabilitate lapidū. pa.150.
Cap.6. De causa porositatis & compactionis lapidum & grauitatis & leuitatis eorundem. pa.151.
Cap.7. De causa multitudinis paruorum lapidum iuxta littora. Et de ordine laterum qui aliquando in littoribus quasi artificialiter positi inueniuntur. pa.152.
Cap.8. De quibusdam lapidibus habentibus intus & extra effigies animalium. pa.154.

Liber secundus de mineralibus duos habet tractatus.

Primus tractatus inuestigat causam uirtutis lapidum & descriptiones eorum & sigilla quæ inueniuntur in quibusdam depicta. Secundus tractatus est de lapidibus præciosis & eorum uirtutibus.

Tertius

Tertius tractatus est de sigillis lapidum, & qualiter est dicendum de sigillis, & quot sunt modi sigillorum & de expertis.

Primus tractatus habet quatuor capitula.

Cap. 1. *Est de causis uirtutũ lapidũ præciosorũ & redargutione dicentiũ in lapidibus non esse uirtutes.* *pa.* 155.
Cap. 2. *De quatuor opinionibus philosophorum circa causam uirtutum lapidum.* *pa.* 159.
Cap. 3. *De improbatione dictarum opinionum.* *pa.* 164.
Cap. 4. *De uera causa uirtutis lapidum præciosorum.* *pa.* 167.

Secundus tractatus habet uiginti capitula.

Cap. 1. *Est de lapidibus preciosis incipientibus à litera* A. *pa.* 169.
Cap. 2. *De incipientibus à litera* B. *pa.* 173.
Cap. 3. *De incipientibus à litera* C. *pa.* 175.
Cap. 4. *De nominibus lapidum incipientibus à litera* D. *pa.* 179.
Cap. 5. *De incipientibus à litera* E. *pa.* 181.
Cap. 6. *De incipientibus à litera* F. *pa.* 184.
Cap. 7. *De incipientibus à litera* G. *pa.* 185.
Cap. 8. *De incipientibus à litera* I. *pa.* 188.
Cap. 9. *De incipientibus à litera* K. *pa.* 191.

Cap.10. De incipientibus à litera L. pa.191.
Cap.11. De incipientibus à litera M. pa.191.
Cap.12. De incipientibus à litera N. pa.195.
Cap.13. De incipientibus à litera O. pa.196.
Cap.14. De incipientibus à litera P. pa.198.
Cap.15. De incipientibus à litera Q pa.200.
Cap.16. De incipientibus à litera R. pa.200.
Cap.17. De incipientibus à litera S. pa.201.
Cap.18. De incipientibus à litera T. pa.206.
Cap.19. De incipientibus à litera V. pa.207.
Cap.20. De incipientibus à litera Z. pa.207.

Tractatus tertius continet ſex capitula.

Cap.1. Eſt de imaginibus & ſigillis lapidum. pa.208.
Cap.2. De figuris lapidum à natura factis. pa.211.
Cap.3. De cauſa quare gēmæ primitus inſculpi præcipiebantur, & quòd ſit iuuamentū in ipſis ſigillis. pa.215.
Cap.4. Qualiter imago dicatur Orientalis Occidentalis meridionalis uel aquilonaris. pa.218.
Cap.5. De ſignificationibus imaginū in lapidibus. pa.221.
Cap.6. De ligaturis & ſuſpenſionibus lapidum. pa.225.

Liber tertius duos continet tractatus.

Primus eſt de ſubſtantialibus metallorum.
Tractatus ſecundus eſt de actionibus metallorum.

Primus tractatus habet decem capitula.

Cap.1. Quæ ſit libri intētio et qui dicēdorū ordo. pa.230.

Cap.2.

Cap.2. De propria materia metallorum. pa.233.
Cap.3. Quare lapis non producitur nec liquatur ſicut metalla. pa.237.
Cap.4. De ſententijs antiquorum & de materia metallorum. pa.239.
Cap.5. De cauſa efficiente & generatiua metallorum in communi. pa.243.
Cap.6. De forma eſſentiali metallorum. pa.246.
Cap.7. De opinione Caliſtenis ponentis tantum unam formam metallorum. pa.250.
Cap.8. De opinione Hermetis & aliorum philoſophorum dicentium in quolibet metallo plures eſſe formas. pa.254.
Cap.9. Vtrum ſpecies metallorũ poßint aduinuicem trãſmutari ſicut dicunt alchimici. pa.257.
Cap.10. De loco generationis metallorum. pa.259.

Tractatus ſecundus continet ſex capitula.

Cap.1. De liquefactione & congelatione metallorum. pa.266.
Cap.2. De ductibilitate metallorum. pa.269.
Cap.3. De colore metallorum. pa.271.
Cap.4. De ſaporibus & coloribus metallorum. pa.275.
Cap.5. De cremabilitate & incremabilitate metallorum. pa.277.
Cap.6. Quòd generatio metallorum ad ſe inuicem eſt circularis. pa.280.

Liber quartus unicum habet tractatum in quo determinatur de metallis in speciali & continet capit. 7.

Præfatio, est de his quæ quasi uniuersalia metallorũ sunt sicut pater & mater scilicet sulphur & argentum uiuum. pa. 283.
Cap. 1. De *natura argenti uiui.* pa. 286.
Cap. 2. De *natura plumbi.* pa. 163.
Cap. 3. De *natura & proprietate stanni.* pa. 165.
Cap. 4. De *natura & complexione argenti.* pa. 167.
Cap. 5. De *natura & commixtione æris.* pa. 169.
Cap. 6. De *natura & admixtione auri.* pa. 171.
Cap. 7. De *natura & commixtione ferri.* pa. 174.

Liber quintus unicum habet tractatum. in quo determinatur de mediis mineralibus quæ media inter naturas lapidum & metallorum esse uidentur.

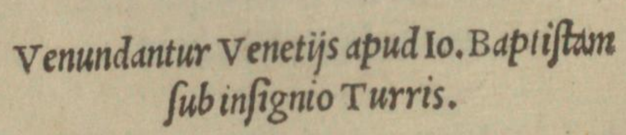
Præfatio. Est de his quæ conueniunt medijs. pa. 177.
Cap. 1. De *natura salis & speciebus & modis.* pa. 178.
Cap. 2. De *natura & substantia atramentorum.* pa. 180.
Cap. 3. De *natura & genere aluminum.* pa. 180.
Cap. 4. De *modo & natura arsenici.* pa. 181.

Cap.5. De natura & modo marchasitæ. pa.181.
Cap.6. De natura nitri. pa.182.
Cap.7. De natura Tuthiæ. pa.182.
Cap.8. De natura & proprietatibus electri. pa.183.

FINIS.

Impressum Venetijs, apud Petrum Schœffer Germanum Maguntinum. Anno

M. D. XLII.

Venundantur Venetijs apud Io. Baptiſtam
ſub inſignio Turris.

